

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2002

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

III köide

13. vihik

kohalt – kooratama

ISBN 9985-79-014-6

kohalt *koha|lt* Rei Hää HJn Amb Sim M Kam Har Röp, -ld Jõe Trv, *kuhalt* VJg Pst Krk, *kõhalt* Kod

I. postp **1.** juurest, lähedalt; suunast, samalt joonelt *ku akkas tulema`Elsingi kohald; sie oli`veskartorm - -`umbes siit`Praagli kohald vai Jõe; tule ukse kohalt ära Rei; enne käis tii mede kohalt määst üless Hää; meie`endi põllu kohalt on meie`õigus`aeda teha HJn; sie maja pastab üst selle arva kuuse kohalt Amb*

2. kohaselt, vastavalt *krahvid, parunid, ärrvoõnid, kõik õlid suured ja`kanged, egäüks õma nime kõhalt Kod*

II. adv **1.** (ajaliselt) kohe *kloppisime rukijahud palava`veega,`paõnime vana taari`paksu`juure, läks apuks,`kõlbas kohalt`juua Hää; Lehmaliips on kohalt käes; kohalt jala pialt kukkus ja suri Sim; ma tuusi (tundsin) kohald koodi riha ärä Trv; ku rüä ärä olliva tuulutedu, siss jahvatedi kohalt üt's`kõõrma ärä Pst;`kastja tund kohalt är, ku leib sikke om Hls; tõine olli jäänu küll kohalt magame Krk **Vrd** kohelt, kohtas²*

2. otsejoones, -suunas *siit lääb tii, kohalt meieris; tõisspuul jõe olli kuhalt nii mäe Pst; purimise`amba kävve tõine tõisel`risti kohalt`pääle Hls; mine kohe`müüdü`aida, sji lää kuhalt`sinna Krk*

3. päris; väga *sji om kohalt ää inimene Hls; sa sait kuhalt`parrel aal`sinna Krk; ta om kohalt rikass miõss Kam; no^o om kohalt tõnõ ilm Har; sji om hää, ja om kohalt hää Röp **Vrd** kohalde*

Vrd kohast, kohe², kottalt

kohama *kohama, ku-* Kuu VNg Lüg Jäm Jaa Põi Rei L Ris Kos Koe VJg I VIPõ M(-me) Ran Puh San/-me/ Plv; pr (ta) *kohha* Se

1. kohisema, mühisema; kumisema *vesi`juokseb`tammest`alle, vesi kohab ja vahutab Lüg; meri kohab Rei; juba laenõ akkab kohama, kui tuul ond Khn; ta kohab nii`kangesti (kõrvus kohiseb), vere lubjastus või Aud; tuule kää puud kohavad Tor; järv kohab`justku`õigab tõine vahel Trm; eks metsäl õle puud ja õksad kes tuult`sisse võtavad, kohavad ja kahisevad Kod; kõrva kohave pähän, kõrva lõövä`pilli Krk; lüüis juusk ku kohha inne Plv; mõts kohha Se || kajama *Mets kohas tüki`aega pärast [pauku] veel Põi **Vrd** kohatama²**

2. voogama, lokkama *maal kohas ikke see`oasta`vilja kasude Jaa; nii paks rohi, et ta kohab keik Ris*

kohamahtu *kohamahtu* kogemata, juhuslikult *van ma kohamahtu sai teedä^o Plv **Vrd** kogamahto*

kohane *koha|ne, ku-* g -se spor üld (*koeha-* Kse, *kõha-* Lüg Trm Kod, g-tse Kse Hls Puh Nõo San), -nõ g -sõ Krl Har Plv

1. sobiv, paras, vastav *igä`täüdüs vähä`oskada, et tä (puri) igä kohaseks jääb Kuu; minule kohane`riide VNg; sie tüö on`lapse jõu kõhane, on tämä`konti`müödä Lüg; valatud käiad ei ole kohased VII; Kui meri ja ilm kohased olid siis`terve nooda vada läks noodale Põi;`oskas ilusti kõnelda,`ütles nii kohased sõnad et Mär; se sõna ei sünni`sinna`kohta, ei ole kohane Tõs; see on jüst nii tema kohane asi Juu; Ega siis küsimisega naljalt kõhast vastust ei sua Trm; egä niid [pulma] toedud ollid - - kohased ikke, oma süldid ja, lihad ja KJn; sai kohase sulase Hls*

2. võrdne, vääriline; sugune, sarnane *sie on sinu kõhane, sie`passib`sulle Lüg; isa kohane Phl; tüdruk oli poisile päris kohane, tää kohaseks kohe`loodud Tõs; tema kohane*

laps teeb juba tööd Tor; sie on üsna tema kohane naene Ris; see nüüd paras selle kohane mees [koduvaiks], sõnna põle paramad `tarvis Juu; `leidis oma kohase pruudi VJg; ta om ärä `irmunu vai ärä `eitunu, nij om üte kohatse (samatahenduslikud sõnad) Krk; esi oled rikass, vota kuhane naene Puh; ta iss olõ juht taa mihe kohanõ, naanõ nigu kändsukõnõ ~ kõhnakõnõ tublil mihel Har

Vrd kohalik², kohaline¹, kohenane, kohtlane

kohanik *kohani|k g -ku VNg Tor JMd Iis Plt, g -gu Kuu Puh, n -kko Vai koha-, maaomanik tama on kohanikko, tamal ei ole `toisega tegemistki, tamal on oma `kohti Vai; talu kohanik peab talu `kohta, päris ostetud `kohtes oo päris kohanik Tor; ta jo nüüd täis kohanik, suab jo oma aásaga `väl'la JMd; suurekohanik Plt **Vrd** kohalik¹, kohapidaja*

koha|pidaja *talupidaja meie oleme koha pidajad ruotsi ajast `soati HJn; `lahtine tüdruk läks koha pidaeale mehele Lai **Vrd** kohanik*

kohas *kohas Vai spor S(ku- Khk VII), Kei Juu Pil; kohjas Rid; kohes Mar Mär Vig; kõhas Trm postp kohal a. kõrgemal, ülalpool Kui varesed `õhta metsa kohas `lendavad ja `karjuvad -- `jälle ilmad lähvad kurjaks Pöi; Sari ripub koja ukse kohas Emm; Ma sii kõveras `peendra kohas Rei; talu maeades oo koa uste kohes `mitmes kohes reännid Mär; kerise kohas oli paas Kei b. lähedal; ühel joonel; kohakuti Mis sa niid literdad sii poiste silma kohas, ole ikka püsut tasasem Kaa; [laps] Vahib silma kohas just kut akk; Kadariku kohas oli enne verstapošt Pöi; `Kaardli läks `Luide poodi kohas moost rattaga `mööda Rei; kaks `nööpi olid siis taga saba peal ristluude kohes Mär; selle maea kohes `veeti lodjaga [jõest] üle Vig **Vrd** kohtas¹, kohtis, kottan, kõhan*

kohast *kohast IisR(ku-) Khk Pöi Muh Mih(koe-) Tõs Juu HJn JJn Trv, ku- Jäm Khk VJg; kõha|st Lüg Iis Trm, -ss Kod; kohjast Muh; kohest Mar*

1. postp lähedalt; sihist, suunast; samalt joonelt *mine kõrvale ukse kuhast ee Khk; varssi akkab pää Tolla küla kohast `tõusma; kui suured tulekahjud olid, linna kohast `paistsid suured tule leegid Juu; mõisa kohast olid läind, kui jälile `jõudis JJn*

2. adv suhtes, osas; (mingist) seisukohast või olukorrast lähtuvalt *eks sääl `linnas õle mõnest kõhast ia elädä Lüg; Ega minagi omast kohast nannipunn ole IisR; taal on ikka omast kuhast `õigus ka Khk; ja kui oli `meitid `rohkem, siis müttasime koa omast koehast Mih; egä üks `aitas teist omast kohast, oma `jõudu mööda Tõs; Omast kohast olid (naerid) `iad ikke kua Amb; tämä one nõnna `kange iseenese kõhass Kod*

Vrd kohalt

kohastikku *kohasti|kku Kuu Vai spor S(ku- Khk Kaa VII) L, JMd Ann Plt KJn Krk,-ku Rei Mär Tor Saa Ris Juu VJg, -gu San; kõhastikku Trm kohakuti siis sidä `viisi `souveti siis `ninda, et nie olid kohastikku. nie puu ja `huone [maamärgiks] Kuu; meite värigud oo just kohastikku Khk; `Voata ikka nõnda, et augud kohastikku `lähtvad (puutõöl) Pöi; [kanga- kudumisel] pidi kõik sedasi `paássima et need [mustri] lapid kõik kohastikku lähvad Kir; põllud teene teese pool jõge kohastikku Tor; rukki akkjalad pidid otsekohe olema, kohastikku üks rida kohe, et `ükski ei paesta õhõteese takka `väl'la Juu; `palvemaja ja kingissepa maja on kohastikku Ann; seesäväd kohastikku KJn; luu otsa jääve [lahases] kohastikku Krk || fig Ku mijs ja naine `ästi läbi saavad, siis `õeldaks: ju neil siis rooma augud kohastikku on Hää **Vrd** kohastiksi, kohastisi, kohastus, -i, kohatside, kohatsiku*

kohastiksi *kohastikku talud `seisvad kohastiksi Rei*

kohastisi kohastikku *kohastisi* `lähtvad Rid

kohastus, kohastusi *kohastu|si* Krj, -ssi Ans Khk, -s Mus kohastikku, ühel joonel [Suure Vankri] *tagumised kaks `tähte sedasi ning se Põhjanel on ikkagid kohastussi* Ans; *kohastussi, ühes liinis, `kaugemald `neitavad ühe liini peelt* Khk; *me `istusime kohastus renni taga* Mus; *nee pered o kohastusi* Krj

kohatama¹ *kohatama* mom kohutama, ära hirmutama; ehmuma *kohatas mu naa ää et; üleannetud poisid kohatavad linnud pesa pealt ää; mis sa kohatad na `tihti* Kse

kohatama² *kohatama* Kod; *kohahtam(m)a* Plv Röp Se mom (kohinast, praksatusest jms helist) *vesi `kuksi, jušku kohatas; iä kohatas laiali, iä läks puru ja laiali; lähnud `sisse nagu uks kohatanud* Kod; *saabass om hää lät's `jalga kui kohaht õnnõ* Röp; *sääl mõtsah kohahti, ma nii heittü är^o* Se **Vrd** kohama

kohati *kohati, ku-* Sa Mär Kse Tõs Tor JMd Pee Kad VJg Lai Plt Krk, -te Kad Pal; *kõha|ti* Trm, -te Lüg

1. *paiguti, tükati kõhate on [maa] `paljas, vesi `vällä võttand nied kõhad kõik* Lüg; *kuhati on sii päris eed põllud* Khk; *Seda `vihma pole egas `poolis `õhti olnd, see oli nii kohati kust see pilve unk `juhtus läbi minema* Põi; *kohati söön loomad roho ää, kohati jätn järele* Tõs; *mua on kohati kuiv* VJg; *siin ei ooleki muud ku kivi unnik, neid om pal'lu sedäsi kuhati* Krk

2. *kohakuti* *Kui siit vaata siis Välja-Juhani suur kuusk ning Kaarma kergu toñn jäävad kohati* Kaa; *sarjaga sai [küüni] väravate peal ära tuulatud - - väravad olid kohati* Pee

3. *ajuti, puhuti kaupmees olema kohati rikas* Lai

kohatside *kohatside, ku-* TLä kohastikku *siss mõõdeti edimätsse kõdara mant tagumatse manu, et saeva kohatside, muidu regi juht* Ran; *usse om kuhatside* Nõo

***kohatsiku** pl *kohatsiku* kohastikku asetsevad pööruss kuuse kasudest *te'ti - - kõnni, kae noorel kuusel kel kohatsiku ossa* Kam

kohatus *kohatus* Kod; *kohahhu|ss* g -sõ Se deskr (kohinast) [vee] *kohatus käib lühikess `aega* Kod; *ol'l mõtsah kohahhu'ss* Se **Vrd** koha³

kohavil *koha|vil* hv Lüg Vai, -vel Kse HMd kohevil *ühed `asjad on kohavil - - ei õle `kinni `tallutud* Lüg; *`riided kohavel* HMd **Vrd** kohakille, kohuvil

kohe¹ *kohe* g -da Lüg Mar Mär Kse Khn/-õ/ Kei JMd JN Koe VJg Sim I Äks SJn T Lut/-hh-; n, g *kohe* Jäm Khk Ote Rõu; n, g *kohi* Krl Plv kohev; *kobe kohe maa, siis `kasvab `kõiki `vilja; `einäd on kohedad ja `kuivad* Lüg; *kohed villad* Jäm; *Olmivedaja `ehmist tuleb kena kohe padi; muld oo kohe* Khk; *Kui iä pärm ond, suab kohõda saia* Khn; *kohe leib mis `iasti `kõrgelt `kerkinud on na et kohiseb kohe* Kei; *koheda mua sies on pail'u `liimukaid* JMd; *kohe luog, kohe üsna kuiv* JN; *läks `põldu kohedast `künma* Sim; *leib oo kohe, kes ei `kerki, sijj one tahun ja plink; pajo urvad oo kohedad tõesed* Kod; *`ahtme `puuga `tõtsid parte pialt `vil'ja ülesse, kohedast, et kuum läbi lähäb; kui kohe ja sügav lumi, siis kui `küindla pääva sula tuleb, see vajutab maha* Lai; *sijj jagu om kohe mulla maa - - kohedamb kui savi maa, `kergemb arida; tuhk lumi kohe ja kuiv lumi ja kül'm* Ran; *aga kui taenass olli `pehmemb kastetu, siss sai käk'k `äste kohe ja ää; nigu lade valmiss, nii `tuudi obese `pääle `sõkma, edimäld obese lätsivä kauh ja kauh `sisse ta`lli jo kohe* Puh; *tuul aab jo koheda aena `lak'ka, kui aena `kiñni ei ole sõkutu; mitä aava maa kohedass,*

nigu astut, siss mugu vajod Nõo; medä kohedamp turvass, tuu parembide palap; `täambä satap kohedat `lumme Kam; ku lumi om kohe, lumi om `väega ubajass; `üitsigi taim ei `põlga ääd ja kohet `mulda ära Ote; leib om saanu² kohl Krl; haina rõuk um kohi, kohilastõ um `säetü Plv || kore mia kupati `väikse `kapstapää ärä, mes serätse koheda pää, mes üteldi et võssaku Nõo || niit `aeti [krousimisel] nii, et vahe `olli, nii et tä kohedass `puhvi tõmmass Nõo || fig (uhkeldamisest) `olli põrm `vaene, a nüüd aab nigu võu `endä kohedass, `kõrge jußtku konn mäittä otsan Ran Vrd kohel, kohelanõ, kõhe²

kohe² kohe, ku- R(kõ- Lüg Jõh) eP(-õ Khn; kõhe Sim I Äks) M u Puh San Se; (rõhutut asendis) ko_e Jõe(ku_e) Vai HJn JõeK Pee; koe Amb Pee

1. adv **1.** (ajaliselt) viivitatamata, sedamaid või lühikese aja jooksul mina län kuhe magama Jõe; `mulle `keideti kohe siel `kohvi ja `praeti liha Kuu; oleks tuult tuld, siis nad oleks uppund ära kuhe Hlj; `uoda vähäkene ma tulen kõhe Lüg; tuli kohe `kiirest tagasi; `kieras kohe `kanna päälid `ümber Vai; ma liha kohe ära Jäm; äga_{ss} seda nii kohe_p saa; ma viisi kaks põrsast `linna, sai neist kohe `lahti Khk; kui ma [seda] `kuultsin, kohe oort läksin Kaa; kui naised kogu soavad, siis_o kohe nii `kange poarutamine `lahti; See (poiss) pole seal `kuigi kaua olnd, kohe tuli äe Põi; kohe, näpu pæeld Emm; [vili] rabatasse koa kohe ää, kui põllalt tuusse Mar; nii kui sa ta `kül'gi puudutad, nii ta kohe karjub Mär; kui oo kuib aeg, siis ei või vara `äestädä, `tarvis kohe mahategemise ete `äestädä Vig; ma tule üsna kohe Kse; sial mes vihm tuleb, sie kaub kohe kruusi (kruusa) `sisse Han; mis sa vihu läbi `sapsisid, kohe üle ukse `säuhti Hää; kui `estiks kohe `minna ei soa, siis ma tulen takka järele Juu; Kohe sai teisel süda täis, kui `ainsa sõna `ütlesin Jür; kohe jüripäeva järele JõeK; kui lähäb tina liiva `poosse (pugusse), kana sureb kuhe ää Ann; ma tulen kohe kui suan JMd; kui kuiv ein oli, siis ikke sai kohe `saadu `tehtud Tür; kõpped anname kohe lammastelle ette, egas neid `veškille `viigi; nigu suab, kohe jala `piale astub Sim; meie aema kõhe eenä maha Kod; `võt'sin leeva ülesse ja kuhe `ahju Pal kui pada üle aab siis aab kõhe `tossu `sisse Äks; kui [leiva juuretis] apu on siss näed kohe ku ta on maha vajund KJn; teesed `riided `selga ja kohe tüü `juure Vil; akkas kohe `lõhkme (sööma) Krk; `õkva kohe lää Se Vrd kohedalt², kohalt, kohelt, kohe|joont, -maid, kohtas², kohtsilla

2. (ruumiliselt) vahetult, otse `silmä `ambad, nied on siin puol puri `ammaste kõhe Jõh; Vanadel majadel pole koda ees olnd, kohe õuvest tuli `kambri Põi; sau kohe rohu all Tür; pääsukesed tegivad oma pesa kua kohe `seie trepi kohale VMr; meie `kopli servas on kõhe paks anepaju IisK; vanast olid `kõrged anged, kohe `riastani Lai; koolimaja on kohe meil säl üle aia KJn; k o h e j o o n e g a otseteed olgo siis [lehm] must või kirjo või lauk või, ikke `üitasse: asemele ja lähäb tä kohe joonega Mar; siin oli [siga] jõkke läind kohe joonega Kei

3. rõhuadv **a.** (jaatavas lauses) lausa, päris, täiesti, kindlasti neil old kuhe ait kuhe `suola täis Jõe; Kogud pikked `päiväd `tünnerdä `ringi, jalad kohe `aeduksis Kuu; kui kõhä iil `pääle tuleb, siis kõhe eng `kinni Lüg; Ein kohe `rinnus `saadik, ole mies `niitama IisR; moni laps `vingu `pallo, `tahto ko_e `vingu Vai; εε menusa jutuga, jutul kohe menu `juures Khk; Kuivalt einamale äi `mindud, ennem `tehti `valmis einataar - - see pidi kohe olema Põi; seda_o kohe äda pärast taris Muh; suur lasu oli `aitas ekkesid, neli-viisteistküme `paari kohe Rid; kõik põles ää, jäi päris puu `pal'laks kohe Mär; `raske oli kohe `kohta

pidäda Vig; kis jälle naa paramad pil'li'mängijad, need jälle kohe kutsuti ja kohe palga eest Lih; tä päris `kohkun kohe Aud; [kangas] `pandi `ahju, kui sialt `väl'la tõmmati krähises kohe, nii sile oli HMD; iir on `väiksem kui rot't, rot't ikka suur kohe Kei; `lõikas õhukese leeva killu nagu viha lehe kohe Juu; ma `salvasin teda ete `iaste kohe Kos; temale tuld kohe paenakas `piale KuuK; lahedast puust joksevad pierud koe särinal Amb; me oleme kohe siit inimesed päriselt JJn; kohe suur kahe kolme toobine kauss `pandi [putru] täis Ann; siis oli lußt kohe muutku, et said ag_tulist ommingu sõõnd ja külasse `tööle Pee; vakk õli peris `kañtis kõhe, iga pidi `kañtis Trm; nüd on pikk laut, annab `kõndida kuhe üle; veike `jõekene, kuiva suvega `kuivis kohe ära Äks; ja mõni maa on kõva, et on kõva kohe -- igavest ära `kuivand Lai; kil'luvad ja kisavad, need lapsed `tüitavad kohe ära Plt; sündind kohe olen Saviaugul Pil; nñd käisid peris obosega kohe KJn; [hobune] tagumeste `jalgega lõi et uñt `surnuss kohe Vil Vrd koha⁴ b. (eitavas lauses) hoopiski, üldsegi, sugugi mei külas ei old kohe `kelgi [käiseid], mina neid ei ole kohe nähänd VNg; [haige] puusa pärast ei või ma kohe `seista JJn; ta raha kohe ei `tahtki, vili oli ju änam, ikke võt'tis `vil'la Pai; ükski mu üle ei nurise, mitte ükski ei nurise ko,e Pee; mul ei ole kohe `usku nende `rohtude `sisse VMr; nõnna_ned ajad äe `kauvad, ei pane tähälegi kohe Kad; `piale `vihma on mua nii kõvast `paatund, adra ei võta kohe `sissegi Sim

4. vajalikus suunas või asendis a. otse; sirgelt Üks mies jäi `paadi `vinnamise ajaks `paadi `juure `paati kohe `oidama Kuu; `Hoia saepea kohe Hlj; kõhe vagu, oboselle `õisetasse Lüg; [kuhja] varras sai jälle kohe lükata Vän; murispuu peab sarikad kohe; teine puu kohe, teine `viltu Ris; paadile panna järg `alla siis seisab kohe JõeK; aa tema `juonde ehk kohe KuuK; kohe tee, tee on kohe `aetud Ksi; regi ei joose kohe, regi `viitab Pil; pügal paku vahel tahutasse lat't kohe KJn; `Vankrejuhed on selle jaos, et rattad kohe käiks SJn; pärast `aeti sñj tñj kohe `metsä `müüda Vil; mine siit kohe, saad rutempest Hls; sel om `vñrje silmä, me silmä `vaatave kohe Krk || kohakuti `augud `piavad kõhe õlema Lüg b. suunda, suunas; poole lapsed `roomavad nel'jatõllakil persse ots kohe ülespidi Jäm; Ans; läksid kohe `sõnna (sinnapoo) Khk; käänas selja kohe, äs tee `kuulamagid, mis ma `itli Mus; mitte ei `oata (vaata) enam kohegid Muh; Pane püssi ots kohe ja lase vares moha Emm; Pole ta sest pidand midagid, pööris selja kohe ja läks Rei; pöörab [püssi] otsa kohe, võta siss kinni Kse

II. (kaassõnana) 1. suunas, sihis, poole a. prep ta oort tuli kohe mind, kui mind nägi Jäm; `aksi `pæele kohe maad tulema (ujudes) Ans; suits tõuseb kohe taivast Khk; Üks jalainimene läks teed kaudu `vihtudes kohe küla Kaa; Oli seal upakil maas, perse oli kohe taevast Põi; küüni suu kõis kohe rihalse tagust Muh || fig `saatand sihandse kohe merd; saada kohe põhja tuult (halvast asjast) Khk; k o h e i l m a igale poole; valjusti, kõigile kuuldavalt Siad olid söömata ning `ruigasid kohe `ilma; Seda juttu ajab ta niid kohe `ilma laiali Kaa; niginal ja naginal lähäb `müüda tñj, kuulusse ära kohe `ilma Kod b. postp seisab ukse `juures selg meite kohe Jäm; Vahtis jõllis näuga mo kohe Khk; kes sedati istub, perse renni kohe Mus; kui saialeiba oo, siis lapsed `oata mette apuleva kohegid; siis ma `uatasi nende pilide (pilvede) kohe seliti [lamades] Muh; poha (põhja) kohe Hi; minge kiriku kohe Kul; Obo lähäb koo kohõ paõlu paramini kui metsä kohõ; Tibrikä madal lähäb Riia kohe Khn ||fig

saad omale joodigu mihe missel suu `ühte `jooni `kiiva viina kohe Jäm; Vanast vaadeti ikka obeseid, niid ega mehe suu jooseb auto kohe vett Kaa; Käuüned oma kohõ Khn

2. postp suhtes; kohta; peale räägib `santi mo kohe Jäm; kade teiste kohe; vihastas teise kohe, elu sai täis; tüdrugud iritavad poeste kohe; ta oli mo kohe sur_vihane Khk; jugas moo kohe, miks ma pole täda `ootand; opaga olemisega inimene, kes ennast teiste kohe `uhkeks peab Mus; Üsna sañt `kuulda mis ta keik teise kohe ää räägib Kaa; mõne puu kohe `öötakse `sitke; Mustjala meeste kohe `öõti tümakaku tegijad Krj; nuriseb toedu kohe, ei söö; ta moo kohe vihal, pahane VII; tüdrik oo `kiimas poiste kohe Muh; `põrguline öelda inimese kohe Rei; Küll `ütlesid `raskõsi sõnu `meite kohõ Khn || ühe kohe, kahe kohe (ühe jaoks, kahepeale) Ans

Vrd kohta¹

kohe³ kohe Jäm/ku-/ Kaa Muh I Äks Ksi Hls Trv Hel T V(kohe Rärp; kohõ Lut; koje, koie Lei; kuhe Rõu, kohl Krl Har), koe Khk Kod M Ran Ote adv kuhu

1. a. (otseses küsimuses) Kuhe sa minemas oled Jäm; kohe sa lähed selle lidrase `teega Muh; kohe sa poed Pal; kohe ta läks tüüsse Äks; koe sa `päsmre panid Trv; kohe `perse `mulku ma ta (kadunud asja) `topsi Ran; kohe ta nüüd läit's tu obõsõgõ? San; kohe tühü_ma lähä Kan; Kohe sa_mu_pleiädsi pañni? Har; kohe sa täämbä läädõ Rõu; kohe sa pant (kuhu ehitad maja) Se Vrd koele² b. (retoorilises küsimuses) ei teed, ei `jälge, kohe minusugune suab minnä, jääd `lumme Kod; kohe sa iki lähät, ega tõene kotuss paremb ei ole Ran; kohe ma lähä, ma_j saa koheki `minnä Nõo; midägi sul es ole?, tule kevväi, kohe moonamaja manu sa lähät Ote

2. (kõrvallause alguses) ei tea koe_ta ee leeb läind Khk; ei tea kohe ma [asja] `panni Muh; üks ep näe tõene_p kuule, kolmas küsib, koe sa lähäd Kod; tüy `nõklamise kotuss `olli pääljala, varvaste man, kohe uss nõglass Ran; kadajane pulk `olli usse piida sehen, kohe sakar `otsa `panti Nõo; ei tiia, koe ta teda viis Ote; konnes tuu paik piäss küll olõma kohe tä `hindä om `käk`nü? Kan; pank om kohe raha viiäss Krl; no olõ õi_võsso kah, kohe `panda lehmä? Rõu; olõt ar? unõhtanu?, kohe olt aša `toenu Vas; a timäl ol'l säääl üt's kara `mõisa kohe timä käve Se

3. (osutab ebamäärast kohta) kuhu juhtub; ükskõik kuhu; teadmata kuhu mingi kohe taht Trv; märä joosiva siss lauda `pošte `otsa ja kohe läits `kiäki Ote; mine_kohl taht Krl; `lat'si kasvada nikagu suurõss saava?, siss lät egäüt's kohe `kuagi taht Har; õdagu olt väsinü?, kohe saat, lokahhat ar? Rõu; parhilla oss `hindä `lasknu_tiiä_kohe är_viiä? Vas; ku tulõkahõ `aego imä om rasõhhõt ja kohe taht pand käe `kül'ge, sis saa latsõlõ kohe taht tulõtähät iho pääle Se || kus teeb koe ta leeb olad, nii kaua vajaka; olga nee koe ta,ab Khk

4. kuhugi kui kohe lätsit siss pel'lässit et `vänte mõni [marutõbine koer] `kargap `kül'ge, pureb Ran; ta kleit' om mustass lännü?, taagõ ei_saa_kohe minnä ei? San; saat sa naid `jauhõ kohe valla? Kan; taa um nii hüä rohi et `tõmba inne `napuga_kohe veerekeisi Rõu; ma_kohe lää es; ku kohe jalakõnõ putuss, nii olt pik'äle maah Vas; rebässel ol_õi? kohõ `paõda? Lut Vrd kohegi

Vrd koh¹, kohes¹

kohe⁴ kohe jätma ~ jääma Hi pooleli, sinnapaika; maha kenel se menek kohe jähi Emm; jäta töö nii kohe Rei; kana jättis pojad kohe; asi jähi kohe; mütu `asja jeeb kohe, `mõtled et ma tee, jeeb tegemata Phl

kohe⁵ → **kohi**¹

-kohe Ls õnnekohe

kohedalt¹ VII Tor Puh Nõo San kohevalt *Aena om küini kohedalt pillutu, enne ei saa vedäda, kui na vajova kokku poole* Nõo **Vrd** kohedaste, kohedil, kohekalli, koheli

kohedalt² *kohedalt otsekohe akkame kohedalt minema* Plt **Vrd** kohalt, kohe², kohelt

kohedaste *kohedaste* Tor, *-ss* Kod kohedalt *rukkid said kohedaste parssile`pantud* Tor; *sibulad oo kohedass korvin, vähä lähäb`sisse* Kod **Vrd** kohilastõ

kohedil *kohedil kohedalt eenad on`küinis kohedil, põle`kinni tallatud* Nis **Vrd** kohevil

koheduss *kohedu*ss g *-se* kohevus [leib] `olli serände`vindse ja makuss, es ole kohedust es midägi Nõo

kohegi *kohe*|gi Kaa TaPõ Hel T V, *-ki* Hls T Kan Urv Har Rõu Plv, *-ge, -ge*² Räp Se; *kohi*|gi, *-gi*² Krl Har, *-ki* Nõo Krl; `koeki Ran Nõo(-k'i, koeki) Ote Rõn(-gi) Urv; *kojek'i* Lei

1. kuhugi **a.** (jaatavas lauses) *Sa oled ennast täna nõnda ontlikult riide pand – akad sa kohegi kaugemale minema* Kaa; *mõni villa salk jääb kohegi`kiini* Pal; *kui läheb kohegi, siis`vaatab ette, et kohe ta astub* Lai; *kui kederluu kohegi`vasta lüüid, siss tuli`kargab sil'mist`väl'lä* Ran; *kui koheki mindäss siss peelitäss ennäst* Puh; *piibu pigi`olli rohiss,`panti koheki aava pääle, tuj tei aava`tervess* Nõo; *ta om iks koheki lännu* Kam; *mõni istup lõhvakile, tahap nigu`koeki vajoda* Rõn; *mõnikõrd talvõl mõni kääkirasekene om jäänü?* kohegi *tare nukka* Kan; *nuj`kuulja`rõiva?* viiäse_{tarõst} ruttu`vällä ja, *pandasõ`kohegi`kõrvaldõ* Rõu; *hut'il, mis kohege`perrä`panda?* Räp **b.** (eitavas lauses) mitte kuhugi *lehmäd* [tõukasid] *minu pikali maha, ei saa paegast kohegi`Äks; oless ta siin oleva, ega ta siin`koeki ei jää* Ran; *'kaugele ta`koeki minnä ei saa, aga lähiksen iks õiendab; mõts`olli paks, koheki eläjä`luuma`laske es ole* Nõo; *aga tõne saesap man ja ei pištä kätt koheki – tol ommava vana kinnilise käe* Kam *mõne om ärä`ülvatu, ei saa mitte koheki Ote; sinule ei tiietä`koeki`kirjä`saata* Rõn; *tuj ei_saa_ka ilma pril'litä koheki minnä* Urv; *kae varanõ varõss lät's`tühvü, kis`ildass jäi, tuj es saa_kohigi* Krl; *tuj lää ess kohegi?*, *istsõ ku_pada sängüveere pääl* Vas

2. hoopiski; üldse mitte; ühti *siss arvassiva kõik, et täl pik'kä perä ei ole, et ega ta enämb ei jää, aga poiss es koole kohegi* Ran; *temä ei küüni oma`tarkusega`koeki* Nõo; *maja lagunõss vällä?* esi ei *koolõ kohegi* Har; *tuj jutt küll_kohegi`küünü üi inäp* Rõu; *`väega pikäle`haigusõlõ jäi,`mitmõss nätäl`om jo ei paranõ?* kohege *poolõ?* Räp; *soo tüü`laabu_i mitte kohegi?* `täambä Se; ei *kõlba kohegi mitte sugugi sij on va roostetand pu'ra aja`auku, sij ei`kõlba kohegi* Ksi; *ku eläjälujum koheki es`kõlba, üteldi küll laadel saab ärä`anda; mes tost kasu om, et ma kõik`tij ja ole, ike ma_i`kõlba kohegi* Nõo *naa kasuganaha?* omma vällä`määnü?, *naa ei_kõlba enämb kohegi* Har; *ta om är?* kosuno, *är?* igänõ, *vanast`lännü?*, ei`kõlba kohegi Räp **Vrd** kohekine

Vrd kohe³, kohegid, kohegil, kohegile, kohegina, kohkehe

kohegid *kohegid* mitte kuhugi *see lähe kohegid* Muh

kohegidõ kuhugipoole *pedajel om süä kuiv sisen, ta ei painu?* kohegidõ Har **Vrd** kohegi

kohegil *kohegil* Sa Mär/ku-/ Aud PJg Iis Hel, *-gel* Tor; *kohigil* Krl; *kohekil* Hls Krk; *'koekil* Trv Krk(`koeh) adv (osutab ebamäärast kohta)

1. kuskil **a.** (jaatavas lauses) *ju ta kohegil ikka on* Jäm; *Ma ei määleta änam, aga ma ole kohegil`sõukest`asja näind* Ans; *äks kohegil ole* Pha; *käis`koekil* Trv; *kohekil iki palab*

midägi Hls || *kohegil keima kirjnad* Khk; *Üks ülikond peab ikka seiksid kohegil keima riidid ka olema, missega teiste inimeste sega veib minna* Kaa **b.** (eitavas lauses) mitte kuskil taal pole `loomade `kohta kohegil Khk; *seda_s ole kohegil näha* Kaa; *ei ole kohegel keind* Tor; *kaussi põlnd mette kohegil ka* PJg; *kohegil seda `asja ei õle* Iis; *ei oole kassikst `koehkil* Krk

2. kuhugi **a.** (jaatavas lauses) *mea tahas kohekil minnä* Hls; *või läät `kohekil muial* Krk **b.** (eitavas lauses) mitte kuhugi *kohegil meil `minna_i ole* Aud; *varass jätt vagja `seinä, tuli ei jäta `koehkil kedägi; `koehkil ta tüü ei viisi minnä, `tõmbass magamist `kamren sängün; ei saa `koekil panna tat* Krk || *hoopiski mitte sji ei `kõlba änäp kohekil* Krk

Vrd kohegi, koeskil, kohkil

kohegile *kohegile* Sa Iis Kod Lai Vil Hel Puh(`ko,e-), ku- Mär Kse; *kohegille* I Äks Vil; *kohigillõ* Krl, *kohegele, ku-* Tor; *kohekile* M Ran(-lle) Nõo Võn San; *koekile* Trm Trv Ran Nõo, `koeh- Pst

1. kuhugi **a.** (jaatavas lauses) *jo ta kohegile läind on* Jäm; *kui `ükskid nii nobest leheb kohegile, siis küsitasse - -* Khk; *Telgas pidi ikka oostel selges olema kui loom kohegile tõhe läks* Kaa; *Kui akkasid kohegille minema, et vaja `košti `viia* Lai; *`peame üt's ümārik nõu kas kohekile minnä* Hel; *arsti tunnistanu et, vere süün om lahenu, veri om kohegile `sissepoole joosnu* Puh **b.** (eitavas lauses) mitte kuhugi, mitte kuskile *ta_p leha kohegile* Ans; *Kui pole rangisi äi siis saa oost kohegile ede panna üht* Kaa; *Ta_b soa oma jalaga `paergus mitte kohegile* Põi; *ei käi `kuuli ei kohegille* Kod; *ma ei saa agu kohegille `panna* Äks; *`lamba kuumaga ei lähä kohekile, mintävāt ei oleki* Trv; *linast `langa kedrāti kodu küll, sedä es saadeta kohekille* Ran; *vana inimene om kate vahel, kohegile tedä ei sünnitädä* Puh; *ma ei lähä? kohigillõ* Krl; *No? ei mõista? enāmb kohegipoolõ minnä?* Har

2. hoopiski, sugugi, üldse mitte *õõnad `ongi visad `kasma, kohegile ei lähä* Kod; *selle tüü ei `laabu kohegile* Hel; *ei aita ~ kõlba kohegile* (kõlbmatust asjast, olendist või nähtusest) *see_p aita kohegile* Khk; *Jälle oo värav ää purutud, ma ütle, seike asi ep aita küll mette kohegile* Kaa; *see kolva kuhegile* Kse; *jumal paraku seast elu, ei kõlba sji `koekile* Trv; *sji rõuk ei kõlba kohekile* Hel || (halvustavast suhtumisest) *ta piap miu nii alvass ja alatuss, et mia ei `kõlba mitte kohekile* Nõo

Vrd kohegi, kohegil

kohegilt *kohegi|lt* Khk Kaa Pha Põi/-ld/ Mär/ku-/ Aud, *kohekilt* Hel kuskilt *ma_b löva mette kohegilt jahu `sööla* Khk; *Kui kohegilt valutama akkas - - siis oligid umbe aige* Kaa; *Mette kohegild poolt äi leva tada mette* Põi; *päev kõrvet' kik' vil'lä põllu pääl ärä, es ole kohekilt midägi võtta* Hel

kohegina *kohegina* Ran Puh Rõn Urv/-na?/ Har, *kohekina, `koe-* Nõo

1. kuhugi **a.** (jaatavas kõnes) *ta läits kohegina* Puh; *õlle `kešvi `leotadass kaits kolm `päivä, siss pandass kohegina põrmandu `pääle* Rõn; *tjuul ol'l terhve `kuurma `kraami pääl, tjuu lät's kohegina* Har **b.** (eitavas kõnes) mitte kuhugi *ei ole kohegina pannu* [nuga] Ran; *ma_le ädäline ja `aige, mia ei lähä kohekina* Nõo

2. sugugi, mitte üldse *ärä pane `vil'lä ligedalt kotti, ta lähäp `kõppuma, ta_i `kõlba siss kohekina; miu tüü ei edene mitte `koekina* Nõo **Vrd** kohekine

Vrd kohegi

kohejjoont *-joont* kohe, silmapilkselt *ei saand kohejoont arsti abi `ot'sida* Tür

kohekalli *kohekalli* kohevil *kana suled on kohokalli ja kohekalli* Lüg **Vrd** kohedalt, kohekil, kohukali

-koheke Ls otsekoheke

kohekil *kohekil* kohevil – Vig **Vrd** kohekalli

kohekine *kohekine*, `koekine mitte kuhugi; üldse mitte *tuust saandi ole mina nii veeren oma `tervüsega, ei saa puusast enämb kohekine*; *siss varass avald ärä, es saa enäp `salgusega kohekine* Ote **Vrd** kohegi, kohegina

kohel *kohel* Vön Kam Kan, *kohhel* Vas Se, g *kohela*; *kohhil* g *kohila* Rõu Plv(-h-) Räp *kohev ma kaabe kápäga, aga muld `ol'le kohel, lät's lak'ka, jälle satte `auda tagasi* Vön; *`luitsaga kuyürt painime* [koogitaina] *sekkä, tyy tei nigu kohelambass* Kam; *kartohk taht kohelat `mulda, savvi saa ai² kunagi kohelast aia²* Se **Vrd** *kohe¹*, kohelanõ, kohelass

kohelane *kohela|ne* g -se juhm, kohtlane *kus sa kohelane ing lähed* Pöi

kohelanõ *kohela|nõ* g -tsõ kohev *kohelanõ maa* Se **Vrd** kohel, kohelass

kohelass *kohelass* kohev *kohelass maa* Se **Vrd** kohel, kohelanõ

koheldama *koheldama* VNg; da-inf *kohelda²* Se, *kõhelda* Lüg kohendama; kobestama *kodo `ümber `nindasama kõheldan, üht `asja ja tõist* Lüg; *timmä (maa) vaä kõrrada, kohelda²* Se

koheli *koheli* Khk Kaa kohevil(e) *pane rohud koheli, muidu `akvad `auduma* Khk; *Villad `pandi koheli `korvi* Kaa **Vrd** kohilastõ

-koheline Ls otsekoheline

kohelt *kohelt* Vig Saa kohe veis [puges] *kohelt aa alt läbi* Vig; *kui sa visinad kuuled, siss peab kohelt vit'iaugu `puñni kergitama minema, mud'u lüüb puñni iüst ärä ja õlu jooseb `väl'la* Saa **Vrd** kohalt

kohel|maid otsekohe, jalamaid *Vaada et sa siit kohemaid kadund oled* Kaa; *ma kohimaid tulõ* Krl

kohemale kokkupoole, koomale *Einad oo nii laiali, paneme nee natikse kohemale*; *Saand väljapælsed tööd änam kohemale saand, siis vetame käde, paneme oo rataste ede ninj lähme ühepääva linna* Kaa

-kohemini Ls otsekohemini

kohenane *kohena|ne* g -se sobiv, kohane *Tegis `kelga kui kohenasi puid sais* Kuu

kohendama *kohendama* üld (ku- Kuu; kõ- Lüg Iis Kod, -mma Lüg Vai Rõu Plv, -deme Hel, -tem[e] Hls Krk San, -dõmõ Krl;imps ipf *kohõndõdi* Vas)

1. parandama, kõbima *vanad `asjad tahavad kõhendada; akkan pesu kõhendamma ja lappimaie* Lüg; *`tarvis akka kohendamma, kaik elumaja laguno* Vai; *see maja oo nii kohendamise `vaevas, et tahab parandamist `saaja* Khk; *Seda `aida siit natuke kohenda, augud koa `kinni `panna* Pöi; *`riided_o ää lagond, eks sa kohenda neid ikke koa* Mar; *kohendan aanad (aunad) ülesse, mis tuul oo ää lahutand* Mär; *akkagi seda proda (vana laeva) änam kohendama* Hää; *ma ravitan (praavitan) `pükse ja kohendan kah* Saa; *nad kohendavad natuke maja* Ris; *ma kohendan ja korraldan teda (maja) natuke `koomale, et sial all ikke elada sünnib; aeale läks auk `sisse, käisid ikke üless kohendamas seda `auku* Juu; *kes seda vana `veskid änam kohendama akkab* Tür; *võrk taap kõhendata, paljo ruak `sil'mi siden* Kod; *lõnga kerä om kapin mia ei ole suka `auku kohente ka võtten* Krk; *ei olõ `rõiva kohendamiist* Se

2. korrastama, ümber seadma **a.** (tuld) õhutama, segama *kõhendan tukkit kokko, põlevad ilusast `vällä ühes kuos* Lüg; *kohenda neid tukkisi natukse paramini, ehk siis akkab paramini põlema* Juu; *kohenda tuld, et läeb palama* Puh; *tulekohendev puu* San; *tuli taht üless kohendada?* Plv || fig *mis sa tah tuld üles kohendat* (õhutad protesti), *kihotat* Se **b.** kergitama, kohevaks tegema *aset me kohendame iga `õhta* Muh; *`säangi kohendatse, klopitse üles, kergitatse õled üles* Tõs; *`Aigõl kohõndati piäalust* Khn; *kohendan küll`lealuse ko'i kobevas* Saa; *piaks seda `nurka kohendama* (riideid tuulutama), *`määndab tek'id ära* JIn; *`einu tuleb kohendata, maa kül`lest `lahti kergitata, siis `kuivab paremine* Sim; *mõnikõrd kohenda ma asema `lohku, et nij puusa luu om lohun, siss om ää magada* Nõo; *pusipuuga kohendedass [vilja], et lämmi lätt alt* Ote; *temä ka_ks kohend esi asema `endäl ärä* Rõn **c.** kokku panema, kraamima *kohenda sa ouet – täna `laupa `õhta* Khk; *Sa võid neid [heinu] siit pirekse kohenda küll, akkab sadama, siis ep soa ikka kõik märjaks* Põi; *umma tüüd kohendat kokko, tüüd õks vaä kohenda `kuubalõ, tüü om `laokõlla?* Se **d.** (inimese välimust) korda seadma, sättima *Mes siin vahid `karvad neh `hiuksed `silmil, eks kohenda sis `toisi omitegi vähä* Kuu; *kohenda ka `ennäst, üks `ilpu ies `toine taga rippu* Vai; *oma peab ika `juure tulema ja [surnut] kohendama; kohenda oma [seeliku] änd kenaste* Muh; *kohendas ennast enne `pulmi* Tor; *mõni kohendab (kergitab) alati neid `püksa; ta võiks ennast ikke natuke kohendada, ta on nihuke ull, lohakas* Juu; *kohenda lapsele riidet `piäle; kõhendam kõhe palitu `selgä* Kod; *kohente ennast, säe `rõõviss* Krk; *Külä pääle minneh õks kohenda hinnäst ilosahe `kõrda* Vas; *kõõ kohendass `kaatsu, harinõminõ, muud om* Se || *kohenda (puhasta) nina* Ans || fig *läks `metsa `püksa kohendama, läks sitale* PJg

3. kobestama (kündes, äestades) *maad tuleb akkada arima, `kündama ja `äästama, siis sie on sie kõhendamine* Lüg; *`mulda saab vjil kohenda kobevas, `enne küli tegemist tuleb maa läbi korrata* Saa; *põllumees kohendas `mulda selle vana kiksadrage, vene adra õigati* Trm; *üits kuld`vaadori käpp pandass adrale `taade, siss saab maa sügävambäld läbi kohendeduss* Ran; *kohenda maad `ümbre `kapsta juurõ* Se

4. kosutama, turgutama *Siis kui [siga] `nuumama akati, siis `anti kardule `sonki, natuke kohendas koa* Kei; *rokk nagu kohendab obsess* Kod; *ütte `viisi übeneb neid `nyuri `pääle, mes tä vjil neist vanust `raukust nakap kohendama* Nõo || (majandusliku olukorra paranemisest) *nüid ta on ikke korra `peale soand, see koht ikke kohendas teda* Juu

5. nokitsema; kohmitsema *ütsinti kohentem jääss kohegi; kohents ka mõne ülikonna `valmis, omal kohents ärä iki, tõistel ei tji* Krk; *sa kohendet `pääle säääl, aga tüü ei lää edesi; kui kavva sa ommetigi kohendet säääl kui sa ei tule* Hel; *poiss tujub lehmä kodu, nüüssäp ärä ja kohendab mes tä kohendab* Nõo

6. ära võtma, näppama *tuj kohend sõss `indä rüppü kah noid `saiu* Urv; *kõik' ol' ar? kohendõt mõla?* ja *`istõpiink, hüä et loodsik kätte sai* Se

Vrd kohendelema

kohendelema *kohen|delema* Kuu(-mä), -dõlõma Se frekv

1. kohendama *sä iks veitsi timmä* (tuld) *kohendõlõ?* Se

2. rabelema, mitte paigal püsima *Küll tämä on `kange kohendelemä, ei ole asu `kussagi pool* Kuu

kohendus *kohendu*|s Kuu hv Khk, Mär Juu VJg Plt Hel, -ss Puh San -śs Se, g -se; *kohentus(s)* Hls Krk; *kohents* g -e Saa, g -i Hls(-ńts) Krk(n, g *kohentse*)

1. korda seadmine, kohendamine, parandus *majade kohendus*, see kõik võtab kulu Mär; *suka kohentses peab`ästi tugev lõng olema Saa;`rõõva kohents Hls; kohentset ei tunnegi änäp, kust kottelt ma kohenti`kinni; kohentse lõng Krk; siit kohenduse kotald om ta uvvesti`katski lännü? San; taalõ majalõ olõsi`häste kohenduist vaja Se || tulõ kohõnduśs Se*

2. pej (saamatust inimesest) kohmerdis *üit's vana kohents* (abitu vanamees) om; oo pimme kohentuss, ei saa midägi sust tegijet Krk; *kohendustõgõ om ätä Hel*

kohendus|puu 1. tugi, tugipuu – Kuu

2. fig (pikatoimelisusest) küll [sellel inimesel] on pikk kohenduspuu; ärä piä pikke kohenduspuud (ära viida aega) Kuu **Vrd** kohendus, kohenuspuu

kohene¹ *kohene* sirge, täpne *kohene käsi`viskab otse Tor*

-kohene² **Ls** otsekohene

kohenema *kohenema* Kuu spor Jä(ku- Ann), VJg Kod(*kõhenemä*) Plt KJn(-mä)

1. paranema; kosuma **a.** (jõu, tervise poolest) *Eks see`tervis hakka sis keväjäll kohenema ka Kuu; oost`tarvis`sõõta, siis akkab`jälle kuhenema, siis obune jõuab`jälle vidada Ann; ta on ju ikke kohenend`mul'tse järele VJg; nagu üks lahja, joba tä kõheneb Kod b.* (majandusliku olukorra poolest) *vaese kohta`üeldakse kua, kui ta raha suab, et juba koheneb JMd; akab jo`jõukass minemä ja võim täl, jo akab kõhenemä Kod Vt kohendama*

2. kohuma **a.** paisuma, kerkima *ahjun leib koheneb ehk`kerkib, kui täl`apnemise vuu siden, sis tä koheneb; üheksa`päävä koheneb, siis ajab nõid`rõuged nagu tillid, siis akab`alla`langema;`surnu kui [lagunemisprotsessi tõttu]`kerkimä akab, kõhe koheneb nagu sai Kod b.* (piimast) *piim kui`kijimä akab minema, siis akab kohenema ülesi Kod; Kui juba piim ärä piäle kohenes, vesi jäi`alla (hapnedes) KJn Vrd kohetama*

kohe|niäle kuhugi, kuhu tahes *ma taha minnä iks koheniäle, ma kodo ei taha jäää?; kāk'ite rutto`võismõ lännik kohe taht ar? kohe`niäle tsusate ar?, õt näe es Se*

kohents, -e → kohendus

kohenus|puu *kohenus-* = kohenduspuu *Küll see vade on üks pikke kohenus`puuga, ei`joua`mingegi`tõõgä edesi Kuu Vrd kohenduspuu*

kohe|poole 1. a. (küsilause) kuhu; kuhupoole *Kuhepoole sa lihad Jäm; kohepoole sool nüid nii`kange`tiidus on Ans; kohe poolõ sä nüüd tormat taah minekit Röp b.* (kõrvallause alguses) *kohepoole`künjä toda vagu tahab`laske, tolle künniravva`pääle tõstap`luśka; jäl'e om ärä tuesatu, ei saa aru, kohepoole ta_m lännu Nõo Vrd kohespoole*

2. (eitavas lauses) hoopiski, mitte üldse *Ma ju kohepoole äi ep läheks siit kohegile teise koha peäle; Äi sellega et sa sõnna lähed, pole ma mette kohepoole ka nõua; Meite töö äi lähe mette kohepoole edasi Kaa*

kohes¹ *kohe*|s Jäm Khk Kaa VII, -ss M Nõo Võn Ote V(*kohiss* Krl, *kohõss* Lut), *koes(s)* Jäm Ans Khk Pal Hls Nõo Ote San V(*ku- Rõu Lei*)

I. kuhu **1. a.** (otseses küsimuses) *Kohes sa präägu lihad Jäm; Teeb kohes poiss ennast nüid pand oo Kaa; kohess sa läät Hel; koess sa tolle korvi viisit Ote; koess no`minek' om Urv; kohess nõu pañgi vitsa`jäie? Har; koess astudõ Lei b.* (retoorilises küsimuses või hüüatuses) *koess sedised pärast`aitavad Jäm; poisse, äi juu neid paganid on ka, koess nad*

jähid siss Ans; Äi sii aita su pöiklemine mettekut üht – kohes sa mehe kääst ikka pääsed Kaa; koes niid mured ja vaevad Pal; kohess ma üüjse mõista minnä? Rõu; a_koess ma lää vai kink `huyldõ ma jää Vas

2. (kõrvallause alguses) *maja `ümber pole puid, taarist istuta, siis oo ometi kohes sa vahel viluse lähetikid Khk; üit's muld puha koess `seande vana pannass Trv; aidan om salve, koess vili pannass; mul olli nii äbi, et ma_i tää, kohess ma oma sil'mä oless `panden Krk; nüid ei ole poosil tüüid midägina, koess pää pistäp, sääl päevä viidäb Nõo; pageja om puusa sihen, näis, koess tyy pageja lätt Ote; sulanõ lät's `puuhtõ üless, et ma kae, kohess tä ta raha pand Se*

3. (osutab ebamäärast kohta) *Siie ma änam küll äi jää, lähe kohes tahes Kaa; kõik nuu latse om ka kadunuva, koess na kõik ilma `karja lätsivä Nõo; ma? olõ ka_ks är roõngiga `sõitnu, a `väega vähä, kohess mul õigõ `asja roõngiga Vas; õt hingekese?, koes nä läävä?, jummal' tiid koes_nu kual saava? Se*

Vrd kohe³

II. kus 1. (otseses küsimuses) *no aga koes inimesed on; koes sa loigu nääd Khk*

2. (kõrvallause alguses) *nee laevamihed - - nee olid säl, koess sij laeva kipper oli Jäm; põhi, see koess põhjanael seisab Ans; mine tee, koes ta leeb olad; koes kogu, sääl väge Khk; Mina_p tee niid mette ööda, kohes sehes küll see porsa kot't veiks olla Kaa*

Vrd koel²

kohe² → kohas

kohe|poole kuhupoole *Ma tahaksi turupeele minna – teeb_si kohes poole ma oidma peaksi Kaa Vrd kohepoole -poolt kust(kaudu) kas sis see `präegu nee sõnad jäävad siss `sõnna (magnetofoni) `peele, koespoolt siss ne `sõnna `lähtvad Ans*

kohest¹ *kohest Jäm, koest Jäm Khk Kaa Hls kust*

1. a. (otseses küsimuses) *kohest sa tuled Jäm; koest neid sigis `seia Khk; Koest sij koodsel nüüd `vällä tulli Hls b. (retoorilises küsimuses) ennemuiste oli `rohkem `loomi, koest nüid see vägi tuleb, pole änam `loomi Khk; Äi tee kohest ma see raha veta Kaa*

2. (alustab kõrvallauset) *Kounispe tee `ääres on ringas, koest vesi kogu aeg jookseb Jäm; Kohest tuul, säält meel; mörra suu, koest tiivad akkavad Khk*

Vrd koelt, koestest

kohest² → kohast

kohestama *kohestama u kobestama arkader aab nigu `joone (korda), kohestap `mulda, aab mulla kohedass Nõo*

-kohesus Ls otsekohesus

kohetama *kohetama Kod Se kergitama; kerkima kohetab, aab kohedass piimä, kui akab `kijmä Kod; Leib vaja kohetama panda Se Vrd kohenema, kohjatamma, kohutama²*

***kohetis** p *kohetist* leivajuur – Ote **Vrd** kohetuss

kohetuss *kohetu|ss g -se Hel T, g -sõ Vön Kam V(-sõ Rõu Röp Se, g -se Rõu Vas; kohi-Krl, kohõ- Urv Se; `koetuss Urv Vas Röp Se)*

1. a. kerkima (hapnema) *pandud tainas ku kohetuss apu om, siss kastetass leib ärä ja pandass ahi palama Vön; lämmi vesi ja jahu `siäti segi, `panti `mõhke, sääl lät's `apnema, siss ol'l kohetuss vai tahass Kam; ku keevä `viija ol'l kohetuss `pantu, siss sai makuss leib Ote; Õdagu pañni iks leevä kohõtusõ, hummugu kañti Urv; ka_sa klopõ `valgõleevä*

kohetust; no[?] ma₂ `teie koogi kohetust, vaia `kyykõ tetä[?] Har; saia kohetuss kohotass kah üless Rõu; `kiisla kohetuss ar₂ `hapnass, siss `´sirka₂vijil vett mano, ja lasõ₂läbi sõgla Vas; klõmbi kohetuss Räp; `kiisla kohetuś; pliini kohetuś Se **b**. leivajuur Tulli ette ka tuud et pidi tõsetare manu mineme leeväle kohetust `otsme Hel; mine, pane kohetuss `mõhke, kohetusega läits taenass ruttu apuss Kam **Vrd** kohetis

2. fig (pehmetest, mitte kandvast pinnasest) või olla et, mitu `päivä om `säardene kohetuss, vaist ommõll tulõ jäl₂ `vihma San; tuu [mädasoo] um kui kohetuss Plv; Kohe sa[?] `praegu kängäga läät, tii om jo nigu[?] kohetuss Vas

kohev kohev JJn Nõo, g -a Hää, g -e Krk Hel hõredalt kohevil olev; helbeline, poorne, sõmerjas Kui piim või kyyur väga ära `apneb, siis ta `kopsub üles, läheb kohevaks Hää; lumi on kore ja kohev, see sulab kohe JJn; sule aiass kohevess Krk; aprilli lumi om `septembre sõnniku ijst, ta oiab maa koheve, mud'u pessäb vihm selle plingisse Hel; Rebäsel om kohev and nigu aokubu taka Nõo **Vrd** kohe¹, kohel

koheval koheval Ans PJg/-bal/ Saa kohevil `iused koheval pees Ans; `juused õrebal, põle pia ligi, kohebal kõik PJg **Vrd** kohuval

kohevalla kohevalla Kuu, -valla[?] Se, kohivalla, -a[?] Plv Se kohevil maa on kohevalla Kuu; `lamba vill um kohivalla `korvi heidet Plv **Vrd** kohuvalla

kohevalle kohevalle kohevile nüit saeva aena üless `lүүüdüss, kohevalle, küll na kuivasseva nüit Kam **Vrd** kohuvalõ

koheve- → kohevi-

kohevil kohevil Hlj RId Jäm VII Põi Muh Emm Rei Mär Han Var Mih/-bil/ Tõs Aud Vän Saa Amb JMd Plt, -vel Jäm Ans Khk Rid Kse Tor Hää Saa Juu Amb Kad VJg Sim Iis Hls Krk

1. a. kohevas (poorses) olekus muld on nii `kerge ning kohevel puhas – kena `taimid istuta Khk; Lumi on nii `kerge ja kohevil kut jahu Põi; kohevil või piim Rei; `värske lumi on kohevil ja `kerge Vän; se on nii ea `kerge ja kohevel, ea `kerge leib Juu **b**. puhevil; turris [kalkun] oli pahukas, nüüd on vaid, on suled maas, ei ole enamb kohevil Hlj; riided on `liiga kohevil üleval Vai; kohevel villad; Ülesklopidud padi on kohevil Jäm; kana tiivad oo kohevel Khk; [kass] nõnda `tõmbab koñji `selga, saba nii kohevil, nii suureks aab saba VII; Ein on nii kuiv ja kohevil, äi seisa añju sihes koa Põi; see pole mitte `märki tiheste, nii kohevil keik Emm; villad oo kohevel, vauta nad maha Kse; Kus sitsi seelikud targeldati ää, siis olid kohevil ja laiad nagu `lehtid Han; `juused oo piäs kohevil, laiali, sasis Tõs; enne sai `tehtud `taksed siilikud, siis olid nii kohevel Juu; `Pialmine [varrukas] on `ästi kohevil ja alumine kitsas `ümber käävarre Amb; kui kana audub, siis on temal suled kohevel Kad; kõrt om kohevel Hls **Vrd** kohavil, kohedil, koheval, kohevile, kohevili, kohevilla, kohuvil

2. fig elevil, ärevil tämä on kohevil (~ kõhevil) `ühte`puhku menos Lüg; Õli nii kohevil `kangest, ei `maldand siis `istuda ega Jõh; Mari oli juba oomingust saadik natuse kohevil Jäm; kui inime soab ää irmutud, sis on kohevel; kõik on nii `kohkvel ja kohevel, ei taha kedagi enam teha ega liigutada Juu; nii estul kui teine tuleb, nagu pärm `kerkib, ei tia mis ära teeb, nii väga kohevil Plt || ku ma `kül`mä tunne, ihu om nõnda kohevel ja kihevel Krk **Vrd** kohkvel, kõhevil

kohevile kohe|vile Jõe VII Põi Mar Mär Tõs JJn KJn Trv Võn San, -ville Jür JMd Tür Trm KJn SJn, -vele Vän Juu Kod, -velle Kad VJg/-vel/le/ Iis Kod; kohõvilõ Khn

1. a. kohevaks, poorseks *sie pole east* `kerkind, pole `ühtigi kohevile aeand Jõe; *mut't aab moa nii ülesse* `kõrgesse kohevele Juu; *rasva sies läheb* [tainas] kobedaks, tõuseb kohevile JJn; *värske lumi jääb kohevile* KJn b. puhevile; turri *Kerge kuiv ein, see jääb nii kohevile kut taku toft* Pöi; *Kaás aas karvad kohõvilõ, kui koõr kallalõ tikkus* Khn; [parkimisel] `kerkib ülesse koheltele, ta põle ääm mette seuke toores nahk Vän; `enne tuul aas mu tukad nii kohevele `püšti, pidin ikke sugema akkama Juu; *Arilikud laiad vol'lid triigiti laiaks, aga krousid* `jääti koheville Jür; [kana] *suled akkavad koheville minema, jääb tiivad ripakille* Tür; *põhud* `pantasse maha, ei sõku, siis jääb koheville SJn || fig *Oh sa kurat kui vana tõmmas arjase kohevile* (vihastas) ja *pidi kohe* `äigama Pöi

2. kohevil, turris *nii kohevile ein, küll oo sañt* `kuhja teha Mär; `kalkun vat kui koheville ta kõik on Trm; *tärgeldet kõrdi, kes kohevile ümmer* Trv; *vihatsel penil on karvad kohevile* Vön

3. kehkvele, ärevile *ää ehmata ega* `kohku kedagi, mis sa sest nii kohevele kohkud Juu Vrd kohkvele, kohkvillõ, kõhevil(e)

Vrd kohevalla, kohevili, kohuvile

kohevili *kohe|vili* Khk Kaa Krj VII SJn, -veli TLo kohevil; kohevile *sajuga maa kopudab üles, ajab suureks* `kergeks, kohevili; *karuda einad kohevili, siis tuul keib läbi* Khk; *Kuulu ajas ennast kohevili ning löi äna laiali* Kaa; *oli tarn, `lemmes pitk kore ein, tee labuse, jääb kohevili* VII; `juusse tõesel nii koheveli Puh; *pusi`puuga pusiti, `aeti vili* [parsil] koheveli, *siss läits lämmi läbi, `kuivi ärä parembide* Nõo Vrd kohuvili, kõhevil(e)

kohevilla *kohevilla* Jõe Kuu kohevil kanal peab külm olema, kui `vihitlevad `teised `liiva sies, siis on suled kohevilla Jõe

kohhil → kohel

kohi¹ *kohi* Emann (*kohe* L Ha SJn; *koohi* Se; *kuhi-* Rõu Vas Se) kohitsetud, kastreeritud siis `lasti [päss] *ära kohida, siis `leikati munad maha, siis jäi kohi* VNg; *kohid* [härjad] *tigedast ei lähä* Jõh; *ärja sõñn oo kohe* Mär; *mis kohiss oo `tehtud - - see ei ole änäm jää* Vig; *kohe loom* Tõs; *kul't sai kohess* `tehtud, *kohe orikas* PJg; *mis saab lõegatud, on kohe, teene on jaara oenas* Kos; *kabu leigatakse kas `aastaselt ehk `enne `uastad ää, kohi kolme `uastaselt* KuuK; *ärjavärss, mis `sõuke kohemul'likas noorest peast saab ära kohitsetud* Hag; *kohisiad on laudas; [kännihärjad] olid kõik kohe ärjad, need ei old pul'lid `ühti* Juu; *jaarad on munadega, kohi oenas on ilma* JMd; *õli kohi mijs, ädä lüüanud `sisse ja `võetud munad maha; künniärjad õlid kohid* Kod; *kohi kaás* Trv; *sij om kohikoer, ega ta mud'u nii rammun ei oless ollu* Hel; *kohi `oina lät'si?* parebahe `lihha Se || fig (võrdlustes) `Seisub `nindagu kohi kell Kuu; `niisukeste vana kohidega (külapoistega) `nuored `piiga`lapsed `lähtvad `laulama VNg; *Mis ta sinna külapoiste `ulka läheb vahib ikka nagu kohioinas* Mar; *tõi suure `piible lavale nagu kohe`oina* Tõs; *tema kua mõni mies just nagu kohioinas teine* VJg; *sil'mad* `pungis peas nagu kohi jänesel Plt Vrd kohik, kohine

kohi² *kohi* Urv, pl *kohe?* Har koi *kohe?* villa maha ajanu Har

kohi³ → kohe¹

kohi- → kohe-

kohik *kohi|k* IisR, g -gu Khk

1. (munandita sündinud loomast) *on tükis ilma munasteta, on kohik, nii puhas kohigud* Khk Vrd kohi¹

2. härjanimi *Härja* nimi oli enamasti *Kohik* IisR

kohi|kakk *kohikakku* teenima üle lepingus ettenähtud aja talus teenima ärä *teie jäägä kohikakku* `tijnmä, nagu meie `ütlemä `košti; jäi *kakku tijnmä*. õlid vijl `piäle kad`rinapäävä nädälä Kod

kohilastõ kohevalt *hainarõuk um kohi, kohilastõ um* `säetü Plv **Vrd** koheli

kohi|lits sõim (lastetust naistest) *teistel on kõigil lapsed, mispärast sul ei ole, sina oled kohilits* Ksi

kohima *kohima* R(kõ- Jõh) VII KuuK VJg Iis Trm Lai Hel Krl Plv kohitsema *sigu ja* `lambaid `keiki `leigati `enne ja kohiti ära, *munad* `vueti maha VNg; *sie õli muna* `lõikaja, *kohis* `pässid `vällä Lüg; *Kas* `sellega *sina lähed siga tappama, sie* `kilgikohimise (liiga väike) *nuga* IisR; *kohit ärg* VII; *täku* `leikaja *kohib kõik ää kes ette* `trehvb VJg; *mis ike kohimata on nied* `üeldasse sõnnid Iis **Vrd** kujuma

2. kohmitsema, kohmerdama *mis sa säääl kohit ninda kavva, kes* `seande `aiglane *tošu om, tošsakule üteldess* Hel

kohin *kohin* g -a R(n -a Vai) eP(kohen Pä) eL(g -e M San; *kohihin* Urv Rõu Se, -hh- Võn) kohisemine *tuleb* `suure *kohinaga sidä* `lõülü Kuu; *Kõik kuhad old* [metsas] *mühina ja kohina täis* IisR; *mere kohina* `kuulu `kaugele Vai; *akab tuult tegema, mets akab kohisema, metsa kohin* Khk; *Nee on kaurid, mis sügise* `poole `ööseti `taeva all *suure kohinaga* `lendvad Põi; *ma kuule mere kohina* Rei; *mere kohen kuuluksõ* Khn; *paesu kohen* Tor; *kange tuule kohen väl'lal, siis akkab tuul alles* Hää; *kui suur sadu tuleb, siis on kohe* `kange *kohin* Ris; *ühekorra - - toñt läks lakka, suure kohinaga* KuuK; `veški *tamme pial on vie kukkumine - - kohin kostab kes_tab kui* `kaugelle Kad; *kase kohin* Hls; *tulli suur kohin ja mühin, akassive uluma puu puha* Krk; *siss* `õkva *suur viij kohin om kõigil puul, ku viij minek om* Puh; `veške *kohin* San; *tuulõkohinaga ma is kuulõ_koolõ poolõ timä sõit* Har; `vihngi *tuulõ suurõ kohinaga* Se || fig *see on nii* `uhke, *lähäb nii suure kohina ja kobinaga* `mööda, *ei tereta koa* Juu; *nigu ~ kui kohin suure hooga, mühinal käesime järve pääl, sügise nõrga jää* `aigu, *kui tuuraga trägsässit, õlli vesi väl'län nigu kohin* Ran; *suur tuul* `olli, *siss tulli noid kesvä aganit sarja* `alla *nigu üits kohin* Puh; *jahu tulep* `veški *kolust ku üits kohin, sina muku ole valmiss* `vasta `võtma ja *ko'ti kupatama* Nõo; *sägä kihutanu vett pit'i edesi ku kohhin, lood'sik perän nigu tillekene lastukõnõ* Võn

kohinal *kohi|nal* Lüg/-ll/ IisR Krj Mär Var Hää Ris Juu JMd Kad Ksi Ran, *kohõ-* Khn, *kohe-* Vän kohisevat häält, *kohinat tekitades; hoogsalt; palju meil on siin vana* `sauna `juures *on lehejuss - - vikkast lähäb kohinall üle, vat maha ei saa* Lüg; *Minust on kole kui* `viskab `laene *kohinal* `randa IisR; [paadi] *ots tõmmati päris kuivale, tuli* [kaldale] *mis kohinal* Krj; *vajus kohinal parandale* Mär; *Sis* `tehti *mullerpakkusi* [vundamendi] `ümmer, *et kül'ma päris kohinal* `sisse *ei tule* Hää; *vesi jooseb kohinal* Ris; `veški *tamme pial on vie kukkumine, vesi kukub koe_t kohinal* Kad; *kes täis on juund - sii kuseb* `alla *kohinal, losinal laheb* Ksi || fig *üits jagu* [inimesi] *tõsõp nigu nisu leib pärmiga kohinal üless, tõene jagu sureb* `näl'gä Ran **Vrd** kohinõlla

kohine *kohi|ne* g -tse *kohi kohine luom* VNg

kohinik *kohini|k* g -ku järsk lühiajaline *kohin tuul kohiseb, kas* `jälle *sadu, `niiske kohinik one; vahel aavad kohinikko, kõrvad kohisevad* Kod

kohinõlla kohinal *kohinõlla* `õkva sattõ Se

kohisama *kohisama* Trv Kam, -mma Urv Har kohisema küll `Nahkle tarhm kohisap Trv; *Leib nõsõss nigu kohisass* (suure hooga), *ahi tulõ* `õkva no sama palama `panda[?] Urv; *mõts kohisass, no_nakass vaest jälle* `vihma tulõma Har

kohisema *kohisema* R(-mma) eP(-mä KJn; kohe- Pä; kohesõ- Khn) M(-me) T, -sõm(m)a Khn V(-mõ Krl; -semma Har)

1. kohama, mūhama; kohisevat heli tekitama *sidä vahe`aiga ei`oldki`palju, et se meri ei olis kohist* Kuu; *täma kohises* [hingamisel] `jusku `kapsa kott VNg; `pehme tie pääl, sis `vanker `mutku kohiseb aga Jõh; `Liivaku `männad kohisevad nigu *Vokka meri* IisR; *pää kohiso* Vai; *vihma ees või tuule`järgi meri kohiseb veel kallaste`vastu* Pha; *Siis kui`Juudas oli ennast aava`otsa ää poond, siis aava lehed akkand kohisema* Pöi; *vee vood ju kohisevad* Muh; *vihm sajab sorinal, ja kohiseb üsnä* Mar; *eele mets`kangeste koheses* Tõs; *suur meri võtab kohesõma* Khn; *no`engab nenast, nena koheseb* Aud; *kui`Vestring kohiseb, tuleb sadu,`Vestringi kruun* HMD; *rahe pilve sie käib jo uo`kaupa, kui ta tuleb, kohiseb kohe* TÜR; [tohletanud] *kaalikad on kõege ullemad ja nairid - -`leika, aeva kohiseb teine* Kad; *kui järv akkas kohisema ja mūhisema, siis tuli`pikse`vihma* Äks; *ma seda sulast ei`sal'lind, laua taga kohises* (nohises), *ja igavene laisk oli* Lai; *kõrvad kohisevad, nigu tuul`sees* Plt; *vesi akaás kohiseme* Hls; *me võtime üitskõrd luhan üükulli`kinni, temä es näe ku manu lätsime, mugu kohisi enne* Ran; *lehtpuu lehe lehvivä tuule käen, aga kuusepuu ja pedäjä kohiseva* Nõo; *ku* [veski] *lüüsi`juuskmine`väega kohisess, sõss näge`tõisi`ilmo* Plv || *käärides kihisema, kohuma suppi on kohisend, appust mend, suppi kohiso* Vai

2. (hoogsast liikumisest) *kui perä`nurgald sie tuul oli ja suut parajast sies neh siis* [seilipaap] *nii parajalt kohiseb`mennä* Kuu; *no aga kui on`niske lehe ein ja, kui viel`kaste on maas siis sie lähäb maha nii et kohiseb* Lüg; *Mets tuleb* (kasvab) *nõnda et kohiseb* Pöi; *tuleb üks`perrä nagu kohiseb* Kod; *mägedest tuleb vesi`alla nigu kohiseb* Puh Vrd kohisama

kohistama¹ *kohistama* spor üld (-mma Lüg Vai Plv, -teme Hls; kohes- Tõs Tor)

1. kohisema panema *puu`uisub ja`vangub, tuul kohistab, eks näd`uisu ja`kõigu* Lüg; *tuul kohista puid* Vai; *keegi kohistab eente sees* Mär; *tuul kohestab metsä puid, kohestab puude`otsas* Tõs; *ja mina`mõtlesin seda`muodi et, mõni luom nühib sial oma`kaela - - et siis sedaviisi kohistab* KuuK; *tuul kohisteb puu`latvu* Hls

2. deskrt *täna akab natuse tuule`nuhka kohistama* Khk; *Täna akab püsut tuult kohistama, ehk saab tuulika veerema panna* Kaa; *tuln kohistes uksest`sisse* Kse; *mis sa kohistad alati sitta lasta* VJg; *vihm kohistenu`vasta`saina* San; *mõnõl inemisel um`hingämine halv, tuu kohistass* Plv; *lätsi eläjä`mõtsa, säääl kohistasõ`mõtsa piteh* Se || (ehal käimisest) *lähme kohistama* Kos

3. kohmitsema *ärä`ninda`kauva kohista egä`mõtle säääl* Lüg; *no midä kohistatto`kammaris,`tulga`vällä* Vai

kohistama² *kohistama* kohitsema `jäärud, `pullisi kohistama Rei

kohistõllõma frekv < kohistama¹ *kohistõllõss`veitkene* Se

kohitama *kohitama* Hlj Kse Kad, -mma Lüg kohitsema *kabud`ärjäd on kohitud, ärg kohitasse* Lüg; *elajid kohitasid* (kohitsejad) Kad

kohitsama *kohitsama* Kod(-ämä) Trv; *kuhi|tsama, -da, -da?* Rõu/-mma/ Se Lut kohitsema *vanass õlema `suuri `ärgi kohitsätud, et õlema pressitud munad `kat'ki* Kod; *kuhi oinass tuu um ar? kuhit* Rõu; *`pahrõ kuhitass vana kuu* Se; *tuõ kuhitsaja, pahr pandass ruihhõ säl'äga, suurt pidävä? neläkeisi, lõegatass muna? `ussõ* Lut

kohitsema *kohitsema* Kuu Hlj *Vai/-mma/ Jäm Khk VII Pöi L(kohe- Mär Pä)* spor K(*kohe-* Ris Rap Juu SJn; *-mä* KJn), Trm Kod/*-mä/ Nõo, -me* Pst Hls San; *kohi|tsõma* Plv Se(*koohi-*; *-da*); part *koohito* Räp *kastreerima kabuta, siis `tauta kahe kivi vahel puruks, kui kohitsetta, siis `leigatakse* Hlj; *see ikka suur `ungur kiš täku ää kohitseb* Kse; [kännihärjad] *need olid kohetsetud, egä siis `pulli ei saan ette rakendada* Var; *jäärud `tahtvad kohetseda* Tõs; *kohetsetud koer* Tor; *üle kolme `aasta ei `pietud obust [täkuna] siis kohitseti - - kierati [munandid] `pulkadega `kinni, niikaua kui ise ära kukkus* JõeK; *Sul on veke nuga, paras `kilki kohitseda* JMd; *`õinad tahavad ärä kohitsetä* Kod; *kui ta kohetsemata on sis ta on sõnn, kui kohetsedud, sis on ta koheärg* SJn; *Sa oled nigu kohitsedu, istud vakka kui tõese noore lõbutseva* Nõo; *nigu oinašs koohidsõ är?, tuul om rasvanõ liha, hää liha* Se || fig *Emm käis pesasi kohitsemas* (kanapesadest mune korjamas) Pöi **Vrd** *kohima, kohistama², kohitama, kohitsama, kuima¹, kuitsama*

kohjas → kohas

kohjassute *kohjassute, -tte* kohakuti puud ollid *kohjassute* Muh

kohjast → kohast

kohjaste kohaselt, sobivalt *see oo ea küll, see oo üsna kohjaste* Kse

kohjatamma *kohjatamma* kokku, paksuks tõmbuma *hujjuh kurivaim, siirup nakašs val'miss `saama, kohjatamma nakass* Har **Vrd** *kohetama*

koh-kah(k) *koh-kah* Mär Mih; *koh-kahk* Kse teistmoodi *see inime oo natuke koh-kah* Mär; *see asi oo naa koh-kahk puhas* Kse; *naene oo koh-kah* (rase) Mih **Vrd** *kohma-kahma*

koh-kahkis *koh`kahkis* hirmul, ärevil nüid oo *inimesed üsna koh`kahkis, sõea aead, sandid jutud räägitasse, põle ead üht* Mar **Vrd** *kuhk-kahkveli*

kohkam *kohkam* g -e paks, kohmakas asi räti *`kohkam; vana kasugu `kohkam, paks `kohkam* Krk **Vrd** *kohmakas¹, kohmus¹*

kohkama *kohkama, kohata* Kod, *`kohkada* Jõh ühmama; iitsatama *Ta `kohkas tere `vasta `tahtmist; ma lähän `kohkan tämäle, `tiadustan seda `asja* Jõh; *poiss ei `kohkagi `vassa* Kod **Vrd** *kohmama²*

kohke → kongi²

kohkehe *kohkehe* kuhugi *`kulda ollõv `kohkehe lättehe pant, tuuperäst `saige* Kullamäe nimi Räp **Vrd** *kohegi*

kohkeldeme *kohkeldeme* kogeleva ärä *kohkelde* nii `väege San **Vrd** *kogeldama*

kohki → kongi²

kohkil *kohkil* kuhugi Pst Krk *sij om üt's `keerge aruge aa laialist juttu, mis `kohkil ei `kõlbu* Krk **Vrd** *kohegil*

kohkina → kongina

kohklane *kohk|lane* Mär, *-laine* VNg kohtlane *`kohklaised `tütrukud* VNg; *see nii nal'lakas `kohklane mees* Mär

kohklema¹ *kohklema* kohkuma; kartma hakkama aka *`kartma ehk `kohklema; `kohklevad ärä et kuda sa `seie suad* Kod

kohklema² `kohk|lema Hlj Kod, -lõme San, kohkõlõma Kan/-llõ-/ Plv

1. kõhelema, kõhklema `enne `kohkleb kui vottab Hlj; ärä `kohkle kedägi, võta `riided seljass ärä, ei õle vaja kohegi `minnä Kod

2. viivitama, jorutama, kohmerdama `kohkõllõss, ei taha[?] `õigõhe tetä[?], ei tegemädä, sais ja kaess Kan; mi `kohkõlimi_tu minegiga[?] Plv

kohk|luu kohk- linnu ristluu `lindel, sul'g`luumel om sij kohkluu; kohkluu all munakoda; kanal kohkluu är lüüd, `kõndme lää, sõss satass persekil maha mud'u Krk

kohku-kahku `kohku- Jür JMd mitte midagi ei ole `kohku-`kahku `kuškil näha Jür; ei ole `kohku-`kahku `kuškilgi JMd Vrd kihku-, kuhku-, kõhku-kahku

kohkuma `kohku|ma, `kohko- R(-maie Lüg) eP(`kohk- Kse Han Tõs) u hv M(-me), TLä San/-me/ Har Rõu(-mma) Plv ehmuma obune `kohkus tielt `korvale; `ninda `kohkund `näuga Hlj; laps `kohkus unest üles; kui see [rase] ussi `kohkus - - siis see laps pidi `jälle keelt suust `välja `aema Jäm; `kohkus nõnda `kangest et ep saa sõna suust Khk; ühekorra `kohkusi küinasnuki `juure roosi VII; Noor obu kes teab missest `kohkus Põi; üks oli `aigeks `kohkun; `kohkun `aige Muh; ta `kohkos `ühte `koera sedasi Rei; vareste kohutus - - kui seda nägevad, varest ja tihast kohkuvad minema Phl; löi üsna `kohkuma Mar; roos lööb `järsku `kohkumest Kir; Laps kohkus ussist Han; täma kohkus sest undist ja jäi ilma keeleta Mih; ma pidi enese `surnuks `kohkuma, ehmatasi `kangeste Tõs; Mis sä ää `kohkosid ning kokotama akkasid, räägi aga `julgõst `vällä Khn; mies `kohkus ää päris JMd; `kohkuja obune Koe; ma `kohkun sellepärast kohe irmus `ränka Kad; mehed õlema `irmus `kohkunud, kisendäväd kõik Kod; `kohkosin selle assa `piäle KJn; `järsku nägin seesi kui tal sesi (sedaviisi) käed ol'd `vastu akant ja, jüsku `kohkusin Kõp; temä om ärä `kohkun, ta ei kõnelegi midägi; näost oli nõnda `kohkunu, peš (päris) `valge Trv; es `kohku ütegi tüü iist tagasi Ran; ta Jli nii ärä `irmenu ja `kohkenu, puul ikutse eliga kõneli Nõo; küll ta ol'l `kohkunu näoge San; minevajasta ku sõda tul'l, siss `ol'li kõik' nii `väega kihuvalla[?], ärä `kohkunu Har || tänä ma ehmatašin, et mu süda kohe `kohkus ja vabises sees Juu Vrd kohklema¹, kohmatama

kohkvel `kohkvel Juu JMd VJg Trm Kod KJn

1. hirmunud, ärevil see on nii `kohkvel, nii `irmu täis, kihuh-kauh, kuhu `kül'gi nüid lähäks ehk mis ta teeks; need rahvas olid tänä nii `kohkvel ja `kahkvel, ei tea mis neil õte viga oli, olid nii ädase `näoga ja saändi `jäoga Juu; kui ehmatand on, siis on inime `kohkvel ja `kahkvel JMd; kes one kedägi `kurja tehnud, one `kohkvel, kes one ärritet vihale, sij one `kohkvel ja `kahkvel Kod Vrd kohevil

2. kahevahel oli küll `kohkvel oma asjaga VJg

Vrd kahkvel, kõhkvel

kohkvele `kohkvele kohkunud olekusse jäe nõnna `kohkvele Kod Vrd kohevile, kohkvillõ

kohkvillõ elevile Must tsiga lätt pahta, aja verevä põrsakõsõ kohkvillõ = ahjuroop, söed Krl Vrd kohevile, kohkvele

kohkõlõma → kohklema²

kohkõrdama `kohkõrdama Röp, kohkõrdamma Se kohmitsema, koperdama kohkõrdass pääle kõögih Se Vrd kohkõrdõlõma

kohkõrdõlõma *kohkõrdõlõma* Ráp/-ll-/ Se kohmitsema, koperdama *mis sä kohkõrdõllõt naad'e surdõ saabastõga?* Ráp; *tah nä? kohkõrdõlõsõ?* ao`viitess niigagu [tõkke] puut' vallalõ tetäss Se **Vrd** kohkõrdama

kohl *kohl* g *kohlu* Khk Rid Mih/g -o/ Sim, g `kohlu VNg, g *kohla* Rap mügarakujuline ese või moodustus *jää kohl* VNg; [jakil] *suur kohl seljas* Khk; *igavesed suured suitsu kohlud* Rid; `kaapsa *kohl* (pehme kapsapea) Mih; *Sie `kapsa pia on nagu kohl* Sim **Vrd** kohm¹, tohl

kohlakas *kohla|kas*, g -ka Kei Jür VJg; `kohlakas Lüg

1. tohletanud, kohrus (asi) *kui on `kaalikast külm võttand siis üks `kohlakas on jäänd* Lüg **Vrd** tohlakas

2. (suurtest lohmakatest riietest, jalanõudest) *vene `saapad - - õli üks `kohlakas `jalga `panna* Lüg; *Sajuga `vetsime kohlakad üle pæe* Kaa **Vrd** kohlukas

3. aeglane ja kohmakas inimene *sa kohlakas ei jõua kuhugi oma asjaga* VJg **Vrd** kohlus¹

4. jäätus, kelts *kebade poole kui veel natuke lume kohlakast oli, sai veel `einu ja agu `veetud* Kei **Vrd** kolak(as)²

kohlak-kohlak *deskr mõni veab `pasleid lursak lursak takka järele ehk olgu saabastega kohlak-kohlak* Juu

kohlama¹ `kohla|ma, -da R(-maie Lüg), *kohlata* Khk Kaa Krj Pöi Muh Emm Kei Kad KJn

1. suitsetama, tossutama – *S küll ta võib aga seda `piipu kohlata* Kaa; `kohlab sii `pääle *va piibuga, tuba pahad `aisu täis* Krj; *Pani oma suure piibu `kohlama* Emm

2. lohmakalt liigutama, kahlama **a.** sorima, tuhnima *küll ta `kohlab, `otsib keik kohad läbi* Jõe; `kohlas ja `lõüsi käde Vai; `kohlab teise `asju, `vaatab KJn || kohmerdama *küll sie `kohlab ei saa menema* VNg **b.** sumpama; hooletult kõndima *mis sa `kohlad kulus* VNg; *karu `kohlab kõik kõhad läbi, `ulgub* Lüg; *ta on `kohlus riietes, `kohlab `ringi* Kei; `kohlas selle uue kasuka `kaste sies märjast; `kohlab `pialegi suurte `viltidega Kad **Vrd** kohlastama

3. salaja võtma, näppama *tama `kohlas sene `liitsi omale* Vai

4. sõnadega lahmima `Kohlas `üöllä `toisele `oige `uonuste Kuu

Vrd tohlama

kohlap → kohlapuu

kohlapine pl *kohlapise* kuslapuust *olli tennu kohlapisi riha `pulke* Krk

kohla|puu *kohla|pu(u)* Hää Saa Kod/ku-/ KJn Vil M(ku-; kuuhla- Krk), -bu Hää Saa; *kohlap* Kod/ku-/ SJn Kõp Vil M(ku-) kuslapuu *Siatamm on kohlapuu* Hää; *kohlapu kasvab kahe jala `kõrgune; kohlapu lehed on nagu väiksed paju lehed, pikelikud* Saa; *kuhlapu on nagu raud kõva, punase kuarega, piira `pinda `tešti kuhlapuss* Kod; *kohlapuu o'li nisuke suure nõõlaga võis südäme `väl'lä lükätä seest* KJn; *Tij mul kohlapust `varda, oola `ästi libeves* Hls; *kuhlapuust tetass `nikse ja `kuutsle `vardit* Krk

kohlastama `kohlastama *jalanõusid lohistades käima* Midäs *siel nüid pidäsid `kohlastama `neie `suurde `saabastega* Kuu **Vrd** kohlama

kohlo `kohlo *kohru ea (jää) oo `kohlo jäänd* Mih

kohlukas (lohmakatest jalasitest) *nooh, ükskeik mida* [lapsed] `jalga `saivad, `kohlukad `jalga ja `mendi VNg **Vrd** kohlakas

kohluline pl *kohluline* Pee Sim mügerlik; kore *pilve rangud, kohlulised, `ästi kägarad, nagu müristamise pilve on* Pee; `kapsa pia on väga kohe või *kohluline* Sim

kohlulõ kohevil sääne *huba `pihme lumi um sadanu?*, *sais `ülleh, `kohlulõ* Lut **Vrd** *kohlus², kohrulõ*

kohlus¹ `kohlus Jäm, g -se VNg Vai/-os/; *kohluss* g -sse Lai aeglane ja kohmakas inimene *oi, sia vana `kohlos* Vai; *va `kohlus* Jäm; *kohluss* *ikke on* Lai **Vrd** *kohmus¹*

kohlus² `kohlus Jäm Khk LNg/-os/ Kei Juu Jür Amb adv kohevil; lotakil; kühmus *rätik on `kohlus; jää on `kohlus; `kohlus `moega inime* Jäm; *jökil selg `kohlus puhas; kuidas nee lapse `riided nii `kohlus üll on* Khk; [kassikakk] *üsna noore kaäsi sugune, `kohlos suled olid, näitas nii suur olevad* LNg; *käib `kohlus riietes* Kei; *seesüb `kohlus teene* (külmaga kössis) Juu **Vrd** *kohlulõ, kohmus³, kohrus*

kohlutama *kohlutama* kohevaks kergitama *kohluda* *puid, nõsta näid üless* [et paremini põleks] Se **Vrd** *kohrutama*

kohm¹ *kohm* Lüg, g `kohmu VNg, g *kohmu* Muh Mar Mär Var; *koh(o)m* g *kohmo* Kod kühm, mügerik; *komp* *kui laps `vinjerdab, siis ajab `lapse naba `irmus `suurest, on mogomane kohm juo* Lüg; *moole aasid `sõuksed kohmud käe `peale; sõnniku kohmud tahaksid äe `laota* Muh; *mis kohm sel `kainlas oo* Mär; *lepäl ja kasel on `niskesed muhud ja kohmod* Kod **Vrd** *kohl, kuhm, köhm*

kohm² *kohm* Jäm, g *kohmu* KJn Krk Nõo, g *kohma* Iis; *kohom* Kod

1. *kahu, kergelt külmunud kiht maa kohm* Jäm; *mua `natke kohmanud. mua piäl kohom* Kod **Vrd** *kohme¹, kohmets*

2. **a.** jõud, ramm *Kui akkab `kohmu `võtma, siis müün ära* (hobuse) KJn; *temäl iki om raasike `kohmu viil, et ta vällän saap kävvä* Krk; *Ei ole `kohmu ei suta enämb koskil kävvä* Nõo **b.** aru, taip *kohmatu inimene ärä lännu oma arust, ei ole `kohmu `kunnigil änäp* Krk **Vrd** *kahm³*

3. juhm, rumal (inimene) *sa oled nii kohm et ei tea mitte `miski* Iis; *sij vana kohm tulep siia `kohmme, igävene poostel* Krk **Vrd** *kohmo¹*

kohm³ *kohm* g *kohma* Krl, `kohma Jõe VNg; n, g `kohma VNg Vai kõõm *kohm on peas juuste all; nahk on kribuline, nagu kohma kord peal* Jõe; *kohma pano sügelema; `lapsil on `paksust `kohma pääss* Vai; *pää kohm* Krl; k o h m a s kõõmane *monel inimesel on pää `kohmas* Vai **Vrd** *kahm¹, kohmõ, köhm*

kohma¹ *kohma* Plv Röp Se *saamatu; tuim, jäik* (inimene) *tu um ku vana kohma* Plv; *inemine om kohma, ei ello ei vallu* Röp; *ku kohma käüse, süänd täüs* (süda täis); *külmänü hoimadu inemine ku kohma käüt* Se **Vrd** *kohmakas¹, kohmik¹, kohmo¹, kõhma*

kohma² `kohma Saa Amb Kad Iis külmast tuimaks, jäigaks *kül'm tõmmas käed `kohma* Saa; *Lõugutand külmaga kojast linu. kääd jäänd jo `kohma* Amb; *külmaga lähvad käed `kohma ja `kõntra* Kad; *tõmmas kääd `kohma, nüüd ei saa `miski teha* Iis **Vrd** *kohmasse, kohme², kohmo²*

kohmagas hoop, löök *miä tahan `siule `anda ühe üvä `kohmaga; siä oled sene `kohmaga väärt* Vai **Vrd** *kahmak², kohmahus*

***kohmahtama** pr (ta) *kohmahtass* ehmatama *ma jäletühe kohmahti; ineminõ kohmahtass* nii är et Se **Vrd** *kohmatama*

kohmahus *kohmahu|s* Röp, -ss g -sõ Plv(*kohma,uss*) Vas Se

1. hoop, löök *ma aini tälle üte kohmahusõ* Plv; küll *sa² sai² kohmahusõ`päähä;*
panõ_tälle üt's kohmahuss`vasta`kõrvu Vas **Vrd** kohmagas

2. (vihma)hoog, valing *no tul'l üt's kohma_uss`vihma* Plv

3. deskr *sellepääle sõss ol'l kuulda² viij kohmahus ja [näkk] katte meil silmist* Röp

kohmakahe "halvasti, teravalt" *ta kohmass tõsõlõ, üt'el`väega_kohmakahe* Rõu

kohma-kahma *kohma kahma* fig (rasedusest) *no tämä one kohma kahma, vanad naesed kõnelevad ku naene one paks* Kod **Vrd** koh-kah

kohmakas¹ *kohma|kas* g -ka spor eP(-gas g -ga Khk), Ran/-kass/; *kohma|kas* g -ka VNg(*kuhma-*) Lüg Jõh Vai, -gas Kuu Vai

1. aeglane, saamatu *see on ullem kut kohmakas* Khk; *naene kis`rasked`jalga, ju juba kohmakas* Hää; *olen ma ka inimesi näind aga nisukest kohmaka`karja ma küll viel põle näind* Sim; *on üks inimene kohmakas, pitkaldäne ja kohmetu* Kod; *ega_s siuksest kohmakast iad tööinimist saa* KJn **Vrd** kõhmakas

2. kohtlane, ohmu *kohmagas mies, ei ole`arvo* Vai; *see ika oo natuke kohmakas* Muh; *kohmakas,`kohtlase`moodi, pole täis`mõistusega* Noa; *tä üks va kohmakas oo, ei soa kedägi`tehtud* Tõs; *nihuke kohmaka`jäoga, kohmetand alati* Juu; *kohmakas inimene`kohmab aga`üelda mis tahes* Kad; *mõni inimene om serände tuhm, vähä kohmakas, ei saa nigu aru; mõne om surmani kohmaka,`väikse aru`saamisega* Ran **Vrd** kohmats, kohmatu

3. kogukas; lohmakas *suured kohmakad jalanõud* VII; *kohmakas inime läheb`kohmides* Kse; *panin`tütre kohmaka (vana mantli)`piale, et soem* JJn; *suur kohmakas inimene* Koe; *suur kohmakas (tünn)* Plt; *ta on iä kohmakas inime* KJn **Vrd** kohkam, kohvak

4. suutlik, kõbus *üsä kohmakas`allõs tüed tegemä* Khn **Vrd** kahmakas²

Vrd kohmetu, kohmik¹, kohmo¹, kohmus¹

kohmakas² *kohmakas* Põi Kse küürakas *Ju see`sõuke kohmakas`loodud on* Põi; *kohmakas inime oo kõber* Kse **Vrd** kuhmugas, kühmak(as)

kohmakas³ *kohma|kas* g -ka LNg Mär Vig PJg Ha JMd Ann odrakarask *teeme täna kohmakast`ahjus* PJg; *kohmakas tehakse odra jahust,`pärimi`sisse* Nis; *tegin`endäle kohmakast või ühe käe`leiba* Kei; *ohrajahodest tehakse kohmakast,`enne`pandi veel peti`piimä`ulka* Juu; *ilma pet'i piimata ei sua kobedat kohmakast* JMd

kohmalane *kohmalane* kohmakas, saamatu; *juhm kohmalane ei`kohma üt'le kui tõist`asja, laseb ennest tõesel vedädä, usub jutte; ei`kulle, kohmalane ja tosserduss* Ran **Vrd** kohmane

kohmama¹ *kohmama, kohmata* spor Sa, Muh Kad I **a.** kahutama, kergelt külmuma *natise`kohmand, pole suurt`külma üht* Khk; *püsut`kohmant täna`ööse* Pha; *tuhlid`kohmand ää* VII; *kohmand konarate`otsas* Krj; *juba akkab`kohmama, lume järg akkab tulema* Muh; *lumi`kohmab`piale sula pialt kõvast* Kad; *riissa siden vesi,`natke kohmand piält,`paksu iätuss ei õle* Kod; *lumi on kohmand natukese* Lai **b.** külmast kangestuma *mu käed ja jalad ühna kohman* Muh **Vrd** kahmama³, kohmatama, kohmuma

kohmama² *kohmama, kohmata* Põi Mar Mär Vig Han Kse Hag JõeK Jür JMd Kad VJg I Ksi Plt KJn, spor T V(-mõ Krl, -mma Plv), -me Trv Hel, *kohmada* R(*kohma* Vai; -maie Lüg)

1. **a.** ühmama, huupi üt'lema *ei tämä`motle`muudgu`kohma`toisele sanu* VNg; *Olle natuke isiäralik,`põlle juttu äga kedagi, kohmate teiste küsimiste piale* Han; *tuleb ja*

`kohmab koa, ise tia kedagid `ühti Hag; `kohmab aga üks kõik mis suust `välja Kad; ei taha iast `riakida, `kohmab vastusest nigu pool vasta vaest (~ vasta meelt) Lai; nat'ikene `kohmas seda `moodi aga ei `rääkind täiešti `väl'la Plt **Vrd** kohkama **b.** kähvama ma tälle `kohmssi nüüd; ta mugu `kohmass tõist uma sõnaga²; Nika (niikaua) t'sank'li ku Õiõ `vasta är_ `kohmass, sõss jäi_vakka Rõu **Vrd** kahmama², kohkama

2. a. (kord) kergelt lööma, tonksama `kohmas `pihta Lüg; ei tohi `kohmada Jõh; egä ma es peksä, kohmasin aga `käegä, ainnin ühe matsaku ärä Kod; ma tahi tälle kohmata, aga jäti vijl Võn; ma `kohma sullõ kuradillõ, ma `kohma, et sa maha jäät Kan; tä sai mu_käest kohmada², ma `kohmssi timmä Se **b.** umbropsu, kobamisi midagi tegema `Kohmasin pimedas `võtme lukku `auku IisR; `Kohmab kudagi läbi igaltpuolt oma kohmetu olekuga Jür

3. mõistma, taipama oles ma vähägi kohmanu seda elu, mina oss tõõsite tennu Trv; temä ei `kohma, temä ei mõista `asja aluste, üit's `kohmamede inimene Hel; temä ei `kohma midägi tetä Ran; kae kus poesitolk saesap sääl, ei `kohma ärä minnä Puh; ta om jo nii ilm `kohmamada inemine, et ta tiia mitte midägi Kam; ta ei `kohma² mitte midägi Krl

4. (endale) võtma, varastama `kohmab keik omale VNg; tama `tahto alalde `toise `asja `kohma Vai; egä inime ei taha `kohmamma minna² Plv **Vrd** kahmama¹, kohmendama

kohmamisi `kohmamisi puudulikult, segaselt Sedasi `kohmamisi `vastamisest ei saa aru; räägib eluaeg `kohmamisi Han

kohmane kohma|ne g -tse Krk Ran; kohmanõ Se **a.** kohmakas, saamatu kohmane - - siante `aiglin, kãperts iki, ei saa iki midägi valmiss Krk; sa olt nii kohmanõ kui määne külmänü² Se **b.** juhm kohmane näost, kes serände `puuduline om - - nägu `tõmbab `viltu vai kõrtsu Ran **Vrd** kohmalane, kohmetu

kohmas `kohmas IisR Vai Jäm Khk Muh Kad Sim Iis Trm, kohmas Kod **a.** kahutanud täna oomiku oli maa juba `kohmas Khk; sügise `kohmas `muaga on paremb `käia kui mudaga; `kohmas lume pial suab `sukstega `sõita Kad; ei iätet ega sula, `mutku natuke kohmas [maa] Kod **b.** külmast kohmetanud, tuim kãäd `kohmas, kui `külmä on Vai; Külmast `kohmas kãtega es saa mitte nõõpi kinni Jäm; sõrmed nõnna `kohmas ja `kõntaras, ei sua kudagi rãtiku `sõlme `lahti Kad; Kãed on viel `kohmas, ma õõrun neid, akkab rutem veri `liikuma Trm **Vrd** kohmes, kohmus²

kohmasse `kohmasse = kohma² külmaga lähvad kãed `kohmasse ja `kõntrasse Kad **Vrd** kohmesse

***kohmastuma** part `kohmastund kohkuma `tundend et üks külm asi `püksü`reiess on. tä oli `kohmastund kohe et nüüd sie on huss Kuu **Vrd** kohmatama

kohmatama kohma|dama Käi, -teme Hls San, -tem Krk

1. kahutama sügise, kui `külmama akab, siis maa on vehe kohmadand Käi

2. külmast kangeks, tuimaks muutuma kãe om ärä kohmaten; laste kãe kohmateve külmä käen Hls; kãe `kõnksi, `kangest ärä kohmadet, ei saa `õigess aia Krk

3. kohkuma, ehmuma sea oled kohmaten `näoge Hls; kohmateme, ku takast `kõigi `õikass San **Vrd** kohmahtama, kohmastuma

Vrd kohmama¹, kohmetama¹, kohmutama¹, kohmõtumma

kohmatamma `kohma|tamma (ma) -dan kõõmama pää on `kohmatand Vai **Vrd** kohmõtamma, kõhmama

kohmats kohmakas, saamatu (inimene) *tä om kohmanõ, loid sääne, ei olõ `kijrdu sukugi?*, *sääne kohmat's om* Se **Vrd** kohmits¹

kohmatu juhm, taipamatu *kohmatu inimene ärä lännu oma arust, ei ole `kohmu `kunnigil änäp* Krk **Vrd** kohmakas¹

kohmauss → kohmahus

kohme¹ hv *kohme* kahu, külmunud kiht *pori om ärä kohmitanu, kül'mä kohme poril pääl* Ran **Vrd** kohm², kohmets, kohmetus

kohme² *kohme* a. kahusse, külmast kõvaks *Üöse `tõmmab maa `kohme* Jõh b. tuimaks, jäigaks *Läksin `külmast `kohme* Jõh **Vrd** kohma², kohmesse, kohmo²

kohmeldama kohmitsema *Töö `juures pikkaldane ja `asjata `kaua `kohmeldas* IisR **Vrd** kohmerdama

kohmendama *kohmendama* salaja võtma *Pere `tütrik `kohmendas `rasvasi `suostisi [mõisas]* Lüg **Vrd** kohmama², kohmerdama

kohmerdama *kohmer|dama* Khk spor L, Juu Jür VJg Lai Vil Ran, *-deme* Hls Hel San, *-tem(e)* Hls Krk; *kohmõr|dama* Khn Võn, *-dõmõ* San, *-dam(m)a* Urv Räp Plv; *`kohmerdam(m)a* Lüg

1. a. aeglaselt või saamatult midagi tegema, kohmitsema *tiä midä jäi `sinne kodo `kohmerdamma* Lüg; *ei jõua tööga edassi `ühtigi -- muutku kohmerdab mud'u* Mär; *ta akkas enese `ässu kokku kohmerdama* Kse; *Kul'l ei soa ülesse, kohmerdab `enne tüki `aega* Kei; *kaua sa kohmitsed ja kohmerdad, akka vahest tulema* Juu; *mis sa kohmerdat, tee rutemast* Lai; *temä ei näe, kohmertep pimmessel iki* Krk; *ärä kohmerda mul siin ijn* Ran; *ma_lä pikäli `säangi, seeni ku_sa kohmerdat, ma sureta söögi ärä* Nõo; *kohmõrdõss õnnõ, ruttu mineme ei saa?* San || ebakindlalt käima *mis sa kohmerdad, äks sa_p kei kenasti; nii `joonud, akab kohmerdes minema, teeb saab ta koju* Khk **Vrd** kohmeldama b. askeldama, toimetama *Vasta talvõt igänes kohmõrdamist; `Laupa muud ei sua, kui kohmõrda tubasi ning õuõt kaudu* Khn; *kohmerde et `põhja `kunnigin ei ole, kohmerdemine om `virtina amet* Hel; *mis sa säääl kohmõrdat, ei lasõ?* muil `maada Plv

2. tuhnima, nuuskima *mis sa kohmertad säääl suhv`laekid mööda, mis sul kadund on* Saa; *mõni kohmerdess `kuskile `uunede `sisse lää kaess mis säääl om* Hel; *mi_sa nuhit, kohmõrdõt tarrõ piten* San

3. (endale) võtma, salaja kõrvale panema *katsub aga kust ta kohmerdada soab* Juu; *ei ole `kuškil pesu `liuda, ärä kohmerdand* Vil; *Ma_kohmõr'di ka kõik olõ? är? ütte kokko* Rõu; *`poige külest iks tahõtass kohmerdada `tütrile* Räp || pruudiandeid koguma – Saa **Vrd** kahmeldama, kohmendama

Vrd kahmerdama, kohmima, kohmutama², koomerdama

kohmerdes *kohmerdes* Hää Juu kohmitseja; saamatu inimene *Kohmerdab, ikki sebib ja mässib oma asjadega -- üks igavene kohmerdes* Hää; *nagu va kohmerdes käib, rätik on vahest `ümmer ja Juu* **Vrd** kahmerdis, kohmert, kohmerts, kohmits¹

kohmert *kohme'rt* g *kohmert*

1. saamatu inimene *es mõista ahju `luuda `kõütä, ta olli seante kohme'rt; vana poisi kohme'rt, tüdrugu es taha tat* Krk **Vrd** kohmerdes, kohmerts

2. ”kraapija, omakasupüüdja” *kohme'rt, kes kigelt puult kokku kohmerts, võtap omal ääss puha* Krk **Vrd** kohmur

kohmerts *kohmerts* g -i Saa Hls tuuseldis; lohakas (inimene) *see on kohmerts, kis iga päe kohmertab, kik asjad tõstab pahupidi; mia seast kohmertsid ei kannata Saa; mea ei salli kohmertsit meest* Hls **Vrd** kohmerdes

kohmes `kohmes Kuu Hlj VNg Vai **a.** kahutanud muld on `kohmes Hlj; tänä on maa jo `kohmes Vai **b.** külmast kohmetanud, tuim kääd on `külmaga `kohmes VNg; Ei saa kudagi `nüöpisi `lahti, käed `külmast `kohmes IisR **Vrd** kohmas, kohmus²

kohmesse `kohmesse = kohme² Sügüse `ilja `pääle - - akkas kohe maa `pinda `kohmesse panema; Olid jo moned kraed (kraadid) `külmä `uomiguss, olis tehnd kaik `paulad ja `nüörid `kohmesse ja `kangeks Kuu **Vrd** kohmasse

kohmetama¹ *kohme|tama* eP(-dama Hi), Trv, -teme Hls Krk; *kohmõtam(m)a* Urv Plv; `kohmetam(m)a spor R

1. a. kahutama, kergelt külmuma *vesi `kohmetab `külma käes VNg; muda juo `kohmetand ja `külmetand Lüg; Öökülm kohmedas umiguks maa päris kinasti εε Emm; kevadilt kohmetab maa, ku üüd kül`mad oo Hää; täna kohe maa kohmetand, akkavad juo tulema külma allad maha Amb; ajas (aias) nad (kapsad) `külma ei saand, pärast läksid natuke kohmetama JJn; maa päris kohmetand juba, rohi on juba `kange VMr; kui ta öösse külmetab, siis kohmetab porise tee kõvast Lai; vesi on kohmetand kui kirmitise `peale lööb Plt; sügisi ja kevadi maa kohmetab SJn || (tahenema) `piale vihma on maa [juba] kohmetanud Koe **b.** külmast kangeks, tuimaks muutuma *käed on `kohmetand, ta paneb `sormed kohe `paksuks Jõe; su käed nõnna külmad, üsna kohmetan Muh; ei külmata mette, aga `neuke kohmetand vaim nendel (kätel) sees Mar; kül`m viil põle, aga käed jalad kohmetanu Hää; kääd kohmetavad ää, ei pia näpud kedagi `kinni Kad; suu oli kohmetand tesel, ei suand sõnagi suust vüilla VJg; käed on kohmetet, ei sua `sõlme sõlmata Kod; kül`m sõrme ärä kohmetanu Trv; Vällän ol`l `väega `kül`m, mul omma `kää är `kohmõtanu? Urv; suu kohmõtass Plv **Vrd** kohmama¹, kohmuma, kohmõtumma**

2. kohmetuma; ehmuma *ma kohmetasi nõnda εε, ma_s `teegid mis ma pidi `rääkima Khk; ma ikka püsut kohmetasi kui Seiu tuli, sii `vanduma kukkus Pöi; mehike kohmetas päri ää JMd; kõik kohmetasivad nõnna ära et Iis; küll kohmetas ärä KJn; ma näi äkki, mailma rahvass olli sehen, ma kohmeti nõnda ärä, ma es saa midägi lausta Krk; k o h m e t a n d , k o h m e t e t kohmakas, saamatu va kohmetand inimine, kis ep saa akkama millegitega Khk; aab eese kohmetand juttu, `oska na `eäste `rääki mete, kohmetand jutuga Vig; põle na terane, on na kohmetand; nihuke kohmaka `jäoga, kohmetand alati Juu; karjapoißs `aeglane ja kohmetet Kod; saamatu inimene on ka kohmetand, ei saa akkama Lai; ta igä aßsa juures kohmetand KJn*

Vrd kohmatama, kohmitama, kohmutama¹, köhmetama

kohmetama² *kohmetama* Kse Han Var **a.** paistetama *käsi na `aige puhas, kohmetab üsna üless Kse; Eßte oli natuke kohmetan, nüüd oo päris paistetan Han **b.** üles kerkima juused kohmetan koa ülese, oo segamene sassis Var **Vrd** kohutama²*

kohmetemme → kohmõtamma

kohmets *kohmets* g -e kahu, õhuke külmunud kiht *Kui kohmetse ära võtab, ei saa änam `reega läbi; Ega seda kohmetest kauaks ole SJn **Vrd** kohm², kohme¹, kohmetus*

kohmetu n, g *kohmetu* Jäm VII Mar Mär Kse Tõs Saa Iis KJn Trv Nõo San, g *-ma* Khk Emm Kse Tor Hää JMd VJg; n *kohme|tu* Kod Krk(-du) Hel; *`kohmetu* g *-m(m)a* R/n -du Kuu; g *`kohmetu* VNg/

1. saamatu; juhm; kartlik *`kohmetu kie ei saa kedägi `tehnest, `kohmetumad puha, üks ei õle `targemb ku `tõinegi* Lüg; *meni inimine nii kohmetu p_mõista ette midagid teha* Khk; *kui töö on `kiimine, ei läha edesi, siss õeltse see on kohmetu `tõõga* Saa; *kohmetu ja oemetu teene* JMd; *on üks inimene kohmakas, pitkäldäne ja kohmetu* Kod; *kes `seante `pel'glik, sij om kohmedu inimene* Krk; *Ta om tüü man väega kohmetu* Nõo

2. a. külmast kohmetanud, tuim *käed oo kohmetud, ei saa kedägi tehä* Tõs b. kahutanud külml on *tehend mua kohmetumast* VJg c. jäik, paindumatu *prise-ndid* (presentkindad) on kole *kohmetud kui likes saavad* Saa

Vrd kohmakas¹, kohmane

kohmetus *kohmetus* g *-e* Jäm Khk/-dus/ VII Tor JMd JJn Kod Plt *`kohmetus* g *-e* VNg a. kohmetanud olek *kohmetus akkab ää kaduma* JMd; *põle suand kohmetusest sõna suust* Plt b. kerge külmetuskord *natuke oli kohmetust, lumi oli sõre* JJn; *kohmetus one* kui muad *kohomab, kui külml one* Kod **Vrd** kohm², kohme¹, kohmets

kohmi *`kohmi* kohevile Nüid *`aetse `juused pähä `kohmi* Han

kohmik¹ *`kohmik* Jõh, *kohmik* Röp kohmakas inimene *`kohmik ehk `kohmija, kie on pikkaldane* Jõh; *kohmik on nigu kohmitõdu, om nigu puulkülmänü* Röp **Vrd** kohma¹, kohnik

kohmik² *`kohmik* g *-u* "odrajahust lusikapannkoogid" *`Kohmikusi oli `tehtud suur `kausitäis* Hlj

kohmiklane *kohmiklane* krobeline, kühmuline – Kod **Vrd** kohmuline

kohmima *`kohmi|ma* Jõe VNg Lüg(-maie) Vai, (ma) *kohmi(n)* Mär Han Tor Juu JMd VJg Sim Plt, *kõ- I/kohomma, kõhõmma* Kod/, *`kohmime* Hel San, *`kohmma, -h-* Trv Krk/-el Rõu; (ta) *kohm* Pst

1. kohmitsema *vanad `muorid nie `kohmisid siel `sieligusavad ka viel pihusse ja* Kuu; *pagan sa `ninda `kauva `kohmid, ühe `kõrra ei saa akkamaie* Lüg; *Kohmib nii kaua, ei saa `riidid õiete `sel'ga* Han; *Naine `kohmin omal koa uiest ilbud natuke `ümmer* Var; *mis sa kohmid enesest nii kaua* VJg; *kõhmib ja ehüb, `kombe ei sua; kohmivad ennäss `riide [paksult]* Kod **Vrd** kohnima

2. endale võtma, kõrvale toimetama *`kohmib omale kõik `asjad, `kange `kohmima* Lüg; *kohmib, kust suab* JMd; *kohmib ja rähmib sedä varandust kokku* Trv; *Moontanaisõ_pöörivä? õks hummugu `varra `pijete kõik'i `lehtiga `üskä ja `kohmsiva_kodu* Rõu

3. sorima, tuhnima *näd siäl kõhemsid ja nosisid, mõni tiäs, et `kurja tieväd* Kod; *sij vana kohm tulep siia `kohmme, igävene `poostel; Paštap, et kik karmani om kah läbi kohmit; Üt's om miu `kirstu `kohmin* Krk

4. klohmima, togima *mis sa `kohmid minuda; `kohmib tõist taguda `ühte `puhku* Lüg; *Poiskõsõ `nak'si üt'stõist `kohmma* Rõu

Vrd kohmerdama

kohmis *`kohmis* Vig Han kohevil; *kohlus paelo `riidid `ümmer, puhas `kohmis* Vig; *Tekk oo sāngi jalutsis `kohmis koos; `Kohmis pintsak `sel'gas, `rätsep põle mõistin õmmelda; Ei need `kohmis piad põle kedagi ilusad* Han **Vrd** kohmus³

kohmitama *kohmi|tama* Trv(-teme) T Rõu(-tamma) Plv(-tõma) Vas, tud-part kohmitädu Räp

1. a. külmast kangeks, tuimaks muutuma või muutma *külm om käe ärä kohmiten* Trv; *vahel om sõrmed nii kohmitedu, et ei saa nõpsegi kiini panna* Ran; *kui käe om ärä kohmitanuva, siss õõru käsäsi lumega niikavva ku veri käimä lähäp* Nõo; *mu käe kohmitõsõ* Plv; *Mu käe omma nii ar kohmitet, et sõrmõ ei lää õkva* Vas **b.** kahutama *pori om ärä kohmitanu* Ran **Vrd** kohmitsema², kohmutama¹, kohmõtumma

2. kohmetuma *kohmitanu inemine* Rõu; *ta um kohmitõnu alati* Plv **Vrd** kohmituma **Vrd** kohmetama¹

kohmits¹ *kohmits* Mär Vig Hls(g -e) aeglane või saamatu (inimene) *ei see ei saa päist ega jalust edesi, kis niukene kohmits inimene on* Mär; *igäven laisk kohmits* Hls **Vrd** kohmane, kohmats, kohmerdes, köhmits

kohmits² *kohmits* g -a Mär, g -e Hää Krk lagunenu hoone; *kuur seukest kohmitset nüid änam parandama, sij ei tasu seda vaevagi. kohmits ikki maha ja uus asemel* Hää; *temä eläp igävese vana kohmitsen. tuul lükäss temä kohmitse ümmer* Krk **Vrd** kohmits, koonits¹ || varikate *Autol olli kohmits pääl, saime ilusti kohmitsa alla* Hää **Vrd** koomits

kohmitsama *kohmitsama* Kan Rõu kohmitsema *kohmitsass tan ja viit iks aigu* Kan; *Tiia miä tä sääl lauda man kohmitsass, ku tä jo tarõ manu_saa õi* Rõu **Vrd** kohmitsamma

kohmitsema¹ *kohmitsema* Khk(ku-) Muh spor ePmann(-mä KJn, kõ- Trm Kod) Võn, -me M San, -tsõmma Räp; *kohmitsema* Hlj Lüg Vai/-mma/

1. a. aeglaselt, saamatult midagi tegema *mis sa kohmitsed nõnda kaua, et val'mis ei saa* Hlj; *kohmitseb seal, teeb midagi omaette* Aud; *mõni kohmitseb alati nii kaua, kui kuškile minema akkab* Juu; *Niikaua kohmitses, kui autu läks nina alt ää* Jür; *kohmitseb pialegi ja tegemist ei ole midagi. iseloom kohe nisuke, oli kohmitsejast juba loodud* Lai; *teä mugu kohmitsess enne ei tji kedägi* San; *Esä ja imä sõss inäp rassõ tüü manu ess tulõ, nyu opsi (õpetasid) õnnõ ja kohmid si nii sama* Rõu **Vrd** kohistama¹, kohmitsama, kohmutama², kohnima, kohnitsema

2. sorima, tuhnima *sij om ka kohmitsen, ku tõise asje man kohmitses* Krk; *kohmitseb tõise asju* Hls

3. salaja võtma; kõrvale panema *ega ma seda omale kohmitse* Muh; *kohmitseb ja korjab kõik asjad omale* Aud; *mis mina sedasi enesele kohmitsen, ma parem küsin* Juu

Vrd kohmerdama, kohmima

kohmitsema² *kohmitsema* kahutama tä (maa) *kohmitsend natuke, tä jo kabadam* kohe Vig **Vrd** kohmetama¹, kohmitama

***kohmituma** *kohmetuma ma olli nii kohmitunu sääl man* Plv **Vrd** kohmetama¹, kohmitama

kohmlema *kohom|lema, kõhõm-, kõhm-* elevel olles rabelema, rahutult tammuma *eläjäd kõhõmlevad ja seesäväd, et suas kodo; kõhõmles ja käis kamrin; lapsed tahtsivad ja kohomlevad; it'sitäväd ja kõhmlevad nagu udrid* Kod **Vrd** kõõmlõma

kohmo¹ *kohmo* a s (tuimast juhmivõitu inimesest) *tyu vana kohmo, nigu kohmo tõõnõ; kohmo, kobi pääle, saa ai ütškõrd är minemä minnä* Se **Vrd** kohm², kohma¹, kohmakas¹

kohmo² *kohmo* adv külmast kangeks, tuimaks *tänä on ninda külm, et paap (pane) kääd kohmo; ku mine lageda pääle, kas ei pane käsi kohmo* Lüg **Vrd** kohma², kohme²

kohmu kühmu `vahtsit ku maa nigu `pinde alt `olli `kohmu tõsnu, siss sa joba teesit et seene om all Puh

kohmukas kohmu|kas g -ka deskr nagu va kohmukas teene Mär

kohmu|käpp `kohm|u-, -o- (saamatust inimesest) on üks `kohmokäpp, midägi asi kättä ei akka Lüg

kohmuline kohmuli|ne g -se Muh, kohmo- Kod kühmuline leib oo nii kohmuline Muh; õksiklane kohmoline puu Kod **Vrd** kohmiklane, kohmune

kohmuma `kohmumõ külmast kangestuma, tuimaks muutuma käe[?] omma[?] külmä peräst är[?] `kohmunu[?] Krk **Vrd** kohmama¹, kohmetama¹, kohmitama, kohmutama¹

kohmune `kohmune Kuu Vai, kohmo|ne g -se Kod

1. kobe, kohe `kohmune leib; `kohmune maa Kuu

2. konarlik, kühmuline `kohmune muld on `pankas, on jäänd `panka, `kuivand; sie maa on nii `kohmune ja kova Vai **Vrd** kohmuline

kohmur `kohmur g -i

1. "kraapija, omakasupüüdja" `kohmur - - kes kigelt puult kokku kohmerts, võtap omal ääss puha Krk **Vrd** kohmert

2. (halvast inimesest) ma `seante `kohmur küll ei ole ku temä om Krk **Vrd** kohmus¹

kohmus¹ kohmu|s, kohmo|s, g -se Mär Kse Han Mih Khn/-sõ/ Jür Sim Trm Pil, g -sse VJg Kod, -ss g -sse Lai; `kohmu|ss g -sse Krk

1. kohmakas, saamatu inimene *Ei see kohmus soa kedagi tehtud Han; isi töö peal nägo mehe kohmos, saa `tehtod kedagi Mih; Sie kohmus ei saa sõna suust ku skill Jür; mehed `rohkem o kohmossed, naesed o kräbedämäd; issob ku kohmus Kod; üks vanamehe kohmuss - - ei saa teine obust ette; kole saamata ja kohmuss, ei saa aru ühestki tööst Lai **Vrd** kohlus¹*

2. suur kohmaka või ebamäärase vormiga kogu *Paneb enesel ullud `riided `sel'ga, siis ta oo nagu suur kohmus isi sial sihes Han; Jarsku klaarid udu ää ning üks laõvakohmos oli ies; Vene vaalitsus laskis siis selle Valtõhvi kohmosõ (ehitise) puruks Khn; paelu `riidid sell'as, üks `riide kohmos, teind sihukseks kohmoseks enese Pil **Vrd** kohkam*

3. söim oh sa `sindre lehmakohmus, kurat, uvaaeas (oaaia) Sim; vana kohmuss üit's tige inimen; mea ei sjuü `seantside `kohmuste käest; vanainimese kohmuss, `rõõva om närmenti sellän; kuradi `kohmuse kari Krk **Vrd** kohmur

Vrd kohmakas¹, köhmus

kohmus² `kohm|us, -os Lüg Jõh, -uss Kuu adv **a.** kahutanud maa jo `kohmuss Kuu; `kohmus, vähe jääs Lüg **b.** külmast kangestunud, tuim kääd `kohmus, `külmavad Lüg; Nääh, kääd on `kohmos, ei saa tubaka `pussakagi `põvvest kättä Jõh || fig (saamatu, kohmakas) `kõnnib käppäd `kohmos ei akka kuhugi `külge kääd `kinni Lüg; Kes ei saand `tüüga akkama, [õeldi] et kääd on `kompäras, `kohmus vai `kanged Jõh **Vrd** kohmas, kohmes

kohmus³ `kohmus Mär Han adv muhklik, kottis Siit naa `muhkus ja `kohmus, tule `näita mis sul sii oo Mär; `Kohmus riietega, suurrätik `silme pial, nottis ette tõmmatud Han **Vrd Vrd** kohlus², kohmis, kuhmus

kohmutama¹ kohmutamma Vas Se; kohmotama Kod **a.** kahutama tänä `üüsi kohmotab kõvass Kod **b.** külmast kangeks, tuimaks muutuma käe[?] kohmutadass är[?], külm om Vas;

käe? omma kohmutõdu?, külmänü? Se || (kohmetunud olekust) ku kohmutõt, ku külmänü, hoimadu inemine Se Vrd kohmatama, kohmetama¹, kohmitama, kohmõtumma, kohutama⁴

kohmutama² *kohmutama kohmitsema, aega viitma küll kohmutab aga `piale, ei soa minema; mis sa kohmutad omi, akka vahest minema Nis Vrd kohmerdama*

kohmõ kohmõ? g `kohmõ kõõm Krl Har *pa'llu kohmõt, `kohmõga kuun; kohmõ? om pään; Sannan mõsõt `kohmõ maha? Har Vrd kohm³, koome, kõhm*

kohmõtamma *kohmõ|tam(m)a Har, -tõmmõ, kohmetemme Krl kõõmama; kestendama pää kohmõtess; ütél kohmõtõss, tõsõl ei kohmõda? Krl; mul pää kohmõtass ammust aost saani?; (poisil) tüküss kah pää kohmõtamma; Nahk `naksi päävä käen kohmõtama, peräst parasi ärä Har Vrd kohmatamma, koometama, kõõmetama*

kohmõtumma *kohmõtumma külmast kangeks, tuimaks muutuma käe omma vällä kohmõtunu Har Vrd kohmatama, kohmetama¹, kohmitama, kohmutama¹*

kohn → kon

kohna *`kohna saamatu inimene üks `kohna on vade, kie ei saa `miski `tehtust, `kõnnib `ninda samate vade ja vahib Lüg Vrd kohma¹*

kohnama *`kohnama Jõe Lüg(-maie) Jõh IisR kohmitsema, kohmerdama mis sa `kohnad siin, kui ei tie ega ole tegemata Jõe; midä sa `kohnad säääl kui et tule kodo Lüg; Ei tia, mis see vanaema viel `kohnab säääl tuas nii `kavva Jõh Vrd kohnima, kõhnama*

kohnik *kohmitseja `Kaua `kohnas, `joudand `teistega kuos minema, sie oli `kohnik IisR Vrd kohmik¹*

kohnima *`kohn|ima Lüg Jõh(-ema) IisR*

1. *kohmitsema, aega viites midagi tegema mida `kohnid, kui et saa `valmis Lüg; Mul lähäb pual `päivä sene `riide `kohnimisega; Ära jää `kauast `kohnima, `jääme `iljäst Jõh Vrd kohmima, kohnama*

2. *sundima, tagant torkima Kui on inime, kes teda ikke iga päev `kohnib, eks ta_s ikke tieb, ega ta `muidu; `Kohni teist iest ja tagant, siis nattuke `liigub IisR*

kohnits *kohni|ts g -dsa lagunened hoone; kuur no_mine no sinna kohnitsadõ `sisse; kohnits kohe kolitass kõkkõ `kraami `sisse Har Vrd kohmits², koomits, koonits¹*

kohnitsamma *kohnitsamma kohmitsema no mi_sa tanh no_kohnitsat nii `kaugõ Har Vrd kohnitsema*

kohnitsema *kohnitsema kohmitsema mina `juotsin vasikad ää, `süötsin sead ää, tema iki kohnitseb Ris; Vrd kohnima, kohnitsamma*

kohnno *`kohnno norgu jäi `ninda `kohnno, midä sene perä `kohnno `jäääd Lüg*

kohnnos *`kohnnos norus mies on `ninda `kohnnos; mine perä sie `kohnnos on Lüg*

kohnõgi → kongi²

kohodi-kohodi *deskr ei `tõstand `saprikuid üles, õli ehk kui paks lumi, tämä läks läbi kohodi-kohodi Lüg*

kohokas *kohev asi küll on sie `kapsa pää `kärriständ ja kohokalli, `muidu lehe kohokkas Lüg*

kohokilla → kohugilla

kohokille *kohokille kohevili panin `pilpa jaki `sisse, oiab kohokille; õli `kange riie, `vaata ku kohokille oiab Kod Vrd kohakille, kohukali*

kohomlema → kohmlema

kohon → kon

kohonõ *koho|nõ* g -tse kohev hää kohotse villaga lammass Plv

***kohotuma** *kerkima* `leibä on jo kohotund üles Vai

kohr *kohr* g *kohr|u* PJg Nis, -o Kul Vig Lih HMd Nis, -a Mär kooriku taoline alt õõnes jää- või lumekiht *oea peal oo kohrad; kohr jäänd ülesse, vesi kahanend ää Mär; naa `kõrge kohr, kohr kanna pial ka `ühti Lih; lumel oo kohr peal Aud; `kohrus jää, `kerge jää -- sügise oo `kohrusi küll PJg; `piale ei või `astuda, põle kedagi, mud'u üks jää kohr Nis Vrd kohre, kore²*

kohra *adv* < *kohr jää jäänd ülesse `kohra Mär Vrd kohru¹*

kohrahutma *kohrahutma* kohevile ajama *Piät iks viil kohrahutma sõs umma na (heinad) kõik' horguvala² Vas*

kohre *kohre* transl `kohrese krobeline, sõmerjas *kohre jää; jää om kohre, ega obene maha ei sada, ei ole nõnda terävid `raudu vajagi; lumi om juba `kohrese tõmmanu, `varsti akkave vii juuskma Hel Vrd kohr*

kohru¹ *kohr|u* Kir PJg, -o Plv *adv*

1. kohevil *villa² umma `kohro Plv Vrd kohrulõ, kohruvalla*

2. = *kohra jää jääb `kohru Kir; jää `kohrus üleval, `kohru võtn PJg Vrd kohlo*

kohru² *s kohru* (vanatüdrukust) *üits vana kohru om Ran*

kohrulõ *kohrulõ* kohevile; kohevil; koredalt *`haudja kana aja sulõ kohrulõ ku `kasse näge Kan; ku_vilet lasõ², sõss kul'u aja `hindä kohrulõ, sõss_om suur, kõik' sulõ_kohrulõ Urv; maa um `väega kohrulõ üllen; Taa kohrulõ lumi piä ei_sulalõ midägi `vasta Rõu; haina umma² `täambä kohrulõ inne² ku naa² `vaossõ, sißs läävä² `tihtsäss Plv; Kõhnal tsial omma haräsõ kohrulõ Vas; `hiusõ omma kohrulõ, kel kahhar pää om; kapsta tõõrdoh omma² hargulõ, vaia kinni² pessä, nii omma² kohrulõ kõik Se; kohrulõ ar aet tsial haräsõ² Lut || fig (vihasesest inimesest) *tul'l `vasta, ol'l nii kohrulõ nigu olõss kiä tälle midä tennü² Plv Vrd kohru¹, kohruvalla, kohruvalõ**

kohrus *kohr|us* Mär PJg, -os Vig Nis alt õõnes, korkjas *kui vesi alt ää alaneb, jää oo `kohrus Mär; eä `kohros, seält ei pane `kandma koa ühti kust ta `kohros oo Vig; `kohrus jää mis ülesse tõuseb, alt tühaks tõmmand PJg; jää `kohrus, õrn jää Nis Vrd kohlus²*

kohrustama *kohrustama* end kokku võtma *mõnikõrd om jõud sääne nõrk. olõt nigu loid inne -- ei saa_midägi_tetä², a ku `hindä är kohrustat, sõss lätt tüü nigu ei_olõ² asigi Kan*

kohrutama *kohru|tama* Kam V(-tõmõ Plv; -tamma)

1. kohevile ajama; üles kergitama **a.** (heinu või vilja) *mine_kohruta_hainu üless, sõss haaña_kuiossõ² Plv; `Rõuko `pañja ol'l perremiõss esi². tyy kohrut vilä `häste läbi, et koppamma rõõguh ei läässe² Räp; `hainu kohruta vaä, sißs nä kuiossõ², nimä omma muido kinni `vaonu² Se; nakass `hainu kohrutama Lut **b.** (karvu, sulgi, juukseid) *pini kohrutass hinnäst, karv om kõik' tu'ra pääl `pistü `aetu Kan; kana kohrutass pudsajit Se; `hiusõ² nakasõ² kohrutama Lut || fig (mukkima) Küll ol'l `hinde pidulõ üles kohrutanu² Rõu **c.** kohendama, kohevamaks tegema *kohrudi pad'ä² `häste üless; kohruda `sängü Se **d.** kobestama `pik'ne kohrutass maad Vas; mine ägliga kohruda veitkese kartohka `virksit; vedroga kohrutata maa ilosahe ar²; maad vaja kohrutada² `ümbre sibulidi Se || fig Tuud vanna asja massa_i naata kohrutamma (uuesti üles võtma) Vas***

Vrd kohlutama

2. suurustama, (end) tähtsaks tegema *kae, ku_ña kohruti`endä üless, siss kõik pel'lässivä Kam; ka kiä no kohrutass hinnäst, `näütäss hinnäst nigu `mõisnik inne Kan; Ku kedägi võõrast tulõ, sõss kohrutass hinnäst nii suurõs ja `korgõs Urv; mis sa `hindäst nii? pal'lo kohrudat; tä kohrutass `hindä väega, nõst `õlgu, inemine om nigu kek's Röp; tä kohrutass hinnäst nigu jummal tiid miä om, kitt hinnäst Se Vrd kohrutöllõma*

kohrutöllõma *kohrutöllõma Rõu Se a. suurustama, (end) tähtsaks tegema Kage no_kohrutöllõs hinnäst üles nigu_kul'u Rõu; hinnäst pidä `uhkõst, kohrutöllõss Se b. (karvu) turri ajama pini ka kohrutöllõss, `tõmbass karva? `pistü; tsiga kohrutöllõss harässit Se Vrd kohrutama*

kohruvalla *kohru|valla Võn V(-vala Kan, -valla?) kohevile; kohevil; koredalt kahrõ juus om kohruvalla Võn; ku võõra_t'sia_kokko saava?, sõss ajava? harässõ_kõik' kohruvala? Kan; taa haina ruga om viil kohruvalla?, hommuguni om ta kokku `vaonu Har; Prundseline alosündrek hoit päälmise ilosahe kohruvalla; ku om lumi kohruvalla?, huba lumi Vas; haania kuhi ei olõ ilosahe kinni sõkut, om hõrguvalla? ja kohruvalla? Röp; keväjä val'atõdi [põldu], et maa om väega kohruvalla?; kikaás `tõmbass `hindä kohruvalla? Se Vrd kohru¹, kohrulõ, kohruvalõ, kohruvil*

kohruvalõ *kohruvalõ = kohruvalla – Plv*

kohruvil *kohruvil = kohruvalla `Talla haina? kinni? naa? omma? viil kohruvil Rõu*

koht *koht g koha R(excl Lüg Jõh; g kuha Jõe Hlj IisR Vai/n -a, -i/) S(g kohja Muh) L(-h- Lih Kse Mih Tõs; g kohja, koeha LÄEd Tõs) K(spor g kuha) u M TLä TMr Rõn; kuht g koha, kuha Mih Saa Juu Äks u M TLä TMr Kam; kõht g kõha Lüg Jõh IisR I(kõst Kod MMg)*

1. paik; piirkond **a.** (lähemalt piiritlemata) *sie on kõik ma`i-lma kõhad läbi käind Lüg; Ega vist `tunneks seda `kõhta enamb `vällägi Jõh; `mustlased `rändavad `peele ühest kohast `teisse Jäm; sääli oli palju inimesi koos, üks õhest kohast, teina teisest kohast Emm; üks mõnes kohes on ju ikka neid `ohvikivisi; [kalu] `püütasse igäst kohest, järvest ehk tiigest ehk merest Rid; kebade oo madalad kohad vett täis Kul; mõnes kohes on kardulad ja `teises kohes on õunad (kartulite nimetus) Kir; vanasti oli mõnes `kohtes `antsega aid Var; Mõnes kuhas `ollid loitmaakred, kis tegid [kõisi] Hää; on `kohtasi kül'l kus õsmid on `paergu veel einalistel HJn; ta tiab ja tunneb neid `kohtasi TÜR; meie kõhas niesukest `asja ei `tiata Iis; kõegiss kõhuss õli lumi ärä sulanud Kod; piab õlema `niiskesi `kõhtu kül'l MMg; kas kõik kohad läbi `käidud, et `seie tulid Plt; külä on sellepäräst siin olnd, et madalam koht KJn; karukaar kasuna enämbide vesitse `kohte pääl Nõo || fig ta lõvab oma rahale `kohta kül'l Rei*
b. (kitsamalt piiritletud) *`nel'jast kuhast ju `vinnati `nuota Jõe; latt on `sinne `kõhta [nagu] `luodud Lüg; kus ne jääriidud on, -- sääli all `ongi nied `ülge `poigimise kuhad; `luotsi juhata `laiva `kitsost `kohtist läbi Vai; allige koht ajab vett maa_sest üles Jäm; ühes kuhas elu taga `keidi vanast, see oligid see sital `keimise koht Khk; `sõuksed vee kohad, nõgud kohad on veel, mis on `enne vee all olnd kõik Pha; koos käima koht; Mõni `sõuke `peenem koolit inimene üüab sita maja kenaks kohaks Põi; ne_o just `sõuksed kohjad et_ta just sügav meri pole mitte mis abajaks üidasse Muh; jõgede sees oo koa nihuksed sojad `keedävad koehad, ei külmetä kinni Vig; enne olid kõrtsid lõbu kohjad, võttis tilga `viina ja sai lõbus `olla Han; [mindi] `nalja pidu koeha `piale tegema; koht, kus `keiser jala käib (väljakäik)*

Var; `seoke loik kuht, sii küla vahel seokst `loiku `kuhta põle Mih; tormiga ei ole kala koa, läeb sügavama `kohte `piale ja oo seal `põhjas vakka; `kolmes `kohtas `kurke sees oo tillid Aud; asjal `köimese koht PJg; Siis `pañti villad `sisse ja `lañti soja kuha päl seña Hää; `kõrgem koht kahe põllu eare vahel Juu; ma panen lehma `teisi `kohta Amb; kardulad on tänavu madala koha peal nagu ubinad Tür; neid `kohte on küll, vii villad `veskile, suad `riide tagasi VMr; vie `kierme koht Kad; karuska kõhad, kõrged kividest kõhad Trm; sepä kõst one `käidev kõst Kod; [hanipaju kasvab] `rohkem nisukese lageda `kohtade päl põllu veertes ja Äks; trepp käis ülesse ja, siäl ol'i siis sij kooliõppimise koht ja olemene sääl KJn; karukaar kasuna enämbide vesitse `kohte päl; `seeniaani `ulkse ütest üless tõesest `alla, nüid om onde `õige kuha pääle saanu Nõo || fig on tuult, `vaikib, puhub ühest kohast, `vaikib `jälle, sis tuul otsib `kohta Kei c. keha, eseme vm kitsam piirkond tüma koht on lapsel peas, kui laps sünnib Jõe; `tühjad kõhad (oimukohad); jala all tühi kõht (jalavõlv) Lüg; keskpaigakoht (vöökoht) Jäm; poom õliga määriti paisutand `kohti; riie on `mitmest kuhast `katki, see_p sünnigid änam üle aida Khk; [suka] kanna koht Käi; `silmade vahe koht; ma anna `talle silma vaimu (oimu) `kohta Rei; mool `rõndus valus, südäme kohes `aige Rid; kahest kohest oo aed maha varisend Mar; aiude koht (oimukoht); mõnest kohast veel üsna peenike lõng, mõnest kohast ike natike `toekam Vig; akkas seal `kohtas valu ja Tõs; mulib seda `aiged `kohta Ris; `istumese koht oli `aige Kei; mu `neelamese koht tänä nii `aige, ei soa neelata `ühti; nihuke mädänend lõbi koht [palgil], ei sünni seena `sisse `panna, se jääb küttepuuks Juu; äbemata koht (häbe) JMd; `õmluse kõhadess kleit venib Kod d. igas kohas, igasse kohta kõikjal(e), kõikjalt tä oli `neoke pisike nigel oli, aga tuli igäs kohes (toimetuses) abiks Mar; tee pial oli igas kohes vesi Kir; igass `kohta vädas mind järel Mih; nüid võtavad seda `metsa maha igas `kohtes Juu; ja igasse `kohta läind ilma redelita `kõrgesse `kohtadesse JMd; kus kohas ~ kohal ~ kohta, kust kohast kus, kuhu, kust kus kohas sa oled VNg; teep koest kuhast see pärlit on Khk; `tead_sa kus `kohtas vasar on Vll; kus `kohta sa lähed Rei; tea kust kohest tää `jälle oo `välla tulnd Mar; kus kohes ea elu oo Kse; kus `kohtas se asi oo, kus `kohta sa panid tää Tõs; kust kohast sa nüid tuled Ris; kuhupoole tee viib, kuhu `kohta Koe; kos kõhal sa käesid Kod; kus kohal ta on KJn; saanalava, kus kohal päl veheltse Vil; kuskilt kohast (mitte) kusagilt `kuskelt kohast ei saand JJn; kõik kohad (üldisest, paljust) keik kuhad läksid `silmade ees mustaks Khk; Sellel pole `riide `puudust `õhti, jakkisi kõik kohad `täis Põi; keik kuhad tule valul Phl; mõni lind laalab, sirinad kõik kohad täis Tõs; kõik kohad vett täis Ris; `poegi kõik kõhad täis aga pojad pidäväd alvass lugu tämäss Kod; kiva kõik kohad täis KJn; k o h a p e a l kohal, päral; samas kohas Aga isand on õld ikke ühä kõha päl (samal kaugusel) `neie taga, ei õle maha jäänd Jõh; kas Tiina kirjudas tagasi, on ta koha peal (päral) Rei; seesab õhö koha peal (ei kosu) Juu; kui ta (kanakull) üst koha pial ära kuigistas [kanapoja], aga nokas ma ei näind JJn; hea ~ õige ~ vesise koha peal(e) fig sel tuli üvä miel, et tämä juttu mäni `oige koha `pääle (leidis sobiva vastuvõtu) Vai; silmad vesise koha päl (hakkab kergesti nutma); pää `õige koha päl (arukas) Hää; mino südä one küll üvä kõha piäl (ei lähe pahaks) Kod; mina olin `kange inimene ja suu oli ia koha pial (sõnaosav) Ksi; k o h a p e a l t (millegi) poolest ta `vargust ei `sallind ja `õigust `nõudis - - `selle koha pält võis täda küll `kiita Jõh

2. ase, jälg; õnarus, sälk, süvend *õja kõht* (kuivanud säng) Jõh; *Pole selle maja kohta ka änam, kadakad peal* Põi; *paljast ukse kohjad oo sehess* Muh; *kao koht; aaba koht* (arm); *ahovarre* (ahervare) *koht tunda veel* Mar; *mulgu kohast kõidässe üle; möru* (mõra) *koht* Ris; *kui tihedamalt obusega käib, jääb tiekoht* [lumme] JJn; *sebävitsä koht on kodarate piäl* KJn;

3. asu-, elupaik **a.** eluase, korter *sie on elo aja oma kõha pääl õld* Lüg; *see on üvä`kohti küll. siin võib elädä* Vai; *Vana Miinal oo küll viimne viletsus, äi tal pole kohta-paika kuskil* Kaa; *naese isa ja ema elavad teise kohja peal; korteri koht`olli sedakord sii* Muh; *mene ise aja ja ange vahele,`kohta`paika põle siis`eesel* (enesel) `ühti Mar; *ma ole köin ühiüst kohast`teise, ole kolin seitse`korda* Tõs; *oli tal kedagi kodu`kohta, kui ta`kõndis`ringi* Ris; *tal ei ole`kohta ega`paika`kuskil* VJg; *siin kõhal õlen`sündind ja kasnud* Pal; *meie koht on olnud järve põhi* KJn; *nyur mehitsemä lähäp kaeb`endäle kohegi kuha ja, lähäb ärä kõige tolle perega* Nõo **b.** talu (maa ja majapidamine) *nelja`pääva koht* (tehti mõisale neli tööpäeva nädalas) Hlj; *Meie kodo`kõhta`üiti`Posti-`Antsust; minul on peris`õssetud kõht* Lüg; *kessel olid siis`vaesemad kohad - - sääl`tehti ikka nel`ja päävaga* [pulmad] Jäm; *puuma koht* (täistalu) Ans; *vanast`mõisnikud`indasid`kohtadele`renti; ise ta oli koha saand* (pärinud) Khk; *poole kuha pidaea* (teeb mõisale kolm teopäeva nädalas) , *veerendi kuha pidaea* (mõisale kaks teopäeva nädalas) Kär; *Kuiepäeva koht oli, kuus`päeva tuli nädalis`mõisa teha; Kui koht`aitaja oli siis sulane oli mütu`oastad õhes kohas* Põi; *ma ole selle kohja pidaja ja ehitaja oln* Muh; *vabade koht* (vabadikukoht) LNg; *suurt saand ju`keia* [merel], *koha töö oli ju teha;`kohtel on ju`kõikidel - - kuha või pere nimed* Rid; *andis kohja reñdi`piale* Kir; *koha einamaad olid kõik`Kuitsas* Kse; [vanemad] *selle kohja siit`ostsid; kues põli ühe koeha peal* Var; *minust oo see kohapidamine paelu tagasi läind* Mih; *kolme pääva kohad või popsi kohad* Tõs; *reñdi`kohte peal* Aud; *Kuhad`ollid`mõisast`lahiti, müügi all* Hää; *mihel ei oln`kohta, ta oli Risti`mõisas`tisleris* Ris; *mõesa kolmepääva kohad* Rap; *täis koht on paras talu koht* Juu; *mina läksin siis ka poole kuha`piale nii et vennaga oli koht pooleks* Pee; *sie oli vana karjamõis, nüid on`kohtadeks`tehtud* Kad; *jäi oma kõhaga`pangrot`ti* Trm; *orjadega sina ei jõua`kõsta pidädä* MMg; *siss jäi kuht selle teise venna kätte* Äks; *suure talude kül`lest`aeti`veiksed kohad`väl`la* SJn; *esä reñts väiksit talumaa`kohte* Krk; *pääl sa`aasta om sji kaart tettu, aga koht om ennemb ostetu* Ran; *kandimjjs olli`mõisa kandi koha pääl* Nõo

4. ameti-, teenistuskohat *tämäl midägisugust`kõhta ei õle,`ilma kõhata* Lüg; *sai leva`otsa, sai`kuskile koha`peele* Jäm; *tahtis ka kooliõpetaja`kohta`saaja* Khk; *teenistuses on üks`kõrgema, teine madalama kuha peal* VII; *See on koolist`lahiti ja ammu`linnas koha peal* Põi; *kas sa oled koha saan jo* Aud; *nemad`säetavad oma lapsed kõik ilusti kuha pääl* Hää; *nad pugesid ikka parama kohade`piale* Ris; *poiss on nisuke lüke, ta kohe ei pia`kohta* JJn; *meie kirjutaja õlema kirjutuse kõha suanud* Kod; *ütles koha ülesse* Plt; *uupi mine`linna, sis äkki ei saa jo`kohta* Krk; *siss tulep rehepapp keväjä kuha`pääle* Kam; *kui Aadu joba koha pääle sai, siss tuu`ostse`süvä* Rõn

kohta¹ `kohta Jõe Kuu VNg S(-e Rei) L K Trv Krk, `kõhta Lüg I(`kõsta Kod)

I. postp **1.** kohale **a.** juurde, lähedale, samale jonele *jähi`umbest ukse`kohta`seisma, teised ep saa kaudu`minna* Khk; *Ma jõutsi just Oodava kohta, kui akkas ermpsasti sadama* Rei; *Nüid kuju`jälle üks* [silml] `ühthe [värvi] ja teine teist, aga vaheta ära, musta`kohta

`valge ja `valge `kohta must Hää; see jäi sul kahe silmapoari vahele ninaotsa `kohta, siis sa ei näind `ühti teist Juu; vene luod on `rohkem Veneküla `kõhta, koa verst maad rannast ära Trm; [kindale] `tehti `pöidla `kohta kiil `piale Lai **b.** kõrgemale, ülespoole pili jõvab `varsti meite `kohta Khk; saand sis (arvatav kratt) `meite `kohta saand, sis `päike vajas just ära Mus **c.** suunas, sihis, poole üks suur `aurik tuli `aina `meie `kohta `aina Jõe; `Laeva kurs oli `meie `kohta Kuu; üks maa nukk `Kakru, see on viimane säär suure maa `kohta Khk; `kiännud kõrvale, sa ajad inimese `kõhta kõhe Kod; tuleb minu `kohta KJn

2. (kellegi, millegi) suhtes, vastu; (millestki, kellestki) kipats võib `üelda `paadi `kohta, sie lähäb `kergesti `ümber Jõe; kuer on `võõra inimise `kõhta vali; arst ei tiä sene `aigusse `kõhta midägi `rohto `andada Lüg; see jutt on teise `kohta üsna muidu `rääkida Khk; Vahest `öötakse mõne nina `kohta, nina peas kut konks Pöi; jahude ja sösuse asja `kohta `öödags lüit Käi; ega sis teine või teise `kohta nuriseda Kse; üleannetumate poiste `kohta `öoti kammukas Han; `läänlased `öeltse ka vahel läänema inimeste `kohta Aud; teene reagib nii mõesto, jüstku ma ei soa aru, et minu `kohta reagitakse Juu; sie oli minu `kohta `ütlemine Jn; selle inimese `kohta põle küll `ühtki paha sõna `üelda VMr; ei tää selle elu `kohta midägi kaevata Trv

3. (mingeid tingimusi, asjaolusid jm arvestades, neist lähtudes), (millegi) kohaselt lehm annab oma `kohta tulu küll Khk; vana inimene teiste `kohta (teistega võrdselt) jõua ikka enam teha Krj; kui teine midad alvendab siis sa `ütled, see asi on oma `kohta ea küll VII; üks osavus on, ühel ühe asja `kohta ja teisel teise asja `kohta Käi; tema (lapse) vanuduse `kohta on juba `suurust ja `tarkust küll Ris; oja `kohta on ta suur ja jõe `kohta `veikene, siis on noor jõgi Lai; selle vanaduse `kohta vägä vana, kudass nägu `väl'lä `näütäb KJn

4. jaoks, vajadusteks moo `kohta on seda raha küll Jäm; `õigid tube pole olemas, pisised ratid muidu, ühe suure maja `kohta Khk; `vaese `kohta on sest `asja küll Juu; mis sest mehe `kohta suab JMd; sji (vana riie) om miu `kohta ää küll Krk

5. (kasutatakse terviku või mingi suurema üksuse iseloomustamisel osahulga, ühe omaduse vm üksiknäitaja kaudu) raud munad käivad [võrgu] pääl, `nelja `võrgu `kohta on kaks suurd muna Jõe; nüid ulga aea `kohta pole `märga suid olnd Khk; Lehmad kuumeldasid selle (maa) kevade nõnda äe, `sõnna p_tule sui `kohta änam `õiged `rohtu Pöi; tules üe `kohtagi silmä `sisse uni Khn; `aasta `kohta sui kasinaste `vil'la Tor; mõne vanem mat'tis kolm last pere `kohta, säräla `murdis maha HMd; üit's til'luk kübenek, mis sji om ulga `kohta Krk

6. tõttu, pärast sene `kohta ta käi siin VNg; tämä on äbelik õma [halva] `kuulmise `kõhta Kod

II. prep k o h t a (m a a) i l m a (intensiivsest, kestvast tegevusest) Ta kisendab `pääle `kohta `maailma oma äda; `Kohta `maailma ajab seda omale, et anna see `moole ja anna `moole; Ta `ränkab `pääle `kohta maa `ilma Rei; laps karjob ühnä `kohta `elma, ei tea mes tääl viga oo, `kohta `elma ööd pääbad `ühte Mar

III. adv **1.** (ruumilistest suhetest) **a.** kohakuti, õigesse kohta Ma `vaata et nad (pulgad ja augud) `kohta `lähtvad, `kõputa sa vähe `pihta Pöi; saen `kõsta, näen et tämä one Kod || fig See (jutt) `juhtus nüid küll nii east `kohta minema, et paramine änam äi või Pöi **b.** suunda, sihti ei oln sõnna `kohtagi Muh; muidu kilk (tühi jutt) `kaelas, pole senna `kohtagi Kse; laps soa veel reagitud `ühti, `taotab aga `senna `kohta mud'u Nis

2. (ajalistetst suhetest) *siia`kohta on minul ea tervis koa olnd; ma pole tarvitand veel`siia`kohta mette [prille] VII*

Vrd kohe², kohti¹

kohta² → kohvta

kohtamine *kohtamine kokkusaamine, kohtumine Kergu`juures oli see`kohtamine, seal olid`õhte teist esimeseks näind Pöi*

kohtas¹ *kohtas Ans Muh Han Var Mih Tõs Pär Vän Ris Kei Juu,`kohtes Mär Vig Var Vän Ris Juu*

1. postp lähedal, juures; suunas; samal joonel, kohakuti *läks ju (uppus) üks laev viie mehega ka sii`meite`kohtas Ans; Soolepi`mõisa`kohtes oo`laidu Var; ää seesä ukse`kohtas Tõs; sarjaga tuulati rihaltse värava`kohtas Ris; istun (kirikus) all`reästoli`kohtes Juu || ta`kiidab seda tõeks, aga se põle tõe`kohtaski mitte Juu Vrd kohtis*

2. postp kohal, ülal *igä ühül põle paat (paekivi) kerisse`kohtes`ühti Vig; Müristamese pili oli metsa kohtas Han;`valged liblekad`lindavad kapsaste`kohtes Juu*

3. adv konkreetses kohas *Orisare oo kahe vahe`kohtas Muh; lassid oo`sohksed ümmarikud,`keskel`kohtas üks auk Var || kas tunni (kella) aeg uo`kohtas (õige) Muh Vrd kohal, kohas*

kohtas² *kohtas, -es Khk*

1. kohe, viivitamata *lapsed ripastavad uued`riided`kohtes ää; paar`parmad`pandi`kohtes akkjalgas; ma tule`kohtes; tee`järge ep või`kohtes`juua ka anda mette (hobusele) Khk || juba oleks ma otse leind oleks`kohtes`paergus kodu olnd Khk Vrd kohtas*

2. ühtlasi, möödaminnes *mine`kohtas säält perest ka läbi Khk*

kohte, kohtes → kohta, kohtas

kohti¹ *kohti Vai*

1. adv kohta, paika *neid (inimesi) uppus siin`mitme`kohti; läks`toisi`kohti Vai*

2. postp jaoks *miu`kohti on sedä raha küll Vai*

Vrd kohta¹

kohti² → koht

kohtine *kohti|ne g -se a < koht siul on üvä`kohtine`kohta Vai*

kohtis *kohtis kohal`toine`Vaivara`kortsoli`moisa`kohtis Vai Vrd kohas, kohtas¹*

kohtlane *koht|lane g -lase R(kõht- Lüg, -laine g -laise Vai) spor L K, Iis(-laine)*

1. juhm; saamatu, kohmetu *See ju vähe`kohtlane Rei; nigu`kohtlane,`ühte lugu jala`varjude ostmine Ris; suure vanaduse pärast üsna`kohtlane juba Juu; On natuke`kohtlane, päris`selged aru tal põle JMd Vrd kohklane, kohtne¹*

2. kohane, sobiv; korralik *selge õlemisega mies,`räägib`kõhtlast juttu alali Lüg; siä oled üks`oige ja`kohtlaine inimene Vai; nii`kohtlast riidet pole sool ulgal ajal olnd Khk; Ma sai nee rattad Luuguse laadalt üsna kohtlase innaga käde Kaa; Kui`souke kena`kohtlane aeg`juhtus olema, kaer kasus nõnda, et ulatas`moole püksivärblist sandik; See on juba inimesele`kohtlane töö Pöi;`kohtlase südamega inimene VJg Vrd kohtlene*

kohtlema *kohtama laglad on ka ülelinnul, neid sa põllu pääl`kohtle mette Khk*

kohtlene *kohane, sobiv Ilm pole küll püüu ilmaks kohtlene olnd, läksimi siiskid, sigitpära (sellegipära) püüstega merele Emm Vrd kohaline¹, kohtlane*

kohtlik *kohtli|k g -ku Jäm Iis kartlik on üks`kohtlik inime Iis*

kohtne `koht|ne g -se kohtlane, juhm sa nagu va `kohtne Kse

-kohtne Ls ristikohtne

kohtsilla `kohtsill|a (-ä) kohe, varsti `aigus `lähtö `laialle, `kohtsilla on külä täüs; isä mäni `sauna `juure, mie lähän ka `kohtsillä `sinne Vai

kohtsõ pl `kohtsõ? Lei, `kuhtsõ? Har kube mõsõ säält `kuhtsõ kottalt, säält omma? `lamba sitatsõpa?; `Kuhtsõsoonõ lätevä siist `ülhest `jalgu `sisse Har

kohtu pl `kohtu? munandid mihil umma `kohtu? Plv **Vrd** kohtukõsõ

kohtu|alune süüdistatav `kohtaalust ei `võeta tunnustusmeheks Ris; ku tahad armulavvale `minnä, `õptaja ei võta, ku inimene o `kohtualune Kod; `kohtualune kutsuti ette, siss mõisteti kohut tälle Nõo **-ametnik** ei tiia kas sij om mõni `kohtuametnik vai mes tä võip `olla aga ametiijis ta om Nõo **-asi** ta juba vilund neid `kohtu `asju ajama Khk; nagu `kohtu `asja uuritakse Mär; se nagu `kohtu asi. pannase suud suud `vastu `riäkmä Tõs; `kohtu asi on mul ies murest VJg; tuul om `kuhtuasi iijn, kas tuul no `aigu Har **-elu** kohtuhoone `Kõrtsi ja `kohtueluse on `kerge `sisse `astuda, aga `raske `välja `tulla Põi **-härä** kohtunik `kohtuärä `ütles siis `moole, et nad oo aabalikud `päised `rööbled Vig; `kohtuärä istub kesk `paikas, teene kõrvast `kuulaja teenepool Juu; tuu olna viinu `kohtuäräle `kosti, selleperäst mõistetu tälle `õiguss Nõo; ku `sa olõt `kuhtu härräss `pantu, siss piat sa `ka `õigõt kuhut pedämä Har **-isand** van kohtunik ku `kuhtuesänd tull, siss `saisti kõik `rahvass üless ja teüti tel `vasta Har **-koda** kohtuhoone (linnas) ma pole veel elu ajal `kohtu kojase keind Khk **-kull** van tsaariaegse vapiga embleem kohtualual `kohtu `kullil õli `nõnda kui `küintla jalg all Lüg; `kohtu kull oli kolme kandiline ning ega kandi peal olid kirjad VII; ku `kohtu ette minevä, siis vaadata `kohtukul `li `piäle ja üeldä: "Tere kul, juba kana siin." Kod; kui valla kohuss `ol `li, siss `paanti `kohtu kul `l üless Ran; `kohtu `kulli toitma läät, tuu um viimäne leib Plv **-kulu(d)** ken lahjeb selle `kaela lähvad `kohtu kulud Khk; sa piat `kohtu kuluse `masme ja `õigust ei saa Krk; kes `süidläsäss jääp, tuu massap `kohtu kulu Nõo; tull perremihel `kuhtukulu ja tuunistajeide palk esi `massa Har **-laud** `kutsus `tõise `kohtu `lauva taha Lüg; nee asjad `aetase `kohtu laava ees `õigeks Khk; `Vallaehus oli `kohtu laud, `kohtu kul oli peal ja selle all mõisteti saari ajal kohtu Põi; käis täna `kohtulaua ees Juu; tuunistaja `aeti `tõisi `tarre, sääld ütsi kutsutiva `kohtulavva ette Nõo; kae kuhtulavva iihn halgatu mul viil `mijilde, et sa `ka ol `li sääll Har; ma ei oolõ viil iäl `kohtu lavva iih `olnu? Se

kohtulik `kohtuli|k g -ku VNg Lüg(`kohtolik) Khk VII Kse Hää VJg Iis Plt Hls, g -gu Kuu San hv kohtumõistmisse või kohtusse puutuv see oo koguni `kohtulik asi, see põle änam `meite enaste seletada Kse **Vrd** kohtuline

kohtuline `kohtuli|ne Kuu Khk VII Kse Iis Hls Puh San Rõu(g -dse) Röp, -lene Tor Koe Plt, `kohtolene Ris KJn `kohtoline Se, g -se

1. s kohtuskäija; kohtunik nägid sa meite `kohtulissi `linnas ka Khk; `kohtuline on `kohtu `mõistja ja `kohtualune Iis; nio om siin egäpäivätse `kohtulise San; na omma `kohtolise? kõik, `kohtomehe? kiä ommava? Se

2. a kohtulik `kohtuline asi Kuu

kohtu|maja kohtuhoone; kohtupidamisruum rahvas naarid `kohton nõnna et `kohtomaja kajase Kod; Kuum kohtu maja – sann Krk; kasak olli `lүүje, `kohtumaja man `anti ike loe `järgi [pekse] Hel; Vanast `paanti taha `samma `kohtu `majja `türmi Urv;

Vanast is üldäki vallamaja, `ül'ti `kuhtumaja Har **-maks** vallakohuss ol'l ka vanast `mõisahñ ja siss tuuss `kohtumassuss `tul'gi? egal talul üt's lammass `anda? Rõu **-mees** kohtunik ega `ilma `kohtomehitä ei ole `ükski kohos Vai; neit `kohtu mihi oli sidu `liiki, valla `kohtumees, kihelkonna `kohtumees, sülla `kohtu mees Khk; Egas `valdas oli `kohtu mees, valla `kohtu mees Põi; `kohtumehel oli raha `ründas Rei; keriku vüül`mölder, vallavanem ja `kohtomehed õlid ametmehed Kod; `kohtumehi oli kolm tükki, nad valla poolt valiti Lai; `kohtumijs `saise man ja lugeßs [peksmisel] Hel; ega kuul`meister karistada es tohi, tolle jaoss `ol'li kooli `kohtumijs Ran; egast vallast lät's `istma sinna `kikhuna `kuhtudõ üt's `kuhtumijs Har || (ametmees pulmas raha korjamisel) kutsuti õhekaupa sinna ette, osta `viinä -- nu `kohtumed `säet'i ka `sinnä `jälle Kõp; konna kohtumees pooleldi kängitsetud inimene – TMr Vas **-mõistja** `kohto `moistaja ka ei saand `asja `selgest tehä Vai; küll `kohtu `mõistaja `õigut annab Muh; üks ühüteese `päile `kohtu `mõistaea (vastastikusest süüdistamisest) Tõs; ta om `õiglane `kohtu `mõistai Hel; vanast üteldi `kohtu `mõistjat `kohtuärräss Nõo; ega minnu siia `kiäki `kuhtu `mõistjass ole `kutsunu Har

-kohtune Ls ülekohtune

kohtunik `kohtun|k, `kohto- g -ku VNg S L(-nek Mar) K Hls Krl Rõu Se, -gu Kuu Trv San Krl; `kohtoni|kko g -go Vai u kohtunik, kohtumõistja keisid `kohtuniku `juures Khk; Ju siis `kohtunik asjast aru sai, et ta `õige mees on Põi; `kohto `siadust tuleb pidada, jo `kohtonik piäb Tõs; `kohtonik mõistab `õigust Juu; ennemäلت `ol'li igäüks `mõisnik oma `kohtonik KJn **Vrd** kohtu|härra, -isand, kohtuline, kohtu|mees, -mõistja, -saks, -vanem

kohtu|otsus `Kohtu otsus oli `sõuke, et nii pea ta Saaremaale äi saa Põi; ku vanast `kuhtu `otsuss nii te'ti, et lät's kerigu `vandõ ala?, siss vannutõdi kerigun nuu? üle Har; mullõ `loeti `kohtu `otsuss ette Plv **-päev** kohtupidamise päev `enne õli igäs `vallas `kohtopäiv, `millal arutivad, ke õli midägi süid tehnd Lüg; `kuhtuhärr ol'l alasi, tuu ol'l egal `kuhtupääväl Kod || fig Kas täämbä kohtopäävä ka teeme (saunast) Räp; viimne kohtupäev maailma lõpp piibl kui `viimne `kohtopääv tuleb, sel'jetäse kõik ärä ja jaetasse paremalle ja pahemalle `käele Kod **-raha** `paergogi maksetasse koa `kohto raha (kohtukulud) Mar; `kohturaha (ametiraha) olen `rindas kand ja `kaelas olen koa kand Juu **-saks** kohtunik, kohtuametnik `kohtusaksad oo `sundijad Muh; kel pal'lo raha oo, see maksab rahaga kõik `kinni, `kohtosaksad ja Mar; kui õled `kohtolavva eden, `kohtosaks suga kõneleb Kod **-tare** van kohtupidamisruum vanast `viidi `mõisadõ `kuhtu tarõn `pesti `viitsugõ Har **-teener** `kohtu `tiindred kutsuvad aansiki `sisse Hää **-tuba** van kohtupidamisruum `kohtu toas oli siis üks neli-viisteistkümmet inimest näpu paßsi `saajud Mär; koolimaja teenebol `otses oli `kohtutuba Juu **-vanem** van kohtunik `kohto vanemad `enni `mõistsid kohot Mar; `kohtovanem on `kohtonik Juu

kohu¹ kohu Phl L(-o) mutt (loom) koho unikod eenama täis, nürib vekati ää LNg; kohud tußtivad `mulda, tuleb sadu Kul; kohod ajavad kapsa taemed ülesse Mär; koho tuli ajas maa `seitä Vig; kohu aab maa ülesse PJg

kohu² kohu, -o Kuu VNg Lüg Vai VII Muh Rei Rid JMd Ann Kad VJg Trm Lai Äks Plt Nõo Võn V

1. a. s kerkinud, käärinud ollus; käärimisel tekkiv gaas `Võeti rukkijahu leiväsegävuseld koho `vahtu, `pandi `lapsele ihu `pääle, `saunas viheldi Lüg; kohu `kerkib; aga on `kerkind

`kõrgeks nagu kohu Ann; kui lehm täis on aand, lüüasse `nuaga või oraga `sisse, siis aab kohu `väl'la Lai **b.** a kore, kobe kapusta pääd `onvad subukad ja kohod, ei õle kõvad Lüg; seal on kohu mua VJg; kohus, kohusse kummi(s), punsunud olekus(se) loom on kohus Trm; mua aab kohusse Plt

2. a. s vaht kui murdlaine, siis kobrutab ja vahutab, kohod peal Rid; kohu või vaht tõuseb `kiedes piima `piale Kad; `suurma pudrol võta koho päält ärä Vön; Võta_päält taa kohu anna_kassõlõ, sõss saa piim är kurnada? Urv; suurõ järve pääl, pess `lainit nigu koho; säänest kohho aasõ `vällä; koholõ är? `pestü Plv || merel o `valged kohud juba peal (jäätükidest) Muh || nigu üks kondi kohu (kõhnast kassist) VII **b. a** (kokkuläinud piimast) apu piim, ja tuu `ol'li sis nii kohuss `lännu, nigu kobõr kõik' sinna leemele pääle `saisnu Nõo; koho piim Plv

3. a kiitlev, upsakas va kohu mees Rei

kohugalla kohugalla kohevil `Kueral on kohe `karvad kohugalla, `ninda tige on; `Poldin `sorme, nüüd o nahk kaik kohugalla Kuu **Vrd** kohukali

kohugilla kohugilla Kuu; kohokilla Vai kohevil `Riie o niisugune kova, et kuub `seljäs o peris kohugilla Kuu; koho `laine (murdaine) - - kohokilla Vai **Vrd** kohukali

kohukali kohukali Jõh, kohokalli Lüg Jõh kohevil(e), koredalt; üles kerkinud, paisunud käbid `onvad `lüüned kohokalli, `siemned tulevad `vällä; kasukas on kohokalli `seljäs; `einäd ei õle kõvast `kinni, kohokalli kõik Lüg; `silgud on kohokalli `tündris; Seda `kutsuti `jällä kahupia, `kellel õlid `juuksed kohukali Jõh **Vrd** kohakille, kohekalli, kohokille, kohugalla, kohugilla

kohuksis, -se kerkinud; üles kummunud Hakka `saia `tostama nää on juo kohuksiss, et akkab `tuovrist `väljä tulema; Ajand `rannas kaik jää kohuksisse Kuu

kohu|kuorine lahtilõõnud koorikuga Täna jäid `leiväd vähä kohu `kuorised, oli vist äge ahi; `Suojald ei tohi `leibi üks `toise `otsa laduda, kohe `lähteväd kohu `kuoriseks Kuu

kohul, -e kohul(e) JMd Kad Nõo; kohol(e) Lüg Trm Röp, -lõ Plv vahul(e), vahutaoliseks kevade jõgi on kohol Lüg; kui `panna suodad apu `sisse siis aab kohule Kad; piim om lännu kohule, om `pääle tõsnu Nõo; koholõ är? `pestü? Plv; talomiis ol' nii kõvva `sõitnu et turulõ jõudmisel ol' piim kohole `pestü? Röp

kohu|laine murdlaine koho `laine sie on mogoma madala pääl kus on mere `pohja madala; koho `laine on paha `laine Vai

kohuline kohuli|ne g -se kõhutäis kuer - - kävi üheld `tostmeld `toisele ja noh, `korjas siis `värski kalu kohulise sield; se_o küll kohulisi siin `muidu süünd, olis tüöd old tegemäss; Kus iga `jäätüd `kasvama `härjäkohuline ja kus `jälle `lambakohuline `heinä; Kohuline `süüä, naps `viina ja piip tubaka ei ole velg Kuu

kohulla kõhuli siis ku `ülge ligemaks said, siis [roomasid] kohulla Jõe; `sirmagilla maha ja, noh kohulla `sinne maa `pääle; `Aige lasi kohulla `permandule Kuu **Vrd** kohulle

kohulle kõhuli oli maas kohulle Vai **Vrd** kohulla

kohuma kohu|ma, koho- R(-maie Lüg) Juu Kad VJg Iis Lai San Plv

1. a. (keedes või käärides) paisuma, kohevaks muutuma `Taigen juo `tuobris nägüb kohuma Kuu; siep on ilus pääl kohund kohe kui üks muna ruog `kollane VNg; `pañdi jahud `leige vie `sisse, `pañdi `apnema `piale kohus sie vilja rammu Kad; `lamba vill um üles kohonu? Plv; vesi kei, kohosi üless; maa um kohonu?, kui `aetass, künnetäss üless Rõu

b. murdma, tõusma (lainest) *kui`parda all akkas kohuma, siis said niisuguse`lahmaka vett, kui`külgi`lainet`soidid* Kuu; *kohuvad`lained* Hlj **c.** kergitama, tõstma; kerkima *mutt kohub`mulda* VNg; mõne`ilmaga on [Tütarsaar] üless kohund (terendab) Lüg; Iga kevade treppi iest maa kohub, nii et on`ulga`kõrgem IisR

2. käärides kokku minema (piimast) *vahest kohus kõhe nõnna ära et ei tuld lähkrist`väl`jagi* Iis

Vrd kohunema¹

kohunalõ *kohu|nalõ* Lut(koho-), -nallõ Urv

1. (käärimisest) kohevil(e) *Annuñ om [tainast] kohunallõ täüs tõsnu?* Urv; *kohonalõ umma? agana?* Lut

2. kokku **a.** kohevaks massiks (piimast) *panõt`hapna piimä`ahjo, lätt`ärki kohonalõ, kohopiimäst* Lut **b.** koomal(e) *aetass kohunalõ ed`imält, pääle viil kohunalõ* Lut **Vrd** kohunappa

kohunappa koomale *aa kohunappa* Lut **Vrd** kohunalõ

kohunamma *kohunamma* Urv Vas (kuumutamisel) kohupiimaks muutuma *piim`pañti`hapnamma - - kuuur`võeti võiss, ja sõss võet`i`pañti kohunamma* Urv **Vrd** kohunema¹

kohunema¹ *kohu|nema, koho-* VJg I Nõo, -nõmõ Krl, -nõm(m)a Ote Urv VId; *kuhunõmma* Har **a.** kerkima (käärides, hapnedes) *piim kohunend ülesse* VJg; *üles kohunenud tainas* Trm; *ku [lina leos] ülesi kohoneb, paad vajotuse`piäle* Kod; *ta (leib) niu üless kuhunu* Har; *hapu piim kohonõss, aja`hindä üless* Rõu; [taigen] *ei olõ kohonõmah* Se **b.** (kuumutamisel) kohupiimaks muutuma *panni piimä patta kohunema* Nõo; *lätt kohunõma minemä* Ote; *piim ol`l patta pant kuhunõmma* Har; *kuumahn kohonõss kohopiim pääle, lijm` jääss ala* Rõu; *piim kohonõs`ahoh, sääne puul``oige ahi* Se; *panõ piimä`ahjo kohonõma* Lut **Vrd** kohuma, kohunamma

kohunema² *kohunema* kahutama, külmas kõvaks muutuma *kohunenu jo`raaškeze`tämbä* Lut

kohu|part (veelind) – Kuu **-piim** *kohupiim on ikke ise ja voruk on vel ise* VNg; *kui suvel õli sue siis tämä (piim) ise läks koho`piimäst* Lüg; *kohopiim tehäse apu piimäst, apendatse, kallatse vesi piält ää, kohopiim`valmis* Tõs; *kohu piim ajab paksu`peale. kohu piimä paksule`pantase koort sekka* Tor; *kohupiim on ilma vedelata* JMd; *ku padan teed koho`piimä, lähäb liia kuumass; kohopiim`tükitab ummussen al`litama minemä* Kod; *ema segas`rõõska koort kohupiima`ulka* Pal; *juustu tihasse ka koho piimast* Äks; *kohupiim ei saa ää, ku piim`väega apu om* Nõo; *peesütüss tet`ti kohopiimäst, rõõsk piim keedet`i är?*, *siss`pañti munaga siät kohopiim patta* Rõu; *koho`piimä tet`ti suvõ poole, ku`piimä lajalt käeh ol`l* Vas; *koho piimä lijm` tuj tege nii kohila leevä* Räp; *päätñitsa`päivä minnäss Saatsõrinna, viiäss koho`piimä, kutsuti kohopiimä kerik* Se; *kohupiim`võdtas rüki põõmu`aigu üteh, et nii`valgõ leib saanu?* ku *kohupiim* Lut

kohu|piima|kott fig tanu *kae, taal om ka, kohopiimäkot`t pään. tuj kohopiimäkot`t sääre`valgõ om, pit`si omma veeren, om nüüür takan, sõss`tujuga tõmmatass kokko inne* Urv

kohus¹ *koh|us(s)* -os(s) üld (-ss V; ku- Vig Mih; n`kohtu Iis); g`kohtu, -o /`kosto Kod/

1. kohtuasutus; kohtuhoone; kohtunikud *ühest`kohtost tuleb,`teise lähäb; oma süü peräst`kohto ust ei õle`lahti tehnd; kohos ei õle kenelegi võid`leibä`andand* Lüg; *kohtu`uksi on`kerge`lahti teha aga`raske`kinni`panna* Jõh; *kohus`muistas sene elosa kugo*

`kolmest `sutkast `puuri Vai; no vana `kaibas kohtu, `kaibas `kohtuse poisi Ans; see Aadu oli ise `kange mees, ega kohus es aka ta `päälegid mette_nd; pole see `kohtu minemine nii `kerge `ühtid; `kerged on `kohtu uksed `lahti võtta, äga pole nad nii `kerged `kinni `panna Khk; musta korbil `olle `valge sulg olnd, sellega `olle `kohtu `kirju kirjutud VII; Siis peab `kohtu käsk olema kui täna peab `välja minema Pöi; iga koolimaja sees oli `enni kohos Mar; läksid `kohtu `õiguse ede Tõs; kohos mõist kolm tuhat `trahvi Kei; selle mehega käisin kõik linna `kohtud läbi Jür; sij käib õmad pääväd `müüdä `kostoid; `kohtokasak õli, kes `õikas tuñnistajaid `sisse; mõned vanass `pelgäsid `irmsass kohot, ei suanud kedägi kõnelda `kohto eden Kod; kohos suñnib `lepmä KJn; `kohtu ehen piat sa `õigust tunnisteme Krk; elu aig pid`äs sedä näpu ametit - - kes temägä tolleperäst `kohtude läits Ran; kohuss `küsse et, kas sa tapat inimese ärä, ku peremiss käseb Puh; külländ lätsivä pereme karjustega `kohtude, et om nii `ulka `kurja lasnu tetä ja Nõo; mu veli ol' siihn `kuhtuja_o (kohturingkonna) pääl, ma ol'li jälle tõsõn `kuhtuja_on; anna mullõ kätte tuu asi, siss ma ei lähäki `kuhtullõ Har; sa_kaipanu_ `kohtohe, ma_ `masnu_su kaho kõgõ `vällä Vas; ta mass är `kohtolõ, tä ost' är `kohto; lät's sinnä? kohtu pääle Se; k o h u t k ä i m a kohtu teel õigust nõudma, protsessima Akka niid suga (sinuga) kohut keima (vaidluse lõpetuseks) Kaa; Kaiba, kaiba käsile, koeraga käi kohut (kaebajale lapsele) Hää; kesse `nuabriga akkab kohut `käima Juu; ni tark poiss ol' et, käve viil herräga kohut kah Vas; kõvaga `maelda (maadelda) om `hiitra, ni rikkaga kohut `kävvi? Se || fig jo `viimpse pääva `kohtu ees aru saab Khk; Kärts ja põmm nagu Rakvere kohus (äkiline inimene) Han; siis aga tulid `kohtud, akati `kohtuse vädama (pulmanali) Aud; Lähmä kohto pääle (sauna) Räp

2. kohtuprotsess; õigusemõistmine eks sie `maksa `maksud kie `langeb `kohtoga Lüg; juba se kohus tulegi käde Vai; nüid on kohus üle keind, jo nüid jäävad rahule Khk; Vanasti oli `randas `õigus ja oma kohus; Seiu `paergus alles `kohtu all; Kohus `jääje äe, poisid leppind äe Pöi; parun ja ärrad, nee olid nee `kohtud Käi; ega ta muidu maksnd, `kohtuga `pañdi `maksma; vale tuñnistajate kohos oo pooleli Mär; kaks tükki `olla `kohto kõrvast kuulajaid (kaasistujaid) Juu; mõessab `kohto ärä et kaks nädäläd; kohos tuleb ette, ommen lähmä `kosto Kod; Ja kohust ei ole `täambe pääväni tullu Hel; siss `tul' tolle kuld uuri pääle kohuss, `varguse kohuss Nõo; tetäss `kuhtulõ otsuss pääle Har; ku teol `kääüdi, egass siss `kohtit es olõki, siss egä herr mõist uma vallalõ `kohtu Se || süüdistus, hagi nimä `ol'li henne vahel kokku leppünü, mi vana ol' `kuhtu tagasi võttunu; küll mõistõtass se kuhuss tõhjäss, ku_tuñnistaja ette tulõva? Har; k o h u t m õ i s t m a vaidlust või tüli lahendama; otsust tegema; karistust määrama kohus `mõistmata veel, teeb mis sält kuuleb; mis sa tuled meitele kohut `mõistma, me `saame ise `korda Khk; vanemad tulid laste vahele kohut pidama Mär; eks ma jälle porguga `mõistsin ta [= ussi] `kohtu ära ja lind sai oma pojad ilusti kätte Amb; naesed mõessavad kõhe `kohto ärä. ku ülesi tõesevad [vestlemast], kõhe õtsus käen Kod; odo-t konnakõnõ, küll pardsipoja `sullõ `varsti kohut mõestava Nõo; jätämi kuhuss jumalõ `mõista? Har; ja sääl sõss olõvat kahrulõ kohuss ärä? mõistõtu. kahr tapõti sääl ärä? Räp; c. aru, mõõt Ega selle üle kohut ei õle, kas see labida varss tsipa pikkem on vai Trm; mess ammaste taga, sij om oma selle üle kohut ei ole Ran

3. naturaalmaks mõisale või kirikule siis oli `kohtu `vilja `maksa veel sügisel, neli vakka rugid ja kaks külmedud; oh mina `vaene vakulammas, Kuresaare linna `kohtuoinas rlv1

Jäm; `mõisa `viidi ikke koa kohot, kukkesi ja kanu, linu ja; `kohtu `oinad `viidi, puhastati ja ariti ää, siis `viidi `mõisa, see pidi `kohtu eest olema Juu; peremel oli `õigus `viia `kohtu lammas ja `kohtu kott JõeK; `Kohtulõngad kedrāti mõisale nigu üks kiu, ega jämedad ei `võetud `vastagi; Kui talud said ära `osta - - siis kadus `kohtu `lõngade `viimine kah ära ja `kohtulammast kah enam ei `viidud KJn; `kohtulammass suidsutõdi `mõisahn är? ja magasiadahn vilä seehn hoieti alalõ Rõu; [vanasti oli] `kohtu lõig `kohtu lammass, `kohtu kana Plv

4. õigus kille kukur senne kohus, kenne vägi senne võimus Emm; Teeb mis ise tahab, ei kohut kuskil Han; `õsnud tälle kapp: sij one `õigus ja kohos Kod; `antke sandil mis sandi kohuss Krk; kel kot't, sel kohuss Nõo; õiguss nigu tetäss, kohuss nigu mõistõtass Vas; imäl om kohuús mullõ lüvvä?; imäl om kohuús minno tõrõlda? Se

kohus² kohu|s (koho-) g -se R(-ss, g -sse Lüg) S(-ss Muh) L Ris Juu JMd Koe VJg I(-ss, g -sse Trm Lai) Plt KJn(g -sse) Hls, -ss eL(-ss Rõu Se, g -ssõ Plv, kuhuss Har)

1. kohustus a. Eks sie õle ikke `lapse kohus vanema `aitada Jõh; me täidame oma kohut, kui me oomingust `õhtani tööd teeme VII; sinu kohus oo `easte elada Tor; tee mes kohos on tehä, mes `siäduss `sulle vaja one Kod; käis korra `aastas kirikus, `täitis oma kohusse ära Lai; siul kohuss kullede, miul `õiguss ütelte Krk; ku inimene oma kohust ei tji, siss `palvege ei tji midägi Hel; nüid ma ole mehe naene, pia naese kohusit `täitmä; vanadel om kohuss minnä (surra) iki Puh; ega neil ess ole kohut tedä `süütä Nõo; kui sul `viina om, siss paku mullõ, tuy om su kuhuss; ta piat nekruidi kohust `täitmä Har; Mu? kohus om vaesit latsi avitata Vas; (nagu) kord ja kohus nagu peab ela nõnda kut kord ning kohus on VII; Inimene käis ikka `leeris äe, nõnda kut see kord ja kohus on Põi; oma kolm `tassi juuss ka [teed], oless nagu kord ja kohuss (magus) Trv; ka sa võtat naise `vastu nagu kõrd ja kohuss Krk b. millegagi seotud konkreetset ülesanded Rendikõhapidaja kohoss õli, pidi tegemä `mõisale tio `päivi Lüg; tahab kuol `meistris `saada, kui oma kohossed `vällä `täidäb eks tämä siis saa Lüg; moole `tehti kohuseks aid ede tõmmata Khk; sinu kohuss on laste järele vaadata Lai; soldat `olli iks oman `saisusen, timä pidi iks oma kohussit `täitmä Ote; kerigu hüülmeldri kuhuss om opõtajat `altarihe `laskõ ja `altarist `ussõ `laskõ Har c. funktsioon kohust täitma asendama `lambanaha `serväst `tehti `niiskesed mugulad - - sie `täitäs siis [kasuka] `nüöbi kohost Lüg; ämma emand täidab vana ema kohut `linnade sihes Khk; vana Mustjala kirju kuvvel oli ai all - - oli änam iluduseks, aga paela kohut tä `täitas Mus; [unilauk] täedab sibula kohust koa, kui sibula vart ei ole veel Muh; [varakult] akkasin juba `tööle. mehe kohusid `täitma Mär; se (riie) täidab mantli kohut JJn; ise asetan teda, täidan tema kohusid Plt; perenaene ollu põdelik, Aína `täitnu perenase kohusit kah Nõo; tsõõriklänik, mia kuhussõid no_kauss täüt Har

kohus³ → kohu²

kohuslik kohustuslik kolm [aastat] oli kohuslik [koolis käia] PJg

kohusse → kohu²

kohustama¹ kohustama Kuu VNg(-mma) Jäm Khk VII Mär Tõs(koho-) Tor Hää JMd Koe VJg Iis Plt Krl Har hv kohustama, sundima poe mees `ütleb ikka, see_p kohusta sind `ostma mette, kui sa `vaatad VII; kohustab ennast teesele `maksma Mär; tahi kohustata `poega `kuali menema VJg; vanast `maássime maa iist `reñti `mõisalõ. mi `olli kohustõdu `masma Har || volitama mina kohustasin teda oma iest Iis

kohustama² kohusta|ma VNg Hää Kei(kohos-) San(-tame, -teme) Se

1. kohtusse kaebama *kis ei jäta, kohustab aga edesi ühest* `kohtust `teise Hää; *ma kohusta sinno, ma `kaiba su pääle* `kohtohe Se

2. kohut mõistma *kellel `miski süüd on, seda peab kohustama* VNg; *ta ei kohosta teiste üle* Kei

kohustus kohustus g -e Sa Mär Tõs VJg Plt hrv, u

1. kohustuslik ülesanne, tegevus *Vana inimese jäuks ikka natuke suur kohustus* Pöi; *maksud ja kohustused talu pial* Mär; *siis pidin ma tegema kõik täie mehe kohustused* Plt

2. funktsioon *sene* (kõrge mütsi) *nimi õli* `pilve`lõhkuja -- *tanu kohostust* `täitäs egä *sie_i* `öld müts Lüg

Vrd kohus²

kohutama¹ kohu|tama, koho- Kuu VNg Lüg S/-dama Emm Rei/ L(kuhu- Mih) Ris Juu JMd VJg I KJn u Ran, -teme Hls Krk San **a.** hirmutama, ehmatama *ärä kohuta last* VNg; *Tulivad `üöse `ukse taha, kohutasid ära kuhe* IisR; *ühekorra üks* (hüljes) *ajas meite paadi* `kõrvast *äkist pee* üles, *üsna kohutas* Khk; *Ooda kohutame siit aiatagant korra tüdrukid* Kaa; *`Sõuke asi võib ikka kohuta küll, kui inimene nii `järsku* `otsa soab Pöi; *kodu`köijad kõivad kohotamas* Mih; *kissi sind siia kohotama ikka tuleb* Tõs; *mud`u teeb teesele* `irmu, *kohotab teese nii ülesse* Juu; *ku lehm olli läbi lüüd, `lendva olli, sis* `lasti püssige -- *et* `lõuma *nagu kohutet* Hls; *ega tu tüü minu es kohuta* Ran **b.** peletama, hirmutades ära ajama *kohutas* `amba valu ära Jäm; *võrk saab ede* `lastud, *jää tükile ede. siis kohutad kala* `võrku `sisse Pha; *käristiga kohotatse* `lambud; *see* [inimene] *kohutas ikka obusid, siis nee* `tantsisid `rinki seal [pahmates] Muh; *münu isa hakan* `hunti kohutama Phl; *mütt oo puust* `tehtud -- *kohotab* [kalad] *mutti; `ernepeletis kohotab jänesi ja* `linda Tõs; *Kohota kanad* `kaugõmalõ; *Mütägä kohotassõ kalu mut`tõssõ* Khn; *koer kohutas linnu pesa pealt* ää VJg

Vrd kohatama¹

kohutama² kohu|tama, koho- R(-tamma) Jäm Krj Muh, ePmann Nõo V(kuhu-Har, -tamma), -teme Krk, -tõmõ San

1. kohuma panema **a.** kergitama; paisutama; kohevaks tegema *mõned* `süütäsivad *oboselle aluna, sie kohotab obose liha üles* `kangest Lüg; *kohotab* `kuore `kõrgest, *leiva* `kuoriku `kõrgelle Jõh; *jogi kohotab muda ülesse* Vai; *külm o* `rukki *orase ülesse kohotand* Mar; *maamutid ja maakohud et kohutavad maa üles* Tõs; *kui jää* `lõhki *lööb, siis* `lõhki *lööma vahekohast kohotab servad ülesse* Juu; *külm kohutab maa üless* Lai; *leib* `kerkib, *sooda kohotab ülesse* KJn; *süük` kei, kohot` vattu üless; maad kohotõdi üless, kui künneti, vedrutõdi* Rõu || *kõik uloalused* `topmata ja `lasti, *siis kohotas* (tuisuga) *siält lume* `sisse *õnni ja laka täis* Kod **b.** puhevile, kohevile ajama *kana kohutab* `poegi HMd; *poegega kana on kõhuli* `vassa *muad ja kohotab* Kod || *fig suurustama, uhkustama sie on* `uhkust *täis, `uhkab ja kohotab* `ennast Lüg; *temä kohutep* *ennast, et temä seante suur* `tervesstegije. *ma võiss ka kohute ja suuruste, aga ma_i* *tij* `suudig `valla Krk **c.** hapupiima kuumutama (kohupiima, sõira tegemiseks) – Lüg Iis Äks Nõo San V `piima *korjati ja kohutati* `talgu *ajast Iis; ma pia* `piimä *kohutama, muidu piim läab* `väega *apuss* Nõo; *mitu kõrd õks kohutõdi, et sõss saa suur sõir* Urv; *Vaarat kuhutõdass* `hapnõst *piimäst* Har; *piimä kohoda ar?*, *siss lasõ läbi sõgla et lüim ar?* `nõrguss Rõu; *piim vaja är?* *kohotada?*, *kokko* `laskõ? Räp; *hapu piim pandass* `alhju, *ahoh kohotadass* Lut

2. kohuma a. üles kerkima; paisuma *kohutab udu pilve üles merest* VNg; *talvel kui jää alt vett üles kohotab, tuleb tõist ilma* Lüg; *Õlut läind ninda käima, et kohutab üleäre väl'ja* IisR; *nää sii on nihukest üless kohotand mut'i mulda, mis mut't üless aand* Juu; *kevade mua kohutab, võtab kõrge* Amb; *piim akanud apnemä, üles kohotanud; siga kaevun, turi väl'jän ja arjussed nagu kohotanud ülesi vede piäle* Kod; *kui kapsatünnile vajotust ei pane, kohutab tünnist väl'ja* Pal; *ammad kohutavad üles, kui aiged on, tulevad üles igeme seest* Ksi; *ijä um üles kohotannu?* Vas b. tursuma, paistetama, punduma *ihu kohotab üless* Lüg; *kubemed on kohotanned* Vai; *pale paistas siit üles, nõnda kut oleks kohutand keik olnd, söuke paistetand* Ans; *Ambavalu oo mu palge üles kohutand* Kaa; *varda kudumine kohotab siit [käe] puhas üles* Muh; *jalg oli kohutan ülese, paistetand* Aud; *suu on ohatand, kohotab ülesse* Juu c. vahutama *olut kohutab* VNg; *kevade jõgi ja kõik vesi kohotab kalda vasta nõnda ku kieb kõhe* Lüg; *rõivet mõsõt, rõiva? kohotasõ? väega; ritka paänd kausi sisse, siss klopp, lät's kohotama* Röp || *higist leemendama nii lämme, hamõh õkva säläh kohotass; sälgke kohotass jo?* Se **Vrd** kohmetama²

2. terenduma, kangastuma *kui ilma muutub tuleb, siis kohotab üles, Suome maa; saared onvad kohotanend tänä* Jõh; *meri kohotab ülesse* Kei

kohutama³ *kohu|tama* VNg Lut, -teme Hls Krk, -tõmõ Krl, *kohotama* Kod

1. kohut käima, protsessima *sõsare käest kohut's kätte selle maja; ta om kik'k oma raha ärä kohuten* (kohtuskäimisele kulutanud) Krk; *inemese? vähämb ku? sõna pärast üks kohutõsõ? pääle* Krl

2. kohut mõistma *kurjategijad peab kohutama* VNg

Vrd kohutlõma

kohutama⁴ *kohutama* Kei JMd Sim Lai, *tud-part ko(o)hutõt, -d* Se a. kahutama, kergelt külmetama *ilm kohutas* Kei; *lumi ülesse kohe nii kõvast kohutand, et kannab pial* Sim; *pori on natuke kohutand, ei akka enam külge* Lai b. külmast kangestuma, tuimaks muutuma *käe om ar kohutõt, sõrmõke kangõ?*; *tuy (jalg) koohutõd ai?, tuy külmäss* Se **Vrd** kohmutama¹

kohutav *kohutav* g -a JMd Iis Pil KJn(koho-), *kohota|b* g -va Mar

1. hirmus, hirmuäratav *kui nääd sel'la takka midagi kohutavad tulema, üttele* Pil; *se on üks kohotav asi minnä sinnä maruga* KJn

2. väga kohutav *ilus naine* Mus; *irmus kohutav suur* JMd

kohutis *kohu|tis, koho-, -dis, -tes* g -e spor Sa, Kse Var Tõs, *kohotõs* Khn

1. hirmutis, peletis *see on ette üsna kohudiseks teistele* Jäm; *Kirsside otsa suured riidest kohutised üles pand* Kaa; *isa tegi kohotise, et linnud vil'la peale ei tule* Kse; *lapsese tehäse vahest kohotist, pannase kasukas karuspidi sel'gä; kohotesed oo väl'las [metssigadele]* Tõs; *Sia ju lastõ kohotõs, aa nd oma abõ ää* Khn

2. hirmuäratav sündmus, ehmatus *äks se oli ikka üks kohutis koa, kui nad (okupatsiooniväed) siia sisse tulid ja* Jaa

Vrd kohutus²

kohutlõma *kohut|lõma* Lut, -õl(l)õma Har Rõu Plv Lut; *koutlõma* Lei

1. kohut käima, protsessima *Kohutõli maja pärast uma esäga kõvastõ* Har; *Vahel mõist kohus Andsu majast väl'lä, vahel jäl_väümehe. nii nimä_kohutõlli_neh* Rõu

2. kohut mõistma *laz d'umal ježi koutlõga* Lei

Vrd kohutama³

kohutus¹ *kohu|tus* g -e VNg, -*dus* g -*kse* Kuu, *koho|dus* Vai, -*tuss* Lut, *koutuss* Lei

1. turse, paistetud lapsel oli kohotus VNg

2. pärm `valgõ laava (leiva) koutus Lei

3. kohupiim *pal'lo sul um taad kohotust ä_korjat* Lut

kohutus² *kohu|tus* g -e Phl(-*tos*) Tor VJg; -*dus*, *kohodos* Rei

1. hirmutis kohudused `põldus Rei; vareste kohutus, mis varesed `peavad `kartma Phl

2. ehmatus kohutus oo juba `möödas Tor; mis sie veke kohutus tieb, ega sest `aigust tule

VJg

Vrd kohutis

kohuval *kohuva|l* Hel, -*ll* Krl kohevil **Vrd** koheval, kohuvil

kohuvalla *kohu|valla* Ote, -*valla*² Krl Har(*kuhu*-), *koho*- Rõu Vas Se kohevil(e) *aina omma kohuvalla* Ote; *villa omma*² korvil *kohuvalla*² Krl; `haudva kana aja henne üless *kohuvalla nigu* `kul'gi; külm aja maa *kohuvalla üless* Har; *leib* `nõssi `kõvva, *ol'l kohovalla*² Rõu; `kapsta² omma² *kohovalla*² (kokku surumata) Vas; *kui piim* `hapnõmma lätt, *siss üldäss, piim jo kohuvalla*² omge² Se || *hamõh kohovalla säläh, likõ, hämm* Se || *nahk om jäänü kohuvalla* (lõdvaks, lotti), *liha kõik' ärä lõppunu* Har **Vrd** kohevalla, kohuvalõ, kohuvile

kohuvalõ *kohu|valõ* Urv, *koho*- Lut kohevil, kohevile, kobestatud *Kui* [kiisel] `hapnama lät's, *t_ol'l jo_tunda*², *sõss ai* `hindä üless *kohuvalõ* Urv; *kohovalõ pandass unik vai ruga* `hainu voi `ol'gi, *gu_pit'sidä_i*² kini² *siss tuu um kohovalõ; maa um kohovalõ* Lut **Vrd** kohuvalla, kohuvile

kohuvil *kohu|vil*, *koho*- R(-*vill*) LNg Mar, -*vel* LNg Rid Khn Ris, *kohuvel* Krk

1. kohevil(e) **a.** kohevas (poorses) olekus *jahud on kohuvill* Kuu; `leiva ja `saia `taigen on jo *kohuvill* VNg; *maa* `äste *kohovel* Rid; **b.** puhvi(s), turri(s) `koeral on `karvad *kohovil* Vai; *tegi* `eesele *kohovil* siiliko LNg; *juused kohovil* peas Mar; *männa ogad on kohovel* üles `kerkin Khn; *kraasitud villad* `lüövad *kohovel* Ris; *paks rõõvass ala pant, sji oid undrugu alt kohuvel* Krk **Vrd** kohavil

2. fig kõhevil, elevel *ma ehmata sin nii, et keik mu keha on kohovel* Ris

Vrd kohuval, kohuvile

kohuvile *kohu|vile* Hel, -*lõ* Krl, *kohu|ville*, *koho*- Lüg Jõh, -*võlõ* Khn San; *kohobile* Mar kohevil(e) [juuksed] *vajotetti ikke* `siie ette `ninda *kohoville*; *lehed ja* `õksad [kuhja] `põhja, *et* [hein] *jääb* `kõrgelle, *kohoville* Jõh; *Mua kohovõlõ kaõvõt* Khn; *sio kraam om vägä kohuvõlõ* San **Vrd** kohuvalla, kohuvalõ, kohuvil, kohuvili, kohuvilla

kohuvili *kohu|vili*, -*veli* kohevili – Kõp **Vrd** kohuvile

kohuvilla *kohuvill|a* Kuu(-ä) Hlj Vai Rei kohevil(e) **a.** kohevas (poorses) olekus *maa on kohuvilla* Kuu; *muld on kohuvilla* Vai **b.** puhvi(s); turri(s) *No* `küll_o `krussind *henesä* `kortsigud *kohuvillä*, *ku* `helmad *sättind* `laialla Kuu; *kanal olid suled kohuvilla* Hlj

kohv *kohv* g *kohvi* Rei Kse Aud spor Ha Jä, Iis Hls Hel T, g `kohvi R; *kohiv* g *kohvi*, -*hiv*- Hls Krl Har/*ku*-/ Rõu Plv Vas; *kuhv* g *kuhvi* Pal, *kõhv* g *kõhvi* Trm; *kohev* g *kohve* Se; n, g *kohv|i* spor S(-e Sa), L/-*b*- Mar/ spor K ILõ Trv Pst Krk Kan Urv Plv Röp(n -e); n, g `kohvi Kuu VNg Vai(`kõhfi, `kouhi); n, g *kopi_a* Lei(*kuo*-); p *kofejat* Lut

1. kohviubadest või teraviljast ja siguritest valmistatud jook, *kohv taluinimest ige* `palju sidä `kohvi ei `juondki Kuu; *iga* `ommikust oli *soust ja* `kartuli ja *kohv* VNg; *minä en õle*

elädeski õld `kohvi `juodik Lüg; tammetüru kohve tegi `ambad siniseks Jäm; Kohved kutsuti ka suslaks Kaa; Küll oli kohvit, `piima ja marjavett Han; Kohvi kieb, panõ piim `piäle Khn; ilus pruun värv, nii kui kohvi Ann; `lüödi sial (tantsuplatsi kõrval) kohvikatel ülesse ja ikke jõid sial `kohvi Koe; vanass `muslasele `antud aga kohvi vedeläd, pererahvas süänud paksu Kod; kui `võerit tuli, `kästi mañti `piale `panna kohvile Lai; keedetud päräst sis pannid kohvi `pääle ja supi `pääle (kitsepiima) Vil; nurikidek `tüüdi `kohvi `nurme Hls; ka_sa õige `kanget kohvit tahat vöi lahjapet Krk; kos ikki ube seen, sij om iki kohv Puh; edimält ku `kohvi tetti, siss keedeti paks nigu pudõr Ote; kiä ega `päivi `kuhvi serb Har; ku vatt vähänü um, siss um kohv keenü² Rõu; `kohve ja tsäid, noid vana ilma `aigo es olõ² Röp; ommugu ma d'uu kopi,at, mi keik `d'uome kopi,at Lei || andide kogumiseks korraldatud kohviõhtu `kolmed `kohvid olid `seltsimajas Vai

2. kohvipulber, kuivsegu kohvijooigi valmistamiseks sigurid olid kodu maass - - nisu ja rukkid ja - - sie oli kodune kohv siis Kuu; `kohvi javan `kohvi `veskigä Lüg; `kuiva `kohvi `ennestü `lahtinaises `riistas Vai; meie kõrvetame `kohvi paa `põhjes Mär; `uhmer oli, `kuhvi oli ia taguda siäl sihes Pal; kohvi kõrvetetasse sigurdest ja kohvi ubadest kah Äks; kohvi kõrvetse pañn Hls; miul om vana kohvi toosi sehen tüü kohvipak'k Puh; tij munast ja koorest munakit, `püidli jahu ka pane, siss saab ää kohv Nõo; `kohvi tahetagi iss `jauha_peenükeist, kohv taheti iks jämehep Vas; `säetäss kofejat, [oad] jahvõtass är² Lut; k o h v i j a h v a t a m a fig pumpama (vanas söelaevas) Vana park laevades ol'li sõnne kohviveški, [sellest öeldi] jahvatadaks kohvi `laevas Hää

kohvad pl kohvad Hlj Jõh vanad jalatsid, kotad `onvad ka ühed `saapa `kohvad jalas Jõh Vrd kohvak

kohvadi-kohvadi on `kohvadi-`kohvadi (saabastega käimisel tekkiv heli) – Hlj Vrd kohva-kohva

kohvak kohva|k g -ku Kod Nõo Võn a. suur, inetu (jalats, rõivas) muamijs lähäb, kohvak jalan Kod; Sii kask om igävene kohvak - - mina sedä kohvakut kül säl'gä ei aa; Rõiva säl'län nigu kohvaku Nõo Vrd kohvad b. kohmakas inimene kohe sa selle kuradi kohvaku viid Kod Vrd kohmakas¹

kohva-kahva = kohva-kohva Palitu `teisel `maani läheb `kohva-`kahva; `Juokseb, `sielikud `käivad `kohva-`kahva üle pia; `Uhke, käib `kohva-`kahva `jusku ei tia mis IisR

kohva-kohva liikumisel tekkivast helist Varukatega tien `kohva-`kohva ja `lennangi puust alle just kui lind IisR Vrd kohva-kahva, kohvat-kohvat

kohvama `kohvama häälekalt käima Poiss `kohvas isä `suured `saapad `enne `aigu ärä; `Mardauss `kohvas `müödä tuba `käüä Kuu

kohvatama kohvatama Iis Võn, `kohvatama Kuu

1. deskr sattõ nigu kohvatass maha Võn

2. äkki hakkama, (läbi) sähvatama `kohvatasin vihale; `süämess `kohvat Kuu || [nakkushaigus] `kohvatab `külgi Kuu Vrd kihvatama

kohvat-kohvat kohvat-kohvat Kod Kam on = kohva-kohva tuul tegi võsun kohvat kohvat Kod; üits tullu, pikk `valge kask säl'län, tälle `vasta, iks kohvat kohvat Kam Vrd kihvat-kohvat

kohver `kohver, `ku- Tõs Vän Pal Lai, g `kohvri R Rei Kse VMr VJg Iis Trm, g `kohbri Mar, g `kohvre L(-är, g `kohbre Vig) Ris Juu KuuK Jä Plt KJn Hls; kohver g `kohvri San;

n, g `kohvri, `ku- TLä Ote Har V(`kuhri, `kufri, `kuhfri Kan Plv); n, g `kuhvre Se, -õ Röp
a. endisaegne kastitaoline riiete panipaik (riidekirstust väiksem) suur `kohver on mul on
 nüüd siin `aidas - - `ninda kui, `ennevanased `kirstud oli VNg; riiete `kohver LNg; uueaegne
 aeg kersto mood kados ää, akkas `kohvre plaan Kul; mool oli `kohbre kappis arjassid Vig;
 siis olid `ennemuiste ned `veimed pruudil, oli suur kirst või `kohver Tõs; kerst on suur
 `kõrge, `kohver oli veike Juu; pani oma kolid `kohvresse ja akkas minema mehe koju Amb;
 minu emal oli kerst, `kohver akkas il`jem JJn; `kirstudes vili ja `kohvris jälle `riided, nüüd on
 kummutid VMr; tol ajal ess olekine kapp, olliva lavvust tettü `kohvri Ote; vanast ku
 mehele `miinti, sõss tet`ti vai ostõti `kuhfri, kohe `rõiva kraam `paanti Plv **b.** reisirikohver
 `kohvrega reisirikase mööda maad Tor; läksid teisest kohast `teise, `kohver kaasas VMr; ma
 võti `kuhvri käe `otsa ja t_`olli kõik mu varanduss Nõo; ku sa `liina `kuuli lähät, siss panõ
 `kuhvidõ raamadu ja `süük `sisse, om hää käe `otsa võtta Har || fig (küürust) `Kohver
 `sel`las - - ta läheb oma `kohvrega Hää

kohverdama kohverdama Hää; kohvõr|damma Har, kuhver- Kan; tud-part kohverdet
 Krk **a.** gofreerima `valge palaje ärä kohverdet, ärä käärdet, `kipra tõmmat Krk; kollõdõga
 küpär `ol`l `siidega ar_kohvõrdet; Leier kohvõrdõdi krooni manu? ilustõ ärä? Har
b. juukseid kähardama Oh [need ka] mõne inimesed, `juused neil ilmast `ilma kohverdada
 Hää; sul om ta pää nigu pini perse üless kohvõrdõt Har **Vrd** kohveerima

kohverdi → kihverdi-kohverdi

kohver|käärid gofreerimise tangid kuhvõrkääri?, [millega] `voltõ käänti, latsõ? `ütliiva,
 et kuhvõrdadass `voltõ Kan

kohvi|kann **1.** kohvi keetmiseks või serveerimiseks kasutatav kann lüpsigul on tori,
 kohvi kannul ka Phl; ku kohvikann keevät, sõss naste suu lobisõvat KrI; kohvikanni kaas om
 `kat`ski Röp

2. Kärda elanike hüüdnimi `Kärde kohvikannud Phl **Vrd** kohvilähker

kohvi|laud Naene kohvilaudas (menstruatsioonist) Rap **-lähker** hüüdnimi Kärde mees
 aa kohvilehker Emm; `Kärdas on kohvi `lehkred Käi **Vrd** kohvikann

kohvi|masin **1.** kohviveski `Sakstel olid suured kohve massinad, vändast `aeti `õmber
 Põi; kohvi masinel om ka kol`u Krk; kohvi ma`ssin minga `kuhvi jahvõtass Har

2. kohvikeeduriist kohvimasinal `olli üd`setoru ja vesi `olli `ümbre tolle toru, üd`se
 `panti üd`se`torru `õõguma, siss luhvitedi palama Nõo

kohvi|paks `Kohvipaks `kallati `luomade `solke`ämbri IisR; kohvi paks pidi inimesel
 verd kosutama Lai **-pruun** pruuni värvuse alatoon tumepruun ning kohvepruun, kohve nägu
 Jäm; `poolga vardega tehti `ruuni, üsnä ilos kohvi ruun sai Vig; Pruuni sai kibisamlaga
 küll, päris ilus kohvipruun oli Kei; ilus kohviruun pul`l, lumi`valge sarve Trv **-uba**
 kohvipuu vili; kohalik kaunvili, mille vilju kasutati kohviks kohvebad millest kohve
 tehass. nee tuuass muialt Khk; kohvi ual kasuvad arulesed lehed Hää **-vesi** fig Nikruttidele
 tehedi sihantsed mahvi, et kohvivesi perses kees Emm; Ju poisil kohvivesi nii kiiib, jõlgub
 aina tüdriku sabas Hää **-veski** käsiveski kohviubade jms jahvatamiseks || fig "tuulepump,
 tuuleveski taoline tiivadega pump vanadel sõelaevadel" vana parklaevades `ol`li `sõuke
 kohvi`veski Hää **Vrd** kohvimasin

kuhvta `kolvta Jõh, `kouhta, `kauhta Jõh Vai; n, g kofta Iis, koofta Se; `kouhoda, kuhoda VNg; kuhvt g `kuhvta VNg; n, g kohta Käi Tor Kei Hag Juu Koe VJg, `kohta Kuu, kuhta PJg Trm Kod Kõp Rõu; kuhita Aud Hää Saa Pil Hls

1. (vana) lahtine naistejakk; pluus `naistrava `kolvta; `Naiste jakki `kutsuti `kouhtast Jõh; `lahtised `koftad olivad `sitsi `riidest IisR; Tegi vana palidu kuhitaks ümmer Hää; pane si vana kuhita `sel'gä Saa; kohta oli vanasti pluuse asemel; naestel olid kohtad ja miestel pluused Kei; kohtad olid kõik `lahtise olekuga VJg; pani uude kuhta `selgä Kod; `tõmma kuhita `ümmer Hls; sarafañ mul ja koofta. šjo jo om `vastanõ muud Se || küll oli irmus kuhita sellas (mittesobivast riietusesemest) Pil

2. (muistne naiste palitutaoline) üleriie, mantel vihma sajab, `tõmba kuhita üle pää Aud; kohta oli pealt keha `järgi `tehtud Tor || keep naestel käis `sel'ges, põld varruseid `ühti, `võeti sedasi `ümmer, eest `oidis `kiñni, `ööldi kohta. se nihuke `uhkuse asi Juu

Vrd kuht(i)

koi koi üld

1. kahjurputukas, koi koi aja `riided `katki Vai; kuulab kõveras kut villa koi; kui jahudele koid `sisse sugend, siis nad löövad `erne Khk; Koid on laua jalad nõnda äe ajand Põi; pole nii palju vara koa, et koid ää aavad Muh; koi närib lõhha `katki nago vätaks `noaga; `koide pärast peab `riided `välja `tuule panema Käi; koid `raiund `riided `katki kõik Mär; Kaua_ss jahud `seisväd, varssi koid siss Khn; koid aavad kasuka pialt villa nõnna ää Juu; maja `pal'ka piab `alla `pääva `lasma, siis ei lähä koid `sisse JõeK; palitu on `koidest `söödud Ann; riietele kulub tuulutus ää, siis ei lüe koid `sisse VJg; koi aap kasugu naha ärä; jahude sehen om koi, aap jahu `ellu Krk; sanna man `ol'li alumane pal'k `koidel ärä `aetu, siss tõeva sääld mao jahu Ran; igävetse vana `lamba naha, `koisit kõik täis Puh; langa om koi ärä `lүүду; pärast `leibu, `pañti nuu (koitanud) jahu `ahju, kuuma käen koi suresiva ärä Nõo; `koise jahu sehen Kam; ku koi `riide läbi ajass, siss om ta otsan San; vöi_ku oba rõivass om, `koisil är aet; Langa omma `koidõl t'säd'sele `sүүдүү?; `koiie täis, `koijil läbi aet Har; koi aja `kaska `mulka täis Plv; tubakut kirstu kaasõ vahele `panda?, sõss ei lüü? koi rõivastõ sisse Vas; k o i s s (e) koitanud, koitama Jahud o `menned kaik `kompi, ei `tiie kas on kohe koiss vai; `Villased `riided kipuvad neh suvel igä koisse menemä Kuu; põhja `poole `lasti [puu] maha - - siis ei `minna koisse Kir **Vrd** koi²

2. kitsi, ihne Moni on `ninda koi, et ei `raatsi `itsegi `sүүä Kuu; Sene koi kääst ei saa `miski. `Ahnussega `ninda koist mend Jõh; koid vöi kitsid inimesed olid Mus; Vanuni läks mees igaveseks koiks Emm; Ei see koi raatsi omale osta sukka jalga ega vöid lauale Vig; kuogib igalt puolt omale, igavene koi Kad; `to_lli serände koi peremiis, to_ss anna midägi Nõo; Ta om koi, kes tõsõ koi pal'las aja Krl

3. salalik, salakaval Sa oled ju seike koi et äi räägi eese asjadest teistele sõnagi Kaa; elab nõnna vagasest, `jüsku koi tõne Trm; käib nagu koi, sõnagi ei laasu Kod; nagu koi aas vagaselt seda `asja Lai

4. haiglane, vilets, jõuetu sii kaas om är `nälginü ku üits koi; ta olli ennegi jo `siantie koi, nüid ei ole tat änäp ollagi; mõni terä koi om ka ike siin (aganate) sean Krk

5. teat nahahaigus ajas `siie `sormevahed keik täis - - siis sene nimi oli koi, naha koi VNg; koid on inimese ihu kül'les Jäm; ihunaha koi teeb inimese naha `valgeks, inimesel on koi käe pial Koe; Lamba koi lүүb lamba naha sisse, sis aab villa maha Kod

koi² n, g *koi* Kuu VNg Lüg spor S, Hää Ris, g *koio* Khn

1. a. magamisase laevas *Eks* `laevujess magavad mihed jo koiss Kuu; *madruskitel koid oo`ruhvis* Mus; *Mia oli parajuttõ kois`pitkes, kui`sündüs kieväks aaks; Mia poe`koisõ; Kois juba küll`oldod* Khn; *magamese koi on seena`ääre`tehtud, kolme`kordsed* Hää

b. koiku, säng *Istu siiesamuse koi`ääre`pæele; Akka ennast ka koist üles aama* Kaa

2. katusealune, onn *tegi koio üless; eläb koio all; Aamõ sia koioist` sõnniku`vällä; Kalamiestel`Sangõs mjõtu`koio* Khn

3. leivakast vm panipaik *koid`aetaks`kuiva`leiba täis, koi on`sõuke kast* Hää

koi³ *koi* Ans Khk Kaa Muh Kse eha(valgus) *koi paistab nii`selgest tuba; koi akab`ε`lõpma* Khk; *Kui koi lõuna ala läheb, tuleb varsti sula ilma* Kaa; *kui koi akkab`ää`kustuma, siis mõnikord taevast`lootleb* Muh

koi⁴ *koirohutee ma`rüüpä koid* Krk

koiama *koiaama, koiaata* hulkuma, kolama *lähmä`koiaama linna piäle* Kod
Vrd *koiberdama*

koiand *koiand, koiend* g -i *ihnuskoio, kitsipung; salakaval koiand one üks koi ja kitsi inimene; ma en sal`li inimes kes koiand one* Kod

koiatama *koiatama* märkama *Porudin`ukse`pääle, siis`viimaks`koiat, tegi`ukse`lahti; Ei sie`koiatandki sest* Kuu

koib *ko|b* Khk Rei Kei JMd JJn Kad VJg Sim Iis Lai Puh, -v Sa Muh Tõs PJg Tor Hää
Juu Koe Ksi Plt Trm Kod KJn Kõp Nõo San Krl Rõu Plv, g *koiva (koeva); koib* g *koive*
Kuu RId; *koie|v* Trv Hls Krk, -b Khn, g *koeva; pl koeva* Ran, *koiva*[?] Kan Se, *koivi*[?] Har

1. looma, pej ka inimese jalg *Küll on igä monel inimesel neh pikked`koivad`jusku kurel kohe* Kuu; *koived`kanged ja`aiged* Lüg; *lase oma`koived`kärrest`käiä* Jõh; *küll`jääväd ne`koived nigastumma* Vai; *jähi`koiba pidi rataste ala* Khk; *Sa kohenda eese koivad siit natikse koomale, et teised sust kaudu saavad* Kaa; *mis sa sii ome`koivi`püsti aad* Muh; *Ära aja`koibasi ette* Hää; *See on ea ilus lamma, sel koevad kõik karvased* Juu; *iad väledad koevad olid viel* JJn; *ratsa väe`piale`võeti`rohkem pika`koibadega, kroonusse* Sim; *kus on`kointi, siäl on`koiva; rohoritsikal on pitkäd koevad* Kod; *nii`võeti obustel`nahka maha,`aeti koivad ennem`lahti* Lai; *mis sa aad oma`koivi`siia ette* Plt; *pikä`koevige lehm* Krk; *ku`d`a oma pik`ä`koivega visass, siss temäl üt`s samm, minul kait`s`sammu* Ran; *vana pik`ki`koivõga miherõibõ*[?]. *pikä koivi*[?] *nigu vanal hobõsõl* Har; *Päävä`paistõl um hää naid vannu`kangid`koivõ peesütä* Rõu; *võta no uma koiva*[?] *ärr`jüst tast* Se; *koibi sirgu`~`sirgeks aja ma surema`Selle aja`piale on minul juba`koivad`sirgu`aetud* IisR; *aas koivad`sirgeks, suri ära* Plt; *koivad sirged`~`sirevil`~`siruli surnud`Ähvardas teist, nüüd on omal`koivad siruli* IisR; *jäneksel koevad sirevil* JMd; *vanamehel olid koivad`sirged* Plt; *koivad pea alla panema ära surema ku kiä`ärä koolõss, tyy`paänd koivi*[?] *pää ala*[?] Har; *koivad korjama`~`koristama jne ära minema, minekut tegema (käskivald)`Tõmma oma koivad kodu Käi; ta võiks omad koevad juba koristada* Juu; *Sääl tä nukan nuhisi nikagu uma koiva kokko`koras ja minemä`kühvel`d* Rõu
Vrd *koip*

2. looma jalanahk *naha`koived mida`jalgude`küljest`tõmmetasse;`koibidest`keppäd* Lüg; *tõmma`koived`lahti (nõlgimisel)* Jõh; *koiva ääred nee on üks sañt nahk* Khk; *Lehmä naha`koivõst suab`iäd jalavarjud* Khn; *jala pealt võetud naha koiv* Tor; *koivist tetäs*

lastel `pastlid Hls; õige sikke om koeva `pastle Krk; ku `lamba `nahku `viidi `pesjä kätte, siss üteldi et, koeva tuleva ärä `leiku Nõo; jala päält kisu nahk maha?, siss om koiv käen Har; nilgmise iist saat koo'va? Rõu

3. maariba, -säär koiva otsad maa `ääri mööda, koivad ja kehviku kohad olid päävade pial (mõisaheinamaadest) Ris; *Lellä koiv* (kivine madalik Peipsis) on üks raatäis muad, sij one kuuskümmet `süldä tä `pitkus ja kuuskümmet `süldä `laius kua Kod

4. vanad jalanõud Saapa koivad äi pea änam vett; *Paneme siis ette nee kalaventski koivad jälle eese koivade otsa Kaa*

Vrd koivakas

koibakas *koiba|kas* Jür Koe Kad, *koiba|k* Kad Hel(g *koebaku*), g -ka; `koibakas Jõe IisR; *koiba|k* Kuu, -kko g -go Vai loikam, pikkade jalgadega olend rohutüll - - tal on pikad jalad nagu `koibakas kivi `otsas Jõe; on üks igavene pika `jalgadega koibakas Jür; nagu va koibakas läheb Koe **Vrd** koibard, koiberdus, kuibakas

koibama `koibama Jäm Ans Khk Pöi JJn VJg ringi hulkuma, kooserdama; lonkima `koibad ning `loibad, ei saa magama mitte; `õhta pooleni ööni `koibad `uksi `koutu Jäm; lähäb nii `koibades kui saab, põle keima isu; mis sa riugud alati küla vahet, mis sa `koibad Khk; saaks need jalad ka terveks ehk akkab `koibama `rohkem JJn; vanames `koibas `tulla seiepuale juba VJg || ehal käima `koibamas keivad, poisid `öösse tüdrugude `juures sedasi Jäm **Vrd** koivama

koibane *koiba|ne* g -se `koibased nahad (koivanahad) VNg

koibard `koibard = koibakas – Hlj

koiberdama *koiberdama* Mar Jür Kad VJg Plt, *koe-* Kul Mär Nis Pil; *koeverdama* Nis; `koiberdam(m)a spor R; *koiberdem* Hls

1. komberdama; koperdama *Tuburetkä nõjal akkas* [laps] `koiberdama; *pisikene luom* `sünnib, juo `koiberdab Lüg; *Eks ma pia kudagi* `koiberdama Jõh; *mes sa koiberdad sii* `jalgos Mar; *koiberdab, teist* `jalga vääb lohinal järele; lähäb *koiberdades* Kul; *mine eest, mis sa koiberdad siin ees* Pil

2. hulkuma; kooserdama *Nüüd piab* `teine alevi vahel niisama `koiberdama, vaata et lähäb viel `passa-*tskist* IisR; *sie koiberdab möda teiste* `väl'lasi Jür; *ta koiberdab müeda* `kõrtsisi VJg || *kohmerdama koeverdab aga* `piale, ei soa minema Nis

Vrd koidõrdama, koigerdama, kuiberdama

koiberdus pikajalgne lodev inimene *Vahi* `koiberdust vai täma valitseb viel tüöd IisR **Vrd** koibakas

koiberts kidur olend küll oled sa üits koiberts, ken säänte põderik Hls

koiblik *koibli|k* g -ku “ebakvaliteetne nahk“ nii `koiblik nahk Khk

koidak *koida|k* g -gu Urv, g -ku Krl pej vana koidak (laisk), ei taha midägi tetä? Urv; *ukka lännü inemise koidak* (halbade elukommetega) Krl

koider `koid|er g -re Hls Krk; n, g `koidra Plv Röp Se; *koidõr* g -i Se

1. kõhn, haige loom *ku ta süvvä ei saa, siss om ta sihane* `koider Hls; *koider om aige luum* Krk; vana `nälgunu `koidra Plv

2. sõim kitsi; kelm *mis ta kuradi* `koidra moost taht; *sa olt vana igavene* `koidra ja *sitapung* Röp; *vei om koidõr poiss* Se

koidik *koidik* g -u JõeK VJg Lai San Plv; `koidi|k spor R(-ko, -kko g -go Vai)
a. varahommikune aeg enne päikesetõusu `ommiku `koidikus *akkab `taevas `vaalastama* Jõe; `mõisa ajal `aeti juo `koidiku ajal maast üles; `koidikul `mendi juo `vällä Lüg; üö ajal ja `koidigo ajal Vai; juba *koidikul üleval* Lai **b.** koiduvalgus, koit jo vähä `koidiku `serva `välläs; `koidik *akkas valendamma* Lüg; `koidiko jo *puneta* Vai

koidiku|valge koiduvalgus *siis kui päiv juo üles `tuiseb ja `päivä `valge `akkab siis* `koidiku `valge `kustub Lüg; `koidiku `valge `välläs jo Jõh **Vrd** koiduvalge

koidjame|puud pl `koidjame puud soaraami servapuud – Lüg

koidra → koider

koidra|jalg kitsipung *koidrajalg, anna? umale latsõle kah mõni kopik* Räp

koidrakanõ dem < koider *ass sina `koidrakanõ* (lapsele) Se

koidsak kõhn, kuivetu *inimese `pääle, kes koidsak ja kuju olli, üteldi sij om ku* *kooguraud* Trv

koidu|aga koidukuma *Enne tuñni`kella ei olnu, `käiti ukse pääl `vaatamas, kas koidu* *aga akkab* Hää **Vrd** koidueli **-eha** aovalgus, eelkoit – Khk *Rei koidu eha akab paistma, kui* *koidu koht akab punakaks `lööma* Khk **-eli** = koiduaga koedu eli juba *taeva peal* Tõs; *Kui* *kukk ära `ol`li `laulnu, siis vaadati koidu eli, koidu aga* Hää

koidu|kann 1. kibuvits – Kuu

2. (inimesest) *on nii [ilus] kui koidu kañn* Hlj; *koidukañn on laps kis koidu aeal on* `sündünü Saa

koiduke dem < koit *Suisel põllutööde aegu es ole maainimesel oomiku koidukest õhta* *koivalgeni muud kut üks tiidus teise otsa* Kaa; *oomik tuleb, siis koeduke väl`lal* Hää; *koidukõni ju? `paistuss* Krl

koidu|kukk a. *eks sie õle jo `koido kukk, ke `laulab `koido ajal* Lüg; juba *koido kukk* *laulab* Mar **b.** fig varane inimene mõni laps tõuseb vara üles, küsitase, *kas sa oled koidu* *kukk* Khk; *Oled sa koidu kukk või ämariku änd* (virk või laisk) Pha; *sa nagu koedu kukk,* *koeduga `sel`tsis üleval* Juu; *nõnnagu koedukukk ei maga, vara üleväl* Kod; *koidukukke* tegema suguühthes olema *koidukukke `tehti. `üeldi, kui ommiku `enne* *`tõusmist viel nakitsesivad asemel* JJn **-lina** agu *koido lena akkab `paistma jo kui tä `selge* *oo* Mar **-oinas** *koiduoinast* tegema **a.** koidu ajal magama heitma *Kui vara `ommiku üles* *`tõusta ja `valge `ieli viel magama `uest `eideta, siis `üöldakse: sie tieb `koidu `oinast* Hlj **b.** suguühthes olema *koidu aal kella nel`last jo kedrati, siis läksid viel vahepial magama,* *üeldi et tegivad koidu oenast* JJn **-pars** hrl pl lühemad lisaparred ahjuesise kohal *koidu* *parred, nee piab `enne ää tegema kui koit on* Kär **-piir, -piire** koidupuna lüüb `ommikul *`valgemast, siis lüüb `koido `piiri `lahti* Lüg; *akab juba koidu piiret `lööma* Ans; *koidupiire* *ajas ülese* Khk; *koidu piire juba `taeva peal* Muh; *koedu piire serv o `lašti* (lahti), *siis akab* *`valge tulema* Kod; *nakass jo koit tulõma, taivaás jo kõik` `piirdeh, koidu `piirdeh* Se

koidur paranenud, kosunud *On kaunis `koidur juba. Nüüd on juba pali `koiduramb;* *Õles mina ka saand vähä `koidurammast* Jõh

koidu|täht planeet Veenus *`koidutäht ja, sie o helejämb ku `toised* Kuu; *`ommikku on* *`koido täht, suur ele täht* Lüg; *akab koeduks sugema, koedutäht paestab* Khk; *koedotäht ja* *`õhta tähed* Vig; *koedo täst, tämä nõnnagu lamp põleb* Kod; *koedutäht on juba üleval, koit* *akkab* Äks **-uni** koiduaegne magamine, uinak *koidu uni `etasse keige magusam olavad*

Khk; *Perenaised kes`ööse vara öles tõusid, läksid omiku koidu`aegu koidu unele, magasid natukse Pöi; koedu und sai ike koa natuke peetud, siss sai`jälle rihale`mindud Vig; kui sada piu sai lõugutud, siss said koedu und Tor; omingu kella kolme nel'la aaks oli rehi`val'mis, sai koedu und`tehtud veel Pee; kui pimedik oli, tegin viel koiduund Sim; Üks tuünd aega seda koedu und oli KJn **-valge** koiduvalgus`koido`valge õli kui`ommiku vähekese akkas`kuumama Lüg; koidu`valges sai`eina`niitma aketud Ans; enne päävä`tõusu on koedo`valge Kod **Vrd** koidikuvalge **-valgus** hommikune valgus enne päikesetõusu nii suur koidu`valgus oli juba kää kui koju`jõutsime Ans; koidu`valgus. sie on`enne pääva`tõusu VMr **Vrd** koidiku-, koidu|valge **-viir** koidutriip koidu viir juba punab, akkab`valgest minema Lai*

koidõrdama *koidõrdam(m)a* Plv Röp Vas Se

1. hulkuma, kolama *mis sä koidõrdat kõnnit ilma asanda?;`ööse poisit`käävä? koidõrdammah Röp; mis sa siin koidõrdat mu`huunit piti Se **Vrd** koiberdama, koierdama, koigerdama*

2. ahnitsema *käüse`ümbre`tsõõre, kõkkõ ta koidõrdass; ta kõgõ koidõrdass ja hañk Röp*

Vrd koieldama

koiel *vilets olevus vana koiel, mis ta enäp om; vana lehmä koiel San **Vrd** koielga*

koi|elajas *koiliblikas koieläje`lindasõ tarõn Har*

koieldama *koieldama* Kod KJn Ran

1. hiilima; kolama *inime`üste sala`asja vahib, siis koieldab Kod; tost om ää, et sij kaas ei lää üless riuli`pääle koieldama Ran **Vrd** koierdama*

2. ahnitsema *koieldab enessele kõik KJn **Vrd** koiendama*

Vrd koidõrdama

koielga = *koiel too om ku koielga kõhn. koielga om üits kõhn elläi Ote*

koiend → *koiand*

***koiendama** *koonerdama sij o üks koiend, koiendab aga Kod **Vrd** koieldama*

koier *koier g`koira salalik; kitsi koier käib ja õõrissab, salalik inimene; kit'si, koier, muku eläb läbi ilma pääväd,`väägä nārone Kod **Vrd** koiner*

koierdama *koier|dama* Kod, *koiõr-* Rõu hulkuma, kolama *käib ja koierdab`metsä`müüäd ja aia`ääri`müüä; messa koierdad ja ulgud Kod; Kaás mu_koiõrd tij pääl iin; Ega päiv mugu_koiõrdas küllä piten Rõu **Vrd** koidõrdama, koieldama*

koigard *koegard g -i Ran; koi|gõrd San, -gert Krk loikam, pikk kõhn inimene igävene koegard Ran; too ku vana igävene koigõrd ol'l San || haiglane, põdur om üits koigert muidu, ei sure egä elä Krk **Vrd** kuigard*

koigas¹ *koiga|s (koegas) Sa(koigis Kär; kuigas Pöi; -ss Muh) L Vil Pst Hls Puh, -ss Krk Hel Ran Rõn San Urv Vas Röp(-ss), g`koika;`koigas(s) Lüg*

1. magamisase, lavats *Tuas õlivad`koikad`seinä`ääräs;`Koigas õli kahe`õtsaga,`nelja`sambaga Lüg; mine oma`koika Jäm; peab lastele`akma`koikud (p pl) tegema Khk; asemid ja`koikaid oli ikka vähe, ahju peel sai magatud Kaa; see on koigas mes seinä`külges`kinni on VII; koegas oli vanaste magamese ase Var; koegas se oli kokku`lõõdud laudad. ja vanasti oli, et teene koegas oli ülal Tõs; vanast magati`koikan. koigas olli pika pengi all ja, pääl ollive lauva Pst; kõrdsin olli`koika lae all, purrest`müüäd`minti üless*

Krk; *vanõmba^p magasiva `koikan Urv; meil olõ ess neid (külalisi) muiale makama `panda kui `koikede pääle Räp Vrd koik¹, koika, koikas, koiku*

2. onn; katusealune – Mih Khn

koigas² *koigas g `koika Vil Krk(-ss) roigas, kaigas `panti `tarre `koldess mõni puu koigass; Ärä nüid suvel puid palute, tyy mõtsast `koikit iki; koeral andass `koikage, sõss ta tääd, kus ta kodu om Krk*

koigass *koigaśs loom, kes ei püsi karja juures – Räp*

koigats *koigat's Lai Krk Rõu loikam; kõhn olend sij om üt's koigat's, kõhn eläjess - - ku jojo Krk; üt's suur mehekoigat's Rõu Vrd kuigats*

koigerdama *koiger|dama (koe-) Jäm Kaa Muh Kse Saa Ris Iis Kod Lai KJn Trv Puh Ote, -dõmõ Hel Krl, -deme San, -teme Pst Krk; koigõrda|ma, -mma Plv Rõu; `koigerdam(m)a Kuu VNg Vai*

1. *komberdama, tuigerdama; koperdama; kolama `lapsed `koigerdavad `uksel VNg; mis sa peaksid sii koigerdama Kaa; `tulli koigerdes jojo Muh; oli alles `aige, akkab aga koigerdama `peale Kse; koigerdab ni tasa edesi KJn; Ma lätsi üüise `lauta `lehmä `vaatama, aga vasik koigerd joba `lauta müüüdä Trv; juba koigerteb `ringi, saab iki eluloom kah veel Pst; tule koigerten vjil tasaksi, ei jõvva ääp `kõndi Krk; tyy koigerdas, ei kõnni Ote; tal um kõkk läbi koigerdõt Krl; Poisi_koigõrdi `mõtsa piten Rõu Vrd kuigerdama*

2. *põdema, kiratsema koigerteme `pääle ja röögime ei võta surm; koigerts iki jala pääl, põde jala pääl Krk*

Vrd *koiberdama, koidõrdama*

koigert → koigard

koigerts *koigerts g -i kidur loom sij ei süü, ei lä edesi, ku üt's koigerts kunagi Hls*

koigis → koigas¹

koigrune *koigru|ne g -tse vigane, hädine, kidur – Hel*

koigu → koiku

koigu|pill *vireleja, vilets olend temä ei sure ärä, `koikless pääle, om üits koigupil'l Krk*

koigur *koig|ur g -ru Krk, p koigurit Hel vilets olend koigerte `pääle ütte puhku, üt's vigane `koigur ole Krk; mõni om `koigur - - ei lõpe ärä kah Hel Vrd koigõr*

koigutama *koiguta|ma Jõh(-mma) IisR, `koigo- Lüg küünitades vaatama Mina ikke `koigotan kodo `puole, kas tuleb kedagi appi Lüg; `Koigutasivad ülä rakkede, irm, et kukkuvad `kaivu piapäide; Nägis `koigutama ka säääl ülä `tõiste Jõh; Mutku `koigutab `seie `puole, `asja tal `koigutata IisR Vrd kuigutama*

koigõr = koigur vana lehmä koigõr San

koi|haigus *teat nahahaigus koi `aigus ajab naha `pääle, vahel lähäb naha `sisse Lüg -hein kirohi kirstun `oiti, villaste rõõvastel `panti koi `einu Pst; Koieinä vesi om mõrru ku tubak Hls; koieinä vesi om sijst `aiguse `vastu, kõtu rohiss Krk -jahu Laud paljas koi jahu unnikas veļ Põi; villad olid `koitand, kojahu täis, mis sa nisukesest koipurust oiad JJn; koid oo kapi ärä aanud. kõik kõhad kojahu täis Kod Vrd koipuru*

koik¹ *koik g koig|u (koe-) Muh Hi Kse HaLä, g -i Jäm Ris Rap, koiku Var Iis*

1. *koiku, nari `kambri `tehti suured koigud Muh; koik - - kaks-kolm asemed olid üksteise peļ üleval Käi; vana koik `nurkas Ris; magab koigus Nis; eidan sinna `koiku magama Iis Vrd koigas¹, koika*

2. kanatool – Kse

koik² väike, vilets tera *marjakidel om mõne terä `koikse ka sehen; joba terä koik om sehen* (viljatera alged) Krk **Vrd** koim

koika *koika* Käi Phl spor L K(*koeka* Nis Rap JMd), Trm Kod Trv Krk Rõu Vas Röp(n koiga) Se; *koika* RId Kir Kse Saa San Urv Vas Röp Se lihtne magamisase, koiku `eitasin `õhta `koika `puhkamaie; *koikad* õlid `nauladega `lauad `lüüdu `sammaste `külge Lüg; *koika on mes panet peevags `kinni* Phl; *koikad, varvadest `tehtud põhjad all* Pär; *koeka on kahe `sambaga säng* JMd; *koikal õli riss kahel puul õtsa all, kõrislaud õli kõrval, õtslaud `lüüdi pulgade `õtsa* Kod; *asemed ol`lid niisa-mma ikke siuksed puu koikad* SJn; *koika `laudest kokku lüüdi, lavva all, lavva kül`len, pakk olli pää all* Krk; *vai viil säng, `koikatük` om Urv; `koika om üte inemise jaost tettü* Röp **Vrd** koigas¹, koik¹, koikas

koika|jalg fig põrss olli põnnike, emmiss olli rommike, vana orik olli koikajalg Hel

koikama `koikama hulkuma, kolama – Lai **Vrd** koipama, kuikama

koikas *koikas* g *koika* koiku *seina ja pošti vahel oo pulgad, sial pial oo laudad. see oo siis see koikas* Mär **Vrd** koigas¹, koika, koiks

koikleme `koikleme, koigelte Krk

1. *virelema sji üt`s vana kojo, `koikles `pääle, ei koole ärä ei kedägi* Krk

2. “*kartma; kahtlema*“ *nemä vaats ja `pel`gäss ja `koikless* Krk

koiks *koiks* koiku – Kul **Vrd** koikas

koiku *koiku* VNg Pha Rei L K(n *koitku* HJn) Iis Trm MMg/-o/ Hls Hel Puh Ote Rõn Urv Rõu Röp; *koiku* Kuu Hlj VNg Jäm Khk Pöi LNg Mar(g *koego*) Khn/-o/ Aud Tor Nis/*koeku*/ Kos JõeK Rak Sim Iis Trv Krk Ran Nõo; *koigu* Var VJg(ill *koikusse*); *kooku* MMg lihtne voodi või muu magamisase *pisukene* `koiku VNg; *meil oli ika keigil koiku `voodid* Pha; *Mõnes kohas `piiti koa kanad* `koiku all Pöi; *need olid ikke sängid ja `koikud, mis `seinas olid* Mar; *nehuke koiku oli koa toas. otsad olid seenä `sisse sedäsi löödud* Vig; *vana `järgi olid sängid ja koigud, ilma otsata* Var; *mine `sinna ahu taha koiku `peale* Tõs; *magamase `koiku oo raamide `moodi* Tor; *suetsutaludes olid vanasti seena* `koikud Kos; *Vallasaandi koiku. Sañt käis kord kuus, siis `tuodi koiku tuppä* Jür; *koiku on seinä `ääres, õled pial* Tür; *vana vuodi* `koiku sial küegi nurgas Iis; *Koiku vai videvik -- `pulkadest tehtud, see õli ädaase* Trm; *säng õllud `kambri aga `kookud õlid rehetuas kõik, ei õllutki `õiged `sängi* MMg; *talvel oli `ümmer rehe, kus inimesed magasid, olid seinä sees koigut `tehtud `ümmer seinä* Plt; *karjastel väst `lüüdi koiku kokku `laudest* Hel; *täll `ol`li oma `koiku nukan, kos ta magas* Ran; *koiku om lavvakõstõst kokku lööd* Ote || *kanatool, pudulojuste aedik tuas oli puuase, selle all oli* `koiku JõeK **Vrd** koigas¹, koik¹, koika, koikas, koiks

koilama `koilama, koilata Jäm Khk Kär Kaa kumama, helendama `päike `koiland, akkand `looja minema Jäm; *paljas pee lagi* `koilab; *erk särav asi* `koilab; *kivid* `koilavad *mere põhast; `selgesti näha pole, `koilab* (tuletorn uduse ilmaga) Khk; *Õues akab juba püsut `valged* `koilama. `Peame üles `tõusma, juba `koilab Kaa **Vrd** kolama¹

koilastama *koilastama* (korra) selginema *kui vana taivas paistab sajuga, siis koilastab; koilastamine ennustab veel suuremad sadu ede; kui sedasi sajune olnd on -- siis koilastab, akab* `laarima, akab juba *koilastama* Khk **Vrd** kolastama

koilastus *koilastus* g -e (koidu)kuma vaadeti ikka, kus `poole koilastuse ajab; piliseks soeb, äga all sur koilastus Khk

koiliblikas *ööliblik, mõni ütles et koiliblik, need pidid `koidid tegema, `pääva pole neid näha Jäm; kollane, ühna riidi `valge oo koi liblikas Muh; koi liblikad nied ka tievad `uüssisi, `koidi Amb; koiliblik om teräve selläge Krk; koi liblik, tuu `sitvat `koidit Plv Vrd koil|elajas, -librikas, -lipikas, -tulbes -librikas koiliblikas koilibrigad - - nee `lindvad riiete peel ja munevad `senna ja süüß tulevad koid Emm*

koilima `koilima kokku lappama, rullima `pitke `nuora `koilida kokko, `nuorast tehä just ku `ümmärgäine varo Vai

koilinge `koilinge ringideks kokkukeritud köis `koilinged `seisod `joude Vai

koilipikas koiliblikas koi lipikäs oo `sohke `valge Tõs

koilmed pl koerased Isased või `koilmed `võeti `väl'la, sial sees neil ei olnud `kiudu mitte Kei

koim *koim* g *koimu* Krk

1. hädine, jõuetu olend nüüd vanan ma ole `seante koim, `oimetu; ta ei kõnele kedägi, jußtku ädä koim Krk

2. vilets, peenike (vilja)tera kuivaga om vili `kängu jäänu, mõni ütsik terä koim `otsa kasunu Krk Vrd koik²

Vrd koimuke

koima `koima ehal käima iga `õhta lähvad `jälle `koima Kos

koimuke dem < koim

1. ku koimuk liiguss, oimane Krk

2. kaaral terä olli, ku koimukse kunagi, midägi es saa, pal't kukatsi puru; ei oleg ua teri `sissi kasunu, ärä kujunu `äitsnest pärast ku koimukse Krk

koin *koin* g *koi|ni* (koe-) Khk JMd VJg(-ñ) Ksi Pil KJn Nõo, g -nu Põi Krk Hel San Se, -na Kod Hls Krl Rõu Röp Kra, `koini Lüg, `koina VNg

1. suguühe *poisid keivad külast `koini `otsimas; koini maias tüdruk Khk; Tegid ennastele `sõnna taha suure koinu `kambri Põi; seda `koini tahavad kõik KJn; mine sitale oma koinage Hls; muud ta_j `mõtle, ku koinu pääl Krk; kaß `rüük'se, kassil koenu valu Hel; säääl temä `jõie ja, koin `olli prii Nõo*

2. sõim oh sa vana koin VNg; parajad koenid mõlemad JMd; oled ikke üks va koin VJg

koijnahk (vallatule lapsele) oh sa koinahk enese tükkidega Nis; kedäss sa kuradi koinahk `sõimat Har

koinama¹ `koina|ma, koinata (koe-) Hi Mar Tor JMd I Ksi Nõo, -me San, -m(m)õ Krl, -mma Har, da-inf `koinada Kuu Vai; `koinma, (ma) koena(n) Kod Hls sugutama, paarituma Kuerad kukkust koinama Emm; poiss keind seda tüdrikud `koinamas Mar; `koinamisega teine `otsa lõppend nigu kole Ksi; `vaene piäb ilma lasteta olema, las rikka `koinava Nõo; koinatu kuer San; `koina umma hatta kotun Har || sõim va koinat (kohitsetud) kits Rei Vrd koinima¹, koinlema

koinama² `koinama ahnitsema; koonerdama sul vara küll, mis_sa enamb `koinad VJg Vrd koinima²

koinar `koinar ihuskoi, kooner kes `koinar `ol'li see muidugi ei and `süia, pidasid [teenijad] `näl'gas SJn Vrd koiner

koine `koi|ne g -se VNg Vai Jäm Khk VII Muh JMd Iis Hls(g -tse) koitama läinud, koisid täis jahud `koised, `koiseks läind Jäm; *tahjud on nii `koised, nee_b `aitagid änam `keeta Khk; `paargu lae puud nee nii `koised, `koisi täis VII; riie on `koine Iis; `koine rõõvas Hls*

koiner `koiner = koinar nesuke va `koiner VMr; *koiner ehk `ihmur kuogib igalt puolt omale Kad Vrd koier*

koinima¹ `koinima RId, (ta) *koinib* spor Sa, Muh Käi Kse Tõs Pär Tor Ris Jür VJg Iis Võn; *koinma* Ran, da-inf `koini Krk/-me/ Nõo Lei, (ta) *koinib* Saa, tud-part *koenitud* KJn, *koinõt* Se = koinama¹ Ei ole mina pullist pusitud ega kohihärjast *koinitud* rvl Hlj; *kis sihandus läbi koinitud tüdrugud ee võtab Khk; `Küünlakuus siis pole `kassidel änam aru peal, teevad `pulmi, `koinivad Põi; konnad akkavad kevadi `koinma Saa; Sij om kole miis, koinip oma katte manulist ja `jõõrap tõste `lit`sege kah viil Krk; tüust mõni karja `oidja, nakap tõeste karjussega `koinma Nõo || fig tüü om nigu sandi `koinmine (vähetasuv, vilets töö); nakab `santi `koinma (vaest tüssama) Ran Vrd koinama¹, koinlema*

koinima² `koinima VNg Jõh IisR = koinama² sie `koinib igald puald omale `mammuna VNg; *Sie `koinib koledast, `raatsi koppiga kuhugi `andada Jõh; Mis sa `koinid, sul seda `naudi küll IisR*

koin|jalg hum “kahe sambaga voodi seina küljes“ – Mär

koinlema `koinlema Kam; *koinlõma* Urv Se sugutama `kävvä? koon `koinlõman Urv Vrd koinama¹, koinima¹

koin|meister sõim *sina vana koin `meistre (kes tõistõ `naise piti käüse) Se*

koiol *koiol* g -i nohik *ise õli nõnnago koiol -- ei õllud nõnna jutokas, ei õllut tragi; näväd onegi `niskest koiolid, ise tark ja `niske koiol; sedä kua `üeldässe koiol, kes sala tüdriko `juure käib Kod Vrd koiolgas*

koioldama *koioldama* salaja käima *ei taha tõessele näädätä ennäss, koioldab üksi `minnä; sa tahat kua üksi koioldata Kod*

koiolgas *koiolgas* = koiol – Kod

koip *koip* Kul PJg, g *koeba* Mär Kse; pl *koibad* Lih, *coe-* Vän *koib küll_o pika `koipadega loom Mär; akka sõnna `koipa `kinni Kse; pikk ja kitsas maa `ol`li, siilud nagu koebad Vän*

koipama `koipama, *koibata (coe-)* hulkuma, kolama *poisid läksid külasse `koipama Kse; las ta koebata JMd Vrd koikama, koipima*

koipas adv < koip (pikkadest jalgadest) *koipas jalgadega PJg*

koipima `koipima = koipama *Terve üö `koipib `ringi, siis ei saa `uomigul `silmä `lahti enne kesk`uomiku Kuu*

koip|jalg pikkade jalgadega *mis_sa koipjalg aead siin, pikad koevad all; kus_sa koipjalg lähäd (pahandades loomale) Nis; pika `jalgadega mies lähüb just nagu sur koipjalg lähüb JõeK*

koip|puru *enne `voeti seena vahelt koi puru, ku lapse kuppel `aiged, `audund ollid, sis puistati seda vahele Vän; vanast `puistõdi tüüd koi purru saina vahelt, ku latsel kindsu? ol`li `hõõrdumu?, tu ol`l suur roht Har || koitanud ese mis sa nisukesest koi purust (koitanud nahast) oiad JJn; kasukas oli nigu koipuru VMr Vrd kojajahu -rohi rohttaim (Artemisia absinthium) koiroho on venituse `vastu Lüg; koirohud, allid lehed, irm `kange ais Jäm;*

Koirohi oli vanasti suur arsti rohi, seda pidi majas olema Pöi; koi`rohtu panevad riiete vahele, `kirstu ja Muh; `koidesse tuleb koirohu`oksi `panna Käi; tehässe koiroho teed, kui kõhod `lahti oo Mar; võta koirohu vett tilk, kohe südamel parem Aud; koiroho `viina `tehti, ta on `kange viha Ris; kõhuvalu `vassa mõned võtavad koiroha, panevad viina `ulka Kod Vrd koihein

koir- → koer-

koisa|vits `koisa`vitsad kasuvad tie ääres, nie on pikkad `allid pujugad. kui koht `lahti, siis `keideda `koisa`vitsa vett VNg Vrd kuisavits

koissuma, koistuma `koistuma JMd; `koissuma I(`kuissu- Kod) = koisuma `aige akkab jo `koistuma JMd; vili `koissub (vihma järel) Trm; nüid annab `koissuda obesel; [loomad] jäed kõrd kidurass ja eväd `koissugi enäm; taemed `kuissuvad ja kasvavad, `kuissuvad suuremass ja `kangemass Kod; setukas `koissub kui paremad `süia saab Lai

koisuma `koisuma Kuu KuuK Iis Lai kosuma Kui viel paar `päivä `koisun tulen `vuodest `väljä; `Nuoreld oli `heigu `tervisegä peräst igä `koisus Kuu; loomad on ju `väl`la `koisund, siledamast läind, rammusamast juba Lai || sirguma `Teie poiss `koisund juba peris miheks Kuu Vrd koistuma

koit koit g koi|du, -do (koe-) eP(n koet Ris, `koito Kod) Hls Hel San Plv Se, g `koid|u, -o R(n `koit|u VNg, -o Lüg Vai)

1. koit; koiduvalgus `koidu `otsas `saadi kalu Jõe; kukku `laula juo `kolmat `vuori kui `pienikene `koitu akka VNg; pääld `koito õli juo `mitmel tükk tüöd `tehtud Lüg; koit nenda punane; oli nenda poole koidu aeg Jäm; `varsti lihab koiduks Ans; koiduga segamini saab einamale `mindud, vara param `niita; akab koeduks sugema, koedutäht paestab Khk; Meite isased panid juba koidu sündides oostega Küdema metsa Kaa; täna oomiku koit kiilub, täna pole ead `ilma `loota; vaimud läksid koiduga `möisa; öö `otsa `valge valu, koivalu aab `koitu taga Pha; Kui koit `jälle punane oli siis `ööti `jälle et lihab `pehmeks, külm annab `järke Pöi; koit tuleb ikka ida alt; nõnna pilutamini koidab, põle `sõuke `selge koit kut vahel oo Muh; koidu ots `väljas juba Rei; oomiku akkas [töö] koedust `peäle niikaua kui sa `õhta nägid Mär; koit loedab, suur koedu kuma Tõs; koit `kõrbõb (punab) Khn; koedu `aeges laalab kukk Tor; koido akatus juba `väl`lis Ris; koit punab, tänä tuleb vist ilus ilm Juu; täis lai koit on jo väilas VMr; koit akab `paisma ennegu pääv tõiseb. päävä kuma ike sedä `koito annab; kukk laalab kolmat kõrd kui koit on väl`jän Kod; ommiku `enne `päikest on koit. koit on `jälle kaks `tuüdi `enne `pääva Äks; tal`vine koit on `puhta il`ja Lai; inne `koito vaja üless tulla? Se; koidust ~ koitus koidu ajal `koitus `aksime minema Jäm; pühabe oomiku `koitus `saima koju Mus; `Koitus `jälle minema, et pääva tõusuks `linna sai Pöi; tiomed akkast ju koedust juba [kartulivagusid] `lahti `aama Mär || helendav Kui taevas natuke `koitus on, muudkui mine einale; Küll oli ikka taevas täna punaselt `koitus, vist ikka `vihma tuleb Jür; koidu sees koidu ajal kui oomiku vara koidu sihes kibe külmaga `oue `minna, siis aja `teibad `paukuvad pops ning pops Khk; Koidu sees keige külmem Rei; koitu tegema koitma hakkama oomigu vaada `akna `pæele, akab ju alliks `lööma, `koitu akab tegema Jäm; koidu `sündimise aeg on siis kui `koitu tegema akab Khk; koidu piire juba `taeva peal, juba akkab `koitu tegema Muh; koidule minema koidu-unele minema kui sa vara oled üles `tõusand, siis minnasse koidule Khk; kolm ~ viis koitu enne väga vara `Lähme viis `koitu `enne varekseid Hlj; `tuisin kolm `koito `enne

sia `sõitu jo üles Lüg; kolm `koitu `enne vanu varessi Jäm; kolm `koitu enne kukke, nii vara oli ülal Pha; ööldagse kolm `koito enne varesed, see on väga varane aeg Käi; kui `keegi vara `tõusis, siss üeldi: kolm `koitu enne seade `sõitu Mih; kolm `koitu enne kukke on üless tõustud JõeK; kolm `koitu `enne varekseid üleval JMd; tule kohe kolm `koitu `enne jänekse `laulu VJg; Jõulu lauba ja uueuasta lauba tõusti ikke alati kolm `koitu enne sea `sõitu ülesse Trm; kolm `koitu `enne `valged ju üleväl KJn; koitu rautama hommikul suguakti sooritama `koito `raotama – Khn

2. ida-, hommikutaevast `kellasi ei `õldki, `taiva `tähtedest `vaadati: `siulik õli kesk`lõunes, `õda `jälle `kieras oma sava `seie `koito kell kaksteist `üöse Lüg; vaaditse `taeva `märksid, `sööla ja rattid, kud `sööl akkab `valged tegema, rataste `vehmer `pööras koidu `sisse `keima änd - - siis pidi rabamine `valmis olema Mus; kui vehmer `kiänab `koito, on talvel kellä kuude vai `seitsme aeg Kod; suur täht käib üks `aasta ehässe, teene `aasta `koito KJn

3. ehavalgus Ku `ehtu koit `ruskab, siis sie `üellä kova tuuld tähendämä Kuu; `ehto `koito punetta VNg; õdagunõ koit Se

koitama¹ `koitama R eP(`koida- Rei, koita- Iis) Trv Krk/-eme/ TLä Ote Kan; koeteme San; koitamma hv Rõu

1. koide röövikutest rikutud saama **a.**imps Ja ku `lamba tabad `nuorel kuul, siis `lähteväd viel nahad ka `koitama Kuu; `koitaned `villad Lüg; jahud `lähtvad `koitama Jäm; kiha sihes tanjud `koitand εε Khk; Kalla nee poar piutäit `koitand jahusi loomale Pöi; villad oo ää `koitan Muh; tanjud `koidavad ära Rei; lõuget `koitas kuuri all ärä Vig; lehtpuu tuleb vanas kuus [langetada], siis ei pidade `koitama menema Tõs; `koitõt, `koidõ rikutud Khn; maea oo `koitand, `auka täis ja PJg; õunapu on kõva puu, ei `koita ega kedagi Saa; vanal kuul oleme taband [jahu] teha, siis ei lähä `koitama Juu; kummuti jalad olid `koitand JJn; `koitatud tanjud on kibedad VJg; `kat`kine riie, nagu ära `koitand puru Lai; kase puu on viil `kange `koitama, nigu `püügile jahu tuleb `vällä säält sihist Vil; päält `jaakapäävä akkass jahu `koiteme Krk; `koitedu omma jahu, siss omma mõru Ote || Kes su koitand kopikid tahab (õeld rahaga suurustajale) Vän **b.** personaalselt koi `koitab kasuka karvad `lahti Tor; naha koi - - `koitab, sööb naha pealt na villa ää Juu; koi om vil`lä läbi aanu, ärä `koiten Krk; riie om koel ärä `aetu vai koetedu San; koi[?] uma villa[?] är[?] koitanu[?] Rõu

2. fig koonerdama sul om kate sia liha `süvvä ja sina keedät sooliku suppi, mes sa `koitat Nõo; mi sa₂ `koitat, süü₂ parõmbast Kan

Vrd koituma

koitama² `koitama Lai Nõo, koitama Ksi KJn (ringi) kolama, hulkuma koitab metsas `ringi Ksi; mugu vedeleb nii sama ja `koitab `ilma `müüädä Nõo || tuhnides otsima Koitas kõik kapid ja suhvlaekad läbi KJn

koitma `koitma, koidab (koedab) eP(`koitab Emm Käi) San/-me/ Plv; `koitama, `koitab spor R(-maie, `koidab Lüg)

1. **a.** (koidu algamisest) koit akkas tulema, kui `koitama akkas Jõe; `koidik `koidab jo Lüg; `väljas koidab juba Khk; Siis akkas juba püsut nägema kui `koitma akkas Pöi; põhjust ei koida, koit tuleb ikka ida alt Muh; pää akkab juba `peale `koitma, punab kõik Mar; omiku poolt jo koedab Tõs; oomik koedab Hää; päe akkab `tõusma, juba koidab VMr;

ülevält `taeva piält koi' lume `piäle nagu veri, lumi kõik punane Kod; kui `koitis, olin juba sial Lai; agu koidap San; `koitma nakass Plv **b.** selginema ilm lüüüb `valgemass pilve servä alt, ilm koedab; vahel lüüüb `valgess, mua puult koedab, siis tuleb kõhe vihimä Kod **Vrd** koilama **c.** (virmaliste vehklemisest) täna `õhta koidab. `virmalased `vehklevad Pha; kui taevas `koitab, siis meitel `ööda, et lapulestele näideta valgust Emm; taevas `tapleb ja, põhi `põõnab, koidab Mar; põhe koedab `kül'ma Han; põhja taevas koedab Kad; põhe koedab, kesküü aeg ajab suure `valguse üles SJn

2. fig (aegamööda) arusaadavaks muutuma, meenuma *Mul hakkas äkkitseld kohe `jusku midägi `koitama vanast `endisest ajast Kuu; Vei sedati oo see asi, niid akab mul ka püsut justkut koitma Kaa*

koit|tolm kojaju kummuti jalad olid koitand, kõik koi`tolmu täis JJn **Vrd** koituhk

koitsam kõhn loom lehm kõhnass jäänü nigu koitsam Kam

koit|tuhk kojaju puu om `koitanu, koid om läbi lõõnuva temäst, alt tulõb koi `tuhka `väl'lä Ran **Vrd** koitolm **-tulbes** koiliblikas *Koitulbes ojab ennast päävaaegu kohegile pümesse nurka varju Kaa*

koituma = koitama¹ `linnupu `kärgidest sulatta `vaksi, suvest ei `kõlba jättäda, [kärjed] `koituvad, `lähväd jahust Lüg

koituss `koituss kangakude – Krl

koius *koius g -e* ihuskoi Mõni inimene aa igavene *koius* Emm

koijuss koiliblika röövik *koi ussid tegevad suured pesad Rid -ussike koi-uisikse sööve röövast Krk Vrd* koivagel

koiv¹ *koiv g `koivu Kuu, `koiva Hlj; koju Ran kask Vrd* kõiv

koiv² → koib

koiv|vigel = *koius `koivagla[?] ajava[?] putsu puu seest Plv -vaht* vabavaht (laevas) *Mene koi`vahti (magama) Kuu; Koivahi aegus võib mees koise minna ja magada; Koivaht aedi välja (häire korral) Emm*

-koivaja Ls öökoivaja

koivakas *koiva|kas g -ka Sa(-gas g -ga Khk), koeva- Muh Mar PJg; koiba|kas Kse(koe-) Ris; koevak Trv*

1. a. koib *Sa ää topi eese koivakid egasepoole teiste ede Kaa; `Tõmma `soole koivakate `pihta küll sa siis mõistad; Korista `eese koivakad siit! Põi; [laps] nii laha oo kut kond, lahad koevakad Muh; võta eese koevakad eest ää Mar || loib `ülgel koivakad all, taal pole säärt ühtid Krj **b.** koivanahk koevakad, `poemes `leikab nee äe [loomanaha küljest]; koevaka nahad pannakse paigaks; Mis seda [nahka] viga võtta on, ma ajasi koivakad `lahti Põi || halb nahatükk `sõuksi vanu naha koivagid oli sii ikka Khk; Nahk oo nii sandi pargi saand, et äi see pole muud kut üks koivakas Kaa; naha äärest jään koibakad järel Ris || (kitsas) põllulapp, maariba põllo koevakas oo üks põllo nurk, seal samas põllo `külgis ikke koa Mar **Vrd** koivik, koovakas*

2. sõim; aeglaste liigutustega inimene *Vaada kus oo lehma koivakas, ajand ennast raadist läbi paha peele Kaa; See `saadana sea koivakas tõngun `tuhlid puhas äe Krj; Mine va [koera] koivakas jalust äe; `Sõuke koivakas tee `kuskil midagi Põi; Oh sa küla koera koevakas juba jälle kolab sii ringi PJg || (vanadest jalanõudest) Nende vanade koivakatega pole änam muud teha üht kut paarguahju aeda Kaa*

koivalge S Lä Mih Khn HaLo JMd

1. ehavalgus *koivalge* kustub Jäm; *koivalge* on `õhta, kui pääva `valgus veel läbi paistab; last ep `peeta *koivalge* sihes, siis piab *koiva* viga sugema Khk; Vanast sai viljakoristuse `aegu `õhta sõnnikaua põllal `oldud kut *koivalge* ää kustus Kaa; Oli *koivalge* `õhta `valge, läks külmaks, oli punane, läks sulaks Pöi; kui korikad `välja jäta *koivalge* ette, siis oo lapsel *koiva* Muh; *koivalges* ei kolva tööd teha, see on alv aeg. *koivalges* ohotadi LNg; *koivalge* kumu veel paestab Mär; *koivalge* `aeges tuli tuliänd ja `laskis `sätmid `väl'la Mih; tuli *koivalged* pidama; koit ja *koivalge* on ühes nüüd (lühike öö) Ris; *koivalge* punab, kui pää `looja lähäb; Kui *koivalge* aeg mõni loom või inime sünnib, see piab kõhetumaks `jääma Kei

2. hahetus enne koitu *koivalge* – omigune `valge Jäm; Ma vaada ikke onts *koivalge* väljes (pikale teele minnes) Khk; *koivalges* `mindi `metsa `niitma Kaa; *Koivalges* næe veel midagid Emm; poisid tulge maast üles *koivalge* `väljas juba Phl; *koivalge* aeg `eitsid viduvisele Vig; *koivalge* oo omigu ja eha `valge `õhta Kse; *koivalge* `aegas akatse `lehmi `lüpsma Han

Vrd koivalgus, -valu

koivalge|krenk vilets olend Nägi naa äbarik välja kut sur *koivalge* krenk Emm; *koivalge* kränk Phl **Vrd** *koivalukrenk* -täht Veenus mis oomiku `enne akkab `paistma on koidutäht, *koivalge* täht Mus; `ehto paistab *koivalge* täht. se oo kõige `valgem täht Mar **Vrd** *koivalutäht*

koivalgus = *koivalge* meitel teisest `aknast paistab *koivalgus* Khk; `päike leheb `looja ja paistab veel *koivalgus* Emm; kui seda *koivalgust* vel `taeva peal oo, siis oo *koivalge* Kse **Vrd** *koivalu*

koivaline `koivaline koibadega (hrl liitsõna järelosana) Küll sie on vade pikke `koivaline, `lähteb `jusgu kurg edesi Kuu

koivalu = *koivalge* – Sa `õhta on *koivalu*, oomiku on koidu puna Pha; se oli eile ottu aal, *koivalu* aal Jaa; Poastumoaribest `mindi siis magama, kui *koiva* valu `kustund oli Pöi **Vrd** *koivalgus*

koivalu|krenk kõhn, tontlik olend Üks ermus asi oli seel jüst kui *koivalukrenk* Käi; Vana obu oli nii lahja kut sur *koivalukrenk* Rei **Vrd** *koivalgekrenk* -täht = *koivalgetäht* *koivalu* täht o siis, ku *koivalge* alles oo Kse

koivama `koivama Jõe Vai, da-inf *koivata* Sa, `koivata Rid hulkuma, kolama `koivab `peele ühest kuhast teisse Khk; päiges `loojas, siis ta [siil] `koivab Kaa; käib ning `koivab `asja ees teist taga Krj; `koivab `peale külakaudu, ei viisi tööd teha Jaa || ehal käima nied `lähvad lakka `tütrikute `juurde, `lähvad `koivama Vai; käivad `kootimas ehk `koivamas Rid **Vrd** *koibama*

koival|puu kask `koiva puu leht Hlj

koiverdus `koiverdus g -e pikakoivaline olend – Kuu

koiviga arvatavalt ehavalgusest tekkinud lapse kõhuhaigus last ep `peeta *koivalge* sihes, siis piab *koiva* viga sugema; *koiva* viga ajas pasale Khk; kui *koiviga* lapsel juures, siis `võetse laps neljabe `õhta pärast `päeva kätte ja näedatse `koile lapse paljast perset Muh

***koivik** pl *koivikud* koivanahk rätsep `leikab nahast *koivikud* maha VJg **Vrd** *koivakas*

koja → koda¹

kojalhoidja kojamees *koja`oidiji, `pühkis uulitsad mis selle koja `järge oli Jäm; Kojaoidija - - pidas oovi ja maja kordas Kaa -kamber* sahver; ruum suvel elamiseks *Koja`kamber oli `sahvri eest Khk; ja kua man ol'l kua`kambrõ Rõu Vrd* kodakamber

kojalmees 1. (mees)majahoidja *ta ei `kõlba koja mehestki Vai; kojamees oo `mõisas ja `linnas. `mõisas `lõhkus puid ja tõi vett Aud; kojamees on kvalimajas VJg Vrd* kojahoidja

2. reheall töötavad rehelised Teised olid rabajad rehetoas ja teised *kojamehed. Kojamees* kergitas ladet vastu rindu sülle ja sidus vihku Käi; *kui `pekstaks reht, siis kojamihed `varpavad kojas Phl*

kojand(i) *kojand g -i, n, g kojandi (-e)* Hi ülekaik, trepp aiast ülepääsemiseks *kojand on kaks kolm astet ja kardas kõrval; Kojandi `aitab kolme `astmega küll; läksi kojandest üle; Kojandi koht on ikka seel, kus jälgtee läbi leheb Emm; kojand on aja peel, `kädags õle Käi; ära mine sääld, seel pole kojandid Phl || tuuligu kojand* “tuuliku hanna peal olev lava, kust veskisse minnakse” Käi

kojalpuud kuhjavarada tugipuud *kuhja kuapuu; koeapuid `pañti kuus`säedse tük`ki `ümbre kuhjaorre Rõn -tare* kuatarõ *man ol'l `süümine Plv*

-koje Ls kotškoje

kojeki → kohegi

kojo → koiv¹

koju¹ *koju Sa Iis Ksi Vil; koju (koeu), koju (koeo) Nai Jõe Hlj Muh L K; kuju Jäm Ans* Hi(*kujo Käi*) Ann *koju `menga tei koju; kaks `puega ei tult koju Hlj; neljassane vädasime rugid kuju Jäm; ma jäta `teitid üksi koju Ans; sai `enne pümed veel koju Khk; said koju põgeneda Pha; läks abajast `lehmi koju `aama Põi; mine sa `uihka tüdrik põllalt koju `sööma Muh; pane obu ede ja mene kuju Emm; ema, ema, tule kuju, too lapsele `saia Rei; tule ee kuju Phl; toond ane koju ja viind `aita Rid; sa said ette vara täna koju Mär; lapsed tulge koeo `sööma Kir; mine uteta `lambad koeu Kse; `valge varul `jõudis isa koeo Mih; kiriku juurest `mindi `peime koju Aud; kosseta loomad koeo Nis; `ennemueste ik `sõitja tõi [pruudi] `enne koeu Hag; mehed tulid eenämält koju Juu; kõrsid olid ullud küll, mõni mies ei `tuldki koju Amb; aan kitsed koju, päev `vierend juba Kad; võtab miul käest `kinni ja tuub koju Vil; k o j u p a n e m a folk vanatüdrukukuks nõiduma *just kut oleks kuju `pandud Jäm; (k o e r a) k o j u s a a t m a folk nõidust tagasi tegema üks teeb teisele, teine teeb tagasi käde, saadab oma koera kuju Jäm; k o j u m i n e m a fig surema akab kujo minema Käi; se on ää surnd, on koju läind Juu; k o j u a j a m a (inimest) ära tundma Ei oska koju aada Han; ei tohe koeu aeada PJg Vrd* kodu³, koo¹*

koju² *koju varjualune, suveköök Nie `olled sis tüö vai `keidu (keedu) kojud; `Siebi`keiduks ku pesu `pessä näd `tehned ka `ühtise tüö koju Kuu*

koju³ → kuju

kojune *koju|ne g -se Khk Pha*

1. kodune; väljas tööl mittekäiv *ma_p kei `väl'las töös, ma koeune inimene; kojused rahvas `itlevad, `piame `katsuma sööma `valmis, välised tulavad ka koju, `tahtvad `süia `saaja Khk*

2. pl omaksed, kodus elavad pereliikmed *kaugelt naine see_p `saagid oma kojussi näha; ruudi sõbrad ning kojused jähid nuttama taa (taga) Khk*

3. kodu-; kodutehtud tuli `jälle kojusese `kohta tagasi; põllal ju inimessi küll, sa jätaad siis kojuse koha üksi; koeustest `mintidest tehasse teevett; teised koeused mesilased, teised maamesilased; kojuses `keeles Khk; odra jahust `tehti ümmargused kakud, kojused, kodu `tehti Pha

Vrd kodune

koju|poole kodu suunas, kodupoole vii `tervisid koa, kui sa kojopole lähed; akkasid kojopole `marsima Muh; ta tuli sealt nõnna valuga koeopole Juu; jalad tulevad koju `puole Amb; pean akkama koeupole minema Pai

kojuse kojuse spor Sa, kojosõ Khn koju [rändpüügil kalurid] elast mõned ead kuud ja läksid sügiseks `jälle oma kojuse; lehm tuli suure innaga kojuse Mus; tüdruk oli `toodud sügisi `jälle kojuse ema `juure Pha; aavad `lambad kojuse Jaa; poeg tuli kosjast kojosõ rhl Khn **Vrd** kodus(s)e, koose

koka koka Hi Hää Nis Pai Kad Pil KJn (nais)kokk koka on `laevas Käi; koka, mis täna `süia on Hää; naesterahvast `üiti ikka koka Nis; [mõisas] koka tegi ant `värkidele ja `sakstele Pai; `ennevanaste oli ikke nõnna et miesterahvas oli kokk ja našterahvas oli koka Kad; tütar on kooli koka Pil

koka|eit naiskokk olin ühes `pulmas, poisid aasid kokaeided sialt ää -- viisid vorstid kerikselt ää Kos **Vrd** kokamoor

kokahelena → kogalema

koka|kaats pl kokka kaadsa[?] (taim) – Vas -kivi (eriti suur kivi) Meite küla maadel oo kolm kokakivi – Kolju, Tammiku ning Liistikaugu kokakivi Kaa -moor = kokaeit kokamoor käis `pulmas `keemas Juu **Vrd** koka -märk must (tahma)täpp Sul ju koka märk kulmu peal Jür

koka|poiss¹ koka abiline eks `sakstel õle kokka `poisid ja tua `poisid Lüg; kokapoiss `aitab `laevas kokka Khk; las äga koka poiss lippab Mus; kokadel oo `väiksed kokapoisid Tõs; Kokapoiss oli kõõgõ nuõrõm rhl Khn; vanast suurõn liinan `olli suurõ `trahteri pääl kat's koka `poissi Har

koka|poiss² heinasaadude tegija või vedaja – Emm Phl Kui einakokka tehta siis peab kokapoiss koka otsas olema; Koka poiss sõtkub koka tiheks Emm

koka|regi madal rautamata regi heinasaadude kokkuvedamiseks – Hi Loo `vetjad panad einad kokaree `peeje ja obu veab lau juure Emm; koka `reega ka vili `veedi koda Käi; `aitas koka `reega ka `tuua, kus on karene maa; Äga kokarege voi `siiskid sui läbi `oues `oida Rei; `pande heinad kokaree `peale, `veeti lao `otsa Phl -tüll väike heinasaad Loog pole täis kuiv olnd, tegime mõned koka tüllid valmis Käi

kokeldama kokeldama Kse KJn, kokõ- Rõu kogelema, segaselt kõnelema mis sa kokeldad siin KJn; tuu sa _i[?] kõnõlda, tä kõõgõ kokõldass Rõu **Vrd** kogeldama, kokerdama

kokerd kokerd g -i odrajahust kakuke mardilõhta -- `tehti kokerdid, `pandi `sõuke ümargune kokerd kotti mardile; ja kokerdil ka, see koorus kõva põlend `ahjus oli, nee_{ss} ole `pannide pääl ju, nee olid tuha pääl `ahjus `sõused pisised ümarused `tehti Khk **Vrd** kokerg, kokorga, kokrik, kokurg

kokerdama kokerdama Rei Lai

1. segaselt kõnelema ta kokerdab oma jutu `juures, ei mina saa aru Rei **Vrd** kokeldama

2. saamatult töötama, kohmerdama põle `õige töömees, kokerdab aga `pialegi Lai

kokerg *kokerg* g -i Hlj IisR Lai Nõo KodT; n *kokergi* Võn; *kokerg(u)* g *kokkeru* Jõh; *kokõrg* Võn, g -a Plv Ráp(-r-) **a.** paistekakk *Kokkerg on`paasik* Jõh; *Kokkergid tegime`enne`leivategu`leiva`taignast* IisR; *lepjo`ška ehk kokergi* Võn; *ahjo suu`pääle teit kokõrgakõsõ* Ráp **b.** odrajahukook; *pirukas kokkergid, odrajahust apupiimaga`tehtud`kuogid* Hlj; *koogid, nisuksed`veiksed ümmargused, mõned`ütlesid kokkergid* Lai; *Maal tetti siss kokkergit kui lahja liha ol`le vahele panna, siss neid kokkergit kütseti panni pääl rasva sehen* Nõo **c.** “ümmargune ahjus küpsetatud rukkileib” – KodT

Vrd *kokerd, kokorga, kokrik, kokurg*

kokerteme *kokerteme* **1.** küürutama *mea vana inimen kokerte säääl all* [lüpstes], *lehm lüü mu maha* Krk

2. lobisema *siin meil ää kokerte* Krk

koki *koki* Krj Põi lsk väike haamer *kus koki on* Krj; *Pisike nailane koki oli missega sai vikat`otsa`lõõdud* Põi **Vrd** *koks*⁵

kokitama *koputama siis kokitati* [võipütti] `vasta`vankre äärt ja siis`kallasime`sinna`puhta`pape peale (või müügist turul) Aud

kokitsema *kokitsema* nokkima; *nokaga koputama rähn tuleb vahest seinä kallale kokitsema* Khk; *Tihane kokitseb aga`jälle`akna kallal, kõik kiti`lõhkuvad äe* Põi

kokk¹ *kokk* g *kok|a* spor eP, Trv Hls Puh Nõo TMr San Rõu Ráp Se, -e Hel, -õ Krl Har Rõu Vas, *koga* Kuu; n, g *kokka* VNg *Vai(kokki)*, g *koga* Vai, pl *kokkad* Lüg *keetja, toiduvalmistaja Kudas kokk,`ninda rokk* Kuu; *`mõisas`enne õlivad kokkad* Lüg; *eks`laivas oled kogad; kokki`poiga sie`keitäs`laiva pääl`süvvä* Vai; (mõisas) üks oli kokk, see tegi`sakstele sööma Jäm; *Kokal jalg kukla taga (ei jõudnud toitu valmis)* Kaa; *`keetja kokk oli`seltsis. ikka`naisterahvas oli kokaks (rändpüügil)* Käi; *umigu kell kolm mehed tulad`maale, kokal pidi seks ajaks olema juba`karduli ja silgusupp`valmis keedet* Phl; *`Laõvas vahõl`naisi kua kokaks* Khn; *ma käisin noorest peast järjest möda`jootusi kokaks* Juu; *igas`mõisas oli oma kokk. kokad tegid`sakstele`süia* Lai; *mõnikõrd olli ma koke ametin* Hel; *maal tõi`pernane perele`süvvä, a kokk tõi`kossegi liinan söögimajan* Nõo; *`mõisniku`pedävõ`kokkõ söögi tegijäss* Krl; *üt`s tütar ol`l siin`haiglah kokõh* Vas; *pido`aigu ol`l siin kokah* Ráp || fig *Supil aa koka mekk sees (põhja kõrbenud)* Emm; *Mitu kokka kõrvetavad pudru ää* Han; *nälg õleva kõege parem kokk* Kod

kokk² *kokk* g *kok|a* Hi, -u Var **a.** väike heinasaad või suviviljahunnik *suve viljad, nee olid kokkas; vilja kokk, niisama kui eina kokk, vaadati et pead`sisse`poole; odra kokad, kaera kokad* Emm; *pole väga kuiv olnd, siis`tehti (hein) kokka, ja`peedi mõni päev kokkas, siis`aedi ladu* Käi; *lammas sööb oherdi ougu läbi koka`einu`talve sees ära* Rei; *kokk kokkas`kinne; heinad pannakse kokase* Phl **b.** naber need kuhelad ja kokud need olid üks, mõni`üidis kuhelas, mõni`üidis kokk Var

kokk³ *kokk* Jõh; n, g *kokka* VNg, g *koga* Vai konks, haak *kui alust`taalidega vede`vieda,`pandi kokkad`posti`kinni* VNg; *kokka on`traadist vai`rauast, senega`panna uks`riivi; sitta kogaga`temmada`kuormast sitta maha; liha rippus [suutsutamisel] koga`otsas;`pange`panna [kaevu] koga`otsa* Vai || *`aida kokka (aidavõti)* Vai

kokkajalg *kokkajalg* euf jänes – Jõh -lõug euf isalõhe *isä lohe on kokka`leuga, tämäl on`levva all kokka* Vai

kokkama toitu valmistama *Kos aga pulmad vai suuremad tal'litused on, siis on Alma kõhe kokkamas* Trm

kokkar *kokkar* g -a väike tükk, klimp – Kuu **Vrd** kogar

kokkas → kogas

kokkerik → kokrik

kokkis *kokkis* sirgelt, püsti, kikkis *Inimene, loom seisab kokkis`püsti`sirgest kut üks post; Kokimägi on oma nime sellest soand, et seal on kaks suurt kokkis kivi. posti`moodi`püsti vahe otsaga kivid Põi Vrd kõkkis*

kokkoba koomale, rohkem kokku `tõmbame säält *kokkoba* Plv **Vrd** kokkumale

kokku *kokk|u* R(-o Lüg Vai) Muh Phl L(-o Rid Mar Kul Mär Vig Tõs) K(-o Ris Juu Pil KJn) I(-o Kod MMg) M T(-o Võn) Krl Har; *kokko* Kan VId; *kogu* Kuu Hlj(van -o) Vai(-o) Sa Muh Emm Käi Rei Var Tõs(-o); *kogo* Khn; *koku* Vig

1. ühte kohta, üheks rühmaks `rahvas`lüödi kokko`lõunele; nüüd ei õle [noortel] kokku`käimist enamb`kuskilgi; kaht`karja (hobuseid ja sarvloomi) ei tõhi kokko`lassa; kui`einad juo`kaunis kribedad, akkedi kokko`riisumaie Lüg; pühä`päivä`uomigol`pulmalised`tuldi jo kokko Vai; kui [viljavihkude] sidumine`valmis sai, siis sai aketud neid akk`jalgu kogu taluma Ans; tullasse kogu pulma`liiku`jooma Mus; [Linnusemäel] oo see kokku kõima koht noorde inimestel Kse; enne [pulmi] metu püha`päeba`aeti tüdrukud kokku`veimi tegema Mih; küla tuli kokku Ris; (loomad)`oitsid kohe kokku, ei juost`ringi JJn; obesed ja luamad oiavad kokko Kod; sügise lõövad nemad (kalakajakad)`endid kokku järves ja aavad kala`väl`la Äks; pühäbä`käidi laalatsel ja tõõsiba`õhta läks pulm kokko KJn; kui kangast nakati tegemä, siss lätsivä külänaese õdagu kokku Puh; ku õeguti, siss sia tulliva suure joosuga kokku Nõo; sedäsi taluse käisivä kokku üt`s ütele`talgude Ote; ku sutt`haet`i, sõss tul`li`külä`rahva?`malkuga kokko; timä`müüdü minneh oõt kül`li pite eläjä`kokko Rõu; kõik`külä mehe`käevä`kokko, sõss muudkui mõistatõdi Röp; õdagu`korjusõ? kokko nuorõ?`kuvva`tarrõ, nakasõ`tañsma Lut || (tähtede sõnadeks lugemisest; arvude liitmisest) kui lapsed`veervad, siis pannasse neitid kokku lugema Mar; lapsed`veersisid sõnu kokku, kui lugema akkasid Kse; peenike raha soand kokku`loetud rublasse Kos;`laits veerib`sonnu kokku Puh

2. vastamisi, vaheliti; (lähedasse) kontakti`litsus`ambad kokku Hlj;`läksid kokko`taplema Lüg; odedi`viina`klaasid kätte ja`lüödi säääl kokko Vai; läksid käsitsi kogu, nii vihased olid Khk;`tehti ranñid [sigadele], all oli põiget puu pulgad sees, ülalt läksid kogu Kär; kaup on`kindel, lõõme kääid kogu Vll; Vanasti pidid lapsed`enni`sõõmist kääid kogu panema ja sõõma`palvet lugema Rei;`läksid käsile kokko Rid; nihukste suurte`jootode peal, siis lõövad klaasid kokku Mar;`enne vadisid mud`u sõnadega,`viimeks läksid üsna käsitsi kokku Mär; juonus`piaga tikkus mestega kokku minema -- pidi kohe`kiskuma JJn; kui`ammaga kokko lähäd, tõreleb`vassa ja`riidleb; Kod;`vaata kui ma tahan, siis aan teid karupidi kokku Lai; lätsivä`tül`li`pruute`pääle, peräkõrd lätsivä arjatside kokku Ran; kikka lähvä kokku, siss`kakleva nigu na veritse om Nõo; mehe`lät`si`käsitsikku kokko Kan; naa lei käe kokko jo?, nail om kaup val`miss; ta põrss om ni`kõhna, et pess`kindrõid kokku Har || (kohtumisest) inimene saab ikka inimesega kogu, aga kalm äi saa änam kalmuga Vll; me saime nüüd kokko ulga aja päräst Mar; kui saavad kaks kokku, siis kolmandaid riagivad Lai; õnnega kokku`johtunu Krk; ma is`trehvä`tuyga`kokku Har; inemine iks

inemisega_kokko saa, puu saa ai_`puuga? Vas; *saiva ku t'siga `lambaga?* kokko (ei sobinud omavahel) Se || (ühtimisest) *nee sõnad ep kei `meite keelega kogu* Pha; *teki jut'id ei lähä kokko* Kod; *sij võru kijl ei lää jo esti keelega sugugi kokku* Puh

3. a. (eri osade tervikuks või üheks rühmaks ühendamise, üksteise külge liitmise või liitumise kohta) *`kirbitsad on semendiga kokko `pandu* Vai; *Kasukas oli kuidagid `viisi kogu portsitud* Jäm; *rattad koost ee, pane rattad kogu `jälle; ratta `vitsu keedettesse* (joodetakse) *kogu* Khk; *palak o `mitmest laigust kogu `pandud* Mus; *see* (murdunud koht puul) *`pahtub uiest kogu* Pöi; *vanaste `tehti töri* [karjapasun], *kaks* [saarepuust] *poold `panti kogu; peab sola lumi olema, et lumi kokko akab* Käi; *kase oksad jäävad kogu, see on tuule põsa* Rei; *kaks kederust `pande ikka kokku* [üheks vihiks] Phl; *võets õled, sõlmits ladvad kokku, siis pannass `ümmer vihu* Lih; *aab* (haav) *`pahtub ilusasti kokku* PJg; *vanaste olid `astad lauadest kokku `lüüdüd* Ris; *rauda keedetakse kokku, kui tahetakse jätkata* Juu; *paekividest `laotud* [reheahi], *sauega mät'situd kokku* VMr; *piakraav on suur kraav, `sinna tulevad teised* [kraavid] *kokku* Sim; *seljähluu on jätkudess kokko pandud* Kod; *pisuänd `tehtud tapu `viatidest, `pandud kokku* Plt; *temä kijl' om `mitmest keelest kokku pant* Krk; *võta `langa, pututa vähä käist kokku* Ran; *vanast tet'ti `vihtu, siss keideti paari `viisi kokku* Nõo; *kat'siku `vaška ol'liva `sälgä pidi kokko kasunu* Võn; *no_mma rüäjahu_kaara `jauhõga kokku `siädü?*; *tuuj veri om `sagsa verega kokku siät, siss `naksi müürsepä tedä* (lupja) *ruusaga kokku segähämmä ja `müüru tegemä* Har; *kat's hobõst `panti ohi`lõiguga_tõõnõ tõõsõga_kokko; mašsin ei_tij_`sõl'mi, esi_piat kakõnu langa kokko `sõl'mma* Rõu; *küll olõsi_hüä, ku nimä_pandõss hulgahna `määntsegi korjusõkõsõ kokko* Vas; *nu mõnikõrd tul'l `sijnnest `puuduš, sõss segätevä_`siimne perä_kokko ja külvetē `maaha* Röp || *kellegagi või millegagi ühte, ühtekuuluvaks (inimestest) `meie ei akka enämb kokko, on juo viha vain vahel* Lüg; *kis `paari lähvad, nee `akvad kogu elama* Khk; *ju nende armud kokko kõisid* Muh; *elu ei lähä enäm kokku jah, kui nad `riidu on läind* Juu; *veljed lepiväd kokko, suavad üväss läbi* Kod; *na eläve kateksi kokku küll* Krk; *kedä om `jummal kokku `pannu, toda lahutada ei saa* Puh; *läits naesest `lahku, a peräst lätsivä vijl `vanuiki kokku* Nõo; *timäl omma tõsõ `kombõ ku mul, meil ei_lähä mõttõ kokku* Har; *vaja iks `suñdi nigu paari?* kokko *lääsi?* Se **b.** mitmekeeliseks (lõnga, kõit) *lõng vaja kokko `kierada* Jõh; *kõöve keed `keertasse kogu masinaga* Khk; *kui ma lina peost teen `nõõri, siis `keeran teda kokku* Juu; *aeatuudid kääneti katekõrra kokku, `lasti tõesipidi kokku `kijrdu, `panti kokku nigu saia `kringel* Ran; *villatse `narma isiti ilusa langaga kokku ja tetti suka* Nõo; *keerusõ `lasti kokku, siss sai kõva kõüd's* Krl; *`langa isitäss kate ehk kolmõ kõrra kokko* Rõu; *baaba?* *`iskvä?* *langa, `laskva kattõ `kijrdu kokku* Se

4. *millegagi kaetuks, määrituks, määrdunuks kui `külmast pudelid tuba `tuua, siis lähvad igiga kogu* Khk; *pääva läbi `rehtes `mültand ning tolmuga kogu saand* Mus; *teeb kaasi leeväjuurega kokko* Kod; *`vastse ratta sõõri määriti tõrvaga kokku, et siss om kõva* Nõo; *tetti seebi vatt, `aeti lõug vatuga kokku* Ote; *te olõt kõik' `endä `muagõ* (mudaga) *kokku `teotunu* Har; *rõiva umma poriga kokko pritsidü?* Vas; *sügüse `määrte taro saviga?* kokko Röp; *lat's tek'k `hiidä* [kakaga] kokko Se

5. (ühisele otsusele jõudmist märkivates ühendites) *juo `meie `rahvas leid nõud kokko, et `lähme `omme `einäle* Lüg; *kui ne koubad siis kogu said, siis `toodi* [kosja]viinad *`välja* Jäm; *tahad `ühte `asja toimeta, peat sellega kogu `rääkima* Vll; *jutud o juba enne kõik*

kokku reagitud Muh; `piame nõu kokku Ksi; kõnelive kokku, et egäüt's läämi esi tij `arru Hel; siss nu kate talu pooši pidäsivä nelläkeste nõu kokku Kam; läämi_kokko kõnõlõmma Rärp; `mõržaga `ol'le kokku `paatõt Lei

6. a. koomale; kägarasse, nutsakuks vms *tämä pakki omad `asjad kogu VNg; kohenda nied tule tugid kokko Vai; keera einad kogu ning võta süle Khk; `korjab maagare ala `pilvi kogu Mus; oksaraad tõmmatakse rehaga kogu Krj; tuul aab jäe rügase kogu Pöi; mes mere sees on kivid kogu `korjand, se `öödagse rahu Käi; vikatiga nüideti rohi maha ja rähadega `võeti pärast kokku `jälle Rid; kebase vesi aab jää kokko Kul; poisil oln oma taga kubud kogu `väetud Var; villad oo kõik `ühte lätakase kokko läin Aud; selle vara on krat't kokko vean Ris; Esteks lapati linapihu pihu `sisse kägarasse ja preßsiti kõvasti kokku Amb; jõhvikaid, neid oli, et `tõmma rehaga kokku Pai; õdrad ehk kaarad tahvad viäretätä kokko Kod; võta ork, kihude tuki kokku, siss akkav na palame; `juuse vanuss ärä, ku na `punni kokku lääve Krk; vikatile `panti luyk `pääle, sij viis einä `niitan kokku Hel; `enne `võeti vili säll'lä `täite kokku [kandmiseks]; tüü tahap tetä ja sina istut toolipääl ja võtat mõttit kokku Nõo; kate kaari ain `lүүüdi kokku (niitmisel) Kam; ta aja raha nigu_roobiga_kokku Har; uma naanõ um kotohn, a tõõsõ^o umma_muialt kokko habitu^o Rõu; (toonekurg) kand `huüsse kokko sinnä^o noile `poelõ Plv; massa ai_kõkkõ kokko ahnida^o Vas; suurõ põvva tükü^o olliva^o, muld är kokko kuiono^o Rärp; kõik' aig tohi_j^o kokko `küändä^o, vaja lak'ka ka `küändä^o Se **b.** (koor võiks) vanamor meni rii `alle võid kokko `lüömä Lüg; kuor ei lähä kogo Vai; Vändi nenda koua, kui või kogu läheb Rei; `piimä ju oli, õeruti lusikaga kogu, `tehti võid ja Var; kokku, kokku, koorekene, kokku koera õnne `peale, lapsel leivatüki `peale rhlv Kei; kui koor akkab kokku minema, siis soab või `val'mis Juu; mine aga Kadri lүүü või kokku Äks; `naksi toda kuyrd kokku tegemä, aga või sai mõrru Nõo; puu annum `ol'li, sääl `lүүüdi kuyr pöörüssega kokku Ote; kirnu kuyr ol' jo piimäga_segäne, tuyd es jõvva_nii `kergehe kokko aia^o Plv; `leivä `võido kokko nigu plakin õnnõ Rärp **c.** paksuks, sõmeraks, tükiliseks (piimast) tulise vee sisse (hapu piim) `kargab oort kogu Jäm; `värske piim ei kannata `keeta, lähäb `ternesse kokku Mär; `värske piim läb koko Vig; `rõõska `piima ja apu `piima segamini panin `keema et ta kokku läks Pal; piim on kokku lähnu, sij on sijsama mis apust lähnu Äks; `värske piim, sedä ei panna tõise manu, sij lää kokku Krk; ei või enämb müratedu piimägä `kiitä siss lääb kokku Puh; nigu ma piimä patta valasi, nii karass kokku Nõo; Säälsaman om rõõsk, lähät `kiitmä, `tõmbas kokku Urv*

7. (hooletult) valmis tegema loderdab tüö `kiirest kokko, `katsub kuda saab kääst `vällä Lüg; `loutest `lööda vähene kast kogu Rei; ükskeik kudas kokku klobitud -- kätt `jalga `mööda `tehtud HMD; pokerts tüü suurt asi ei ole, et ta om kokku pokertet Hls; sa olet üle pää kaala kokku loperden, sij tüü ei `kõlba kohekile Hel; lödist tolle kuvve kud'agi kokku, es `kõlba `sälgä `panna Ran; ega ta iluste ei mõsta `nõklu, mugu punnip kokku Nõo

8. a. väiksemaks jääma, vajuma, tõmbuma eks ma tugevamb ja `suuremb olin, nüüd lähän juo kokku VNg; vana looma liha viab kogu -- keeb kogu kut käsn Khk; See (riie) lihab pestes kogu Pöi; lõng on nii `keere, et veab ennast kogu Käi; villane kanjas `tõmbas kokku Phl; vana maja langeb kokko Kod; `nyurusarm iki kergitäp, vanaduss kokku vandsutap Puh; siss ku kuyk' kokku satass, siss omma nyu muna^o halva^o Har; vanutõn `tõmbass `rõiva kokko Rõu; tuy laut sattõ kokko Plv; kuiomisõga lätt kokko (hein) Se

b. rulli, ühte hunnikusse (keerama, panema, lappama) [pleekimast] võtta lappandakse, võtta `kangass kokko Jõh; mei ikke `tembasimmo [võrgu] kokko `enne ja_ss `tembasimmo `kerraga üless Vai; keera riie kogu, mis_si sii laiali teeb Khk; Ma lappisi kõve kogu Emm; võrk lapidagse kokku Phl; `ru`lisiin `kanga kokku Mär; `purje kokko `lapma Kod; mia `pletsi nyu `kanga sääil kokku, panni kärru pääle Puh; palajõ_ja käteräti_trul`liti_kokku Har
c. ahtamaks, kitsamaks sukka kahandamma ehk kokko `võtma Jõh; ma akka kokku panema (sukka ninast ahendama) Muh; akka tätta [kuhja] vahest kokku `laskma Mar; löid kuhja kokku, ülevast teravast Trm; vedä [auk] kokko ku ei õle `aega ilosass `nõuldu Kod; vanub `pastla nina ehk `kanda kokko Pil; kui kinnast kodasid, siss lõpetamise `aigu `tulli `silmi kokku panna Ran
d. krampi, ebaloomulikku olekusse kesob üsna eese kokku, nii `kange valo täl Mar; kube sooned ja kõik `tõmmab kogu Var; kisub kohe kokku, ei saa liigutata (jalga) Lai; süüp nii pisu soolane keedetü, et magunaha kisup kokku Nõo; jala kisk kokku, mis ta muud om ku kramp Har

9. kinni, kokkupoole panen `akna kogu Hlj; `Tõuka siivert `rohkem kogu, väab tule alt äe Põi; pane uks kokku, ää päris kinni pane Mär; lahe rehalse väreved kokko, moete eläjäd lähväd `sisse Kod; nii kokku pästetedu `ol`li lõõr, et enämb `alla neelätädä midägi es saa Nõo; hiirelõks sattõ kokku ja_hiir ol`l `ussõ päsnü? Har

10. ühtekokku sie oli `nelja mehe `pääle kokku sie rüsa VNg; Rugid, nisud, odrad kõik kogu oli kaks vakka Põi; tegevad kokku pulmad Mär; sa `rühjäd üü ja päevä kokku, a t_om siu `endä kasu Nõo; sai neli puul` vakamaad kõgõ majaanutsega kokku Ote; tege üü? ja päävä? kokko tüüid; märgime no_katõpääle kokko üte nal`a juto Röp

11. k o k k u h o i d m a säästma näväd `oisivad `ästi raha kokko Lüg; üks `oidlik inime, ojab kogu Khk; oia_kokku oolõgõ, sõss tult läbi poolõgõ Krl; kuipal`lo `kopkit ma hoie kokku, et lehmäkeist `osta? Rõu

kokku|arvamine liitmine Kui ma veel laps oli, siis räägiti ikka juurepanemine, pärast koguarvamine Kaa; `kokko `arvamine kõhe one esimäsel talvel Kod; sääil [koolis] `ol`li `kokku `arvamine ja maha `arvamine Ran; **-elu** vabaabielu tema elab kokkuelu ühe mehega, ei `registee-rind ennast Pil

kokkugi(na) ligi, näole kudass tu naene temäga kõnelep, ta_j anna naesega kokkugi; mes mä tji, ta_j anna kokkugina minuga Nõo

kokku|hoidja kokkuhoidlik nii kokku`oidja `ol`li, et vorstikeedu leeme `sisse paänd `kartuli lipsukese ja `ol`li supp Nõo **-hoidlik** Moni kogu `oidligumb mies ost `linnast pakkije `viisi `tampsä `langa Kuu; sie on kokko`oidlik, ei `laiuta oma `asja Lüg; üks põli oo kokko`oidlik, teene põli `pillab Tõs; isi tasane ja `vaikne ku va not`t ja kogub kopikusi kokku, kokkuoidlik Hää; küll on kit`si ja kokko`oidlik, küpsetüb egäle ühe kala Kod; temä `ol`li `tüükass ja kokku`oitlik Nõo **-leplik** inimesed olid `enne `palju kokkuleppilikumad kui nüüd Hlj; neli peret, kõik elasid õhes rehetuas. sial pidivad kokku`leplikud inimesed olema Pal; ta om vana hää miis, ta om `kõik`iga kokku`leplik ja and kõigilõ `perrä Har

kokkumale kokkumale Jõe VNg(-lle) Vai Muh, kokkombalõ Plv koomale, rohkem kokku rehviib `purje, `tombab kokkumale Jõe; ja ku sai juo magu `lastu -- siis sai `jälle `ümberkaut `jälle `lüia kokkumalle (kuhja) VNg; ma pane ukse kokkumale Muh; `kartuli maad -- trul`litass ka õks, kokkombalõ Plv **Vrd** kokkoba, kokkumallõ

kokku|panek vilja kogopanego `aiga Vai; tõu kokkupanek Trv; ku mäantssege vilä kokkupanõk lõpõõdi, sõss te'te pik'k köödüs Röp || liitmine kokkupanek oli ja ära `võtmene (koolis) Plt **-poole** koomale, kokku `veeti see noot kokkupoole Hää; ahendad, võtad kokku `poole (suka silmi) Plt; lükkä uss kokku poole; vällätüü nüid akkass joba kokkupoole saama Krk; kes kuhja otsan `olli, peßs `kuhja päald kokkupoole Ran **-sündlik** kokkusobiv Liisu ol'l `väega hää kokku `sündlik inemine Urv; kokku `sündligu rahvass Rõu

kokombah koomal tüü om mul jo kokombah Se **Vrd** koombah

kokomballõ = kokkumale no iks sai [töö] jo kokomballõ ar^o Se **Vt** koomale

kokor kokor g -a paistekakk – Trm **Vrd** kokorga, kokurg

kokorga kokor|ga Võn Röp, -ka Krk Lut ahjusuul (pannil) küpsetatud leib, (katse)kakk; kook sul umma^o õige_hää_kokõrga_tettü^o Plv; leeväst tetäss kokorga; kui ruttu om vaja sis teet ahjo suu pääl panni pääl kokorgat Röp; kokorka um vatsk, küdsät vadsakõõ, läti `värki kokorka Lut **Vrd** kokerd, kokerg, kokor, kokurg

kokorka → kokorga

kokrik `kokri|k g -ku Jõh IisR; kokkeri|k g -ku Lüg (paiste)kakk `õtra kokkerikud tehässe `ahjus Lüg; `enne `tehti `niiskesed `kokrikud, õhukesed `leiväd, `ümmärgused Jõh **Vrd** kogerik¹, kokerd, kokerg, kokurg

koks¹ koks g `koksi kivisöe jäätmed `Rannas igä on `koksisi, eks neid `laevust visada `ahjujest meresse Kuu

koks² koks g koksi Jäm Khk väike pootshaak Kes kala `ülgeks nimetab, see kohe koksi vart sealt saab rlv Jäm; võta koks `seltsi, kui sa `ülge `jääle lehed Khk

koks³ kok's g koksi vähinatt – Trv **Vrd** koksik

koks⁴ koks g koksi Vil Trv/-k'-/, g koksi Ran väike ahven viit puul `päivä ärä, sai paar `koksi; `kokse sai mutiga kah Ran

koks⁵ koks g koksi Emm, n koksi Mus lsk (väike) haamer **Vrd** koki

koks⁶ koks Pöi, p `kokso Kod; kok's g koksi Hls Krk

1. hoop, lõök lüämä munadega `kokso Kod; anna temäl kok's, et ta maha `lendab Hls; ta om üte ää koksi saanu Krk

2. on (koksamisel, koxsimisel tekkivast helist) Munad `löödi kogu koks koks, kummal `terveks jähi, see sai teise muna koa omale Pöi

koksama `koks|ma Jäm Emm Kod Hel/-me/, da-inf -da Jõh IisR, koks|ta Khk, -ta^o Kan, kogsada Rõu kergelt lööma, koksima `Koksasin täma muna `kat'ki IisR; `koksä `seie `pihta üks laks Khk; `koksama munad kokko; `koksid munad `kat'ki Kod; `koksami_ta muna `kat'ski^o Kan; Nigu_ `kirvõsilmäga veidü_pääle kogsas, nii `kat'ski `ol'gi Rõu || fig maha lööma Naiste pärast koksadi mees parajaks Emm

koksamissi kergelt koksates lööb nii `koksamissi, mis si nael sedavisi `sisse leheb Khk

koksi → koks⁵

koksik koksik Ran San, g -u Rõn vähinatt koksik olli serände ümārik, võrk olli `ümber; koksiku `panti `üüsess `järve Rõn **Vrd** koks³

koksima¹ `koks|ma, (ma) `koxsin RId(-maie Lüg), (ta) koksib Khk Pöi Muh Emm Mar Mär Kse Tõs Ris Koe VJg Iis Trm Plt KJn; `koks|ma Saa Nõo, -me Hls Krk San/-k'-/, `kok's- Kod Pst Puh, (ma) koksi(n) korduvalt (kergelt) lööma; toksima ku `löivad munad kokku, siis sie `üöldi `koksima VNg; ken sääl `koksi `ukse taga Vai; mis sa sääl koksid, lööd

oma `sõrmede `pihta Khk; ma koksi(n) selle `pähkli nuiaga kat'ti Kse; kana koksib nokaga Tõs; mene koksi neid puid `kat'ki `lüia VJg; rähn kua koksib Kod; pühädaik koksiv iki mune; lääme mune `koksme; koxsim kah Krk; `aambrege `naklu `sissi `kok'sme San || maha lööma emä olli ärä `koxsin selle latse Krk

koksima² `kok'sma loksuma (kanast) egä kana koks esi `müüdu Ote

kokurg kokurg Jõh/-kk-/ Iis Äks Lai, kokorg Iis Kod Äks, g -i odrajuhukook; ülepannikook; ahjupaisteleib *Vahel`tehti kokkurgid`pañni pial, vahel`kiedeti pottis`rasva sies Jõh; nieskest kokorgaid tehti, pliidi pial ehk ahju suus Iis; õdrajuhuss tee õhukesed kokorgid; veneläsed mõessavad kokorgid tehä Kod; kokorgid ~ kokurgid olid suvirukitest, `õhta iki`pañdi ja ommiku`tehti Äks; plita pial tehasse kokurgid, käpa vahel tehasse pätsikud`val'mis Lai* **Vrd** kokerd, kokerg, kokor, kokorga, kokrik

kokutama¹ koku|tama Khk Muh Phl spor L(koko- Vig Mih Khn), Juu Koe Iis Trm Lai Plt KJn(koko-) Trv Puh Ran Krl Rõu(-mma) Vas, -teme Hls Krk, -dama Emm Rei, kogu-Kuu, kokku- IisR kogelega *Oli üks mies, ei saand`räekida, kokkutas IisR; Äi saa mette rääkide, ma aka kohe kokuteme Khk; mo see teina tüdar kokudas ka, see kasus`välja, esimene tüdar kukkus ja akkas ka kokutama Emm; kokotab enni kui sõna suust`väl'lä saab Vig; metu kord kokutab, ei sua sõna`vällä Tõs; Poiss`kohkos ää ning akkas kokotama Khn; kui laps akkab`rääkima, siis kokutab Aud; minu vanaisä`ol'li saand talu nime kokotamesest, akati Koxsis`õikama KJn; kel emä ja esä kokuteve, sellel kokuteve latse kah Hls; aab sõna taga, kis ei saa sõna`vällä ütelte, kokutess Krk; jäñsesemokk om`lahkine mokk ja kõne kah nigu veidike kokut Ran; Tyy saa õi`kõñlda?, tyy mugu`kokutas õññõ? Rõu || fig viivitama, aega viitma *Naka jo? tulema, kavva sa? sääñ kokutat Vas* **Vrd** jokutama, kokutõllõma, sokutama*

kokutama² koku|tama Sa Mar Mär/koko-/ Tõs Hää, -tam(m)a V(koko- Plv Röp), -teme Krk, -dama Rei

1. ähvardama kokutas`lüia Jäm; kokutab, ähvardab`lüia`keega Khk; *Sa ää kokuta sii eese ruusikat midagid Kaa; Ma kokutasi korra kepiga, siis akkas`kartma ja pani minema Põi; mes sa most kokotad, ma põle kedagi`kurja teind Mar; tä kokutas mind,`tahtis mind`lüia Tõs; ta kokut's küll, olli`anmise pääl, aga iki ess tohi lüvvä Krk; tõist sõrmõga kokutass, kui`suuga ei sa üñ'dä? Rõu*

2. ärgitama`lõunest`saantig kokut's sadame tulla Krk; *Kokotass minnä jo, ei saa? minejät, lätt ei lää?; kokotass mehele minnä?;`Hektori Meeta kokot' kokot', et tulõ`tjñmä, aa`per'seh Röp*

kokutama³ kokkutama IisR; (ta) kokutab Iis, kokotass Se (kuke või kana häälitsemise kohta) *kukk kokutab kanad kokku Iis; kikass kokotass, timä kut's kannä Se*

kokutus¹ kokutus g -e kogelemine kokutus om kuri kuulta Hls

***kokutus**² fig üit's [laps] *käekõrvan, tõine sülen ja kolmass kokutse pääl (sündimas, tulemas) Krk*

kokutõllõma kokutõllõma, -mma kogelega *viganduss manh`kualgina, kokutõllõss, ei_saa häste kõñlda?; misa_nii kokutõllõn kõñlat Har* **Vrd** jokutõllõma, kokutama¹

kokõ järsk`Pärñü lõppõs kolõ kokõ laõñõ Khn

kokõldama kokõldama järsult pekslema (laine kohta) *Kakra otsõs ikka kokõldaja laenõ siss, kui vähädegi tuult ond; laõñõ kokõldab Khn*

kola¹ kola Lüg Kul Mär Kse Juu Jür JMd Koe Kad VJg Sim TaPö Plt TMr Ote Plv Se
lokk, lokulaud *mõisa ärg oli nii tark, et kui keskommiku lõõdi kola, jäi seisma* Kul;
mõisades oli sööma kutsese kolad Kse; *karjane lõi kola, sis kõik lasid loomad vällä*;
kola lööb, lähme veiseid aama Juu; *kolaga kolistatasse, kui tulekahju on Iis; kes näeb
tuld, lüüb kola* Kod; *vanaste lüüdi karja mõisaden kola, lõunale ja tööle* Ote; *kolaga aete
rahvast tüühhõ ja kolaga süümä; kell om katõsa, mõisast ol' kola kuulda?* Se

kola² kola S Mar Mär Kse Var Hää HMD Juu VJg Sim Hel Ran Nõo Ote (vana)
tarvitamiskõlbmatu kraam, kolu *kohes ma oma kolaga liha* Jäm; *seda kola on keik nurga
ääred täis* Khk; *Mis asja ma säält puumaa peelt saand ole - - umbest nimepärast natikse
tühja kola* Kaa; *Onts nendel siis selle va kola puudust; Seal nähti söuke suur kola koorm
peal olavad* Pöi; *see oo tühi raem muedu, tühi kola* Muh; *keik kohad suurd kola täis* Emm;
ahutagune vanasti, võis tühja kola sinna sisse visata Var; *see nurk on kolas (kola täis)*
HMD; *siivusin terve päeva seda vana kola* VJg; *mis kuradi kola sie siin jälle jalus on*
Sim; *kolive kige oma kolage* Hel; *ega sääll midägi ei olõ, tuj vana kola om* Ote

kola³ kola spor R, Mär Hää Ris Trm Kod Plt KJn Hls Hel Puh TMr San kolin, mürin
Katsu et sa kola_i tie IisR; *suur kola kuulus* Vai; *mis sa kolistad ja krobistad, teed
nihukest ullu kola* Juu; *leid kola pruudile järele, et meks ei and viina, tõid padad ja
pañnid väljä, leid kola* Kod; *pöönikul om jälle üits kola ja mürä* Hls

kola⁴ kola Jäm Hää kuma *Valguse kola paistas puude tagant* Jäm; *tulekahju kola ol'i
taeva pääl; Päeva kola on ikki alles taeva all* Hää || värviline helendus taevas (pärast
loojangut) *täna on õige sel'ge kola; ku valge kola on, siis tuleb vesti puult tuult; Kola
(kollakas helk) näitab ikki alba ilma* Hää

***kolahama**¹ kolahama Se Lut; (ta) *kolahass Rõu kolksatama; kolistama annom sattõ
maaha kui kolahti; pañg kolahass vasta salvõ Rõu; nimä? kolahazõ* Lut

kolahtama *kolahta|ma* Plv, -mma Rõu; pr (ta) *kolahtass Kan kolksatama pandsõ latsõ
kergu pääle istma - - aga latsõkõnõ sattõ ku kolahtas maaha* Kan; *lei ussõ kinni_kui
kolahti; pää lät's puiõ vasta ku kolahtass; visass kiviga vasta saina kui kolahti* Rõu
Vrd *kolahtuma*¹

kolahtuma¹ *kolahtuma = kolahtama edikoh nigu kolahtu midägi?*; *mis_tu kolaht; ku
putudõ veitkene, sõss helähtü? ku_sattõ sõss kolahtu* Se

***kolahtuma**² *kolahtunu?* Plv Vas tilgastanud, müre *Piim om periss är? kolahtunu?* Vas

kolahtus *kolksatus ol' üt's kolahtus - - nui ol' sadanu_käest trepi pääle* Röp

kolahuss *kolahu|ss* g -sõ V(-ss Plv Se, *kolauss Krl Har)* kolin, kolksatus *ku midägi
maha? satass, sõs om kolauss kuulda?* Krl; *kolahuss ol', ei_tiiä kiä sääll kolist; ääsä üüid
ka_nigu kolauss ol', ei_tiiä kas košt mõni rot't karaßs* Har; *Tük'ü ao pärast kuuldu üllen
üt's laua kolahus* Rõu; *ma heitü kolahust; kolahußs ol' nii, et auto päält lašti maaha
naid pal'ke; tul'liva tuj kolahusõ pääle_sinnä?* Plv

kolahutma *kolahhutma* müristama *pühä Iljä kolahut'* Se

kolaitama → *kulatama*

kolajas *kolajas* g *kolaja* helendav, helkiv – Tõs

kolak *kol'a|k* g -ku Krl, g -gu Hrl

1. *lombakas, lonkur Vanast ol' Kurõmäel üt's longa, üt's jalg ol' virril - - mõni üt'el
jälle kol'akuss* Har

2. õel inimene – Krl

kola-kala `vankrid ja, reed ja, nisuksed kola-kala kraamid pannasse `sõnna (kuurialuse) `sesse Mar

kolak(as)¹ kola|k Kod Puh Krl, g -ku Hls Krk Nõo Ote; -kas g -ka Hää Trm San

1. pauk, kõmakas vot `meske kolak käis, nagu mõni asi kukob Kod; anna oma kolak (püssipauk) ja võta teder maast jälle Hls; teisen tuan olli ää suur kolak Krk; suur kõva kolakas käis San

2. hoop, lõök ühe kolaka ma tal `aäntsi Hää; Mia sai sääändse kolaku, et hengest lei peris kinni Hls; And tälle seräitse kolaku, et tõene ojass õkva Nõo; ma `tõmba sullõ üte kolaku vasta `kõrvu Ote || fig neil es tule sedä suurt kolakut (oksjoni) `selgä Hls Vrd kulak

kolak(as)² kola|k Kod, g -ka Jõh, -ga Jäm, -ku Lüg Trm, -gu Kuu; n kolaka Vai; kolak|as g -a VNg Jõh Mär Kse Tõs PJg Tor Juu Jür KuuK JMd JJn Koe Sim Lai KJn kevadine jää (teedel), kui lumi juba sulanud; kõva lumi, lume-, jäätükk Lumi õli suland, aga kolakas õli ikke viel tie pääl; Nüüd on viel vähäke kolaku, lähän `riega Jõh; kebede oo veel tal'vist jääkolakast maas Mär; lume kolaka piäl sõidetse `reegä küll Tõs; jää kolakas oo kebede sulamese `aeges tee peal Tor; nüüd on seda vana lume kolakast, veel ea `kerge `reega `veškile `minna Juu; Jääkolakas seisab `kaevus poole suini Jür; Lume kolakud õli küll tee peal, aga läbi ei peasenud reega Trm; lumi õli juba ärä lähnud, muku kolak õli muan Kod Vrd kohlakas, koljak(as)

kolak(as)³ kolak|as g -a Lüg Jõh IisR spor S(-gas Khk Phl) L(kol'agas Saa) K, Iis Trm Hel; kola|k Kad Pst TMr, g -gu Saa/-/-/ Krk, -ku Kod(-/-) KJn Trv Hel Nõo Võn Ote/-/-/ Urv(-/-) Krl, -ko Röp; pl kolakud Trm

1. suur, kogukas ese või olend Mene pane need kive kolakad `ühte `unniku Lüg; Mis sest `juurika kolakast kodu vedasid IisR; Küll oli suur mihe kolakas Pha; Kus sa `sõukse kolaka paned, see_b sünni `siia `kuskile Põi; suur loge inimesekolakas Mär; va suur mehekolakas, kiss tätt[a] `sõõta jõuab Mih; Kolgard - - `seuke suurt `koñti kolakas Hää; `èñni olid [loomadel] sured `kütke kolakad Ris; ilmatu suur kolakas meest Juu; tänavu suured kardulid nagu kolakad Kad; kes seda kolakat `tõsta jõvvab Iis; kaladel suured piäd nagu kolakud; vars (varss) nõnnagu kol'ak, kõhna ja pitkäd jalad Kod; suure ku kolagu Krk; mõni meerik om `õkva nigu kolak suur Nõo; panõ ta vana anuma kol'ak ärä Ote; vana? `saapa? kui kolako? jalah Röp

2. kaigas, toigas ma_võta kol'agu, anna sullõ kol'akuga?; ma_teile ta kol'aguga_viruda; naise? tulliva? kolakidega `põuda `lõömä Urv

***kolakas** kalts, kolu kolakad siin tuoli pial JJn

kolaki int kolks, kolksti kolaki `vastu [kivi] jälle ja Tõs; Mõisa kola `kutsus `lõunalle kolaki, kolaki Jür

kolakud pl kola|kud Saa, -ku Hls Krk, -kid Pst linatöötlemisjäätmed kui linu tehase, sis need mis säält tulevad, linatükid, takutükid, linahuud ja rämps, see on kolakud Saa; kolakid pannas loomile ala. vanast `panti neid katuse arja pääle ja kive pääle Pst; lina `sijmnid sõkutetse, siis `võetse kolaku edimelt ärä, siis agana, siis seeme Hls; kolakit oidass `lehmi ijst, jääve kõrdmakku `kinni Krk Vrd kolatsime

kola|laud lokulaud kola laud, kola `lüödi sellega, ned on ise soare puust, muu nii `easte ei kosta Jür; kolalaud piäb õlema egän talun Kod; kolalaud oli `mõisas; kolalaud oli suur

pikk laud, puie külles rippus Lai -laut abiruum või -hoone talus `Kamri ees oli pisike kola laut, mõnel oli seal jahvekivi sihes Pöi

kolama¹ kolama S L

1. *helkima, paistma, kumama kuu kolab seinä `peele Jäm; taivas kolab, kui `päike pilvest läbi `paistma akab; kirgu to`rn kolab `vastu `õhtast `päikest Khk; `päike kolab veel, kui ta akab `looja menema Kär; tulekahu kolab `taeva peal Kse; taevas kolab, tuleb teist `ilma Var; põhja poolt taevas kolab, ilmad `lähtväd külmäle Tõs; päe kolab, tuleb vist sadu Hää*

2. *terendama, kangastuma metsad kolavad merest `välja Muh; kui meri kolab ülesse, siis Saaremaa paistab Kse; Kihnu mets ja siht ka kolab ära, siis kui ilmamuude on; ilm kolab üless Var; Ruhno saar kolab `arva, see oo `kaugel Tõs; täna kolab `kangeste üles, vist viib tuule sennapoole Pär; kui õhk laar, siis kolab -- `pilbes ei kola, `sel`ge õhk kolab PJg; `mitme versta tagant kolab ära Hää*

Vrd koilama, kolastama, kolatama², kollama²

kolama² kola|ma Kuu VNg Vai spor L K, Trm Puh, -me Hls Krk San; ipf kolaš Hel

1. *kolistama; kolisema midä `praegas tama kola siin `ukse ies ja `trampi Vai; `akvad oomiku nii vara kolama `peele Khk; vesi kolab `ammo pajas keeda Mih; tea mis ta kolab ja klobistab seal Ris; ta võtt iki lusikuge kolade; kola ku kik`k kotuse kilint kolint täüs; mis sa kolat oma toolige Krk; missi vanger kolap sääL San || korisema ku kõtu sehen om `juuskje, siss akkas sehen kolame Krk Vrd kollama¹*

2. *valjusti kõnelema me tasakse tonisem siin, las tõise kolade; laia `lõugege inimene, ken kola ku üit`s mürrin Krk*

3. *kajama laul kolab VNg; küla kolas kola-kola, linu lõugetadi PJg; `õhta püssi pauk kolab Tor; `uika metsa ääres, mets kolab `vasta Hää; lokk olli lehmäl kaalan, lok`k kolaš Hel Vrd kõlama*

4. *fig lõõma Kolasin `toisele rusigaga pähe; Kola `kerra `vasigalle `kirves`pohjaga pähä Kuu*

kolama³ kolama R eP M(-me) Puh Nõo San/-me/

1. *hulkuma, luusima te `täüte `aeva kolada ühest kohast `toise Kuu; `talve ajal ikke `undid kolavad `seini ja tubasi VNg; mis sa siin kolad `ümber `nurkade Jäm; Ise vana inimene siis ta kolab `ööse `ilma kauda Pöi; kolab piale `ringi, ei taha tööd teha Mär; poisid kolavad öö läbi tüdrikude `juures Kse; `päeva tööd ei viisi teha, `öösi `muuku kolab külapääl Saa; kärbid on pruunikad, kolavad `mööda `lautasi Kos; ei mina läind möda aida uksi kolama; (askeldamisest) kolasid `õhta il`ja ja ommiku vara JJn; mina olen need ravad kõik ää koland ja `marju `ot`sind Ann; loomad kolavad igal pool `ringi, `kiinni ei pane Lai; tõise om vaguviisi, ei taha minnä kolame Krk; Temä kolab `ilma müüdü ümbre, ei ole temäl koduga `asja Nõo*

2. *otsima; korjama `tuhka`päivän `jälle -- `pliidualused ja kaik kolati `tühjaks siis Kuu; Kolab omale `keikse paremad suu`täiad IisR; poisid kolavad kapi kallal Juu; [lapsed] õppisid `üksipäni kodu raha kolama JJn; `kägä kolas kõik sül`di vedelä läbi, `õt`s liha Kod || (kondi närimisest) `Sülti `keideti, `kondid sies, sis `laua `juures kolati `konti Lüg; koer kolab `konti Jõh; `Antsin `kondid `poistele kolada IisR*

3. kolima `ümber kolama (teise korterisse) Jäm; `teisse `kohta elama lähed, siis kolab asjad, oma raami ää Khk

Vrd kollama¹, kulama

kolar kolar g -i RId Trm Pal hulgas ku külä kuer käib `õuesi `müüdä `õtsimas, mis kätte saab, `ütlevad et kolar kuer Lüg; Sie on ikke kolari `kassi muad `müüdä `laudude `ulkuda Jõh; Kolar luom `täidab oraselle IisR; kolar `poisikane Vai; eks ta ole ükskõik kas kolar või ulgus Pal **Vrd** kolard, kolarik, kollar

kolard = kolar kolard luom, kie kolab `ümber Jõh **Vrd** kolarik

kolarik = kolar Sie kolarik `seisa `karja `juures ega `kuski; See vasikas on üks kolarik, `karja `juurest paneb `üksi tulema IisR **Vrd** kolard

kolask kolask Jõh Saa/-l-/ Plt, -sk Hls Krk Urv Rõu, g -i suur olend või ese Nagu igavine kolask, ei õle mehe `plaanigi Jõh; suur mehe kolask Plt; mai-lma suur kolask, suure `koñtege Hls; mis sa sel obesest `seantse suure kolaskist ostit; suure `saapa ku kolaski Krk; Tõi uma suurõ kapi kolaski taha? Urv

kolastama kolastama terendama, kangastuma metsad kolastavad täna ülese; kolastab suureks kut einakuhi Pha; meri kolastab Khn **Vrd** koilastama, kolama¹, kolatama²

kolatama¹ kola|tama VJg Kod KJn Puh Nõo Har Rõu, -tõme San kolksatama kukkus maha nii et pea kolatas VJg; nõnnagu kolatab `tõmmab ukse `kinni; sji pidi tasa õlema lastud sji võrk, et tämä (aerud) ei kolata Kod; `Poiskõnõ and tõõsõlõ `ruškuga_pähä_ku_kolati Rõu **Vrd** kõlatama

kolatama² kangastuma Ku väl'la poolt õhta ees kolatab, tuleb alba ilma Hää **Vrd** kolama¹, kolastama

kolateme kolateme Hls Krk luituma, koltuma; kolletama vili juba kolated; lehe kolateve sügüse Hls; mõts lää kolateme; ärä kolaten `irmsess alliss, ei oole änäp midägi värm, är koladet `rõõva tük; kesü om ärä kolaten ega sji änäp maha ei lää Krk **Vrd** kollatama, kulatama

kolati int kolaki laps kukkus maha kolati Lüg; sat'te maha ku kolati Trv; lät's ku kolati maha San

kolatine (värvus) `seante kolatine obene, `al'le, punatsit ja `muste `karvi Krk

kolatsime pl linakupra sasad kolatsimit om küll `pal'lu, aga seemet om vähä; [katuse] arja `pääle `panti lina kolatsimet, siss kateti kividege `kinni; lina kolatsimit pannass kardula kooba suu ette ja tare arja pääl, et `vihma `sissi ei saja Krk **Vrd** kolakud, koldsod

kolatsk → kulatsk

kolatu luitunud, pleekinud kolatu ja `luitunu `näoge; imeliku kolatu mooduge, koladet värmige Krk

kolavuss kolavu|ss g -sõ kolin siss oss mõni kolavuss ollu San

kolbak¹ kolbak pl kolbaku? puutallaga king kolbaku? tetti puust -- `nakluga rõivass pääle lüüd, puu tald kõo puust Kan

kolbak² → kolpak

kolbakas kolba|kas g -ka suur, tugev, kogukas Selle pesa all oo seiksed kolbakad tuhliid kasund; Lehm tõi seikse kolbaka vassika; Teite poiss oo -- meite poisist ulga kolbakam Kaa

kolbama `kolba|ma (`kolva-) Jõe Kaa Phl spor L, Ris HMd Kei HJn JõeK JMd Trm, -da Jäm Khk Jaa Ris, kolbata (kolva-) Jaa Põi Rid Mar Kse Han; `kolbma Rid kõlbama `Seiksed

kenad puud mis taarispuuks kolvasid, kes neid siis `täiges põleta Kaa; see_p taha kolvata ~ `kolbada mitte Jaa; see_p kolva kohegile; kõik kivid äi `kolba kudagid mette [veskikiviks] Pöi; keik mis ikka väärt asjad olid, `kolvasid juba Noa; inimesel `kolbab `süia ja koeral ei `aita; mes sa niro tahad, kolva `soole see kolva `soole teine Mar; see jutt kolva mette `rääkidagid Kul; `korjas `väl'lä, mis `kolvas ja mis ei kolvand, visati `jalge `alla Lih; vana lagun mõea mis änam ei `kolva Var; kibe apu - - `süia ei `kolba änam Mih; puud `kolvavad veel tarvitada Tor; ta on nii närvetan, ei kolva keik `toitu `süia Ris; kašk akkab oksendama, mahl änam ei `kolba JõeK; ei kolvanud meie `ulka JMd

kolbask kolbask (vanadest saabastest) `saapa kolbaskõ? jalah Röp

kolbed pl kolbed põhukandmise raamid – Lai

kolbisk(u) kol'bisk(u) g -u kolgits, lõuguti kol'biskul õli kolm `jalga all; mõned oiavad kol'biskud viil kangass tõmmata Kod **Vrd** kolbits, koldsik, kolpsik

kolbits kolbits g -e Pst Hls(g -a) Krk(n kolbitse) Nõo kolgits, lõuguti olli kolbits, jalg kolbitse pääl ja muutku mõõda iki sedäsi lina `peosit Pst; vanasti ropsiti kolbitsage linu Hls; kolbitsege kolgiti õige vanast, siis masint es oole; tõmmati kolbitsest läbi - - siis tullive luu ku ragin `kiude kül'lest `valla Krk **Vrd** kolbisk(u), koldsik

kolblik `kolbli|k g -ku VNg Mar Kse; n -kko Vai kõlblik `kolblik `riide VNg; tama on `kolblikko Vai **Vrd** kolvlik

kold¹ kold g kolla Muh; pl kollad Vig Juu (taim) kollad kasuvad maas, `kolsed õied oo `otsas; `koldadega `tehti `kolsid `lõngu Muh; kollad kasuvad `tordide `viisi oeade `äärdes, kollased õied kaduvad ää, rood jäävad `väl'la Vig; põllu peal nihukesed kolla `põesad (tõlkjas) Juu

kold² kold g kolla Ans Khk kolletamine metsa kolla `aegu piab `lehmadele kääst `andma Ans; metsa kolla aeg, see sügise kui lehed `koltseks lõövad puude `otsas Khk

kold³ kold g `kolda ahjuesine, kolle istun ahju `koldasse; tuli on `koldas Iis **Vrd** kolda

kolda `kolda ahjuesine, kolle tule `kolda oli keedu koht, kui plitad ei old `endisel aal; `kolda oli ahju ies; kui `koldad ei old, siis `kieta ei saand Sim **Vrd** kold³, kolde

koldama `koldama Pöi Muh Mär Vig Aud Nis, kollata Mar Kse Tor Ris kollendama, kollasena paistma pilved `koldavad, kui õhta`päike võtab kollaseks Pöi; kui leas `koldab, siis sui teab `vihma ja `talve sula Muh; sea`tel'gi oo sii küll, need sii odrade sees oo, `koldavad Mar; põld `koldab, va sinapid täis; taevast `koldas `loode poolt Kse; kui eha `koldab, siis läab sulale Aud; nii palju araka `latvu vilja sies, et `koldab üsna Ris; taevast `koldab, tuleb vist `jälle `kanged `kül'ma Nis **Vrd** kolletama

koldane → koldne

koldas kolda|s Saa Vil Pst Hls, -ss Trm Trv Krk, g `kolta kaldaalune õõnsus selle jões ei ole mitte `ühtegi koldast, on seante `kindel kallas; koldaste all on iki suured vähjad - - vanad on `kolta all nagu pesas Saa; poisikse otsiva `kolta alt `vähju; äkilise `kolta om (järsud kaldad) Trv; liiva uht alt ärä, siss satass koldass `sisse; `kolta veere alt sai kalu; `raaven om `kolta, kus `viige om alt ärä `uhtun Krk || fig küll ta tääb, kus `kolta all vähjad on (nutikas) Saa; sa olet ku kuradi konn `kolta `otsa saanu, nüüd roksub (uhkeks läinud inimesest); nüüd tulev nõi viimäise sõna `väl'lä, mis viil `kolta taga `kurtme jäänu (haruldastest murdesõnadest) Krk **Vrd** kollas², kolle¹

kolde `kolde Khk Emm Rei Phl Trm Se/-õ/ ahjuesine, kolle *ahjo suu ees on suur* `kolde ja `senna `sisse saab `veetod tuli Emm; *tuhkhaud ja* `koldõ, *kuis k'ia* `ütless Se **Vrd** kolda, kolle¹

kolde|alune 1. katuse ja lae vaheline sisenurk *maja* `koldealune *one siden, rässaalune oo väl'jän; kõik* `koldealused *one* `lahti *reheall* Kod

2. = koldas – Trm

kolde|auk leeaug *tulge tuast tuna* `multsed, `koldeaugust *kolme* `jalksed rhvl Khk; *Vii* `kalla *vanasse tuba* `kolde `auku Pöi; *Taat popsib* `koldõ `aukus `piipu Khn; *reheahjust tõmmati roobige tuhk* `kolde `auku, *siis säält* `võeti `vällä Krk

kolde|esine 1. s kolde ees olev ala *Kolde esine see oli nendel alati* `soomas, `oksi *põletasid* Pöi; *kolde esisele* `panti *paead* Tor

2. a kolde ees või kohal olev *Kus* `meite `kolde esine *pink on* Pöi; *kolde, esine ake oo* `lahti, *loksub* Muh

kolde|kakk koldetuhas küpsetatud kakk `koldekakk, *see* `tehti *leva* `tainast, *vanaema - - võttis* `pühkis *põllega selle* `koldekaku *tuhest* `puhtasse ja *jagas laste kätte* Mih **-kivi** lõukakivi *Koldekivid pidid olema seiksed, mis tuld äi es karda* Kaa; *paas oli* `kolde *kibi* Aud; *ma isti* `kolde *kivi pääl* `lämmes Hls; *reheahjul olli* `koldekivi, *sääl sai pääl* `istu Krk; *poiss* `istnu_`sääl `koldõ *kivi pääl* Urv **Vrd** koldepaas **-kook** katlakook *lee pial* võis `keeta - - *pada oli koogu otsas, sie oli* `koldekook Koe **-kuningas** hum perenaine – PJg **-lõsn** katlapuu – Vig **-lõugas** lõukakivi – Kul **-müür** `Kolde müür *on* `kolde *küljel kus* `katla *puu ots sihes on* Pöi; *kolde müüri peal istutse* Muh

kolde|paas, -pae 1. lõukakivi `kolde *pael istuti, see oli* `tehtud `sõnna `kolde `kõrva *sihandune koes paras* `istuda *oli peel* Khk; *Keedu* `aegu *istuti* `kolde *pael* Pöi

2. koldeesine *paeplaat* `kolde *ees on* `kolde *paas* Khk; *kolde pae ojab et söed põrandale_p lähe* Muh **Vrd** koldekivi

kolde|pakk `kolde *paku peal raiutse puid* Muh **-puu** katlapuu `koldepuu *küljes on paja kook* Khk

koldinõ `koldi|nõ g *-dsõ auklik Küll seo om hirmus* `koldinõ *tijj - - suurõ_* `somba *sisen* Urv **Vrd** koldõnõ

koldne `kol|dne, `kol|ne g *-tse* S(g `kolse Muh `kol|nõ g *-tsõ [-dsõ]* Khn) L Ris Rap Juu Amb JMd Ann Kad VJg; `kol|ne SJn; `kolda|ne Jõe, g *-se* Vai Iis *kollane naised* `värvisid, *tegid* `koltsed `lõnga; *kui ia (ida) tuule alt* `kolne *on, siis tuleb* `külma *kohe* Jäm; `koltse *ning alli kiri lind; ühed [kartulid] on* `koltsed *karuse koorega* Khk; *ahju* `küpsend *kalad oo söduksed eed* `koltsed Mus; *tegi* `ernest *piili jahusid. küll oli* `põrgu *tore jahu* `koldne *kut* Pöi; *ätses o* `valge, *pisikesed* `kolsed *lehed* `ümber Muh; *panti katel kase* `lehti ja `ärtsid *täis, kiededi ära ja* `panti *lõng* `sinna `sisse ja *tuli täis* `kolne *värv* Emm; *või rohod oo* `neoksed `koltsed *rohod, anti* `lehmele, *et siis pidi* `saama *ea* `kolne *või* Mar; (nastikust) *need* `koltse `lõugega, *mis ei arvata nii mürgised* olevad Tõs; *Tüdrük* `kohkos *sedäsi ää, et* `naost *üsä* `kolnõ Khn; `seuksed *tumedad* `koltsed *munad munes* Aud; *kolla tõbe ael* oleva *ihu kõik* `kolne Hää; *paiselehel on* `koltsed *õied* `kül'gis *kui nad* `õitsevad Juu; `koltsed `üitakse *või siened* Amb

kold|pea (kollaste õitega taim) *koldpeest saab kenat kollast* Emm; `enni *värbiti vanal ajal nende suurte kolt* `peadega, *neil oo suured* `koltsed *ümärkortsed õied* Mar

koldsak kol'dsak g -o 6–10-aastane poiss – Räp

koldse|kirju kollasekirju aavid on `koltse kirjud Khk; `koltsekiri uús Jaa -lõua|mees teat piirkonna elanike sõimunimi – Hi Aud Agabe mees aa koltse louamees Emm; `köplast kutsodagse `koltse lõua mehed Käi; Pootsi mõesa otst mehed, need olid `koltse lõua mehed Aud || euf nastik Mõni `arvab, et `koltse louamees ammustab väga `aigesti Emm -võik (värvus) See koltse võik oli nendel kena obu Põi

koldsik kol'dsik kolgits, linalõuguti – Hel Vrd kolbisk, kolbits, kolts²

koldsod pl linakupra sased kui lina `seemnid sõkutats, siss need, mis päält ää riisutakse, oo koldsod Aud Vrd kolatsime

koldu kooldu, kõverasse laud on `koldu tõmmanud, sellest ei saa änam midagi Saa

kolduma¹ `kolduma Pha Var Kam koltuma, luituma vana riie `kolduma läind Pha; auad `kolduvad `vastu `päikest Var; rõevass om ärä `koldenu, nigu `määrünü tüki sisen; lina nakap joba `kolduma, piäp `kakma Kam Vrd koolduma²

kolduma² `kolduma koolduma, kõveraks tõmbuma päikse käes `koldub laud ära. `koldunud `lauda änam `õiges ei saa Saa Vrd koolduma¹

koldun `koldun g -a VNg Jõh kalts, räbaldunud riie ku_sa panid sene peranda `kolduna VNg; Kõik on vanust `koldunitest `lõigatud ja kerale `aetud (põrandariide kudumiseks); Ehk `leiad säält `nurkast ise ühä `kolduna; Kes tädä siit `koldunute vahelt tiab `õtsida Jõh

koldõ leivakonts `leikat tu koorõkasõ är päält, `leibä alostat, s_tuy om `koldõ Se

koldõkanõ = koldõkõnõ leevä `koldõkanõ Se

koldõkõnõ `koldõkõnõ Võn Plv Räp dem < koldõ üts kandsu `koldõkõnõ om `leiba Võn; kuionu[?] `koldõkõnõ Plv; olõss mul üt's `koldõkõnõ `leibä üteh olnu[?], sõss oleés tõõse tare Murist purõmada jäänü[?] Räp Vrd koldõkanõ

koldõnõ auklik ta um `väegä `koldõnõ tii, `hirmsahe pess ja raputass Plv Vrd koldine

kole kole g -da R/g -ja Kuu/ Emm L(kolõ Khn) K I TLä Kam; n, g kole Sa Muh Rei Rid Saa M; n, g kollõ San(kolle) V(kolõ Räp Se), g kolõhõ Har

1. a. inetu kole asi `vahtida, inetu Lüg; jutustab nii kole ääleaga. ma pole nii koled äält `kuuland veel Khk; koledad püksid olid - - `jalges Mär; rumal, see on ikka natuke koledam sõna ku lol'l ja ull Kei; küll sa oled õ't'e kole ja tat'ine Juu; läksin `koledasse majasse VJg; (sügisel) mõts lää kõllatsess ja koless Krk; kolõ hääl'; `väega kolõ mijjss Se b. ebameeldiv, vastik küll se ilm läks siis kolejaks, `tuiskama hakkas ja lund sadi Kuu; kole inimene, saht inimene Jäm; Kole mees oma tegudega; `Sõukse kole ilmaga sa akkasid siis tulema Põi; koled loomad `ollid (rebased), nad `murdvad Muh; Küll võib ikka `jõlmõs kolõdi inimesi `olla Khn; sarla oli `raskem ja koledam kui `leetrid HMD; talve oli kole ilm, `tuiskas ja teed olid pahad Kei; kole loom tuleb, viib so ää; koledad inimesed olid oma purjutamisega Juu; nooremas ias seda koledad `ilma ei olnutki, aga nüid olen akant `tundma Lai; küll om kole ilm, mina serätsega oma `jalga `väl'lä ei vii Nõo; nii kole ilm, et ää peremijis ei aa `pennigi `väl'lä Kam; kollõ süküüss Rõu; kollõ ja hõel ilm; sügüse kollõ[?] ilma[?] Vas; timä kõnõl' kül[?] toda pagana ajost `aigo üt'el' et, et `väega `olno[?] kolõ tuy aig Räp; `väega kolõ ilmanõ Se; kollõ aig (sügisel) Lut

2. hirmuäratav, õudne Kole, kui `viskab `laene kohinal `randa IisR; `irmus `korge `kallas on, kole on `vahti `alle Vai; See oli üks `sõuke kole koht - - ma kartsu seal ikka Põi;

mu eest see nii kole asi Rei; päris kole oli vaadata kohe Mär; `surnukoda oo kole koht Tor; kole ja pime õues, nii sügise `moodi Juu; eks ta kole aeg õld ike küll IisK; minul irm, mets kõik kole ja suur Kod; sügüsene üü om pime ja kole Trv; pulli om koleda, kui na vihale lähvä Nõo; ma² ol'i üt'sindä mõtsan, küll ol'l kollõ olla² Har

3. (väga) suur (kogust või viisi märkivald) **a.** (koos substantiiviga) rohke; erakordne, tohutu mere `ääres on kole `kallas VNg; koled viljad, mis said laeva pääle `väätud VII; Kole vesi, mis seaste (see aasta) on Põi; koled raeterad `ollid; sinikud `olli koled `moodi Muh; kole sõnnik oli, mis `pandi Tõs; Kolõdad `muõdi aab lund maha Khn; tämä one koleda vihaga inimene; mijs juanud keväde koledal `kombel Kod; koledad anged aand Lai **b.** adv (üli)väga, tohutul kole palav ilm; kole pitk maa `mennä; Õli `nuorelt kole ilus `tütrik Lüg; Kust ma nägin üht kole ilusa `mustri Jõh; aņņerad, kole rasvane kala; nii kole pime oues Khk; Kole inetu inimene Põi; minu eest ne lilled o kole `armsad Muh; `nairid olid kole suured Mar; Kolõ torõ koõra poõg Khn; kole laisk inime Tor; nii ermus kole kuum HMD; kole riikas inime Koe; kus kole kruusane, sial vili ei kasvagi Sim; tämil on koledad sualased nõid kalad Kod; einamaa on põndaku pial, see on kole `raske `niita Lai; kole keerd lõng SJn; sāngi tulbad olli `kirvega `raotu ja paksud lavvad, kole tugevad Ran; ku lina āste paks om, siss saap koleda pal'lu `peosit; kole ahne inimene Nõo

4. (kohkumist, jubedust või vastumeelsust väljendavates hüüatustes ja ütlustes) tämä õli ninda `vaene, et midagi koleda Jõh; oh sa kole! Vai; rüheb, mis kole kohe Tõs; pealt vaname `surma `kartsin nigu kole VMr; kardab `nõidust ku kole Iis; `lõuna puult `mustab kui kole; üits `aasta lahišt `vihma maha mis kole Hel

koledade koledade Ran Nõo koledasti, väga, hirmsasti küll ta `rüükse koledade; koledade satap `vihma; `audline tij, ei saa `sõita - - koledade jõndsutab; ku pingane lang om, siss kah kangass kakkep koledade Nõo **Vrd** koledamast

koledalt (väga) palju sie Mahu sadam oli peris `kartuli sadam, säält `vieti neid `välja nii koledald et VNg

koledamast koledama|st Lai, -ss Kod (väga) palju, koledasti võt'id koledamass, pal'ju, `tiinta `väl'jä Kod; `paerga on `vaenu küll ma `ilmas, koledamast Lai **Vrd** koledade

koledasti koleda|sti JMd Tür, -šti Ris HMD, -ste LNg Aud Saa VMr Kad Äks, -st RId(-sti Vai, -ste Jõh) Muh Kir Khn/kolõ-/ Tor JJn Pal Äks Lai Plv/kolõ-/ , -ss Kod; koles|t Jäm, -te Muh Hel, -ti Rei Hel väga, hirmsasti, kangesti `kolmes ajas oli `linnu puud ja seda mett oli kohe sääil nii koledast VNg; `sõimas koledast Jõh; `selga nii koledasti valutab Vai; `kohkus nii kolest et sääidust pole Jäm; seal `olli koleste inimesi küll Muh; `suapakengäd `ruäsvad kolõdast sukkõ Khn; paesu pealt püiab koledast angerjid Tor; tervis nii vilets ja `otses, vanudust ka nii koledasti HMD; pala oli koledast, vesi kohe `tilkus `alla JJn; tänavu kevade koledaste `õitsesid õõnapud VMr; siin rabas on koledast `uussa Pal; igas `mõisas oli [viina]vabrik, vanast `aetud teda ju õege koledast Äks; küll kärks pikken kolesti Hel; periss savimaa `pel'gäss kolõdast `vihma ja `kuiva Plv **Vrd** kolõtumast

koledik koledik JMd, g -u Mär kole, hirmus see oo üks koledik koht Mär

koledus koledu|s VNg Vai Jäm Khk VII Muh Mar Mär Tor Hää JMd Koe VJg Iis Äks KJn Hls Puh San/-ss/, koleu|s Kuu, g -se jubedus, hirmuäratavus kui `johto nägema `niisukest koledust, eks sie siis `irmuda VNg; see on üks irm koleduse asi teist inimest `tapma `minna Khk; kül `tehti sõja `aeges koledusi küll Mär; ääd ei kuule `kuskil, iki üks

koledus üheteese `pääle Hää; nüid on ike `tehtud [kividest] `puhtamast, aga `enne oli koledus, `künda ei saand mite Äks; koleduss tull' pääle San Vrd koletus

kolehine → kolõhhine

kolejast koledasti siel old kolejast `ussi Jõe; kui vahest `johtus et [võrguribi] läks kogematta `vastavuod siis `keulamihel oli kolejast `pihjutamist Kuu

kolep kol'ep Nõo, -p Kan, kolep Plv Röp, g -i kõhn, kondine olend kõhn nigu vana kol'ep jälle; eläjätük' kõhnass jäänu nigu kol'ep, kondi `pišti nigu saiba Nõo; suur, pik'k nigu vana kolep Plv Vrd kõlep

koleska koleska kronu `suure [hobuse] jaust ei õld `nindapali `muana, sie õles jäänd `kondisest ja `lahjast nagu koleska vähä ajaga Jõh

koletis koletis g -e Khk/-dis/ VJg Sim Plt(-tes) Pil SJn

1. kole, hirmuäratav olend mühab kut suur koledis Khk; oled üks koletis ikke VJg; suur nigu koletis Plt || lastehirmutis – Sim

2. a kole, hirmus koletis suur mees oli Plt; kohe üks koletis perekond Pil; kinsud `suutumast `pal'lad, väga koletis SJn

koletu koletu spor Sa, Muh Mar Mär Kse Han Tõs JMd VJg KJn Trv Krk

1. inetu, hirmus, kole väga suur uo (hobune), väga koletu elajas Põi; küll lähäb juba koletumas (ilm sügisel) Kse; oo üks koletu inimene, aab irmu `piäle, kasimata ja arimata Tõs; on koletumas läind KJn; ta om `irmus `vaate, koletu eläjes Krk

2. adv väga, tohutult venelastel olid ju koletu suured obused Khk; Rääk on koletu kena värviga lind Põi; koletu `raske Muh; Käärmaän võttis koletu suure puu `parkis maha Han; tuli `vasta koletu suur luam VJg

koleus → koledus

koletus inetus, koledus `Neuksid koletusi ei maksa kellegil tiha Han

kolgakene dem < kolk⁴ ma panni sängü tarõ kolgakõistõ Krl; `säartsõ üt'siku nulga[?] vai kolgakõsõ heinamaal Har || tükike `paprõ kolgakõne San

***kolga|külane** pl `kolgakülased Kolgaküla elanikud – Kuu

kolgaline kolme kolgalise (kolmnurksed) kübare ollu ärrädel pähän puha Krk

kolga|perä jõekäaru sopp Lehmä lät'si kolga `perrä Har

***kolgard**¹ pl kolgardid ”kangastelgede osa” – Mih

kolgard² suurekasvuline, kolge Kolgard - - kis `seuke suurt `kohti kolakas on Hää

kolgas¹ kolgas g `kolka Kuu(-ss) Kod Äks Plt

1. a. pehme kinnikasvanud jõekoht kolgass juess o `karta, ega_t sa voi üsige `pääle `mennä Kuu; kolgas on `pehme, et sa `piale ei või `minna Plt b. koldas kos roho mättad, vähid on seal kolgaste sehes Äks Vrd kollas²

2. (pool)saar meil oli Pajusis einamaa, jõe saare pial, kutsuti ka kolgas; lähme `kolka eina `maale; kuus vakamaad oli se kolgas, obuse raua `moodi Plt

kolgas² kolgas g `kolka Kuu Jõh Khk Tor Jür Kad Trm Kod Lai SJn Nõo metsanurk; kõrvaline maakoht Ei mina `tohtiks küll elädä siel `metsä`kolkass Kuu; Kes tiab kust `kolkast õli `vällä `kargand; Kõik `kolkad läbi käind Jõh; Kolgas oo `siuke kõrvaline koht `kuskil Tor; Igavene kolgas sie meie küla, käi kolm-neli `versta, `enne kui siit `kolkast `kuškille saad Jür; tuusib kõik `urkad ja `kolkad läbi Kad; `õstis `sinna metsa `kolkasse maja SJn Vrd kolk⁴

kolgas³ kolgas g `kolka "vitstest korv põhu tassimiseks" – Aud

***kolgastama** Kus on `konti `kolgastanud, `sinne `konti `kolgastagu (nikastussõnadest)

Lüg

kolgatama kolgatama kolksatama Õkva kõvaste kolgati, kui ta säält üleväst maha satte
Nõo

kolgati on rapud `ollid `lehmdel `kaelas, ikka kolgati kolgati Muh

kolgats¹ kolga|t's g -tsi linalõuguti võta kolgat's, kolgi linnu San **Vrd** kolgits

kolgats² kolgats g -i Kod kolge mai-lmatu pitk, nõnna ku va kolgats Kod **Vrd** kolgerdis

kolge¹ kolge Ote Rõn/-l'-, g `kolkme Vän Tor Kod; kolga Saa, g `kolk|me Kod Hls Krk TLä Kam Kan Lei, -ma Vön Kam Ote V(-mõ Kan Krl Vid); pl `kolkmed Hel; g `kolk|ma, -me San linapeo kolge oo lina piu, mis oo pehmese `tehtud Tor; meil õli lina masin, lipima `kolkmid `alla Kod; kait's ja kolm kolgad ütte, tetäs üt's suur väant, pannas ike kolm kolgad väänu sisse Hls; kolm või neli kolgat pannass kokku ja väänets `väändu Krk; kui üte peo ärä suid, om üits kolga; `kuytslede `pañti kolm kolgat Ran; karjalat's tegi `kolkmit ja tõi rihest `vällä, `ände tollõlõ ette, kes lina `kolkmit `trul'le ala `laske Vön; seto^o `kõütvä^o lina^o `kolkmohe; mitu kolgant kokko – üt's kuurst Kan; Viis kolgand `võetas pandas `kuursti Urv; kolga pandasõ ütekõrraga maässina pääle Har; inne `kuyt'sli `kakmist horgutõdi kolga ilusahe är^o; lina pio rabati rabaja pääl huust `puhtass -- kui ar^o `suit'i, sai kolga Rõu; `kolkmo lastass trul'li alt läbi kolm vai neli `kõrda Röp; sa olõ õi rabanu kolgantki^o Se || ku taevas `kolkmen (vines), siis tehä linu Kod; Linna külvetes sõss ku taavaas o'l punnõh ja kolkme Röp

kolge² kolge g `kolkme Mär PJg Nis Juu Ann, g `kolke Mär Hag Ann/n -es/; pl `kolkmed Rap JMd JN VJg Kad, `kolged JN VMr Sim, kol'gid VMr

1. a. looma kütke ma olen ju ise kolget teind ja `looma `kinni pand; ega enne ket'ta olnõ, siis `pañdi ikke `kolkmetega kinni Mär; lehm oli `kolkega `kinni Hag; vanast `pañdi loomad `kolkmesse, nüid pannakse ket'ti Juu **b.** (sea)rangid lehm ei pääst siis läbi aea väelale, `kolkmed olid `kaelas Ann; kuradille (seale) `tõmma `kolged `kaela, siis ei lähä pahanduse `piale VMr **Vrd** kolgipuu

2. pl a. põhukandmisvahend, loogused põhu`kandmise kol'gid `murti kuuse või sarapu oks kahekorra ja nüer `pañdi vahele; kolgetega viisime ära põhu lattu VMr; `Kolkmeid `oskab igäüks teha; oia otsast `kinni `kolkmetest ja muutkui taäsi Kad; Pient `pahmamise `põhku sai `viia ainult kolgetega Sim **b.** kaelkoogud – Rap

kolgeline kolgeline (kolgõ-) nurgeline ratass ess ole alati periss ümärik, kolgelised olliva tõesed ja `loksiva sääil telle otsan Ran || fig mõni alambass jäänu luyum, kui karvand om jälle inetu, kolgõline Ran

kolgerdama kolgerdama Mus Jaa Jür, `kolger- Jõh hulkuma, tolgendama Mene, käi `ulgu ka `õues -- mis sa `kolgerdad `ühtä `puhku jalus (kassile) Jõh; oma obusega kolgerda Saarema ka veel läbi Mus; `koivab `peale külakaudu, ei viisi tööd teha, kolgerdab küla mööda Jaa

kolgerdis kolgerdis pikka kasvu inimene – Jäm **Vrd** kolgats²

kolgerdune `kolgerdune pikaldane moned `miehed, `kolgerdused `toised Vai

kolgikivi pesukolkimise kivi Linased `riided juba kol'giti, rihi`tuade aeg `olli `kuskel kol'gikivi, mere äärest ot'siti, ää laia libeda kül'lega Hää **Vrd** kolgipakk **-kurikas**

= kolginui ku meil siin `rohkemb uppe `olli, siss kolgi kurikuga `kol'kseme Ote; ta_m kol'gi kurik, kellegõ_kolgat `mõsku ja kike San **-laud** lokulaud kolgilaud `olli ülevän kate puu vahel -- sinna lavva pääle siss `lüüdi puu vasaraga Nõo **-nui** pesukurikas kolgi nuiaga kolgitse `suuri `riidid Muh; kolginui kellega pesu kolgetse Var; Vanasti, ku `ol'li linane ja takune pesu, ega sis `riikimist põlnd. tambiti kol'gi nuiaga läbi ja `ol'li ia küll Tor **Vrd** kolgikurikas **-pakk** pesukolkimise pakk – Tõs Khn **Vrd** kolgikivi **-pihu** lõugutatud ja ropsimata linapeo – Lüg

kolgi|puu 1. puukütke kol'gi `puuga `pañdi loom seena `külge `kinni Mär

2. kolk hobõsa pandass kol'gipuiega sinna konksi_manu kiñni?, siss nakatass maad `küñdmä Har || kol'gipuu, `tooga kol'gitass linno, `rõivit Plv

Vrd kolge², kolk¹

kolgi|raud saha osa – Mär Kod

kolgis|puu linalõuguti `kolgis`puuga `kolgiti; `kolgispuud oli `puudest ja siis jalad all VNg; `Kolgispu õli `palgist `vällä `raiutu penk, `krõmpsud sies; `käisimmä `kolkimmas `kolgisputtega Lüg; Vait ei õle mitte `millagi, `ühtä `puhku `lõuad `plaksuvad nagu `kolgispu `kaaned Jõh; vanasti põlnu masinat, muudku kolgispuuga Hää; linad kol'giti kol'gispuuga Iis; kol'gispu tõese õtsa all õlid jalad, saba õli muan Kod; kolgispuul oli seande lai lõhk sehen, kos lina peot tõmmati Trv || fig suurest, kondisest olevusest kie on `õõne `kontidega `üöllässe `nindakui `kolgispuu Lüg; `Lehmad `lahjad kui `kolgispuud IisR; ta on igavene -- kol'gispuu Hää; see mõni obune, kuradi kol'gispuu Lai **Vrd** kolgitspuu

kolgits kolgits g -e Krk T(g -õ Võn, -a Ote); kol'gi|ts g -tsa KJn, -dsa, -dsõ, -tsõ V(kol'kits Röp Se); kuol'kts Kra

1. lõuguti kañepi kah kakuti ärä nigu linagi -- siss kolgitsega kolgiti Ran; `uypis vanast `olli kolgits, siss `tulli ürss Nõo; kol'gitsõga lina `kol'kimine `ol'le rasse tüü Võn; pal'lukse siss linnu tetti, pal'lu sa jõvvat tsälgutada tolle kolgitsega Ote; lina_kuivati är?, sõss `naat'i kol'gidsõga `jauhma Krl; Kanepiid iss saa muidu?, nuid kol'gidsõga kol'gitigi; Kol'gitsõl ol'li neli `jalga, üte otsa puul pikembä?, tõsõ otsa puul lühembä? Har; Ku_kotun ei_püsü?, panõ kol'gidsõ `kaala Rõu; kañõbi_kol'giti ja linnu ka kol'giti kol'gidsaga? Vas; kol'gitsaga lätt tüü `hirmuss igävähe Se || fig (kõhnast olevusest) lehmäkoñt om kõhn nigu vana kolgits Nõo; ta om kõhnass jääñü_ku kol'gits Kan; tüü -- om jo noorõst pääst sääne pik'k ja kõhna nigu vana kol'gits Urv; Tsiga ol'li keväjä ku_kol'gits Rõu; ta om nii kõhnast jääñu kui kol'gits Se; vana lihm ka kui kol'gits jääñü? Lut **Vrd** kolbisk(u), kolbits, kolgats¹

2. seadeldis telgedelt võetud kanga pehmenamiseks kas teil om `rõiva tõmmada kol'gitsat Se

3. toobripuu keskele riputatud lühem puu, mis käis läbi toobri kõrvade `Tuuripuul ol'li jäl iks kol'gits; Ja kol'gits ol'li jäl_ket'iga? vai kõüdsega -- kõüdetü [toobri] puu `külge Urv

4. töö- või veoriista osa – Urv

kolgitsema kolgitsema Krj Nõo

1. kõpitsema kolgitseb `õhtani `seina teha Krj

2. linu lõugutama vanast kolgitsedi `linnu, mia linakolgitsemist es näe, miu `aigu `olli lina masin Nõo

kolgits|puu = kolgispuu vanast oli kolgitspuu -- kaks suunt `sisse `tehtud, kaan pial, `pañdi lina pihu vahele Lai

kolgitus|kurik pesukurikas miul om vijl miu vanaemä kerituss pulk ja `rõivakolgituss kurik alali Nõo

kolgi|tõlv pesukurikas Kol'gitõlv -- mõsu kol'kmisess Urv; Ku_kol'gitõlvaga tuu linanõ mõsu kuivalt är_kol'giti, sõs tuu mu_helgäss; kyyt' ol' säänä kañdiliisi `serbiga?, säänä kol'gitõlva `muudu Rõu

kolgots kolgots g -e rippuv, kõlkuv asi **a.** (munanditest) jääral ja, koeral ja, pullil ja -- suured kolgotsed taga Mar **b.** niiepõrad niie kolgots Mar

kolgutama¹ kolgu|tama Kod/kolgo-/ Lai Plt Ran Nõo, -teme Krk; `kolgu- spor R(`kolgo-Lüg Jõh)

1. kolistama; kolkima linu `kolgutama VNg; alate pliita suu eden kolgota pääväd õtsa puid `raidu Kod; lõugutiga kolgutati linu Plt; mis sa ussest kolgudet sää, tõine kolguts pääl usse sel'lan Krk

2. keelt peksma kaks `kolko kolgotavad, mes muud ku muid inimeisi; mina ei aka sinuga `vassamiisi kolgotama, `lõugu lõõgutama Kod

3. uhkustama, suurustama mes sä kolgutad ennäst, egä sa ni rikass ei ole Ran; ei pane ta raha rõevaste pääle, temä ei kolguta `endä; pal't kolgut `endä üless et -- temä om ohvitsijr Nõo

4. a. (asjatult) hulkuma, kolama, aega viitma Mes sa `kolgudad kogu `õnmeduma `päivä küläs Kuu; `kolgotab `käiä ühest kõhast `tõise Lüg; vana kolk, kolgotab `ümber Kod; noored inimesed kolgutavad `ringi Lai; kolgut niisa-ma, `iste, viit `aiga; kolgut tolle päevä ärä, es näe üttegi jänest Ran **b.** rappudes sõitma lähäb üht `santi tied `müüdä, `kolgotab obosega `mennä, ei jõle üvä tie, `luobib `siia ja `sinne Lüg; naine oli postividaja, obusega kolguta, oli sij ilm missugune tahes Plt

***kolgutama**² vanadus kolgutab (pane kolkuma) ää `riide ja kal'la Juu

kolgutid pl kolgu|tid Tor VJg Trm, -timed Vig JõeK; `kolgu|tid VNg Jõh(kolgo-), -timmed Kuu

1. niiepõrad `kolgotid ehk `püörad rippuvad `niie puu `küljes; `kolgotite `külge `saavad `niie keppid `niisidega `siutud Jõh; kolgutimel on ratas sies, pael käib sealt üle, sie käib iga kord `ringi kui `alda vajutata JõeK

2. koot, pint rukkid [peksti] `jälle `vartaga, mones kohas `üieti `kolgutidest VNg

3. adra osa – Jõh Tor

4. (pilkenimetustest) `Kolga-`Aabla `kolgutimmed, `Kiiu-`Aabla `kilgutimmed rlv Kuu

kolgõss kolg|õss g -esõ aeglane, pikk, kõhn inimene tuu poiss ol' igävene kolgõss Rõu

koli¹ koli Kuu VNg Lüg Vai Khk Kaa Muh Rei spor L, K Iis Kod M Puh Nõo Rõn Kan Rõu Se kraam, (vanad) asjad, kola Kas said oma kolid ka `varju ala `panna Kuu; ne on `tühjäd kolid `nurkas Vai; Küll Mihkel oo eesele seda koli kogu ajand Kaa; kolib oma koli kokku Hää; oles vaja `ühthe puudikud, kus vana koli `sisse visata Saa; kõik kohad koli täis, aja rehe `ahju parem Juu; koli kuormad viisivad kolid ära JJn; `viedi kõik kolid kalid ära Kad; siäl (eeskojas) sõesid nisukesed kolid, mes es taheta õue `piäle jättä Kod; kui ned `mõisnikud ävitadi_s `müidi seda koli ära, `mõisnikude koli Äks; vana kili ja koli täüs kik'k

kotuse Krk; *ma`kaie et, mes tuu koli vedelep* Nõo; *teil om õigõ_pal'lo taad vanna kol'li* Kan; *koli, uma maja kraam* Se **Vrd** kolime, kolu¹

koli² *koli* g *kolju* S(g *kol'lu* Jäm Kaa, *koli* Khk) Rid Kse(g *kol'lu*); n, g *koli* Kod; n, g *kolju* Mus Kaa VII Rid; n, g *kol'l'u* Kaa Plt, -o Mar **a.** töö- või tarberiista pead (puuosa) ümbritsev metallvõru; eseme pea metallist ots *`vastu`lehte pæe otsa pæel nua koli, koljuks`üiti* Jäm; *rõuk`pæeltse`otstele koljud`pæele tõmmetud, rõuk`pæeltse koljud; ige koljudega o ige paku all`kindi; kepil keib ka koli`otsas* Khk; *nua kol'lu läks`katki* Kaa; *vask koli pannakse tera`poole`otsa; koljud pannakse puust`peale* Krj; *`naasli kolju`naasli pääl* Pha; *kui pole seda koljut mette, siis noa pea pakatab ära, läheb`luhki* VII; *`Põikli pæedel pole`koljusid* Emm; *noa kol'lod oo liigetsnoal* Mar **b.** putk, mille sisse asetatakse eseme vars või muu osa *sita angudel one koli taga, koli`sisse`lüätse vars; irre angu koli; konks ater on kua koliga* Kod **c.** aisapära nüid *one ravvass aesakolid, vanass õlid aesaperäd; aesakolid`pañtse`reele jalasse`külge esimässe kõdarite`kõsta* Kod **Vrd** kolju¹

koli³ *koli* g *kolju* spor Sa(g *kol'lu* Khk, *koli* Mus Põi), Kse(g *kol'lu*)

1. ilma sääreta sokk *kui vanast raadi kihjad olid, siis olid koljud, nee olid ilma sääreta sokid`kingade sehes* Mus

2. valge jalaga loom *vanast sihand obu killel neli`jalga keik koljud olnd, se`viidud rahata üle väina; kõrb obu ning koljud jalad; obusel tagumised jalad kol'lud* Khk; *obu, kel`valged jalad, oo kolide`jalgadega* Mus; *koljud jalad, poolest säärest saadik`valged, kabja roonist akkab`peale* Jaa; *kol'lud jalad* Kse

koli⁴ *koli* g *kol'lu* Tõs, g *kol'ju* Khn viimane kevadine jää või lumehang *küll siäl aa`iäres ange`kol'ju viel; siält kol'ju piält suab küll läbi* Khn

koli⁵ → kolju¹

koli⁶ → kolju²

koligas *kaigas`Korja nie puu koligad`toiste jalust; Eks`lastele* (kes vorstipainet laenama tulid) *`annetud siis`jälle mõni`ümmärgüne puu koligas käde* Kuu **Vrd** kalikas¹

kolijalg S Mar Kse Han valge jalaga loom *kolijalg on`valge koodiga obu* Jäm; *obu ähk lammast`üitasse koli jalaks kui koljud jalad on; meitel on nii koli jalg varss, keik neli`jalga koljud* Khk; *Obuste`ulkas oli üks kolijalg kõrb* Kaa; *kui alt o jalg teist`karva kut ülalt poolt oo, siis nee oo kolijalad* Muh; *kolijalg, kas üks jalg või`ulka`jalgu* [valged] Kse || *Ise kut suur kolijalg* (inimesest, kelle sukad või sokid on pahklust allapoole valged) Põi **Vrd** kolujalg

kolijantka (pikast mehest) *suur`pikk mijs niu va kolijañtka* San

kolijass suure kondiga *suur kolijass`luyuma* Krk

kolikamber *vie`sinne koli`kambri ne vanad risud* Vai; *koli`kambris oo kola raem* (kraam) *sehes* Muh; *koli`kamber, `senna vesatasse va tühäd`astad mis änäm ei`aita* Mar; *kolikammer, kus`õduke vana präht* Var; *meil seal kemmergu ja aeda vahel on koli`kammer* Juu; *koli`kamber kohe vana`kruami`viskad`sisse* Kod || fig *nied läksid juo koli`kambri, nie rüsäd, tulid`uuemad`jälle* Kuu; *nüüd nad* (tuulikud) - - lähvad *koli`kambrese, nad äi jõua änäm oma otstarbet`teita* Põi; *tol'lid* (mõõtühik) *on jo ka nüüd koli`kambris* VMr **-koorem** *kraamikoorem koli`kuormad viisivad`kolid ära* (kolimisel) JJn

kolima *koli|ma* spor R eP, Trv T Plv Har Rõu(-mma), -me Hls San, -mõ Hel Krl kohta vahetama; teise kohta elama *asuma kuhu se vana`mulda* (vanainimene) *vel koli; kuhu miä*

kolin ne `kraamid Vai; kolime elud `puhtaks Khk; `enni vanal ajal oli `pal'lo kolimest, teomed kolisid öhöst mõisast `teise Mar; Sui kolimõ tuast `kambri Khn; kolib oma koli kokku Hää; nüid ta kolis oma kolidega meilt minema Juu; lehmad said [kevadel] reiale `viidud ja siis tüdrukud kolisid `sõnna lehma `lauta `éndid (magama) Kos; Üheksa kõrda kolida on niisama kui üks kõrd põleda Trm; kassil `ol'le kat's `poiga ärä ollu, siss nakašs kolima Võn; koli siist minemä `hindä; kolimi minekit inne Plv; nu_kollõ `tõistõ `paika minemä; nakass `kraami kokku kolimadõ Har; timä kolõ jo minev`aastaga siist är[?] Rõu Vrd kolama³

kolime pl vanad asjad, kolu *mis mea su vana kolimidege tij; aida nurk vanu kolimit täüs || kolises jalan ku kolime* (suurtest jalanõudest) Krk Vrd koli¹

kolin kolin g -a R(n kolina Vai) spor eP, M(g -e Hls) Ran Nõo; kollin Puh Nõo Rõn San Krl, g kolina Plv, kol'lin Võn Har Rõu Se, g kolina müra, kolin küll oli kolinat `kuulla VNg; nagu `lapsed `kuerust `tieväd, üks kilin ja kolin `ühte `puhku Lüg; midä kolina se säl `kuulu Vai; [vargad] tegid kolinad ning koer akkas selle peel kisama Ans; tuli suure kolinaga ülalt ala; `aerude kolin keib juba ee, jo ni `varsti `ääre tulad Khk; Sui olid vanad puu rattad -- tasa joosid, `miski kolinad polnd Põi; üks `kange mürin ja kolin oo `taeba all alati, lennukid keiväd Mar; tal'li uks kukkus nii suure kolinaga maha et Juu; (puunõude küürimisest) kõik küla nagu mai-lma kolin oli iga `lauba Äks; ku uue `aasta `jüüse kolint kuulet, siis saa `surnut Krk; `vankre kolint om kuulda San; ma_heräsi üless tuu kolina päält; puu vai laua kol'lin Har; kivi_ka tul'li_ku kol'lin mäe`kaldõst `alla Rõu || krapp on puust -- ja kolin sees Lai

kolinal kolina|l Hlj Jäm Khk Põi Kul Vig Var Tor Hää Juu JMd Kad Plt KJn Trv, -ll Jõe Kuu

1. kolinaga, mürinal [jääpangad] *siis tulit sinne `randa kive `otsa, siis `vieresit kolinall Kuu; puud tulid kolinal ülalt ahju pelt (pealt) maha Khk; üle aea läind kolinal Kul; rehe ar'k -- `pändi parde taha, siis tulid kohe kolinal vihud `alla Juu*

2. vulinal, mulinal *`juoksis kohe kolinal `silmi`kausi [vett] täis Hlj; Seal on kulidi augud, kevade vesi läheb sealt kolinal `alla Põi; kebäde jooseb naa mis kolinal Vig; jõe põhi on sial kõva ja kivine, kivide vahelt jokseb et kolinal Kad*

3. korruga, kiiresti *eks jää tükk livestock jala ald ärä, `langesin kolinall maha Kuu; solikad `juusnu kolinal maost `väl'lä Hää; tegid `kohe kaerad ja ohrad kolinal maha Juu*

koline (valge jalaga hobusest) *kolijalg, mõnel oli üks jalg koline Jäm Vt kolijalg*

kolinik kolinik g -u äkiline kolin, kolksatus *kolinik one kui kolissad, `viska või puu süüless maha; obese pillutus siäl, `irmus kolinik ja mürinik Kod*

kolinits kolinits g -õ Har puujalats *Ei olõ ma su kolinitsi nännü[?]; puu kolinitsõ[?] -- neidega murrat jala_`kat'ski Har*

kolipea kiilaspea *Äi tea kus sa `söukse koli peaga seltsis lihad Põi*

kolisama kolis|ama, -ta Trv, -ta[?] Plv; -amma Har Rõu kolisema, kolinat tekitama *Parrõ_nuu_mugu_kolisi ja leeväpät'si_joosi_maha nigu `mat'skna; Hobõsõ_kihutasõ[?] ülejala nigu_traavli[?] ja tõll takahn mugu_kargõllõs ja kolisas Rõu || nuu (kivid) lätsivä Tartu `mõisade nigu kolisass Kam || korisema kõtt om jo[?] tõhjä, kolisass ennedä Har*

kolisema kolis|ema Kuu RId spor S, Mär Kse Tõs Tor Hää Ris Juu JMd Koe VJg Sim I Plt KJn Ran(da-inf kolista) Puh, -eme Hls Krk, -õme San, -õmõ Krl, -õmma Rõu Rõp, -õma Urv Plv; pr (ta) kolisõss Se

1. kolinat tegema *Kolises`nindagu kott vana`rauda Kuu; eks ne`riistad kolise`vankril Vai; jää killud kolisevad`raandas Jäm; kannud kolisesid`vankres Tor; lähäb`jälle selle kivi`koormaga, kibid kolisevad Juu; liha põle,`pal`lad koñdid kolisevad`kernus Plt; mõni regi kolisõss kah, ku ravva? ei oolõ? ala`pantu Rõp; ratta ka kolisõsõ? Se || korisema miul kolisess sehen, võtt ku üt`s virin ja varin Krk; apu piim pand kõtu kolisõmõ Krl || kajama tuba tühi, nõnna koliseb`vastu Muh Vrd kolisama*

2. kiiresti voolama, tugevasti keema *Vesi jooseb saha vagude vahel nõnda et koliseb; [kartulid] Keevad nõnda mis kolisevad Põi; vesi kolises`irmsast VJg*

3. valjult kõnelema, lobisema *too kolisi`irmsalõ, kõvastõ kõnõli Urv; mis sa tah kolisõt nii`pal`lo Se*

***kolislõma** kolistama, müra tegema *mis sa kolisslõdõ Lei; nimä? - - kolizlõsõ? Lut*

kolistama kolist|ama R(-amma VNg Lüg Vai) spor eP(koliss- Kod) M(-eme Hls), Puh Nõo Kam Plv Se, -õme San, -õmõ Krl, -amma Har Rõu Vas

1. kolinat, müra tekitama *mis sa kaapjalg kolistad Jõe; küll tämä sääl kolistas ja`luapis Jõh; lehm kolistab kettidega; mis sa akad kolistama nii vara Khk; kui sa_p kolista, siis ta_p kolise koa mette Muh; ää kolista nii`val`lu Mär; va kass kolistab tuas Hää; vana`oasta`õhta käisime ikke`kuulamas,`kui kolistakse kusagil, siis tuleb`surma; va kašši kurivaim kolistas ta (kausi)`õösse riivuli pealt maha Juu; koer`mõtlepki täna üesse külle`alla (voodi alla) kolistama`jääda JJn; mes sa kolissad suabassegä; kodokävijäs käenod lakan, kolissand`laudu Kod; kes kuulep vana`aasta õdagu vai`üüise laua kolistamist, tuu saap_s mehele Kam;`tütrigu? kolistõsõ?`sahvriil Krl; kašs nakass tarõn kolistamma Har; kolistagu ui?, lat`s heräne üless Vas || (müristamisest)`taevatoat kolistab Koe*

2. korisema *siest akkab kolistamma Lüg; kui sihäst sedavisi kolistab, siis`eetasse: kallab sihäš Khk || (ebaselgest kõnelemisest) see oo na kole ealega, kolistab aga`peale, põle`selged ealt mette Muh*

3. hulkuma, kolama; logistama *Noorestpeest sai jõuluteaegu ikka külasi kaudu kolistud; poiss tuleb [rattaga] kolistes koju Kaa; jää`rinde peal kolistab (hüljes) Krj; Kolistas sii selle va autuga ikka mütu`oastad Põi; akab kolissama müüüdä saana`seinä, ei`märkä`valgen saanan ärä käedä Kod; lupard kolistab ühest kohast`teise Plt*

kolistand (inetu, kõhna näoga inimesest) *kolistand`näuga Hlj Vrd kolistund*

kolisti descr *kolisti Jäm Põi Muh Mis kolisti sool täna`kaelas on Jäm; ta läheb puu kolistitega (puuratastega) Muh*

kolistund *kolistund kondine, kõhn küll se mies on`kolistunne`näügä Kuu; see`nõnda kolistund`näuga Hlj Vrd kolistand*

kolistus *kolistus g -e VNg Tor JMd VJg Iis Hls Puh kolin, müra kolistusi oli kuulda VJg; vällän om üits igävene suur kolistus Hls*

koljak *koljak Krl; kol`la|k g -ku Krl Har, g -gu Urv*

1. laudjalastega kelk; adra- või palgiveokelk *lat`sil`ol`li kol`lagu tettü; kol`lak ol`l`palkõ vetä kah Urv; panõ? kol`lak adralõ ala? Krl*

2. fig (vanast inimesest) *mis sa vana kol'lak viil kõnõlõt* Har

koljak(as) *kolja|kas* Kaa Pöi Emm, *kol'la|kas* Tõs Hää(*kol'ja-*), g *-ka*; *kol'ja|k* TMr, *kol'la|k* Trv Hel Ran Kam Kan(*kol'ak*) Urv, g *-ku*

1. paiguti veel sulamata jää; jäätus, kelts *üks tükk paljast, teine koljakad ne_o jäelaegud* Pöi; *kol'lakas juba suland jää, mis lumest järgi jäänd* Tõs; *kui kolss vähämbäss jäi, siss viil kol'lak jäi sinna maha* Ran; *Kol'jaku pääl regi viil libiseb* TMr **Vrd** *kolak(as)*²

2. lumeta, külmetanud maa *Tee oo seike koljakas, libe, peab oosteale porgid alla lööma; See menepäine külm oo juba maa üsna koljakaks tõmband* Kaa; *naa koljakas tee et obu rovad äi seisa all* Emm

Vrd kollakane

koljakukene dem < koljak (kelk) *lavvust tetäss kol'lakukõnõ* San

koljand *kol'jand* g *-i* Kod, *kol'ja|nt* g *-nti* Krk *koljat suur inimene ku kol'jand* Kod; *pik'k ja suur ku kol'jañt kunagi* Krk **Vrd** *kolju*³

koljat *koljat* Jäm Pöi Mar Aud Saa(*-l-*) Plt(*-l-*) Krk Ran, *koljat* Kuu Jõh IisR(*-l-*), g *-i*; *kol'lat* Kse(*kol'at*) Juu Ote suur kasvu inimene *Mutku mendigi sene suure koljatiga rindupidi kokku* Jõh; *Sel kol'jatil on mitme mehe ramu* IisR; *Mees kut koljat* Pöi; *volakas inime nigu koljat* Aud; *ei tää, pal'lu selle kol'latil ka peas rõõvast minema* Saa; *pikk ja suur ku koljat* Krk; *naeste rahvit nii suure ess ole, noid ess üteldä koljatiss* Ran **Vrd** *koljand, kolju*³

kolju¹ n, g *kol'ju* (*-o, kol'lu, kol'lo*) Jäm L Hag Juu Jür HJn JMd Kad Sim Trm Kod Plt Pst; n, g *kol'u* Aud Hää Saa Kod(*-o*) Har; n, g *koli* Tõs Kod; *koli* g *kolju* (*-o, kol'lu*) S Var Tõs Aud; pl *koli*² Lei

1. mäenukk, madala mäe hari, kõrgem koht *mis sääl kolju otsas kasub* Pöi; *rauna pialne kol'ju koht* Muh; *tietä kõrge kol'ode piäle vil'jä; siäl mäe koljo õtsan ei taha kasva kedägi; kõrged mäed ku igävesed kol'ud; ange koljo* Kod

2. saani, ree kõrgem esiosa; vankri otslaud [saanil] *ees peä juures oo kol'lu* Vig; *üks istub ette saani kol'lu peale* Kse; *saani kol'ju oo ees - - et obu lund piäle ei pillu* Var; *vaata kas kol'lus oo veel einu; istus saani koljo piäl* Tõs; *pañni jahu kol'i kol'luse* Tor; *niine koorest olid soanid, kolju oli peäl* Juu

3. a. saani, ree seljatugi, kori *saani kol'lo* Mar; *rie peale pannakse kol'ju* HJn b. tooli seljatugi *koljuga iste; So riided on jälle tooli kolju pääl* Rei; *kol'uga ja ilma kol'uta iste* Hää c. nukid sadula ees ja taga võtan *kol'u nupust kinne ja tõmman oma kiha üles* Hää; *puu sadultel olli sadule kolju, see kõrgem osa olli kolju* Pst

4. sõrmuse pea sõrmuse *kol'lu, kol'luga sõrmus, kivi peel* Jäm; *mis pealt kõrge oo, sõuke kandiline või ümmargune, se oo koljuga sõrmus* Muh; *kol'luga sõrmusel oli teene jägu pial* Hag; *kol'luga sõrmus oli nel'lanurgelese plakatiga* Juu

5. pl rangipuude ülemised otsad *enne elu aal olid rangiputel kol'jud, kol'jud olid ilusti lõegatud ja kirjutud* Juu; *kol'ludega rangid* Sim

6. pl sõrmused *sõrmõ koli*² Lei

Vrd *koli*²

kolju² n, g *kol'ju* Jäm Khk; n, g *koli* Jäm Ans Khk Tõs; *koli* g *kolju* spor S, Rid Var Tõs Khn; n, g *kol'lu* Jäm Khk, *-o* Mar *pealuu*; fig *pea ma anna soole kolju pihta* Jäm; *kukkus nõnda_t pee koli laksus vastu ust* Ans; *paljas pee koli - - linnud söövad liha ümbert ää;*

laps löi `eese kol'lu ää; sellel on tark koli, see piab keik `kinni Khk; [kass] sööb lesta koljusi Vll; kalakoli on nii `kange ät nuga_p aka `piale; Vana emis kõva koli, peab ikka mees olema, kes moha lõõb; So koli akkab juba paljaks minema Pöi; küll sellel o koli `otsas (suur pea) Muh; koli paljas Phl; silgu piä koli Var Vrd kolu²

kolju³ koljat oli suur mees kui kol'ju -- nisuke suur kol'ju ikke sööb ka kõvasti Plt Vrd koljand

-koljul Ls umbkoljul

kolju|laud otslaud vankri või saani eesosas sõedu`vankrel on kol'lulaud pial PJg; jalad kol'ju laua all Jür

koljuma¹ `koljuma kiljuma midäss `koljugu ja `kliuhkagu Kuu

koljuma² `koljuma, (ta) koljub "kala päid otsast lööma, nii et osa koljust jääb keha külge" – Pöi

kolju|mees fig nupukas, leidlik on see äga kolju mees, see osab keik asjad arvata Khk; kol'umees `öeldi ennemast Kei; sij on kol'u mijs Krk Vrd kolumees

koljut(id) pl härjarangid ärjal kol'jutid kaelas, kõverad puud, `riidest pad'ja all; pane ärjale kol'jut `kaela Lai

kolk¹ kolk g kolg|i Emm, g -u PJg Rak Ksi Trv Pst Hls, -a Var Tõs Pär Kan, `kolgi Kuu, `kolka Lüg; kol'k Mar Kei Lai Vön Se, g kolgi Sa Muh LälÖ Tõs(kolga) Amb Hls Krk Hel Nõo Kam Ote Har, g kol'gi spor L K, Iis Trm Kod San Krl Har Rõu Plv Röp; pl `kolkad VNg IisR(`kolkid), `kolgud Kuu VNg, kolgud ~ kolgod Mih, kol'gi² Vas; g kol'gi Urv

1. (puust) esemed **a.** adra või äkke veopuu, mille külge kinnitatakse aisad *Kolk on kurg`atral `aisa `õtsas, `kolkaga paremb obosel `kierada Lüg; Täna on `sahkamine läbi, see va aiste kol'k läks `katki Pöi; kolgad olid `sitke kase puust, nupid `otsas, `sinnä `pandi rihmäd Var; veoraua `külgi kõevad kolgid, kolgide`külgi aesad Tõs; kol'gi külges olid trengid ja `trehgega `pañti obu ette Aud; sahk`varte `otsas on kol'k, kui obene ette pannakse siis obune sellega viab Koe; kol'gid `tehti adrale kua Trm; suure adral om üt's suur kol'k ja kait's `väikest `kolki Krk; adra `tiisli `otsa käis tel'raud, `tiisli konksu `otsa käis kol'k, tolle kolgi `kül'ge käis viil kait's `kolki Nõo; vanast olli vehmerdega äglisid kah, nüüd om kolgiga ja kõüdsega Ote; Saksamaa adral pidi kolk olõma, muidu es saa hobõst ette `panda² Urv; `atru ja `äklõ man omma² kol'gi² Krl; sinnä`trull'i ette `pañti kol'giga² üt's hopõñ ette Rõu; kol'k om mink piteh hobõst saa ette `panda² Se **b.** rehepeksuvahend, koot `kolkal on vars `õtsas, nui taga Lüg; `vasta `seina `estest rabatud ja siiss `nende `kol'kidega `saivad `puhtast `lüödud IisR; Kolgid on pika varre otsas, nendega kolgiti vili ära Jäm; mugadel olid söuksed kolgid ehk nuiad, mis `keertsid varre `otsas Kaa; vart on ühe`tükne kõver puu, kolgil nui on võrraldega `otsas Krj; pindad ehk kol'gid, need on üks Kir; pärast pekseti pindadega, kol'k oli sial `varre `otsas Ris; vanasti pekseti `rehte kol'giga Koe; kolki andma peksta andma Tahid kätte `maksta, `läksid `kolki `andma IisR; `andis teesele, tegi teesele `kolki Tõs; sinul saab `kol'ki `antud Ris; kolki saama peksta saama küll tama sai `kolki Vai; sai isa kääst `kolki küll, aga kas ta sest kuulab Khk; Kis `koera tiib, sij `kol'ki saab Hää; sai sel'simaja juures `kol'ki VJg; sij olli `kolki saanu kõrdsin Krk **c.** kütke, pand `luamil on `vitsust `kolkad `kaulas VNg; vanal ajal õli siis `lehmä `kaulamused, `kolkad Lüg; millega veis seinä küljes `kinni keib nee on kolgid Khk; Obusel oli pannaga kol'k `kaelas kui ta üle aja toppis Pöi; kolk `olli seinä müüri `külges,*

pael `olli kolgi august läbi Muh; ärja kolgad, puust `tehtud Tõs; [pahur loom] üppas selle kolguga ikka üle aea, pidand see kolk kedagi PJg; emmis - - läks mõesa väl'läle, rangid `kaelas, kui see ei aedand, siis `paändi kol'k järele Juu; [jahikoer] läit's `mõtsa kigen ta kolguge Hls **Vrd** kolge² **d.** värava sulgemispuu kolk pistetse värävä kahe pulga vahelt läbi, teene ots jääb teese pulga taha Tõs; õue väräväd olid `kol'kidega; kui värä `kiñni `paändi, siis kol'k `paändi värävä sõlest läbi teene`poole Juu **e.** kandmisvahend puu kol'gid - - kus nied pajad otsas rippusid KuuK; nied old kol'gid, vitsad olid kokku kieratud jah sedasi luoga `muodi jah Amb; `kolkad [olid] kase`okstest `tehtud, selle `piale sai põhk `pandud JJn; `tjurepuu ja kol'k, raud vahepääl, kol'k pistets `tjure `kõrvest läbi Krk **f.** pulgake, lauake; puulatt siis `paändi [kuhjale] sured `kolme`aarased, sured `kolgud, `siuti kokku ja nied `pandi `piale, et `einad ära ei lähä Kuu; puu `kolgud VNg; puu kol'k, veike laua lapp, nõör taga Aud; miul om kolm neli kolgige võtit (lipp võtme küljes) Krk **g.** vahend köie tegemiseks köietegemise kolgud olid, teene aeas vändast `ümmer, teene `oidis `põidla keede vahel; keerutas sedasi nende `kolkudega Mih **h.** kastreerimisvahend `jäära tagumise kolgid olid sihantsed sammud kut sõnni tagumise kolgid, äga poole pisemad Khk **i.** puutallaga king puu kolgi jalan, `seantse `kol'kege [paha käia] Krk; puu kolga?, `nakluga rõivass pääle lüüd, puu tald kõo puust Kan **Vrd** kolbak¹

2. esemete osad **a.** kangaspuude osa `kolkude `külge `saavad `niie keppid `niisidega `siutud Jõh; `kanga kolgid, mis `jalgade all tallati Muh; suured kolgud olid koa, kaks suurt `kolku - - suured kolgud kodusid kahe niiega Mih; niitele panime kol'gid `alla Iis **b.** kalapüügivahendi osa tina kol'k oli, õhje kol'k (õnge raskus) Khk; Kol'k ojab kupu vee peal (võrgutähis) Põi; kolgid olid sees, siis ta (rääts) `seisis `püsti, `kolkidel olid augud sihes, vitsad köisid läbi Kse; mut'i kolgad Aud **c.** ree osa ree kol'k on eden kos õhjad piäl Kod **d.** kingakonts ma sain suise aja eest ühed traadiga ömmeldud kiñnad, puu kolgid olid all Krj

3. fig **a.** millestki suurest väga suur kol'k akkas selle pisikse otsa (suur tursk haaras pisemat) Khk; (suurest piibust) Kust sa `sõukse kolgi oled soand Põi **b.** raskusest, vaevast Puhtalt priipahkumees, pole tal naist ega last kolgiks kaelas Kaa; sedä ma küll ei tñj, et ma omal kolgi `kaala võta (abiellumisest) Krk **c.** mehe suguelunditest ärä `ihka neid `naisemehe `kolkosi Lüg; Kas kolgid on alles? Jäm

Vrd kolt²

kolk² kolk Khk Kse Kod Hls, g kolgu Trm Lai(-a); kol'k Puh Vön Vas, g kolgi Nõo, kol'gi Har

1. lehmakell, krapp kolk õli lehmäl kaelas, puust `tehtud, kui karjas käis siis kolas Trm; kolk oli puust, pialt oli `kitsam ja auk sees - - oli looma kaelas Lai; `käüjä lehmäle pandass kol'gi_ `kaala Har || fig tühja jutu rääkija vana kolk, sij ku sõna kuuleb, siis tä lähäb nõnnagu parvegä; vana tühjä jutu kolgod õleta Kod; Üits igävene kolk, kik ta tääb ja kik ta näeb Hls

2. lokk, lokulaud `kolku `lööma Khk; `mõisas oli kolgu laud, sellega `löödi `kolku; nigu moonamehed `kolku `kuulsid, `jätsid töö `seisma Lai; vanast `olli `mõisan kol'k - - ja `väikese puu vasara, millega `kolki `lүүdi; ku `lõunõ kol'k lei, siss `olli `puulba õdag Nõo; `mõisan ol'l kelläaig, `lүүdi uma kol'k, sõss ol'l kat's `tuñni sõõgi`aigo Vön || varandus lääb kolgu `alla (oksjonile) Trm || Kui tuult ess ole, siss vilistedi, siss kutsuti tuult - kol'k kol'k tule Puh

Vrd kõlk

kolk³ kol'k g kolg|i, -u (lagunenud) vana kraam *Va lagunu rij kolk, Kik kotus `kolke täüs* Hls; *iki neid vana `kol'ke kogude omal* Krk

kolk⁴ kolk g kolga Trm Plt Pil KJn T V

1. nurk; kõrvaline koht, kolgas; (jõe)sopp *einamal ja õjal on ka `neskesed sopid vai kolgad, kolk on `neske tühi moa* Trm; *jõe kolgad, jõgi lähäb käänd sees* Plt; *sehelmäne nukk üteldi mõnikõrd kolk, aga välimäne om ike nukk* Ran; *nuka kolga kõik `kraami täis* Puh; *visass kulbi `kolka* Nõo; *tuu maanukakõnõ, mõni üt'el ka kolk; aame kala sinnä `kolka, üits nisukõnõ nukk järvel* Ote; *käve nulga? ja kolga? läbi* Urv; *sul uulõ kolgõst tsilguss `vällä ku sa süüt* Krl; *ta lugõ üle `nulkõ ja üle `kolkõ; Hoolõdu inemine lask kõgõ üle `nulkõ-`kolkõ* Har; *Mii? ai lamba_jii `vürde kohe `kolka* Rõu; *tuul um sääne illoss maja, et olõ õi_seoh kolgahki säänest maia?; nuhk `nulkõ `kolkõ piteh* Vas; *mi `pañti `kolka, üt's üt'ite, teenõ teisõ `kolka* Lei

2. (konkreetne) maakoht, -nurk, külaosa *tõsõ kolga mijs* Kam; *kost kolgast sa olõt* Kan; *Puudistõ kolgan ol' pal'lu `rämme* Har; *ma_tei Vanatarõ kolgan `haina* Rõu; *`terve_kolga_kokko, sõss `üül'di külä; kas sa_ss Lutsu `kolka ei_tiiä?* Plv; *mõni üt'el Kunnu külä, mõni üt'el Kunnu kolk; edimäne väümüiis ol' üle kolga mijs; mi_kolga rahvass ol' kõik `saal* Vas; *tõnõ kolk, tõnõ kijl* Se

Vrd kolgas²

kolka `kolka leivatükk *tämä ottas omale suur `kolka `leibä `kaasa* Vai

-kolka Ls kilka-kolka

kolka|alutse pl kõlkad *Nuu mess tüvede sihest tulliva kutsuti `kolkaalutse, nuu siss `pañti `jälle loomele jahuss* Puh

kolk-kalkadi deskr *pekseti `reie ladet kolk`kalkadi, kolk`kalkadi* Lüg

kolkama¹ `kolkama Muh Mar Koe Trm Pil Puh, da-inf *kolgata* Kse Hää Saa Jür Kad VJg Lai SJn, *kolkada* Hlj RId; *`kolka|m* Krk, -me Hls; *`kolkma* Har

1. hulkuma, kolama *mis nad `kolkagu* Hlj; *mis sa lähäd `jälle `kolkama `müödä külä* Lüg; *`Kolkas kus ta `kolkas, aga ära ikka kodu tuli* IisR; *`kolkavad kohast `teise* Mar; *`kolkab päle, ei näe kodus paigal `kurta* Saa; *Vanaeit `kolkab viel `müöda küla `ringi* Jür; *on sul aga isu ühest `teise kolgata* SJn; *varass käve `kolkõn ja varastõn* Har

2. uurima; nuuskima *midä sa `kolkad `seinä `ääri `müödä, `kolkab ja vahib midä kätte saab* Lüg; *`kelkab ja `kolkab kust tüki suab* Koe || *ju ta ikka teist `silma kaudu vähe `kolkab (veidi näeb)* Muh

3. kõikuma, loksuma, logisema *kui ruttu kerima akasime, siss akasid kerilauad `kolkama; ät' üt'el: las ta kolgata päle; viitsup `kolkab, löö pulk kõvasti `sisse* Saa; *laud akkass `kolkam* Krk

4. lobisema, keelt peksma *küll ta `kolkap üte talust `tõise* Hls; *ala_`kolku ta `suuga ni_pal'lu, sa võit hättä ka jääjä?; mi_sa kolgat naidõ `lõuguga* Har

kolkama² `kolkama kolkima lähme `kolkama, `nuiama, `nuiatakse ää [hersed] *kaunde sihest* Pha || *Pühik akas sarvedega `kolkama, kui kõht tühjas läks - - teised lehmad es `kolka* Saa

kolkama³ `kolkama, kolgata kolkuma ölut `kolkand ära, `ingand ära Jäm; löö ölle kiha puñn vissist, muidu ölut `kolkab ee; kui ölut ee `kolkab, siis muidu viha vesi jääb, pole ölle `maiku `ühtid änam; ölut jäänd kannu `sisse `kolkama Khk

kolkano sopiline kuis sul ta hainamaa nii `kolkano om Har

kolkar `kolkar g -i JJn VMr VJg

1. koli tõi mõne `kolkari, vana kolu JJn

2. koodinui varre otsas olid rihmaga puu `kolkarid VMr

kolkima `kolkima, (ta) kolgib S Mar Vig Kse Han, (ta) `kolgib R; `kol`kima, (ta) kol`gib Mär spor Pä, Ris Juu JMd Koe VMr VJg IisK IPö Plt; `kol`k|ma Tõs Khn Saa Kod KJn M(-me) T V(`kolkma, [ma] kolga Har Se Lei)

1. a. kolistama; kolkima, taguma Kolkis mool ukse taga Jäm; mis sa kolgid selle vasaraga, peksad `viimaks sõrmed ee Khk; Pole änam `kolkimist kuulda `õhti (sepikojas) Põi; kes se puu alasi `pihta kolgib Muh; `näärud tulevad `närkides ja kolmekuningad `kolkides Mar; `Üese akkas sie lae kua `põhja `kol`kma Khn; mõni kol`gip tuliravvaga tuld Kam; kää `kolkõn ja müttin maa `ilma müüjä, ei_lasõ inemisil puhada_kah Har; Ku `kuulja majah, ei tohi `kolke Röp || fig kõhima veidike `kül`mä saa, siss muku kolgi õnnõ San || rääkima suuga kolk tanh `lat`sigä Har b. pesu (kangast) pehmeks ja siledaks taguma Linused `kangad `aeti kõik `tuhka, tuha `leelise `sisse, ligund olid, siis `võõti `välja, lapiti kogu ja kolgiti kurikaga öle Põi; `Riikimese eest `tihti kolgiti pesu Han; kangast sai kol`gitud kivi või paku peal Aud; linaused `riided kolgiti. rihi`tuade aeg `ol`li `kuskel kol`gikivi Hää; Vanast ol`leva jämeda linatse ja `paklatse rõiva, pääle mõsu siss ol`leva kõrtsun, siss - - puupaku pääl kolgiti kurikaga siledäs Nõo; `rõivõid kolgat, panõt paku pääle ja nakat `kolkma Har; Kolgõdu_`rõiva `panõti `kirstu; linaõ_rõõvas lät`s `kolkõn `pehmes ja_silles Rõu; tõlvaga kolgõtass Se

2. lina või kanepit töötlemä, lõugutama meil oli juo `viimase ajal obuse `massin `kellega `kolkisimma VNg; `kolgida `kolgispuu vahel, `ninda `kavva `kolgida, kui kaik luu `lähtõ purust sääs sies Vai; Mardiks olid linad ikka kolgitud Põi; kui linad kuivad oo, siis kolgitse Muh; linu tull`li pal`lu `kol`ki, linadest sai ääd raha Saa; linu kol`giti ennemalt puu lõugutigä VJg; vanass `testi lina `talgused, siis kääsid tüd`rikod ja naesed `kol`kman linu Kod; vanast kolgiti kikk lina käsitsi Trv; ma lää linu `kol`kme; kanepit kolgiti kolbitsege Krk; kui kolgitsega `linnu kolgiti, siss `kol`kmisega tulliva luu, aga rabamisega tulliva ravike Nõo; kanebi `hendeid kolgõtass kol`gidsõga; lina? omma_vaia ruttu? ärä_`kolka Har; ega `üüse `tul`te kellä katõ ja kolmõ `paiko üles linno `kol`kma ja rapama Röp; kolgõdu lina? käähdäss `kuõrsti Se; linnu `kol`kma Kra

3. peksma, nuhtlema `Jüskü olis minu `kolmel `kerral `kolgitud ja `viiel `kerral vanudetud (läbipekstud isikust) Kuu; küll ma su läbi `kolgin Lüg; olid küla vahel tese läbi `kolkind kahegesti Khk; Änam sa kolgid, türumags leheb (ei võta õppust) Emm; ma `kol`kisin ta nii läbi, et ta enam ei taha `süia koa mitte Juu; kol`kisin teda õige `iaste Iis; mõni kol`gib `lehma, kui lehm ei lase `lõpsa Lai; Ärä naka jälle tõist kol`kma Nõo; muudgu kolgat ennedä tõist; `kolkava mihel sällä ni `pihmess nigu kõtt om Har || fig põrutama, kloppima iho är `kolkõ tij päl tullõh (vankriga sõites) Se

4. hulkuma, kolama *Mis sa kauda tuba mud'u kolgid* Han; *mis sa ümbär kol'gid siin* VJg; *ta kol'k kõik nuka-kolga läbi* Ote; *ma naka nüüd sul 'liina 'müüda 'kol'kme* San; *mi sa käüt 'kolkõn kurivaim*; *Mi sa kolgat üt'est nulgast 'tõistõ* Har; *tuu nakkass tülitamma, et mis sa nii kal'il hummogul käüt 'kol'kih tuld* Se || *Käü õks 'kol'kin* (nuhkides) Rõu

5. kastreerima, ruunama *sõnnid ning jäärad kolgitse ää* VII; *Sõnni muna sooned kolgiti äe, puu vasariga kolgiti, siis jähi ärjaks* Põi; *ennemuiste 'olli ää kolgitud talle munad, nüüd rätsatse 'noaga ää* Muh; *kolgit är'g, muna 'panti lõksi vahel ja puu 'aamer olli, sellege pess 'pääle* Krk

kolkimise|pihu lõugutatav linapeo *Üks tieb - - 'reietuas 'kolkimise pihud 'valmis, säält sis 'muutku võtta ja 'kolgi*; *kaks 'kolkimise pihu sai minu 'kiskupihust* Lüg

kolk-kolk on *muku kolk kolk lähäb suabassega* Kod; *kanepit kolgiti kolbitsege, kolk kolk* Krk

kolk-kolkat deskr *'panti 'kuuti 'lүүmä, leid kolk'kolkat, kõrrass pidid 'lүүmä* Kod

kolkklane *'kolkla|ne g -se* Jõe Ris Kei KuuK *Kolga valla elanik 'kolklastel olid veksed jaalad* Ris; *'Kolklaste leivakotid olid koa kasetohust* Kei; *'kolklased 'ütlevad lakk, aga mõnes kohas 'üöldakse püöning* KuuK

kolklemä *'kolkle|mä, -dä* tühja juttu ajama, keelt peksma *käib 'mүүdä külä, 'kolkleb ja kolgotab, lähäb 'kolklemä* Kod

kolklikane *'kolklika|ne* Puh, *-nõ* Krl *nurgeline kolklikadsõ? 'oone? Krl* **Vrd** *kolkline*

kolkline *'kolkli|ne g -se* nurgeline – Puh **Vrd** *kolklikane*

kolkma *'kolkma, (ta) kolgub kolksuma kuut 'kolkus 'vassa muad kui lade õhukesess sae; kervess kolgub* Kod

kolkmake dem < kolge¹ *na omma lina 'kolkmakõsõ?* Har

kolkma|laud *'kol'kmalaud* linamasina osa – Urv

kolkmed → kolge²

kolkmen *kolkm|en* Kod, *-õh* Räp *teat pilvitusest Linna külvetes sõss ku taavaäs ol' punnõh ja kolkmõh* Räp

kolkme|puu *tarbepuu siist saa hää 'kolkmõpuu - - kirvõ 'kuudit, rihäkolot'kit* [tehakse kolkmepuust] Se **-tegija** *linamasinale allalaskmiseks sobivate peode tegija 'kolhme tegijä taren soja käen, tõesed riha, all maässindasid* Kod; *Ku virk massin, om üt'el 'kolkmetegijal vaiv 'toimõ tulla* Vas; *'kolkmõtegijä ol'li ma, kah, a ala 'laskja ma ess olõ?* Räp

kolks¹ *kolks* VNg Lüg Trm, *g kolksu* Jäm Mär Kse Var Hää Jür Koe

1. *kolksatus 'kuulin kolks sää'l käis* Lüg; *kilksud, kolksud kuulda* Kse; *Linalõuguti kaas tieb ia kolksu, kui ta üless tõstad ja 'jälle 'kinni lased* Jür; *kõik kohad olid 'kolksusi ja 'mürtsusi täis* Koe

2. *hoop, lõök Sai kolksu pihta* Jäm; *sai kolksu pähä* Mär

kolks² *int kolks* Kuu IisR Vai Muh Rei Tor Juu JMd Koe VJg Plt Puh, *kol'ks* Khk VII Põi, *kolkst* Plv Se *kolksimise, kolksamise heli* *Kolks, kolks tagus 'suure 'aambriga 'raua tükki* IisR; *'langes kolks maha* Vai; *kolks 'kolksas 'vastu 'seina* Muh; *nii kui võt'is [raua] tulest 'väl'lä, kukkus kolks maha* Juu; *kolkst sattõ 'maahha* Se **Vrd** *kolks*³

kolks³ *oma 'pissed kolksud ja konksud* (kimpsud-kompsud) *ike olid* Kir

***kolksahtama** *kolksatama ta sattõ kui kolksaht inne* Plv; *kolksaht inne ku sattõ* [maha] Se **Vrd** *kolksastama*

***kolksahtuma** ipf (ta) *kolksahtu* loksuma, läigatama `maahha kolksahtu piim Se
kolksahuss kolksatus *Ku_pää `vasta `saina lei, siss o'll suur kolgsahuss; Kolgsahuss om mu² arust nigu_terävep ku_kolahuss* Har **Vrd** kolksavuss

***kolksak** kolksatus *sua `laega käisid kõvad kolksakud, `kolksti ja `kolksti* Plt

kolksama `kolksama Muh Mär Hel/-me/ Puh Rõu, da-inf *kolksa|ta* Khk Rei, -da Rõu kolksuga millegi vastu minema *pæe `kolksas `vastu `seina* Khk; *kukkus kolksates maha* Rei; (puujalast) `kolksab üte jalaga Puh || *kolkima Olõ_hää lat's, `kolksa naa linadsõ sängü `rõiva är²* Rõu

kolksastama `kolksastamma Vai; ipf `kolksastas Lüg kolksatama *midä sääl `kolksastas; `palgi saba läks üle karu pesä, siis `kolksastas menemä sääl* Lüg; `langes maha `aima pää `kolksasti Vai **Vrd** kolksahtama

kolksatama *kolksa|tama* Khk Jür VJg, *kolgsa-* Har (kukkudes, lüües) kolksatust tekitama *karsas kolksatas ülalt maha kukkuda* Khk; `ämber kolksatas *vasta kaevu rakkeid* VJg; *Pää lät's `vasta `saina nigu_kolgsati* Har **Vrd** kolksastama, kolksatama, kolksatama

kolksatuma *kolgsatuma* kolksama *Mul sattõ paing põrmandulõ nigu_kolgsatu* Har

kolksavuss kolksatus *ma kae õge mes tu kolksavuss `ol'li* Nõo **Vrd** kolksahuss

kolksima `kolksima Kuu VNg Vai Muh, (ta) *kolksib* Khk Mar Kse *kolkima*, taguma *midä tama `kolksi* Vai; *akka lina kubre `kolksima* Khk; *minge puid `kolksima* Kse **Vrd** kolksime

kolksna `kolksna Har Se *kolksumine lätt naide `suuri `saapa `rõipõidõga, nigu `kolksna ennedä* Har; *siin o'll üts `kolksna* Se

kolksti int `kolksti R Põi Muh Tõs Jür Kad Iis Plt Puh Kam San kolksatades, kolksuga *uüt üppas üle aja `kolksti* Jõe; *siis `langes `kolksti sie puom* (purjelaeval) `alla Kuu; *laps `lanhes maha_t `aima `kolksti* Vai; [rebane] *läks `kolksti nagu äbemata* Muh; *pani puud `kolksti `val'lu maha* Tõs; *sua `laega käisid kõvad kolksakud, `kolksti ja `kolksti* Plt; *lapju lõõnu `kolksti kõva asja `vasta* Kam **Vrd** kolkstik, koltsti

kolkstik *kolksti* *Pani õlleruusi kolkstik renni pæele* Kaa

kolksuma `kolksuma Kuu Jõh Vai Var Khn Jür Koe, (ta) *kolks|ub* Jür, -ob Khn; `kolksma Har kolisema, *kõlksuma läks `mõisa sis `lähker `kolksus taga, märss ies* Jõh; `külmä kääs puud `kolksuvad Vai; *Mis asi siäl `ühthe valu kolksob* Khn; *Ku `kuütõga `vil'lä pestäss, siss koodi_ `kolksuva `vasta `põhta põrmatut* Har

kolksutama *kolksu|tama* Jür, -teme San; `kolksuta|ma VNg, -mma Vai kolistama `kolksuti `aima `ukse taga Vai; *kui järjest lüed, siis kolksutad* Jür; *juba keter kolksutess* San **Vrd** kõlksutama

kolkuma¹ `kolkuma Muh Hi Mar(-o-) Mär Kse Mih PJg Tor spor K, Trm Lai; (ta) *kolgub* Kod

1. *lahtuma*; *maitset kaotama kui taer `ööseks kapp jäeb, siis `kolkub ää; `andis `moole vaad `kolkun õlut rüibata koa, aga reo_s akka änam pähe üht; kui ta (õlu) inje all o, siis ta_p `kolku mitte ää* Muh; *sünnigi änam, ää `kolkund puhas (õlu)* Kse; *ei `tahjagi `soendatud suppi, sel `olla `kolkund mekk `juures* Juu; *kui ta (õlu) jääb vedeleva riista `sisse, siis teise päeva on `kolkund* Ann; *viin kolgub* Kad; *sie või on ää `kolkund `päikese käe* Sim; *kali `kolkub ära, kui seesab* Pil

2. tilgastama, müredaks muutuma *ei ole apusse läind*, `kolkund alles; `kolkund `piima *ei võeta kusagile änam* `vastu Mih; *kui piim kauaks jääb* `seisma, `kolkub ää, võtab kanastand korra `peale Juu

3. tuhmuma, pleekima *kui riie kaua seesab* - - *se* `kolkub *isi enesest ää*; *riie on nii ull ja* `kolkund *kollase karvaga Juu*; *palitu on juba vähekesse* `kolkuma *lüend Kad*

4. jumet kaotama; jõuetu, loid olema *see oo nõnna* `kolkun `näoga Muh; `aeglane (haiglane) *ja näost* `kolkun Ris; `inges *ikka on teene* (kana), *aga* - - *nihukse* `kolkund *moodiga Juu*; *metsas oli mies nii* `kolkund - - *nii väsind* `moodi JJn

Vrd koltuma

***kolkuma**² pr `kolkuss Krk, `kol`kub Ote; da-inf `kol`ku Rõu pärast kolkimist pehmemaks, siledamaks muutuma [riie] `kol`kuss, `mõskuss, *tasantuss* Krk; (ketrajat teretati) *tere* `pinkus, `ponkus (ketraja vastas) küllap `kol`kub, `mõskub, *tasavub* Ote; *Nuu* (uued püksid) *oll`li_ku_ragasi?* - - *nika_gu_jo_`mõsku_ja_`kol`ku_sõss_lät`si_`pehmembäs* Rõu

koll¹ *koll* g *kolli* Emm, g `kolli R(n `kolli Vai); *kol`l* g *kolli* Sa Muh L M Puh Kam San, g *kol`li* LNg Mär Tor K I Krl Se

1. **a.** lastehirmutis, tont *koll tuleb* `kaivust Lüg; *jää vait*, `kolli *tulo* Vai; `lapsi *irmudesse: vaada kol`l tuleb* Khk; *Kaus* (kaevus) *elas* `jälle *kol`l*, *lastele* `ööti *kui nee kau* `peale *ronisid*, *kol`l tuleb* *kaust ja viib põhja* Pöi; *kui saánt laps oled*, *siis kol`l tuleb* *so kallale* Mar; *lastel peab kol`li* `mängma, *mud`u nad ei karda kedagi* Saa; *kol`lil pool* `nahka `võetud, *pool* `nahka `võtmata, *verised* `ammad *ja pasane perse* Juu; *nää kol`l põues*, *ära katsu* (öeld võõrutatavale lapsele) Kad; *kol`l on ahju taga, süngi all, truubi vahel*, *ole nüid vagane* Trm; *kol`l tule vitsage*, *oia nüid* Trv; *lat`s nannu et lävest tullu kol`l* `sisse Hel || (kõhnast inimesest) *sääne ar kuionu nigu?* *kol`l* Se || fig *augu-sti kuus lähäb kol`l* `põesasse, `põesaalused *lähvad mustaks* Kei **b.** inetu, eraklik *olend sa kut vana kol`l* (öeld), *kui ükskid sihandust* `santi *nägu teeb* Khk; *üksi õled nõnnagu üks kol`l alate* Kod || (pahurast lapsest) *paari aasta pärast kol`l* `valmis Mar; *vana koll* vanakuri, vanapagan *vana kol`l tansib sarved* `püsti Khk; *vana kol`l oli* `vehtond `niita *Suuresooski* LNg; *koll* i t e g e m a fig **a.** hirmutama, ehmatama *keivad* `metsas *pimespidi tüdrugutele* `kolli *tegemas* Khk; *lapsele tehäse* `kolli, *irmutatse last* Tõs; *tegivad üheteesele ise* `kol`lisi *ja* `vaimusi *ja viirastusi* Ann; *kellel piä huu kabeliss ärä tõi*, *sij tuleb ja teeb sulle* `kol`li *üüsi* Kod **b.** ulakust, vigurit *tegema poisid tegad* `kolli *küla vahel*, `tõstvad *väravid eest* *εε ning lammutavad pinusid* Khk **c.** petma *tu poiss tei kah koradi* `kol`li, *nigu* `petnu *tedä vai* nii Kam

2. euf hunt – Kuu Ris VJg

3. *lstk täi tappab* `kollid *pääst maha* Lüg; *Laps peab lasma ilusti peed sugeda*, *muidu kollid viivad lapse mere*; *lapsel kollid pees* Emm; *suen kol`lid piast maha* Koe; *las ma tapan kol`lid ära*, *muidu viivad* `kaevu VJg; *lapsele* `ütled, *kol`lid* `piän, *ärä liiguta*, *õt`simä kol`lid* ärä Kod

4. *lstk* *kuivanud tatitükk ninas* `Lapsel `kollod *nenä`augus* Lüg; *Koll on nena* `augus Jõh; *Oot*, `lapsel *on koll ninas* IisR

Vrd *konn*³

koll² *koll, kol^p g kolmõ* Har Vas Se Lei Lut Kra kolm lüü_telle (hobusele) üt's kol_`hüypigina`viirgusõ pääl Har; *kol^p_aastaka kant`poiga^p* (vaalast) Se; *kui võtat* [varsa] imäst, *vaja tälle`anda`kaar* koll`nakla kuu^p Lut

koll³ *koll g kolli* Rei Phl munandikott`jäärad on nee, kinnel veel kollid`leikamata Rei; *täkul on kollid taga*; Paastumaarjaba omiku katsu pulli kollisi, siis leiad palju linnu mune Phl

koll⁴ *ahjukumm rehe aho kol'l* Plv

koll⁵ *kol'l g kolli* kolmapäeval sündinud härja nimi *mis kolmabe olli`sündünü,`panti kol'l nimi; viij kollil`einu* Krk

koll⁶ *a kol'l g kolli* halb, kole *Tänane ilm on nii suur kol'l ja külm; Ilmad lähvad kolliks,`päike läks`parda`looja; Tuleb kohe tuult`tormi,`santi`kolli`ilma* Pöi

kolladi *deskr* (krapi kõlinast) *lokadi olli kaatan, läit's ku`kolladi`kolladi* Krk

kolla|hain *pl -aina^p Har, -haina^p Vas* (taim, kasut kollase värvitooni saamiseks)

Vrd kõllahain -**jumekas** kollakat värvi *kõbjas on seande kollajumekas* SJn

kollak¹ *Piimaankrul õli oma nimi värvi järele, kas punnik vai tõmmik vai kollak* Trm

kollak² → koljak

kollakane *kol'lakane* külmetanud; konarlik *Kollakase maa peel on saht`keia* Kaa; *`kangesti libe kol'lakane aeg* VII **Vrd** koljak(as)

kollakas¹ *kolla|kas g -ka* spor S(-gas g -ga Khk) L, K Iis Pal Lai; *kollakass* San, transl *kollakatsõss* Har; *`kolla|kas* VNg IisR, -gas Kuu veidi kollane, kollasevõitu *lehed`akvad kollakaks`lõõma; lehmäl oo kena kollagas piim* Khk; *See pole kellegi kollane, vähe kollakas muidu, äi`sõuke värv`aita`kuskile* Pöi; *`õhto taevas on kollakas Käi; kardule lehed oo tänabu nii kollakad vihmaga Mär; pialt oo [tõhk] vähe must ja all oo pruunakas kollakas Var; lepa kooredega värviti`jälle`villu, need tegid seokse kollaka* Aud; *liha pütas kollakass läenu Hää; natuke kollakas nägu`juures sel`riidel* Ris; *lehed lõivad kollakaks* Koe; *kollakas madal ein* Sim; *`kahte`sorti nisu oli viil, teene on natuke kollakam* Äks; *kollakas rebase liiv* Lai; [lina] *`Kakmine tull' siss, ku_kubra_`naksi kollakatsõss`tõmbama* Har **Vrd** kellagas, kõllakas

kollakas² → koljakas

kolla-kolla on (ronga häälightsusest) *ronk tege rooks, rooks, vahel tege kolla-kolla-kolla* Krk

kolla|lill karukold *kollalilli^p`arglikadsõ^p* Har **Vrd** kõllalill -**lina|västrik** *kollalina`västrik* lambahänilane – Noa

kollama¹ *`kolla|ma, kolla|ta* Khk Mus/-da/ Kaa I Äks Ksi SJn Trv TLä Kam Rõn Urv, -mma Har Rõu(-ta^p); *`kollame* San, *kollate* Hel; pr (ta) *kolla* Se, (sa) *kollat* Lut

1. *kolistama, müra tekitama ärge kollake säääl, viimati aate säääl midagi maha* Äks; *Mis sa`kollad, ei lase`teisi magada* SJn; *mes säääl kollatas* Puh; *`üüse`kollap kui vana kurat ülevän* Kam; *mes sä`kollat sääl kõögin* Rõn; *se* (müre piim) *nakass`kõtun`kollamma* Har; *mürrät ni kollat, lazõ_i^p`maada^p* Lut || fig mine`kolla (ärata) *tuy`üless* Puh

2. *hulkuma, kolama, ringi luusima inimese ing`kollab pärast`surma, akab kodu`keima* Mus; *mis sa minu tuas`kollad* Iis; *`kollab sial ja`kollab tial* Trm; *kollas kõik nukad ärä* Kod; [õeldi:] *jäi`valge kätte -- poisid kes õösse`kollasid* Lai; *`päivä magas, siss`üüse kollass küläpidi* Ran

3. otsima, otsides käima kõik metsad kollavad ärä, aga ei sua kedägi; mitte üks terä ei õle siämet, siis käis ja kollas egä ühe käess Kod; kollap pääl aitu ja sahvrit müüdü Trv; Ulk aiga pimmen kollassi enne ku lambi löise Hel

Vrd kolama², kolama³

kollama² kollama Kuu Hlj VNg Lüg Jöh terenduma, kangastuma Suursaar kollab siis kui toisi ilmu tiedäb Kuu; kui iad ilmad, siis maa kollab ülesse Hlj; kui purjupaat vai laev akkab alles kerkima, siis üellakse et üks purjulaev kollab VNg; saar tänä kollab siia Jöh Vrd kolama¹

kollandamma kollandamma kollendama ärjabe on paras niitada, kui alumised lehed akkavad kollandamma VNg

kollane kolla|ne g -se u S, PJg Vän Tor Hää K(g koltse Juu Rap) Iis Pal Äks Ksi Lai SJn, kollatse Kse Aud Saa Plt KJn San; u kolla|ne g -se Kuu Lüg IisR

1. s a. värvaine, värv loe värvi toodi poest ja siis pandi seda kollast sõnna vee sisse ja muarjäd pandi koa Muh; ordjooni kollane värb Nis b. värvus, värvitoon kivi, e pääl tauti siis ja, et se täüdüis siis se lina kollane mennä väljä sield Kuu; kaari kakrad, nendega saab koa kollast; kaarikakra kollast tehti, ike sedasamma karba jäävad, kui öied oo Vig; kaselehe kollast lõnga [värviti] Kse; eenäma kanarbikuga sai koa nihukest rusme kollast Juu; Riideks ja lõngaks tehti kollast vähe Jür; Kollast minu ema ei värvind Amb; ordjon, sellega värviti ka kollast Sim; kari kakra kollane on käre, tumedam ja pruunikam Lai

2. a värvus, omadus sedine lai kollane pook oli all (mustal seelikul) Jäm; keekaatsad on kollaste öitsendega Khk; pilved koldavad, kui õhta päike võtab kollaseks Pöi; kenad kollased räemed ja silgud Muh; talupoea munad on kõik kollatsed Kse; kollast värvi sai viha lehedest Hää; kased lähtvad keige enne kollaseks Ris; kukel koa koltseid soapad jalges Juu; põlluemad on kollase õitega; leppadega saab kollane Pal; kui kündmisega kollane väl'la tuleb, siis öeldasse - - see va rebase liiv; nagu kollane kui pastla nahk Lai; teisel olid päris ilusad kollatsed juussed Plt

3. munarebu Kollane õerutasse eraldi vahule IisR; teine nuor [kana] tieb nahkmunasid - - kollase tombud ka sies JJn

Vrd keldane, koldne, kõllane

kolla|nökk kogemusteta nooruk mis nihuke kollanökk topib oma nina täis meeste vahele Plt -oks hrl pl teat taim nihuksed kollased, jüsku kuuse kasod - - sur nõiduse rohi piab olema, see kolla oksad PJg; käeväd vahest korjamas kolla okse KJn

kollar kollar kolaja, ringiuitaja kollar - - ilma aegu uidab ja kollab Trm; Küll on kollar kass Kod Vrd kolar, kollur

kollard kollard Koe; kol'lard g -i Hää, kol'lar|t g -di Saa pikakasvuline inimene, koljat Suur kol'lard, pane kartsas alla, sis akka otsa vaatama Hää; mijs on pikk ku kol'lart Saa; Üks suur must mees kui kollard Koe

kollas¹ kollas kolle korstant pääl ei olnud, kollas oli Äks

kollas² kollas kaldaalune urgas pääva valgel nad (vähid) on varjul ka kollaste all, kui pääv akkab madalalle minema, siis tulevad kollaste alt väl'la Äks Vrd koldas, kolgas¹

kollase|põlle|mees kuulunaine Enne vanasti käind [pruuti kuulamas] naesed, kollasepõllemehed; Põllkülas oli üksteistkümmend kollasepõllemees Kei -saapa|mees fig

nälg Siis on äda jälle kui see kollasesuapamees uksest sisse vahib ja veel kõige ullem kui jalgupidi laua piale tuleb - - kollasesuapamees ongi see nälg Trm

kollat¹ on mõnel (hobusel) olli lokat' kaalan, - - tila sehen, sji läit's ike `pihta kollat, kollat, kollat Hls

kollat² → koljat

kollatama kollata|ma Vig Tõs PJg Hää, -mma Har; pr kolladavad Saa kollendama, kolletama; koltuma ein mutku kollatab moas, ei kueva; taevas kollatab pääva `loode ees Tõs; kas vili saab `rautsida, juba kollatab Hää; ku puude lehed ruttu kolladavad, siis tuleb varane ja kül'm sügüse Saa; niinikese nakasõ `häitsemä keväjelt, sügüsel nimä nakasõ kollatamma Har Vrd kolatemme

kolla|tang hirss `Kolla `tangu pudru `seime `kruonus, ia oli küll Jõh; Ää sa `moole kollatayju pudru pakugid Rei -**tõbi** haigus, kollatõbi kollatõbi teeb inimese `kolseks Muh; kis kollatõbes oo, siis `süijä ei taha ja väsib ää Mar; kolla tõbe ajal oleva ihu kõik `kolne Hää; jäin kollatõbesse, jõin emanõgese tied JJn Vrd kõllatõbi -**västriik** kolla `västriik lambahänilane – Tor

kolle¹ kolle g `kolde eP M Puh Võn Kam(n `kolde) Ote San Kan; kollõ g `kold|e Ran, -õ Khn Võn Urv; kollõ² g `koldõ V(kollõh Se, n, g `koldõ Plv Se)

1. süvend reheahju suu ees, kuhu tõmmatakse söed ja tuhk (kasutatud ka keedukohana) `kolde tõmmedaste sööd Jäm; ahju ees oli kolle, `kolde ees oli `iste kivi; `koldes süte sees `tehti `süia Khk; `Saunas oli ahi ja `poargus kolle, ahjuga `kõoti `sauna ja `koldes `tehti sauna vett Põi; siis `olli kolle, `liiti põle `olngid Muh; sööd on `koldes Kul; kolle oli kohe aehu suu ees Vig; `enne tõmmati sööd ahust `kolde, nüid põle kollet `ühti Kse; tuld oedeti `aasta `ringi `koldes tuha sees Var; `tõmma tuli ahost `kolde Mih; paead olid `kolde pial, koogude `otsas PJg; `kolde kohal rippus kook jungabust läbi Juu; suure ahju suu iis, sial ol'i niisugune tuha kolle - - supi paead `keesid kõik `koldes SJn; tikku es ole, tuli `oiti tare `koldes toha sihis Vil; söe tõmmati `koldess Krk || fig laalud one `kolde taha jäänud, miäless lähnud Kod || võrgukivide hunnik – Hää Vrd kolde

2. laiem äär, väljaulatuv osa a. ahjusuu kohal `koldõ alt läit's `õkva suits kummi ala üless; kummialunõ mis ahu suu `pääle om `vällä tettu, [on] kollõ² Krl b. anumal, peakattel, seenel jne kübärä kolle San; kollõtõgõ küpär; kauß om `koldini täüs Urv; karvatsõidõ veertega kollõtõga seene² omma - - `koldõ üless nigu kübärel; `koldõga karaskit ka_küidsetäss - - veeren omma_`koldõ², keßkkotus om tõhjä, `koldõ, nuu_käänetäse üless; küpär om kollõtõga, kel `koldõ `ümbre omma; ku `vihma satass, siss ei joosõ vesi `kaala Har || nagu vähä `kolde alt näen (vaevaliselt) Kod Vrd kollõ¹ c. heinakuhja laiem osa, mõhn, kühm aena kuhjal suure `kolde vai ola; `tõmba rihaga si kuhja `kolde maha Kam; ku [heinakuhi] äkki lastass päält kokku, siss jääse laja² `koldõ² San; ainakuhi om ka_ks vahel `kol'dist kokku võet Urv

3. õõnsus, auk, lohk, nõgu; nõlv a. kaldal, peenral kolle õli jõe `kalda all; vähid õlid `kolde all, `käega sai `püida Trm; jõe `kolded, vesi ärä süänud; linnu pesä one `pijnrä `kolde all Kod; kes õli `julge mees, aas kää `koldesse ja vet'tis [vähi] `väl'ja Lai; `kolde päält karass jõkke Kam Vrd koldas b. mäel, künkal kolle om lohu kotuss, mäe `kolde pääl ehk mäe lohu pääl; mäe `kolde pääl ta künd iks `alla poole, siss tu kolle jääss iks madalambass Ote; mäe `koldõ pääl Urv

4. a. räästaalune topi sa kõvass laka `kolded `kiini, et talvel ei `tuiska Kod; lakas on üks kolle, nigu ulualune -- `koldesse `pañdi lina`seemne aganad Lai b. ahjulõugas ahju lõogass vai ahju kollõ Ran; Pühi tuhk äste `koldest `väl`lä Kam c. anuma uure tyybril ja anumal om `kolde Kam; anoma `koldõ[?] Vas; `koldõ ala jäi vil `putru, min ot'si[?], ku jäi paa `koldõhe midägi Se

kolle² kolle ~ kollõ[?] sulamata jää kevadel – Plv

kolleera → koolera

kollendama *kollen|dama* Pöi Rei Mär Tõs Aud Tor Juu Kos Jür JMd Ann Koe VJg Sim Lai Plt KJn SJn, -deme San; `kollendama Hlj IisR kollasena paistma, kollane olema Põld on nõnda piima ohkid täis, et `vastu päikest kõik kollendab Pöi; vili jo kollendab põllal Tõs; `tel`ga oder täis, kollendab aina Aud; põllud kollendavad kui nad `küpsed on JMd; `kaarla `marju oli ravas na et kollendas kohe Ann; põld on `tõlka täis, nõnna et kollendab aeva Lai Vrd koldama, kollandamma, kolletama, kõllendama

koller¹ `koller g -i Mar Nis, koller Mär Lai näo kuju, jume inimesel oo näo `koller -- see on inimese nägo Mar; tal näo koller ei ole ilus, oo nii must, ta oo `aige olnd Mär; näo `kollerist ma ikka tunnen sind Nis

koller² koller Krk Lei Se, g -i Kod Trv Hls Nõo Kam San Rõu/-ll-/ Röp; kollõ|r Har, g -ri Urv Rõu; g kollerid Trm KJn Plv; haller Se Lut koolera sõea aeg jäänu inimesed kollera tõbess Hää; kollerid `pelgäväd, et piäle sõda alate on koller Kod; Kiisi siis kajuvett akas `juuma, `kartsid kollerid KJn; koller tullu kit'se näol ja mõkitänu et, tuld `süvväss ja `kiirge `juvass Nõo; Kollõr ol halv `haigus, tyyd pelläti, et nakkaja `haigus Urv; kollõr `mülläss inemisi `müüdü Har; ma mälehtë tad hallerat, kõtutõbi -- ta ol nigu mänegi maru Se

kollerdama¹ `kollerdama otsima, nuhkima; jalus olema mis sa `kollerdad igalt puolt, sel `niisuke `nuhkimise muod; `kollerdad aga ies `aina, tüö ies Jõe

***kollerdama**² deskr millal ma oma või kokku kollerda; (meesterahva suguelunditest) selle kotid kollerdavad Muh

kolleri- koolera- `kolleri tõbi, tedä isi teeväd sedä `aigust KJn; kolleri `aigus om `irmus Hls; ta om kolleri tõben Puh

kolletama *kolletama* spor S/-dama Emm Rei/, Mär Kse Tõs PJg Tor Juu Jür Jä Kad VJg Sim I Plt KJn Ote San/-teme/; `kolletama Kuu VNg IisR Vai/-mma/

1. kollaseks muutuma, kolletuma `tuhli varred juba kolletand; `kange palavus võttis keik rohu kolletama Khk; Kui metsad vara kolletavad ja lehed `langvad, siis tuleb tali ruttu Pöi; keik puud kolledavad Emm; sügise akab tulema, mets akkab kolletama Kse; vili akkab kolletama jo kui akkab `küpsema Sim; joba lehe omma kolletenuve San || kollakat jumet omandama ta `palgest kolletand, äga teda kauaks pole Khk; inime kolletab vanaduses Tor; sil`ma `valged olivad kollased, akkas aga kolletama ja suri ära Kad

2. fig närbuma, närtsima, värvust kaotama Vali vihm tuli, löi moa tiheks -- võttis koorukse korra peale, oras kolletas all äe Pöi; piim on sañdiks läind, kolletama võtt, võtab nihukse all'i korra `peale Juu; eina kaar on alt kolletand; ülesse `kistud taimed ka kolletavad Lai

3. kollendama [taevas] punab ning kolletab Kär; eha punetab ja kolletab PJg

4. maarjajäaga peitsima *sini kiviga kolledati riidet ning lõngu alt; lepa koordega kolledati ennem kut vana musta värviga sai värvitud* Khk

Vrd koldama, kollatama, kollutama¹, kuletuma, kõlletama

kolletamise|päev kalendritähtpäev (14. okt) – PJg Juu JMd VJg Plt **Vrd** kolletusepäev

***kolletuma** kollaseks muutuma *vanad`kolletunud lehed* Kuu **Vrd** kõlletuma

kolletuse|päev = kolletamisepäev – Lüg

kolli kaardu, kummi *laud om`kolli`kiskun, kumeres* Hls **Vrd** kollu¹

kolli|auk pime, õudne koht *ära mine kül`ma kätte, jääd`aigest ja lähäd kolli`auku* Trm; *lapsile`ütled et`kolliid viäväd su ärä kolli`auku* Kod **-kott** munandikott *Mis villad nee on, lühist nagu`oina kollikoti karvad* Rei

***kollima** ”veski seina kumeralt välja ehitama” *kolli`kül`gi päält`vällä* Krk

kollin → kolin

kollitama *kol`litama* Kul Mär Tor Saa Ris Juu JMd Koe VJg Iis Trm Pal Ksi Plt, *kolli-spor* Sa, Mar Tõs Hls/-tem/; *kolli|ma* Kuu Hlj VNg Vai/-mma/ *kolli* tegema, hirmutama, tonditama *koolja käib kollitamas* Pha; *mis sa kollitad`lapsi* Muh; *lapsi ikka kol`litati,`tehti lastele`kol`li* Kul; *sa põle muudkui lapse irmutis oled moa peal, irmutad ja kollitad`lapsi* Tõs; *kol`litas teda ko`nnidega* Tor; *mis sa teed oma vigurid ja kol`litad, ega ma ikke sind karda, sa oled ju inime* Juu **Vrd** konnitama

kolli|vakk ”nõidumisvahendite karp” *kolli vakk, see olli nagu nõia vakk, sääst`nõiduse`värki mis säääl sis olli* Hls

kollok(as) *kollo|k(as)* g -ka põrnitseja *vana kollok, kollotab ja vahib võõrite alt`silme; kui tõsise vihase`näoga, one nõnna kollokas, kisub õtsaesiss`kõrtsa, kolloka`silmega* Kod

kollokille altkulmu, kõõrdi *vaatab alt`silma kollokille; vaadas kollokille minu puale* Kod

kolloskad pl vanad jalatsid *Ae, minu`kolloskad siin jalus* Lüg

kollostama *kollostama* kummutama *Kollostas kõik pudelid`tühjast* Lüg

kollotama¹ *kollotama* altkulmu vahtima, kõõritama, põrnitsema *mes sa kollotad ja vahid nõnna vihaselt minu puale; juba akab kollotama õma`silmegä* Kod

kollotama² → kollutama¹

kollotamma *kollotamma* nutma *midä siä alaldi`kollodad* Vai

kollu¹ *kollu* Hää Saa, *kol`lu* Hls kiiva, kummi *laud`kiskus`kollu palava päevägä* Saa; *laud om`kol`lu`kisken, ku tõine kül`g om`roh Kemp lüü; puunõu kisub`kol`lu* Hls **Vrd** kolli

kollu² → kolli²

kollu³ → kolju²

kollur *kollur* JJn, g -i Trm Lai, *kollur* Trm Lai kolaja, hulkuja, ringiluusija *sie koer on`liiga`kollur* JJn; *kollur kaás`kollab* Trm; *ronib igale`poole va`kollur kaás* Lai **Vrd** kollar

***kollus** pl *kollused* kuusekasv *kollused on`heed`süie* Phl

kollused pl rangi haripuud *ennemuiste olid kol`lused, rauaga olid mustaks põletud, kol`lused on üleval need nukid* Juu

kollustama *kollustama* vähesest ära andma, näpistama *Kuda sa ikke said kui`tõisel ei õld, pidid ikke kudagi`kollustama; Seda vähäst ikke`kollustab kudagi* Jõh

kollutama¹ *kollu|tama* Jäm Phl Vig Kse Var Pil, -dama Emm Rei; *kollotama* Phl Mar; part *kollotõt* Khn

1. maarjajääga lõnga peitsima nee olid kõik ära kollunud sedasi -- `maarjajää `veega Jäm; kui vanasti värvidi, siis kolludati, muidu äi pea [värv] `pee akkama Emm; kui vanast kase `lehtega värvidi, siis kollodadi, `maeria vee sees keededi Käi; `maarjaga kollutadi alt -- sis ei lähä [värv] piält ää mete Vig; läks `lõnga kollutama Var

2. kollendama taevas kolludab; täna `õhta kolludab nii `kangesti Rei || kolletama kui kased kollaseks lähvad -- kollutavad ära Pil

Vrd kolletama

kollutama² kol'lutama hirmutama Kanad `jälle küli peal, mine kol'luta neid; Omiku ma kol'lutasi `teisi (lambaid) kaks kolm `korda Pöi

kollõr¹ kollõr¹ g `koldrõ peakatte äär Mul ol'l ka vanast kollõrdõga_küpär, noh tuud kutsuti `koldrõs, tuud viirt mis kübärä `ümbre² Urv **Vrd** kolle¹

kollõr² kollõ|r San Kan, -r Urv, g -ri kartulihaiigus `kartuli omma² kollõride lännüvä, kui vihmanõ suvi ja savinõ maa San; kollõriss läävä² Kan; Likõ maa sõss läävä_`kartoli kollõrillõ Urv

kollõrdõmmõ kollõrdõmmõ määnduma -- Har

kolm¹ kolm g kolm|e S L K (-õ Khn) M T, -õ V, `kolme R; kõlm Trm, kõl'm Kod, g kõlme

1. a. kolm (hulgalt, koguselt) teil on kolm ja meil on kolm ja üle küla `kõigil kolm = `ahju luud ja ruop ja `leiva labidas Hlj; nädälä kolm tagasi Vai; odral oli kolm part üks `ahtam Ans; kolm inimist läksid siit kaudu Khk; `toomapää oli -- kolm `pääva `enne jõulut Kaa; kolm [leiba] läksid ikka kõruti [ahju] Pha; Pääksel oli täna raants `õmber, kolme päeva pärast tuleb `vihma Pöi; kolm meest pidi olema, vähämad `kolme pole [noota] vidada saan Phl; rukis `õitseb `kolme `järku Mar; seal oo vist `peale kolme veeriku odre Mär; setse `versta pikk ja kolm lai (Kihnu saar) Khn; tegi eenad `kolme `saadu Tor; Aia iga kolm `aastat, koer elab kolm aia iga, obune kolm koera iga Hää; kui `paanti midagi, ikki `paanti kolm, siss ei tule kuri kallale Saa; kolm `korda `taantsivad `ringi, siis lauletaks teine jago Ris; uñtjalg oli kuus `vihku `alla ja kolm `piaale HljK; Kolm üeldasse kohtu siadus õlema, kolm õlema iga asjale ia Trm; lue kõlmeni Kod; üks paasem on kümme lugu, üks lugu kolm `lõnga Lai; kolm `karva pään, aga iki suib Ran; kolm `päivä om pehmet, kolm `päivä om kõvad (aega) Nõo; kolm `talve käesi kolme nädäli `kyyuli, kolm nädälit kuust Ote; põld om kolmõss tett, nimitedäss kolm `nurmõ Har; kolm suvvõ ol'li är üte peremehe man Rõu; poisil jalakõnõ kolmõst `kat'ski² Vas; nii tark mijs, õt kolm kjjlt suuh Se; instr k o l m e `kolme pere `käimme merel; `kolme `lapse olime Kuu; `kolme mehe surivad vene sise Vai; kahe kolme mehe kaalusid ta (kivi) mua sehest `väl'la Trm; k o l m e k s osadeks, teat osaks kolmest Must jäme leib oli, üüge kolmeks; Lubi pandi liivaga kolmeks ja segati Pöi; kolmes ein -- kaks `saadu sai mõisale ja üks sai omale Tõs; kolmed kolm tükki sedä `viisi `seisos `kolmed `sutkad Vai; preesised olid, `meite emal olid kolmed Jäm; `suuri pühasid on jo kolmed Ans; kolmed kosilased köesid Muh; kaßs toob aastas mõned kolmed pojad Lai; keväjä möi t'ä kolmõ `põrsa² Vas; kolme ~ kolmeni lugeda (koos eitusega) sõnatuks, nõutuks jäämisest Ta `klähvab sulle `ninda, et sa_i mõista `kolme lugeda; `Sõimas näu täis -- mina ei `jõudand viel `kolmegi lugeda; Ei jõund `kolmegi lugeda, kui tämal juba rukkiside `valmis ja vihk `siutud IisR; ta muista mitte `kolmegi lugeda Emm; ei mõista kolmeni lugeda Kei; läüts näost nõnda punatsess, et ei mõsta mitte `kolme ka ütelda;

sa olet nõnda rumal, ei mõista mitte `kolme ka änäp lugeda Krk; Ku_tu kitsõ prahvak Jaanilõ `kaala tul'l, sõss mõista õs tä inäp `kolmõ lukõ² Rõu; kolmes ~ kolmesse ~ kolmest fig kõver(as) (nagu number kolm) Siis jääb siest valu ära, ku oled hüäst `kolmess koverass Kuu; Kolmest kõver, sij luhakalt oiab ennast Hää; kaks-kolm ~ paar-kolm mõni ligidal küll, aga paar-kolm maja õli vahet Lüg; `kosjas `käidi, `toodi üks kaks-kolm pudelid `viina Ans; kahe kolme `oastane laps Muh; kahe kolmel on siin `lammad Kei; kõigest paar-kolm `marja sain Tür; kolm-neli mitu (ebamäärane hulk) kolm neli `paari pä'ta Muh; kolm neli kilu`meetert käis kottu ää Ris; sää'l kolm neli sõna on (nõiasõnadest); sij ol'li kah ma_i tiä_ss kolm neli `aastad või (kirikuõpetajaks) KJn; kolmelt nellalt rinnalt `aeti paela pääle Ote; imä laul kolm neli `päivä Rär; kolme jalga kolmnurkselt kured lähväd `kolme jalga, esimene on tijuht Kod b. umbes kolm se oli jo nädälä kolm tagasi Vai; ema pidas `aastad kolm seda `lehma `piaie isa surma JJn

2. kellaeg kolmest või nel'last `aksid omiku `niitme `metses Ans; Ma `ärkasi öles just kellu kolm, just löi kolm Põi; kell käip `kolme Krk; kell om puul kolm, kas me `tämbä `väl'lä lähme Nõo; kelläss kolmõss om puús Võrol Vas || fig (väga varasest kellaajast) kolm `koito enne varesed Käi; rehe`peksmese `aeges `tõusti kolm varest enne `koitu; kui `keegi vara `tõusis, siss üeldi: kolm `koitu enne seade `sõitu Mih

3. number kolm kirjutas [number] kolme `papi `pääle Kär; nuhk nahk null, üks kaks kolm Kse; üits, kaits, kolm, nagu tuhk ja tolm Hls

Vrd koll²

kolm² → kulm

kolmadsene kolmadzene kaheaastane, kolmandat käiv – Lut **Vrd** kolmassõnõ

kolma|haava = kolmahavva kolmahaava, `mitmõ ao takast Rõu; kolmahhaava um kat's kol `aastaku tagazi Lut **-halt** -halt (-hõlt) Har, kolmõalt Urv = kolmahavva kolmahalt, ku_mi viil noorõ `ol'li, `lät'si mi `eit'si Har

kolma|havva 1. ületunamullu üle_üle_minev`aesta, tuu `ol'le kolmahavva Plv; mi puul sattõ kolmahhava kõvastõ `vihma Se; kolmahavva, innõ tuud suvvõ viil Lut

2. väga ammu, muiste tuu ol' kolmõhavva, tuud ei mälehhä `maaki (minagi) Plv; Saa as mi² kolmahavva nii ellä² Vas; ma kolmahavva ol'li nuur; no olõ vana Vas

Vrd kolma|haava, -halt

kolma|havvanõ a < kolmahavva nüüd viil arotasõ kolmahhavvatset `asjo; kolmahhavvanõ jutt käsile `võeto viil Rär

kolma|ainus kolm`ainu jumala pühäd on `enne kui `Kristusse tulemise pühäd akkavad Lüg; kolm`ainus jumal: `issa ja poeg ja püha vaim Tõs; kolmaenu jumala pühä one peräss `jõulu Kod; kolmainusõ püha Vas

kolmandane kolmandik põllust põllu kolmandased `peendrad, iga kolmandase vahel o peenar Mar **Vrd** kolmandis

kolmandik kolmandi|k g -ku spor eP/kõ- Trm/, M(-tik Krk; g -gu Trv) Ote(g -gu) Krl Plv, g -gu TLä Kam San; kolmandi|k Se, g -ku KJn Har; `kolmandi|k g -gu Kuu Vai/n -kko/, g -ku VNg

1. kolmas osa `Kraavi `pohja `laius `arvedi üks `kolmandik `kraavi `päälise `laiusest Kuu; Põld oli kolmeks, üks kolmandik `tuhlis ja kaks kolmandikku vilja all Põi; müis kolmandiku `einu ära Tor; `jaavad õma kruudi `kat'ki - - sae ühe kolmandiku Kod; üit's

kolmandiku maa Krk; *kolmandigu maa om kolmassosa vakamaast* Ran; *kolmandik`nurmõ om tett* Har; *kolmandik maad läit's är mant* Se

2. *viljamõõt, 1/3 vakka Üks [külimit]`ol'li, mis kolm tükki vaka pääl läks, sji`ol'li -- kolmandik* Hää; *tuon ühe kolmandiku rukkid Iis; kolmandik`ol'li siuke suur nõu* Kõp; *mia anni kolmandiguga [vilja] kätte tõesele (tuulamise) Trv; kolmandiguga`panti terä`sarja* Puh; *ku`leibä tetti, siss läit's oma kait's kolmandikku jahu* Ote

Vrd kolmatik, kolmindik

kolmandikulene suurusega kolmandik vakka *kolmandikulene [külimit] Hää*
Vrd kolmandikune

kolmandikune = kolmandikulene *Kolmandikused külimitud`ol'id* KJn

kolmandis *kolman|dis* Mär Kse Han Mih, *-des* Muh LNg Vig Tõs PJg, *-dõs* Khn, g *-e* põllujagu, väli (vastavalt külvikorrale) *kellel suuremad kohad oo, need tegevad`eesel neli kolmandest; üks kolmandes odres, teine kolmandes rukis, üks kolmandes kesas, üks lenas ja kardulis* Mar; *põllud olid jagatud`kolme kolmandesse* Vig; *igal talul oo neli kolmandist, sedasi`runti`pandud. igal kolmandisel oo kibiaead`ümmer* Mih **Vrd** kolmandane, kolmat(i)s

kolmapäev (põhisõna hrl lühenenud: -ba, -bä, -pa, -pä) kesknädal *Mineva kolmabe udutas`vihma* Kaa; *nel`laba`õhtu lihalijim, kolmapää pudru* Var; *kolmaba`süündind lehm* Saa; *minu vanaisa õpetand`lapsi lugema igal laupäeva ja kolmapäeva`õhtal* Amb; *kolmabä oli pudru pää* VMr; *kolmaba`ütled ja tõenekõrd`ütled kesknädäl kua* Kod; *kui jüripäev õlema`riidisel pääväl või kolmabe, müristab pal`ju* MMg; *kolmaba`õdaku tul`liva koşjad ja siis`tuudi püt`iga`viinä* TMr; *kolmaba om -- turu päiv* San; *kis kolmapääväl`sanna kütt, sann`kütetäss puul`päävä* Har; *kolmabäävä ja`riidi`ol'li paastu päävä?* Se **-päevane** *kolma-* (põhisõna hrl lühenenud: -pane, -pene) *Kolmapeste`pussidega (bussidega) läks asi alati`untsu* Jõh; *Mõned pidasid jälle kolmapast`päeva ja neljapast`päeva iast`päevadest* Trm; *kolmapine vasik (kolmapäeval sündinud)* Krk **-päiselt** *kolmapäeval, kolmapäeviti siss`ol'l timä kolmapäiselt tulnu kuu?* (koju); *mu mijs`aiõ ega puul`bä [habet] -- kohe nii läit'si, pidulõ vai, siss kolma`päiselt ka ai* Har

kolmas *kolma|s* g *-nda* Sa L Juu Tür Koe Iis Kod Lai Plt Pil KJn, *-nde* Kär Pha Mar Kul HJn Amb JMd VMr Sim Kod Lai, *-ndama* Jäm Põi Muh Hi L Ris Sim Trm, *-ndema* Nis Kos Amb JMd VJg, *-ndima* PJg, *-nte* Hls; *kolma|s(s)* g *-nda* Trv T Plv Se, *-nde* Hel San, *-ndõ* Krl, *-ndama* Trv Ran Kam, *-da* Rõu Se Lut, *-de* Krk Hel Har Lei, *-dõ* San Har Lei, *-te* Krk, *-dzõ* Lut; *kolma|s* g *-(n)ne* Kuu Vai, *-nda* Lüg, *-nde* Lüg Vai, *-ndama*, *-ndema* Jõe; *kõlmas* I; p *kolmat* spor Sa, L K Hel, *kõlmat* I, *kolmat* R, *kolmant* Saa Krk

1. *kolmas seda`kolmanda ode ma neil ei tia* Jõe; *pandi`kolmannel`päiväl`jälle vakk`suola`pääle ja`mendi;`kolmanel`uomigul toimme [võrgud]`väljä* Kuu; *kolmandel`päiväl`ilma vähene`maltus* Vai; *tuli lihate (lihavõtte) kolmas`püha oomiku`seie* Ans; *kut`iilase`määra kolmas varss (ülearusest isikust)* Khk; *mool`juba kolmandamad`pealsed, aga ikka`ühed tallad* Muh; *Esimene suhu, teina`püuse, kolmas`huusigusse (soldati söögiportsu kättesaamisest)* Emm; *kolmandama osa`annan`sulle* Rei; *kolmandamal`päiväl`pruut`läks isä-emä`kojo tagasi* Vig; *kolmat`põli alles`sugulased* Kir; *teese`kolmanda`aasta`viidi`meitid`Manijase`püidmä* Var; *kolmandima`aasta`tegi`odra`maha* PJg; *Üks ei kuule, teine`i näe, kolmanda`pääl ei`paista`päe (vigastest, halva tervisega inimestest)* Hää;

kolmandemal `õhtul siis pidi tulema krat't Nis; kolmandemal päeval `peale seda (virmalisi) on kas `kange to'rm või tuisk Kos; kolmanded on suured sipelgad mis metsas on; isa oli kolmat `päeva `aige VMr; kolmanded takud õlid lagijad; tõese kõlmande uassa `asja tämä pidab miälen Kod; `vaata, tema on nüid nii `rõõmus nagu kolmandamas `taevas Pal; *eks ta kolmandast kuke laulust `algas, see päris omik; kolmandad püha enam suurt ei `peetud, aga ega to ikke päris tööpääv ka ei old Lai; kuu om lüüd, kolmatel päeväl tä näüdäp Krk; kaits naist `olli ärä igänu, `tahtse kolmandat võtta Nõo; lääp kolmandade `klassi Kam; tan kolmadõ `õõla pääl ommavõ õge ilusõ_`kartoli San; kell om kat's, kolmass ribahusi (õeld lapsele, kes kella küsib) Har; katõl pojäl ol'l naanõ ja kolmandal es olõ? Se; tütär uut' (ootas) üte päävä, uut' tõõzõ päävä, uut' jo kolmada Lut*

2. van vahemik 21–29 (peam lõngade loendamisel) *naised lugesivad sedäsi `võrkeid kui `niiti `aspeldasivad – üks `kolmat (21) ja kaks `kolmat (22) Lüg; Üheksme kolmati `järges tuleb nelikümmend Kaa; kolm kolmat (23), neli kolmat, viis kolmat, kuus kolmat, kaheksa kolmat Pha; enni asveldati sedasi, `loeti `lõngu, üks kolmat, kaks kolmat Mar; meie lukeme sii kaksikümmend, siis akkame üks kolmat, kaks kolmat Mär; sedasi `loeti - - tuli uus kümme, ikke oli kolmat, kolmat, sajani `väl'la Juu Vt pool-, üks|kolmat*

3. kolmandik jõe `äärtse kolmanda peal oli `meitel rukis Vig; kolmas jagu õli [piimal] kuurt Kod; kolmass osa ütele, kolmass osa tõsõle, kolmass osa kolmadõlle Har

kolmas|kümnes kolmekümnes kolmass `kümness tule `pääle (aastaid) Krk; *jo om kolmass `kümness `vahtsõ aru `perrä Har; kolmaßskümneß edimäne Se*

kolmassõnõ kaheaastane, kolmandat käiv jo kat's `aastakku, lätt kolmada pääle, kolmassõnõ Lut **Vrd** kolmadsene

kolmas|teismes kolmeteistkümnes kolmasteismes – Põi Käi **-tõiskuss** = kolmasteismes kolmastõisskuss `aasta `ol'le pääl Plv

kolmat → kolmas

kolmatik kolmandik *üit's kolmatik püttü Hls*

kolmat(i)s *kolmats* g -e Aud(-tis) PJg = kolmandis *vilja kolmats ja kesa kolmats; iga kolmatsel oli kivi aed `ümmer; sii oli üks põld - - sihuke kolmatis, isi tükkis oli Aud*

kolmaud *kolma,ud* (üle)minevaasta – Lei

kolmejalg¹ 1. savist kolmnurk, mis pannakse savipõletusahjus kausside vahele *kaasid käeväd kõik üksühe `sisse `ahju, `kolmejalad vahele Kod*

2. kolmejalgne asi **a.** järi *otsi? no kolmõjalg siiä, ma olõ nii väsinüü? Kan b.* pesupali – Puh

Vrd kolmjalg¹

kolmejalg² (ravimtaim) *kolmejalg on rabanduse rohi, nagu kaeraka'ni `seemed Juu Vrd kolmjalg²*

kolmejalgne 1. s **a.** kolmjalg *kolme`jalgne on leeva nõo Kul; võid `tehti kolme`jalkse sees Var; kolme`jalgne on ümargune, pikad jald all, sial sees `pešti Plt b.* viljakärbis tieme *kolme `jalksed ülesse, pannakse kas kaer või ohr või ärjape `peale Jür*

2. põimpilu *kolme`jalksid `testi põlle `servä ja abasu `kät'se `õtsa Kod*

kolme|kanna|auk väike auk võrgulinas *silmpagu ehk kolmekanna auk Jõe -kerdane kolmekordne `kolme`kerdane lang Kuu*

kolmekesi kolme|kesi LNg Mär Aud JMd Tür Koe VJg Kod(-keesi), -gesi Mar Rak, -kisi Juu, -gisi Nis, -keisi VII Plt, -ge(i)si Rei, -keisi Emm HJn Koe I Äks Plt KJn Kam, -ksi L Kõp Krk Võn; kolmõ|gese Har(-kese) Rõu Plv Vas Se, -kõisi Krl, -kese, -kõizi Lut; `kolme|gesi Jõe, -geisi Kuu kõlmekeisi Trm kolm koos, kolm omavahel `kolmegeisi oleme `käined [kalapüügil] Kuu; me tüdrikud olid ikke koa kolmekesi jaanitule all Mar; kolmekesi ninatpidi koos Mär; läksid `kuitsa kolmekesi, viderikku viieksi, kदारrikku kuieksi rlv Kse; kolmegisi `leikasime `tündrema rukkid Nis; me nii ikka kolmegesi sis sel'tsis elasime Rak; me oleme kolmekeisi kõik ühe vanadused Äks; ol'lid kahe kolmekeisi KJn; aanu kolmekesi juttu Krk; kolmõgese käävä par'din Har; `lätvä? jo? kolmõkõizi Lut **Vrd** kolme|kesta, -kesti

kolmekesta kolme|kesta Põi Kse Vil, -gesta Jäm Krj VII = kolmekesti Seal pole kolmekesta midagid teha Põi; kolmekesta ol'lime tares (reht peksmas) Vil

kolmekesti kolme|kesti Mär Amb Pee TLä, -kesti Khk Mus Ran Puh, -kesti JIn KJn, -gesti Jür, -keste Tõs VMr VJg Iis Trv Ran Nõo Rõn, -geste Põi Muh Ris Jür Kad HljK, -keisti Muh Kse Trm San, -keisti Koe, -geisti Kad, -kisti, -gisti Juu, -kest Hää, -ksti Saa; `kolme|geste Jõe Kuu(-geisti), -keste VNg Jõh Vai, -keiste Lüg kolmekesi vahel kahe mihe ja vahel `kolmegeiste, `kolme mihe Jõe; kävimme `kolmegeiste siel merel Kuu; jämedäd `palgid õlivad sis pidid ikke `rohkemb `kolmekeiste `tõstama neid `pääle Lüg; kassid magasit kolmegeste pesas Põi; tulid kolmekesti Mär; olime kolmekesti; kolmegisti `väl'läs `tuhleid `võtmas Juu; `istusime aida trepi `peale kolmegeste Jür; kahe kolmekeste sai [kangast] `käärida VMr; olime kolmegeste selle nel'lakümne viie tiinise koha pial HljK; külvati `mitmekeisti kõrvu, kolmekeisti Trm; ütsindä ei kästä `mõtsa minnä, iki kate kolmekesti Ran; kolmekeste lätsime -- ütesugutse jõmmi ollime kõik Nõo; poja kolmekeste olli kõik kroonu väe pääl Rõn **Vrd** kolmekesta, kolmõngõst(õ)

kolme|kuninga|päev 6. jaanuar `kolme kuninga päiv -- sel `päival kolm kuninga võttasivad kätte ja `läksivad `Jiesust `vahtima Lüg; `näärübä `järge tuleb kolme kuninga pää Ans; kolmekunningaba keisid kolm `tarka (mööda küla peresid) Khk; Tuli kut va ääaetud koeraroni alles kolmekunningapäevast koju Kaa; jõulu`laupa `õhta `pandi `terve leib laua `pääle ja seda_s leigata mitte enne kui kolmekunningabä `möödas on VII; kolmekunningabä aeg siis, siis keis `jälle üks `sõuke teistmodi lind -- till-töök, töök-töök, `sõukse äälega `jälle oli, see oli `jälle kolmekunningabä `laupa `ööse Põi; kolme kuningabe nuut Muh; kolmekuniga päe `süüdi naasama jälle, lihad, leväd ja kalad Var; kolmekuningabä `õhtu -- `toodi `erne varred [tuppa] Nis; `jõulud, `niärid, kolmekuningabäe on taliset pühäd Juu; kolme kuningapäävä `õsta tüdrikud ja poisid (poisid) õlid ühenkoon, tegid taku munakud (ennustamiseks) Kod; kolmekuniga pääval `käidi `Jordanil, vene kerikus Lai; meil peedäss kolmõ kuninga päiv, tuuss mäletüses, et kolm kuningat lät's Jeesust kumardamma Har **-kuninga|püha** kolmekuningapäev kolmõkuningapühäl `peetäss venne kerikun jordanit Har **-kuningas** kolmekuningapäev `kolmekuniga `järgmine päev on `iivaknuut, sie `nuudib keik pühäd ära Jõe; `kolmekuningal `aimmegi sen (paadi) vede Kuu; `Kolmekuningast on päev kukkesamm pikkemb IisR; Ninasel keisid nuudid -- kolmekuniga `järgesel pääval Mus; kuus `päeva oo `neari ja kolme kuninga vahet; `tullid `jälle jõulupühäd ja -- kolmkuningas ja -- igaks aaks `tehti neid (vorste) Muh; jõulu`laupa -- `niäri`laupa, kolmekuniga `laupa, nied kõik `küeti

(sauna) Khn; kolmekuniga järel oli nuudibä Kei; näärikuus on uus aasta ja kolmekuningas Lai

kolme|kõrraline 1. (taim) – Kan Plv siin kasusõ üte_haina?, kolmõkõrraline rohi - - neo^o olõvat `ütsä tõbõ rohi Plv

2. fig puskar kõõgõ parõmb om edimäne vai `keskmäne viin, kolmõ kõrraline om samagoñn Ráp

Vt korraline

kolme|kümmend kolmkümmend üle `kolme`kümmend `aastat on tagasi Jõe **-kümmune** < kolmkümmend [odra] riivastamine on nüid tükkis jäänd, `peele kolmekümmune `aasta (tagasi) Ans **-kümmes** Oli `kolme`kümmene `aesta varakevät Kuu; `kolme`kümmemal `augu-stil Lüg **Vrd** kolmaskümmes

kolmeli adv < kolm sedine sörmus mis kolmeli korrali loulatis sörmus, sellega pidand `vaimusid nägema Jäm

kolmeline kolmeli|ne g -se VII Kse VJg Trm(kõ-) Krk Puh Se, -tse San; kolmele|ne g -se Muh Mar Tor Hää Plt; kolmõli|ne Har Rõu(g -dse) Se(-[i]se); `kolmeli|ne g -se Kuu VNg Vai kolmeühikuline münt või paberraha `kolmeline raha oli Vai; kõlmeline raha Trm; anna `mulle kolmelene Plt; kolmeline vašk raha Krk; kas annat rublalise vai kolmelise, aga tagasi `anmist enämb ei ole Nõo; kolmelitse marga^o San; vanast ol' jo kopikalit'si ja katõlit'si ja kolmõlit'si rahu Har

kolmelt-neljalt kolmeks-neljaks [kapsa] pää lõegati kolmõlt-nelält `kat'ski, `pañti patta Võn

kolmene kolme|ne g -se Sa L(g -tse Vig Pär) Juu JMd VJg Kod Plt KJn Krk; `kolme|ne g -se R Ris

1. a < kolm `aesta `kolmene Kuu; (sõidukist) `eha `kella `kolmesega tulin VNg; plikka õli `veike vel - - kahe `kolmene õli Lüg; ju see (pudel) kolmene (kolmetoobine) on Kär; `uasta kahene kolmene Jaa; Kolmene puús on ammu läänd Põi; `enõsed maa sepe `tehtud [hargid, hangud] olid kolmetsed (kolmeharulisel) Vig; see laps o kolmene või nellane Kse; nellanaelatsed ja kolmetsed Pär; ei se põlegi nii vana `ühti, on nii `oasta kahe-kolmene tene Juu; laps õli kolmene, kolme `uassane Kod

2. s kolmeline raha `kolmene raha oli kääs Vai; on see margane või on see kolmene Khk; kahe kopigene ning kolmene olid vask rahad Kär

kolme|nukk 1. kolmnurgakujuline põllu-, heinamaatükk ivake kartulid ja `kolmenuka tükk `õtru; mõlemil `kolmenukk, kuda vanass `jaetud (heinamaa) Kod

2. kolmnurkne tükk särgi õlalapi ja kaeluse vahel õlalappi `aeti `lõhki ülevält õtsass ja kolmenukk vahele; `kolmenukk särgil, moete käsi ei anna ülesi, rebib `kat'ki `kät'se õtsad Kod

kolme|nukka kolmnurkselt, kolmnurkne pardijalg (mullaharimisriist) õli `kolme nukka `tehtud Trm; meie eenäm one `kolmenukka; `kolmenukka panima lavva karja `aeda Kod; siil ummeldi sisse `kolmenukka Nõo; katõ mõtsa vahel üt's `kolmõ nukka hainamaa Ráp **-nukka** kolmnurkne Kõo ossakõsõst kääneti `säärtäne `kolmõ `nukka vorm Har **-nurk** kolmnurk hellätüse^o puusa pääl, trutsak `kõrti pant, kolmõ nurk pääl, pääle ummõld Plv **-nurka** kolmnurkselt pastel tehase ikke, `kolme `nurka nina ülese Var; `kolme `nurka oli `lahti, vammus Tõs; Üks `kolme `nurka lapp leigati veel Amb

kolme|nurkane 1. kolmnurkne ja siis `kliiver` jälle üks `kolme`nurkane siis oli ies Kuu; mõnel (märsil) oli kolme`nurkane lakk Kad

2. kindakiri `kolme`nurkane `tehti siis, üks silm`tehti esimase korra `sisse, kaks `silma teise korra `sisse ja siis kolmanda korra `sisse kolm `silma KuuK

kolme|päeva|koht rendikoht, mille eest tuli mõisale kolm päeva nädalas töötada – Tor Rap Kos KJn Taali parun akkas mõesa ääremaadele asutama kolme päeva `kohti Tor **-päeva|leib** magushapuleib kolme päeva `leiba on `raske teha -- piad teda loppima -- ja `vaatad, et täis apu on PJg; kolme päeva leib `tehti arilikust rukki jahust, keeva `veega siadeti, kolmandal päeval `tehti ära Lai; tyy kolmõpääväleib ol' `väega hää leib, egai't's ess mõista_tedä tetäki? Röp **-päeva|maa** kat's elänikku, pool'tõsõ päävä maa oll ütäl ja pool'tõsõ päävä maa tõsõl, (kokku) kolmõ päävä maa Har **-päeva|mees** kolmepäevase teokohustusega rentnik, sulane isa oli `kolme`päeva mies -- käis ise kolm `päeva `moisas, kolm `päeva tegi kodu tüöd VNg; kolmepäävamees oo kolm `päeva nädalas sulaseks Kse; Kõnnus ei oltki nädalamehi, kõik olivad kolmepäävamehed Kad **-päeva|napp** kolmõpäävä napp (teomehe nõu kolmepäevase toiduvaru säilitamiseks) – Har

kolme|päine a. kolm päeva kestev kolmepäine pulm oli Mus **b.** kolm päeva vana Vassikas juba kolmepäine, see piim `aitab ilma keetmata küll Pöi; lol' kui kolmepäine vasikas Mär **c.** kolme päeva see oo kolmepäine või (kolme päeva koorest) Muh; kolmepäine sulane, kolm `päeva nädalis (töötas mõisas) Kse

kolme|ristine vöökiri – Hls **-silma|kiri** kindakiri – Kod **-sõrmeline** sõrmkinna, millel osa sõrmi on kokku kootud `seokesi sõrm`kindud on ka mis kolmesõrmelised Jäm **-sääreline** kudumisviga võrgus Sii on kolme sääreline `sisse kojutud -- see on võrgu viga, kaks silma koos; kolme sääreline auk oli, kui `jälle kaks `silma katti oli Pöi **Vrd** kolmsääreline

kolmi kolmi Hls Krk, kol'mi Har Se Lei kolmekaup (lõngad soasse) kolmi pannas kangast sukka Hls; akkave villast rõõvast kolmi kudame, pannass kolmi arvebe sua `sisse; sij püksikangass olevet kolmi [kootud] Krk; `ammõid te'ti paarõ kah vai te'ti jälh nii õt kat's `kõrda paarõ kolmas kõrd kol'mi Har || põdrusõ pankõ `sisse, kuhä pesä `sisse `vasta kuhä saibast, kol'mi pooli (kolmele poole) Se || kol'mi lehi (kaardimäng) Se

kolmi|jalg¹ = kolmjalg¹ Lüg Kan Plv kui me nied (linad) `aljalid `kiskusimma, siis mehed tegivad `niisused `kolmijalad Lüg; `ostsõ laada päält `vahtsõ kolmijala ja `pandsõ mõsu õkva likku Kan

kolmi|jalg² = kolmjalg² – Sim

kolmik¹ kolmi|k g -ku Pha VII Pöi Muh Ris Kos KuuK Plt, g -gu Jäm Khk Emm Rei Mar Krk; kol'mi|k g -ku Mär Khn Pär Tor spor K, Iis Krl Plv Lei, g -ke Kod Pil; `kolmi|k g -ku VNg Lüg, g -gu Kuu, -ko g -go Vai; pl kol'mig|u? Har, -õ? Rõu Se

1. kolmik (laps, loom) `kolmigud` talled Kuu; kolmigud lapsed, kolmigud talled Jäm; olin kolmik pueg Kos; kol'mikite aal surenud emä ärä, üks kol'mik jäänud elämä Kod; tema emal olid kaksikud ja perast olid kol'mikud Pal; `lehmädel ei ole kuuld kol'mikud KJn; na omma kol'migu? Har; kat'sik'id küll um sihn olnu?, a kol'mikid olõ õi_kuulnu? Rõu; šüü `nei_ku kol'mik Lei

2. kolmest koosnev *kolmigud* (lained, mis järgemööda tulevad) Emm; *kol'mik* (kolme pähkli kobar) Khn || kangaviga – Juu KuuK JMd Pal *kui kolm niit kõrvu on, siis on kol'mik sees* Juu; *kui val'siste panid`niide - - kolm`lõnga järjest, siis`üiti kolmik* KuuK

kolmik² *kol'mi|k* Kam, g -ku Hää Saa(-ke) Pal SJn San, -ke Kod/kõ-/ Võn Ote, -gu V(g -gõ Se, -gi Lei); *kolmi|k* Plt Pil Puh Rõn, g -ku Hls Krk(-gu) Hel, -ke Nõo Kam kolmapäeval sündinud lehma nimi *kolmaba`sündind lehm o'li kol'mik; sai oma kol'mike eest üle tuhande rubla* Saa; *kõl'mik õli kolmaba`sündind* Kod; *kolmik olli kolmabene, neelik nel'labene* Hel; *kol'mik, mes päeval lehm`sündü, tyy nimi`panti* Kam; *sõss`pañti nime`päävä`perrä – eesik, tõõsik, kol'mik* Plv **Vrd** kolmo

kolmilda kolme moodi *kangja,`kanga kutai,`kangri – kol'milda üldäss* Lut

kolmindik *kolmindik* = kolmandik (viljamõõt) – Hel

kolming sõim *vana kol'ming* Har

kolmi|rõivas kangas, mille kudumisel on soa piivahes kolm lõnga *kolmirõõvass om`pakline ja villane* Krk

kolmistama *kol'mistama* kolmandat keeret peale punuma *ma kol'mistasin kõit* VJg **Vrd** kolmitama, kõlmistama

kolmitama *kolmi|tama* Muh Kod Plt Puh, -dama Rei, -teme Trv Krk; *kol'mitama* Juu JMd VJg Iis Lai; tud-part *kolmitet* Hel, *kol'mitõt* Se

1. kangast kolme lõnga kaupa sukka või niide panema *kangas oo kolmitet* Muh; *lõngu kolmidama* Rei; *kui mõni arv piivahe on soa sees, siis pannakse` sõnna kolm`otsa pii vahele – ma kol'mistasin sedasi* Juu; *kangas tule kolmite, sij om ere suga* Trv; *muidu pane katsi sukka, nii ülejäänutse kolmide äräde sekkä* Krk; *`nitsehe panõt, siss kol'mita`* Se

2. kolmandat keeret lisama – VJg Lai *isa punus lehmale`kütkeid linast - - siis aeas kolmanda`piaale, et kol'mitan ära, siis on kõva* Lai

Vrd kolmistama

kolm|jalg¹ 1. kolme jalaga ese **a.** pesupali *panen peso kolm`jalga* Vai; *kolmjalg sie, kus pesu suab`pessa* VMr; *kol'mjala sijis sai`õeru, pink õli kos sai`lüia* Trm; *üitskõrd sai kol'mjalg täis - - ütetois`kümne mõsu`olli; mõsuvesi kolm`jalga panna, ma naka`rõivit`mõskma* Nõo; *vana kol`jalg lät's joba`kat'ski - - piät`vastsõ koljala ~ kolmõ jala tegemä* Har; *lavvust te'ti vijil naisilõ kolmjala* Rõu **b.** raudalus toidu valmistamiseks *kolm jalg,`rauast`tehtud,`keideti pääl* Lüg; *kolm`jalgo pääl`tehti`enne`oues suppi* Vai **c.** pukki – Kuu Lüg *kolmjala`pääle`pannasse küna* Lüg **d.** puunõu *õlle kesvä`panti likku anuma`sisse, üt's kõik kas kolmjala vai`tuybri`sisse* Nõo **e.** leivaastja – Tõs

2. (vilja)kärbis – Lüg Tõs Puh Rõu *kolmjalg ehk`kärriis* Lüg; *kolm kesvä kubu`panti sedävisi`alla`pisti ja, nelläss kubu`panti`risti`pääle, tyy`olli kesvä`kolme`jalga panemine* Puh

Vrd kolmejalg¹, -jalgne, kolmijalg¹

kolm|jalg² teat ravimtaim – Emm Krk *arjukse`müüsisv prants`riivi ja kolm`jalga* Krk **Vrd** kolmejalg², kolmijalg²

kolm|jalgne (apteegiravim) *kolm`jalksed on sañdi asja`vastu ja paha sanade`vastu* Ris

kolm|kand 1. võrguviga (kaks silma katkenud) – Jõe Kuu Hlj *kui läks kaks [silma]`kat'ki, sie oli kolm`kanda* Jõe; *kolm`kannad olid`laste`uoleks parandada* Kuu

2. tähtkuju (Veevalaja) – Kad

kolm|kuningas → kolmekuningas

kolm|kümmend, -kümmend kolmkümmend *kolm`kümme inimest Jõh; Kolmkümmend juba `selgas, naist äi võta Põi; kolmkümmend `lesta oli õhös `kaalus Rid; kis juba -- kolmkümmen `aastad vanad ond, ku mihele `lähtväd, nendel ikka tulõb üks kolmkümmen `puari sukki `val`mis Khn; ma ise sain kolmkümme `puuda (hernest) Trm; naalan one kolmkümme kaks `luuti Kod; kolmkümment neli `aastet om periss rahulikult `müüdü lännu Krk; karja `katlade läits oma kolmkümmend `pangi vett Ote; sõss `antu? igälõ oma kolmkümmend [hoopi] taga otsa pääle Krl; olõ kolmkümmend `aastaga `sai müünü?, a säänest rahha olõ_i saanu? Se; k u s k o l m k ü m m e n d kiiresti, teadmata suunas (kaduma, minema) Mustlane läks kos kolmkümmend Trm; jätab lehma minu karja `ulka ja lähäb kos kolmkümme Kod; Põrss pääsi vällä ja läits kos kolmkümmend Hel; `varga lännuva kos kolmkümmend minemä Nõo; lasõ näil minnä_kos kolmkümmend Se*

Vrd kolmekümmend **-nukk** `kaskal -- kummagi puusa pääl voldikõsõ, pääl nahast kolmnukk Kan **-nurk** `enne õlivad `niiskesed `põllutükid, nied õlid kolm`nurgad; üks [kurg] lähäb ies -- kolmnurgaga siis, `tõised järäle kõik Lüg **-nurka** kolmnurkselt [luua] Alus`raagude otsad `leikad kolm`nurka Jür

kolmo kolmapäeval sündinud lehma nimi *kol`mo, kol`mo hõigutass kol`mikot; hää lehm ol`l, üt`s kol`mo nimega? Se Vrd kolmik²*

kolm|piiku kolm lõnga piivahes *kolm `piiku `kangass -- kolm `õtsa pii vahel Jõh -sada kolmsada mul jäi isa kätte kolmsada `rupla seda raha mis ma `laevade pääl `tienisin Hlj; lehmäle `aanti `mõisast kolmsada `puuta `ol`gi Rõu; `tahtsõ pääsit ka ar `osta ja `paksõ kolmsada `ruublit Vas **-sääreline** võrguviga kui `jälle kaks `silma katti oli, siis sai `üitud kolmsääreline Põi **Vrd** kolmesääreline*

kolm|teisend → kolmteist

kolm|teist(kümmend), -tõisku kolmteist *`kolmete-ist `aasta sügisel Jõe; kolmte-is`kümmend `laeva VNg; nad `ütlevad kolmteisend ettari maad olavad, saavad kolm `koorma `eina Khk; kaks kolmteisend `aastad pole töömees enam olnd Kaa; alles kolme teistkümmne `aastane, aga juba inimese pikkus Mär; kolme`te-iskme `aastane ol`lin kui juba ka `üüsse läksin KJn; ku seande eenä `võtmise oli, sõss oli kolm`tõ-istku [inimest] `einä `võtman Trv; ei olõki pal`lu, kolitõisskümm kanna Har*

kolmuta van kolm `üksütä, `kaksuta, `kolmuta Vai

kolm|veerand kolmveerand, kolm neljandikku *Suured kolmveerend liitrised pudelid olid Põi; `tollit ta (puulusikas) es ole paks, kolmveerand tolliline vai Ran || tuul oli kagust, kolm `vierand õli `vasta, pidid `tõise`puole ja `tõise`puole sedasi `alssima Lüg; piide`vinti on kolm veerand (võimalikult palju) `vastu tuuld Phl || (kellaajast) Kellu on just kolmveerand kolm Põi*

kolmõkeske *kolmõ|keske Vas, -keske Röp, -geske Rõu(-keske) Se, -geski Lei kolmekesi mi ol`li kolmõgeske sõsarõ? Rõu; läävä? üten kolmõkeske minemä Vas; kolmõgeske velidse? olliva? Se; mi olõme kolmõgeski, ema katõ pojaga Lei*

kolmõngõst(õ) *kolmõngõst, kolmõngõstõ kolmekesi Läksime aerdõga `sõoga üle, `vjõnnasimõ kolmõngõst sedäsi et Khn*

kolne → koldne

kolo¹ *kolo* paakunud maa; saviküngas *tuu kolo om nii pal'ass, ôt lammasski saa ai*² süüvä²; *kolo pääl* [kasvab] *harasshain* Se

kolo² *jäänü*² *nigu*² *kol'o, surm gu surm; tulõ_i jo vana kol'ogi* `pe²rrä Se
kol'o- → *kolo-*, *kolu-*

kolod pl *kiäletässe näid* (lapsi), *ei kuule, siis emä* `ütles, *oh te* `tuhkrukolod Kod

koloda *koloda* puupakk `oslikanõ [puu] *kui vana koloda ei lää*² `lahke; `kanga koloda (kangaspuede lõimepakk) Räp

koloodusnik `koluo-dosnik VNg; *kalodosni*|k g *-ku* Rid *kui sis vana* `koluo-dusnik (mingi kroonuametnik Peterburis) *tuli* VNg; *Ega sel kalodosnikul* (linnavahil) *põlnd üksi kedagi teha* Rid

kolojas *kol'oj*|as g *-a* kõhn, kondine *mõni õige kõhna* `näoga vanamüis, *sedä* `üeldi *kol'oja* `näoga; *kits one kol'oja* `piägä Kod

***kolok** *sel* (naisel) *õli üks suur* `riide vai `sielik ja *sie õli* `kõiki `saapa labu ja `kõiki kolokuid (kolusid) *täis* Lüg

kolokanõ *iäkol'okanõ* (kolakas) *jään* `perrä, *vijl iäkol'okõist om* Se

kololine *kololi*|ne g *-se* rentnik *nigu reñdi kotoss vai kololise kotoss kutsuti, sada* `ruublit *o'll meil reñt siss* Võn Vrd kolunik

kolon → kalun

kolonits *kol'onits* pl *-a*² väikekohapidaja, uusasanik *kolmõ nelä vaka* `maalisõ² *maatükü*², *nyu* kutsuti *kol'onitsa*² Räp

kolonõ *kolonõ* paakunud *kolost* `põldu mingu *ui*² *põvvaga* `küñdmägi². *las* `vihma *tulõ, siss saa tuu kolonõ põld ka ar* `küñdä Se

koloos *koloo-s* (kurguhaigus) *kurgu koloo-s, väega hil'lokaistõ sai kñõlda*² Se

kolopka *kolopka* suur pea *Vot, kus on mehel kolopka, ei õle* `ennemb näht `niisikest kolopkat Lüg Vrd koluva

koloska *kol'oska* kolask *pitk inimene oo kol'oska* Kod

kolosnik *kolosni*|k g *-ko, -ku* kandimees; abijõud *noodapüügil kolosnikod, nijd kellel* `mõisa *muad õlid, teo piäl, ei õld õssetud kruñdimehed; kolosnik on nuadasel'tsin, kes voroti* `piäle *kõit* `püüräb Kod Vrd kolunik

kolot *kolo*|t g *-da* paberi- või mängukaardipakk *taa kolot* [sedeleid] *sai suur; kaartõ kolot; koloda seest* `tõmpsi *lehe* `vällä Se

kolotka *kolotka* Vai Plv Vas Räp Se

1. puutükk (eseme osana) *o'lli* suurõ² *nua*², *kolotka*² `otsa `pantu², *nyu*² *o'lli*² *koodi*² Vas; *rihä kolotka*² (rehapea, millesse on kinnitatud pulgad)) Se

2. saapaliist `saapa *kolotka, mine pääl sabosnigad tekkod* `saapo Vai; *muido vast saass* `saapa *tegemisega nakkama, aga tuu hädä om, et ei olõ*² *kolotkit* Räp; *kolotka pääle tetäss* [saapaid] Se

3. puuking `puutsõ² *kolotka*² *jalah; puutsit kolotkit olõ* nännü² *seo ilma* `aigu Plv

kolova *kolova* lagedam ala (karjamaal) *Kari* `aeti [lõunavaheks] *kolovallõ, tuu o'll* *karasaisatuss* Se

kolovana *kolovana* kohitseja, ruunaja *kolovana* `naitas *mei täkkõ* Vai Vrd konovalaja

kolpak *kolpak, -bak*

1. ahjukumm *vanast kut'siva aholakka kolpak* Se

2. (läki-läki taoline) kõrvikmüts *kolpak* `kutste, puuvillanõ, lat'sil ja mõnõl vanal inemisel ka ol'l, ku pää `haigõt tegi Se

kolpima `kolpima Jõh Vig vaevaliselt niitma, kõõpima No `lähmä aga `jällä seda `jussi `kolpima Jõh; Jaan oo tänabu need kohad juba ää `kolpind, mool põle võtta kedägi Vig

kolpsakas *kolpsak|as* Kaa, `k- IisR, g -a suur olend, kolakas Siin `järvedes neid `kolpsakaid (haugipurakaid) oli IisR; Seikseks kolpsakaks poisiks kasund; Teite sõnn oo meite omast ulga maad kolpsakam küll Kaa

kolpsik *kol'psi|k* g -ku lõuguti, kolgits lina kolga tõmmati läbi kol'psiku. kümme viistöiss kol'psikud `tüüdi kokko [talgutel] Kod Vrd kolbisk

kolpsima `kolpsima kolksuga viskama Mul nii `meeles, kui see vanamees sääl `jootudel `kolpsis öberahasi vette Khk

kolpstik kolksti Koost kukkus `kol'pstik otse rakku Kaa

kols- → *kolts-*

-kolsak Ls jääkolsak

kolss *kolss* g *kolsu* Ran Puh Rõn (jää-, lume)kolakas; jääkoorik kui sügise edimäne lumi läits ärä, `ol'li viijl `kolssu maan Ran; lumekolss om päälmaa, kels om all Puh; keväjä ku lumi minema nakap, siss om serände nigu kolss; ku_{ta} nigu om sulatanu ja külmätänu - - siss võtap ta nii `kolssu [lume] Rõn

kolt¹ *kolt* g *kolda* (jää-, lume)tükk lume koldad Jäm

kolt² *kol't* g *koldi* Ran Puh

1. puunott, kaigas korjassi riida mant sületävve `kol'te Ran; mes_sä puu `kol'test lak'ka pillut Puh

2. kolk **a.** veopuu `kol'tega olliva obese iijn, adral ja ägglel; üte obese jaoss `ol'li üits kol't, aga kui kaits obest siss kolm `kolti Ran **b.** kandmisvahend `valtaga `tüvripuu `ol'li, kol't kül'len Ran

koltaline `koltali|ne g -se urklik `koltaline jõgi Hls Vrd koltane, koltlik

koltane `kolta|ne g -se = koltaline sijn jõgi ei või olla `koltane, ta om mädä süü sehen Hls

kolter → kortel, korter

koltlik `koltlik = koltaline `koltlik maa, `raav'en om `kolta, kus `viige om alt ärä uhtun [mulla] Krk

koltremed pl `koltremed (täku) munandid `koltremetega obu oo päts Khk

koltri|puu `koltribu (paadi) roolipuu, -pinn – Mus

kolts¹ *kolts* g *kolsu* Jür Pee; g *kolsu* Juu, pl -d JJn; in `koltsus Amb kalts, räbal Vilets lehm, udar tühi kui kolts; Endal villako't nagu kolts, piutäis `villu `põhjas; Vana pastal kui märjaks saab, siis on tüma kui kolts Jür; muedu `koltsus ja `kaltsus käisivad [mardid] Amb; kolsud, vanad räbalad Pee

kolts² *kol'ts* lõuguti, kolgits – Hel Vrd koldsik, koltsma

kolts³ *kolts* Krk; *kol'ts* Jäm deskr kolks `öösse üks peksab, *kol'ts* ning *kol'ts*, ta ukse taga, *kol'ts* ning *kol'ts* Jäm; astuss ku kolts ja kolts, suure saabastege Krk

-kolts Ls jääkolts

koltsakas *koltsak|as* g -a Rei Jür/-ls-/; pl *kolsakad* Muh

1. kaltsakas *koltsakas* inimene, va totust `moodi inimene Rei; nää üks *kolsakas* tuleb Jür

2. suured jämed kolsakad ollid Muh

koltsama `koltsama Amb Kad Se

1. (ringi) hulkuma nä pueg aga `koltsab nisa-ma möda `ilma Amb; kaltsakas `koltsab mutku `ümber küla `käia Kad

2. lonkama koe sa tah jala olt ar löönü?, et `koltsat Se

-koltsat Ls kiltsat-koltsat

***koltsatama** kolksatama lei pää ärä ku koltsati Trv

koltserdama part koltserdand Kad; kolserdama Jür VMr Lai

1. (riideid) rikkuma, määrima kas sul `jälle uued `riided `sel'gas, kolserdad ää Jür; koltserdand ää `riide puha, ei `oska `oida oma riidet Kad

2. kolksutama kui lapsel suured `saapad jalas, siis nendega jookseb `ringi, kolistab ja kolserdab Lai

koltsma `koltsma, -e lõuguti, kolgits – Hel Vrd kolts²

koltsme `koltsme, koldsi- kolksima ärä `koltsi sääil, ma taass magade; mis ta kurivaim kol'ts, nagu mõni lõhk kavepen; ommuku koldsip, lõhup puid Krk

kolts|puu pl kangasteljed `kol'tspuu olliva vanast, tel'le iks Ote

koltsti deskr kolksti läit's maha ku `koltsti Krk

koltsu|kimp pl koltsukimbud kaltsakas, kaltsupundar – Rak

koltuma `koltuma Kuu VNg Sa Rei Tõs Hää JMd VJg Sim Iis Kod(-o-) Lai KJn; part `koltund Pär Trm, `koltun Aud, `kolton Khn Aud, `koltenu Ran

1. luituma; kollakaks muutuma, kollakat jumet omandama `valge `riie `koltu kui üväst ei ole `pestu VNg; Vana [inimene] oo palgest eieti ää koltund Kaa; `päikse käe riie leegib ja `koltub Hää; sügisel `koltuvad kõik puu lehed ää VJg; vili akkab `koltuma (valmima) Sim; ta oli `koltund `näoga, aga `põldki kista kui vana Lai; `kapsta lehed om aian serätse `koltenu -- kõllatsess lännu; ain on pääld ärä `koltenu, kui `kaari om jäänu Ran Vrd kolduma, kultuma

2. seisemisega maitset muutma **a.** värskust või maitset kaotama; kolkuma, lahtuma kalal oo `kange `koltund maik `juures Khk; õlut `ingab ää, `koltub ää kui ta kaua seisnd on Krj; Ää paku võerale sõda va koltund lakset (õlut) mette Pöi; kali kua `koltub ää VJg; piimäkört `koltub ärä. `koltund `körti siga kua ei süüj; [piimal] nagu `koltund lehk juuren -- jusku ummusse ais; või one `koltuma lüänud, võil `niske `koltund mekk. kueva mekk; paan ühe pihutäie jahu leevä `astja põhõja et põhi ei `koltu ärä, ei koeva ärä; kui kuaritud kartul seesäb, `koltub ärä Kod **b.** tilgastama – Aud Pär Kod `kolton piim, [on] aput maitset, aga põle paksus läin Aud; piim one ju `koltunud, ku ta apukas one Kod

3. ära `koltund on teine (loomast, kes ei söö) Iis

kolu¹ kolu (-o) R Jäm Käi Vig Kse Tõs Vän spor K, Hel San; kol'u Hls (tarbetu) asi, kola, koli; hv mingi üksikese `Püllerdäb siel `liiva `kastiss oma kolujega `mängidä Kuu; `ainult et kolud olid maas, et ei old `tarvis `ühte `puhku neid `kaasas `kanda (popsikohast muud kasu polnud) RakR; Jua ta kukkus `sinne kuhugi kolude `sisse Jõh; pani eese kolud kotti ja läks minemä Vig; enne `pandi kolusi `asju aida vajase Kse; va risu ja kolu kõik kohad täis Tõs; maea kolu (seinad ja katus) on üleval Vän; läks oma komsu ja koluga Juu; koluait on kus riistad -- `panna HJn; kõik kohad kolus ja komus, kui tuad `kraamimata; vennad ja tädid `luotsivad kolu (varanduse) omale `saada JõeK; mis kolud ja kalud sul siin

on JMd; kukkusin maha, `vankrikolu (lauad ja muu lahtine kraam) tuli veel `piale; või olivad arstid unustand midagi kolu `sisse [pimesoole opereerimisel] JIn; rajji kolud vedelevad muas VJg; `viska sij kol'u `ahju Hls Vrd kalu²

kolu² kolu (-o) spor R, Ans Pha Hi spor L K I, Hls Rõu Se; kol'u Var Aud Hää Kei Ksi Kõp M Ote Rõn spor V(-o)

1. pea; pealuu; aru, mõistus `Küürendä nüüd, et `puomiga `vasta kolu et saa Kuu; ei `selle kolu otta midagi `kinni Hlj; suur kolu `otsas küll äga midagid äp saa aru Ans; Sellel on kolu pahna täis (vähese taibuga) Pha; Senel kolu jägab (taipab kiiresti) Emm; tääl oo iä kolu, iä nupp. ei tä ädäse jäe Tõs; annan `solle möda kolu Juu; kolu otsas kui kaalikas Sim; eks ajud ole sial kolu sees; kõva kolu tal (ei taipa) Ksi; Oina pesseve ommi kolusid vastamiisi nigu mürts ja mürts Hel; mi_sa² umast kol'ost ette ajat Kan; um sul taa kol'o luyd, mis ei võta² oppust Plv Vrd kolju², koluka(s), koluva

2. kont kala peas räime kol'u on pisike, tursal on suur Hää

kolu³ kolu (-o) R spor eP, Hls Ran Nõo; kol'u Hää M spor T, V(-o; kolo Vas)

1. õõnsus, auk; urgas; lohk, nõgu kännu all igavene kolu; igavene kolu `amba sihes; pani `saapad ahju koluse (ahjuauku) `kuivama Khk; [merel] kolu on tühi õõnes koht, `laine vahe Pha; lähme siia panga kolu (kõrge merekalda) `alla vihma eest Muh; sarvede vahel on kumerik seante, kutsutse sarve kolu Saa || häbemepilu – Lüg

2. lehtrikujuline avaus või laudkast a. veski-, kohvimasina, kapsariivi vm kolu `trummist `juokseb vili kolo ja kolost `kenga. ülimine on trumm ja alumine kolo, nüüd juo `kutsuta ka ülimisest kolost Lüg; [tuuliku] Korv ~ kolu Põi; tuul läks vagas, muist [vilja] jäi koluse Tõs; Mio vili juba kolossõ `lastud Khn; kot'ilae kolu. oli kot'ilae pial - - mõni `ütles [seda] vahest koa ülemene kolu Nis; kolu pial oli peksumasinal ka, lauast `tehtud; tuulimasinal sai `tellida kolu arvemaks või tihimaks JIn; Kõigepealt kui akati [veskikivi] ülessvõtma, võeti kolu pealt ära, siis koluraam Trm; kolo käib kivi `silmä. teräd juaksevad koloje, koloss `silmä, silmäss kivi vahele [veskis] Kod; vanast tetti rapantsi `leibä - - terä ei ole `tahtan kol'u ala minnä Trv; `päälmatse kolu `sisse `lasti oodusse teräd. alumatses kolust läits kivi `alla Ran; ma lassi terä `kollu - - `veski kolu om ülevän tõese kõrra pääl Nõo; [kapsariiv] Lavvust ol'l `lүүüdü kokko - - kat's `rauda ol'l keskkottan, sõss ol'l tettü sääre kol'u vai `nellä `kañti kaštikõnõ ka_pääle. Sõss `pañti [kapsa] pää `kol'lu ja muidugu tõugati edesi-tagasi Urv; [veskis] Kol'ul `ol'li mõõdu_pääl, `ol'li `hel'kse_naala_`sisse `lүүüdü?; [kohvimasinal] ol'l kol'u sisen `serbiga raud Har; lasõ rüä_`kol'lo Se; kotti kolule panema sõna sekka ütleva tule aga ligemalle ja pane kott kolule; üks `rääkib ja `toine `tahtub ka `vuoru `saada, [ütleb] las mina panen oma kodi ka kolule Kuu b. `korsnakolo on taren `korsna õtsan koss suits üles lähäb (korsten ja kolo on laudadest) Kod

3. piibukaha – R Koe VJg Kod `piibukolu, sial on tubakas sies Jõe; obose sava jõvest üks vahe õli `piibu kolo `tehtud Lüg; [piibu]kaha vai kolo, sie oli puust `tehtud, `muidu oli `sarvest Vai; porselei (portselan)piibod, `valgess kiviss kolo; kolo põhõja `korjus eli Kod

4. puust õõnestatud ese kolu (seinakast väikeste asjade panipaigana) Jäm; õõne puust tetti koluse (ummikud), kuusest ja lepäst, põhi lavvast ja kaaś nagu nurmikul; pane lina `sijimle kol'uss Krk

kolu⁴ kol'u Har, -o Võn; kolo Rõu Vas Se Lut(-u)

1. soalaad *panõ suga* `kol'lu ~ kol'u vahelõ ja naka siss kangast kodama; ku `mitma tel'li omma, siss om mitu kol'lu kah; see suga pa'ssiss `kõiki `kolle Har; A_suga `pañti jo_sõss är_kolo `sisse ku_kangass jo_sukka sai Rõu; kologa lüvväss `langa kiñni Vas

2. rehapea, millesse on kinnitatud pulgad *ajagu_i?* ni `kitsahe pidimit `sisse, kolo ajat `kat'ski Se

3. noodamärk (kaks täisnurkselt kokkulöödud lauakest, mida toetavad otstes pulgad) Võn Se

4. kangaspuude lõimepakk – Lut

kolu⁵ *kolu* Khk Ote(1s); -kol'u Har; -kol'o Kan Se(-l-) jääkohr kui meri suurema `veega `külmb, siis madalamasse leheb, siis jäävad kivide `kohta üles suured kolud Khk

kolu⁶ *kolu* ("vesikas, hapu") õun Mus

kolu⁷ *kolu* Tõs, -o Khn; *kolu-* Jäm Pha Hag Kos Sim Trm Plt Se; *kolo-* Kul Ráp; *kol'u-* Hls Har Se; *kol'o-* Mar Kan Plv *kolumats odot lapsõd, kolo ~ kolomat's tulõb* Khn

kolu⁸ *kolu* Emm Phl (valu võtmise sõna) kui laps löi muha, `loede `pæle: korbile kolu, varesele valu, mei laps `terveks Phl

kol'u → kolju¹, kolu¹, kolu², kolu³, kolu⁴, kolu⁵, kolu⁷

kol'u- → kolu-

kolu|alune 1. õõnsus, urg(as) – Jäm Põi Muh Seal kallaste all suured kolualused koa; Ülge poegadel seal ead kolualused [jäälahmakate all]. Kolualuste sihest soa neid välja mette Põi; kuristik oo nagu panga kolualune Muh

2. kummialune keedukoht – Pha Hää *Kolualune on vana rehetua ahju kummialune - - kolualuses keedeti Hää*

kolud-kalud pl (väheväärtuslikud, tarbetud) asjad – Rei Jür Koe VJg ma pean minema akkama, pean oma kolud kalud kokku panema Jür; *kolud-kalud siit iest kohe lakka `viia Koe Vrd kolu-kalud*

kolu|jalg *kolujälg* kolijalg (hobune) Rei

kolujas *koluj*as g -a kumerjas kousspreesis oli `jälle jäme ning kolujas; loud väab kolujaks; *palgi* äär kolujas mis [teise palgi] `pæle tulab Jäm

***koluka** p *koluka* (pea)kolu `vasta koluka panema (lööma) VNg Vrd kolukas

kolu-kalud = kolud-kalud *kolu-kalusi kõik kohad täis Koe*

kolu|kamber kuru, panipaik `reie tua `ahju taga õli kolo `kammer - - tüö `riistad `pandi `sisse Lüg

kolukas *kolukas* = koluka `leigati vaid `ieringas, `kaabiti vähä `väljä `nuaga - - sie piakolukaski säl `otsas ja imesivad neid VNg

kolu|king, -käng vesking *veskil on kolo all kive pääl kolo `kengä Vai; `veški king või kolu king JMd; kiviking ~ koloking KJn; kol'u käng Har*

koluma *koluma* Hi välja mõtlema, nuputama `Kange mees koluma Emm; See annab ikka koluda ennem kui sest `asja saab Rei; `välja kolut jutt (tühijutt) Phl

kolu|mats 1. lastehirmutis vaada *kolu mat's viib ää kui karjud Pha; ole vaid. kolomat's tuleb - - oli mud'u üks irmutese sõna Kul; kolomat's tulõb ehk öök tulõb ehk koñn tulõb Khn; Mine ruttu ahju taha, muidu kolumats viib su ära Kos; kolumat's tuleb suur pia ja suur suu, sööb kohe ära Trm; Vat ku kolumat's tuleb ja pistäb siu kotti Hls; kol'omat'sil omma? veridse? `hamba? Kan; kol'u mat's tulõ, võtt ar?, vii `mõtsa Se Vrd kolu⁷*

2. *oh sa va kolumat's* (kaltsakas) Jäm; *Kolumatsid* (kirbud) Hag; *kolumat's* (hum mölder) Trm

kolujmees nupumees – Kei Koe Krk *kol'umees* `öeldi ennemast, siss tuli nu'ikamees, siss nupumees Kei; *sij om kol'u mijs. ää kol'u tal om küll* Krk **Vrd** koljumees

kolunik *kol'uni|k* g -gu Kam; *koloni|k* g -ki Plv pops; kandimees *kol'unigu kotuss* (popsikoht) Kam; *vanast kes ol'liva `säartside `möisa kaändimaiõ pääl - - noid kutsuti `kaätniki_vai koloniki? `möisa koloniki? iks ol'liva?* Plv **Vrd** kololine, kolosnik

kolupe *kolupe* loomasõim, söodakast *Lehmä om kolupe ärä `lõhkun; Oless sa Maariku kolupess `kõlkit kah `panden* Krk **Vrd** kolut

kolupea *kolupea* kiilaspea – Rei **-piip** *vana`aegne kolopiip õli ja ket'id kül'jen Kod -puu* "(katuse) haripuudel olev puu" *kolopuu um üt's sääne jämehep riha vart* Lut

kolur *kolur* g -i hulkur, hulgas Koer ei sallinud ka seda *kolurit* [loomaa]; No lasevad nad küll seda poisinolki ilda hulkuda ja *öökolurit* mängida IisR

kolus *kolus* Jäm Muh Var; *kol'uss* Hää adv < *kolus³ rätik kolus pees* (silmile vajunud) Jäm; *mõnel o kolus silmad* (väikesed, pea sees) Muh; *kolus* (kuivanult kummis [puu]) Var; *lauad kisuvad kol'uss* (kummi, kumeraks) Hää

koluse kummi, kumeraks *puu `tõmbab koluse* Var

kolusilm euf hunt *alkulmu vahib kut oleks suur kolusilm* Jäm

kolut *kolut* in -tin loomasõim *meil om kolut*; *lehmi kolutin om eina* Pst **Vrd** kolupe

kolutama *kolutama* kõõritama *kolutad sedasi ning vahid alt kulmu* Jäm **Vrd** kollotama

koluti *koluti* g -ma inetu, kole *On üks kolutima näoga mehe kolisti* Põi **Vrd** kolutu

kolutu *kolutu* = *koluti ma oli nooreld ka kolutu `näoga, suure `võitu ninaga* VII

kolutäis hum peatäis *sae üvä kolotäis `viina siält, nii et tõene pääv esin tunne õma isägi* Kod

koluva *koluva* VNg Har, -vaa Hää pea *sie* (kaarditundmine) *sai oppitust `jälle* [vanadelt meremeestelt] - - *pähä, koluva `sisse* VNg; *naidõ koluvõin omma hää sõna?* Har **Vrd** kolopka, kolu²

kolvakas *kolvak|as* g -a kõbus *tämä ikka üsä kolvakas tüe inime, üsä vana põlõ* Khn

kolvalik *kolvali|k* g -ku LNg Kul Tor Ris kõlblik *kolvalik asi, se sünnib `pruukida* Ris **Vrd** kõlvalik

kolvama → kolbama

kolvatu *kolvatu* Mar Kse, g *kolvatu* VNg/'k-/ Mär, -ma Ris kõlvatu *kolvatud eluviisid* Mär; *on üks kolvatu ja paha inime* Ris

kolvlik `kolvli|k g -ku Mär Kse kõlblik *see ei ole `kolvlik `söömiseks, see oo saändiks läänd* Mär **Vrd** kolblik, kolvulik

kolvulik *kolvuli|k* g -ku = *kolvlik see nõu oo veel kolvulik* Kse **Vrd** kõlvulik

kolvuline *kolvuli|ne* g -se Mär Kse kõlblik *see inime ei ole küll kolvuline sulaseks võtta* Mär **Vrd** kõlvuline

kolõhhine *kolõhhi|ne* g -tse "kuluga kaetud" *nu'rm om kolõhhine ku olõ_j veel `värsket `haina* Vas

kolõhhõnõ *kolõhhõ|nõ* pl -tsõ? kole *nigu sügüse poolõ `säantse kolõhhõtsõ?* (vihmased, tuulised) *ilma?* Vas

kolõhõdõ koledasti *tujud võit üldä kolõhõdõ ja häste kah* Har

kolõjanõ *kolõjanõ* (kohati lumine, kohati paljas) *tii* Se

kolõtumast väga (palju), koledasti *Juanipäe oli `Kihnus kolõtumast mua`jõ-lma kogo juõsn* Khn

koläk *koläk* Vas; *ku(u)läk* Röp vilets, viljatu maa *pal'ass koläk* (heinamaast) Vas; Inämb jago niitu om peris *kuuläk*, kasus tsea harjas Röp

koma¹ *koma* Kuu Khk VII Põi Var Tõs JMd Koe Kod Plt Hls Krl; *komma* VNg/`k-/ Jäm Khn Tor Trv Krk Har; *kuma* Plv

1. (kirjavahemärk) *koma Nii pailu ikka koolist sai, lugemine on `selge, punkti ja koma tunnen* Põi; *koma oo pikem ja kõver, ülält jämedäm* Tõs; *tuleb komamärk tehä ja punkt* Kod

2. (murdarv) kümnendik, sajandik *sada viiskümmend ja mõni koma oli `piäle* [vererõhk] Var; *Olõks prigadir selle iest ühe komma pann* Khn

koma² *mõni `siantie koma* (komberdis), *ei käi iluste* Trv

koma³ *koma* kumer kate, kumm *pliida koma; komaga saen; lambi koma* (kuppel) Jäm

Vrd *komm*¹
koma → *kuma*¹

komajas *komaj|as* g -a Jäm Khk kumer, kummis olev *komaja põhjaga küna* Jäm; *laud väab pääva kää komajaks; komajad kala karbid -- komajate kaastega* Khk **Vrd** *kumajas, kõmajas*

komak *kom(m)a|k* g -ku *kõmakas ma sai ää komaku pähä* Puh

komakas *komak|as* g -a Lüg; *komak|k* g -ku Ran Nõo muhk, kühm *Suur komakas, muhk nenä pääl*; *`Sääride pääl suured komakad ülelevel* (veresoontest) Lüg; *serände kõva luu komak* (kooljaluu) *`kasvi* Ran; *var's `ol'li peenike nigu miu sõrm ja lušk esi `ol'li nigu komak sääil otsan* Nõo

komama¹ *komama* Muh Kse Tõs, -e Trv Krk

1. komberdama; koperdama *komab `peale `jalgade peal* Muh; *komas ulk `aega ennekui üles sai* Tõs

2. kolistama *tõise komasiv `keldren* Krk

***komama**² *komame* Krk; (ta) *koma* Vai *kõmama ääl ikke koma `vastu* Krk
komama → *kumama*¹

komandant (variante) *kom(m)anda|nt* (-nt), *kom(m)enda-*, *kom(m)ada-*, *kom(m)eda-*, *kamanda-*, *kamenda-* g -*ndi* (-ndi) teat piirkonna sõjaväeline ülem; pealik, juht *`saksa `kommedant on `Maitlas* Lüg; *sai `kindrali au sis läks `Suome `maale sai kamendandist* Jõh; *`sakslaste kommandandile `vääti ju võid ning mune* Jäm; *akkas kohe kamendandiga `reekima -- ning kamendañt lubas [paadi]* Khk; *mässu `aega olid ülemad suured komandandid* VII; *äh kus see suur asi, nagu suur komedant* (asjamees) Muh; *pritsimieste kamandañt* JMd; *mina ei tia mis selle suure kamenda-ndile `tehti, `Varssavi kamenda-ndile* Kad; *šaksa kommandañt, tyy käest `küüsti lupa* Har || staap, komandantuur *`sakslased olid sii `Atlas olid, `ütlesid et -- te `peate Kihelkonnale ka-mendanti minema* Khk

komando (variante) *koma-ndo*, *kom(m)andu*, *`kama-ndu*, *kamand(u)*, *kammandu*

1. (eriülesannetega) salk, väeüksus; laeva meeskond; salk, rühm *`terve komandu `päases `maale* [laevast] VNg; *`teenis kuuli`pildujate `kama-ndus* Khk; *Vana võtn siit keväde `kama-ndu* [poisse madrusteks] Khn; *`loksis iga `üüsi, päris nõnda et `terve kamandu ajas*

üles Hää; siss jäi üks moosegandi kamandude edesi Kam; egäl üteli uma kammandu [seltskond] - - sa_mine uma kammandohe Rõu; kamand om meil karda `vaikit rhv1 Se

2. käsk(lus) Punu `hiuksed letti et_ei käü pää `tuusagalla, sie oli esimäne kamand, `piia `lastele `huomikutte Kuu; Siis `anti kama-ndu: mehed `kohtõ `piäle Khn; kamandu järele tehakse sõjavääs ut`sinad Kos; soldati läävä? kamandu `pääle San

komando|prikk komandosild Kamanduprikkis on laeval sõidu ajal vahitüürman kis kapteni poold antud kurssi laseb pidada ja roolimadrus kis laeva roolib Emm **-prips** kamanduprips komandosild – Emm **-sild** kaptenisild – Kuu VNg Emm Ris `kapteni `juhti `laiva komandu `sillald VNg; Kesklaevas aa komandusüld, kampüs ja peestepaadid Emm

komandör (variante) komandör, kom(m)ander, kamandör, kamander, kamandir g -i; komand|eer, kamand|eer g -eeri; komand|ier, kamand|ier g -ieri; komand|iir, kamand|iir g -iiri; `komand|üür g -ööri väeüksuse ülem pattaljoni ka-mandiir õli üle `nelja `ruodu Lüg; mei kamander. peräst sai `kindralist Vai; krepašti kamandir Kad; polgu kamandie-ř VJg; sõal om ka-mandiir Se || fig kamandaja Ku mina isi `ästi `tüütan, mis komanderi mul änam vaja on Hää

komanoss komanoss aeglane, saamatu Sulane õli küll noor mees, aga see õli veel ullem komanoss kui [peremees] ise; Suamata inime - - nii kui vana komanoss Trm **Vrd** komanossik

***komanossik** = komanoss Noh neskesed komanossikud õlid oma töödega puntras Trm

komarik komari|k g -ku konarlik, ebatasane nurm om komarik ~ `komprík, komba sihen Hel **Vrd** konarik

komastama komastama Hlj VNg Jõh(-mma) VJg Iis Kod/-ss-/ Puh Nõo, -õmõ San Krl; kumastam(m)a spor T, V(-õmmõ Krl) komistama komastas `vastu kive VNg; Vana obune, `juhtund `präiga komastama, õld elu `välläs Jõh; komastasin kõhe nenakille Iis; kui kepi nõjale `toetan - - ei komassa nõnna Kod; pia_s sij nõder inime ei kumasta; kui jalg komastap, siss olet pikäli maan (vanainimesest) Nõo; [vanapagan] tsusanuva_`jalga läve pääl ette, ni et inemise? ol`liva kumastanuva? Võn; obõnõ kumastõss; juušk nii jalg kumasti mäest `alla Krl **Vrd** kombastama¹, komastuma

komastuma komastumma Lüg; kumastum(m)a V = komastama üks inimine ehk luom `ühte `puhku komastub, `püiab maha kukkuda Lüg; näet kel `jalgu man viga, sõss ku`tä `virka astuss sõss kumastuss; Hobõnõ kumastuss nellä jala pääl, ime_sõss ku inemine üte sõnaga essüss Urv **Vrd** kombastuma, kumahtuma, kumahstumma

komastus s < komastama tulli jusku üt`s komastuss ja ma sa`te maha San

-komba → kimba-komba

kombadi deskr kui [rehepeksul löögikord] läks segamini, siis oli nii ull, nagu vigane obone oleks käind sedäsi kombadi, kombadi Juu

kombain (variante) komb|ai-n, komp|ai-n, kop|ai-n g -aini (-aeni); `ko-mbain g -i; komba-`nn, kompa-`nn; `kampai; pain g paini Põi, paeni Ran; `painjas VMr; `painaja Pst u kombain ega se [kartuli] `kompai-n igas maas ka_i võtta Jõh; Paini põhk kõik põllal laiali Põi; naeramõ ise et `vuata, Kihnu kompoi-n ond `siokõ, kõndi aoru naal [naised teevad] Khn; Ju_s meie ka ükskord selle `ko-mbaini ära näeme Hää; `kampaiga niidavad [vilja] Pal; Mede villänatuke lasti kah kompainiga läbi Vil; mia lätsi siss `vahtma toda `paini, et merände tuj masin om Ran

komba|jalg euf hobune – Hag Juu [hunt olevat söönud] *sada sarvikud ja tuhat tut'i lut'id ja komba`jalgasi oli koa veel Juu Vrd kompjalg*

komba-kamba deskri vigased jalad, käib `komba `kamba Lüg; obone käib komba-kamba, ei soa `kaidud Juu; üt's [jalg] *tege komba? kamba?, tõinõ tege komba? `kamba?* (hobusest) Röp Vrd kompa-kampa

kombakas¹ *kombak|as g -a VNg/'k-/ Tor VJg KJn Krk San; komba|k Var, g -ku Hel Ran Puh komberdis; lombakas kombak inime läheb lööberdes Var; kombakas on `kange `jalgega KJn; `lehmä üteldäss kah kombak Ran || kange, vilets obuse jalad oo kombakad Tor Vrd kombass, kõmbakas¹, kõmbäkäs*

kombakas² *kombak|as Pha Pöi Muh, -ass Puh San, g -a; komba|k g -gu Krk tükk, kamakas, klomp [noodal] puu kombakad pääl Pha; Vanasti ruugiti alaseks vanu laeva raua kombakid Pöi; löö sealt üks kombakas `sukrupea küljest; mis kombakas (komps) sul põues oo Muh; lume kombagu om `jalge all, ku sula lumi Krk || va `saape kombakass jalan San Vrd komp¹*

kombal *kombal g `komple PJg, `kompla Ris pank, tükk sopane maa, `küntasse ja jääb `komplesse PJg Vrd kombar, kombasnik, komp¹, kempel*

kombar *kombar g `kompra Jaa; pl `komprad Kaa Pöi = kombal Rul'l `muljus ikka suured `komprad ja kivid maha Kaa; poisid akkasid `komprud [mullapanku põllul] `peksma Jaa; Tikk on pisike lind - - [istub] moas `mulla `kompra `otsas Pöi*

kombard *kombard g -i komberdis – Ksi Vrd komberd*

kombas¹ *kombas Kul; kumbass pl `kompa Ote kungas, kühm villitakse üks kombas `ühte `kohta `val'mis ja seda `üitakse saareks Kul; mättä `kompa otsan muud ei kasva kui karu sammel Ote Vrd kombatuss, kõmbas*

kombas² *jalad `kombas (kanged) ja koveras Vai Vrd kompas*

kombasnik *kombasni|k g -gu = kombal obese jala `alla jäävä kombasnigu [sulalumega]; ma küllält `peése kombasnige Kam*

kombass *kombass kehvake – Puh Vrd kombakas¹*

kombastama¹ *`kombastama Kuu VNg Lüg(-mma); kombasteme Hel komistama `Kombastin ja nigastin jala ärä; `verguvedämise ajal nüid kudagi siel `kombast siel `paadiss Kuu; obone `kombastas `silla pääl Lüg Vrd komastama, kombastuma, kõmbästämä*

kombastama² *kombastama reherulliga vilja peksma ladem tõmmatass maha ja nakatass kombastama Ote*

kombastik *kombasti|k g -ku kühmustik mättä `kompa säl ommava - - `aina säl ei kasva, vana igävene mättä kombastik Ote Vrd kombatuss*

kombastuma *`kombastuma Kuu Vai, -mma Lüg Vai = kombastama¹ `Kombastub hobune `neljal jalal, `saadik siis inimine ühelled sanald; `Suure `lainega kudagi `kombastund `paadiss Kuu; tie `ennäst `kombastumma Lüg; mäne üle `künnükse, älä `kombastu maha Vai Vrd komastuma, kõmbästümä*

kombatama *kombatam(m)a Har, -õmõ Krl; kumbatamma Urv Plv, -ma Rõu, -õmõ Krl kompama, (korra)ks puudutama *Joba sa jäl_kumbatat, kaet kas ma vil alalõ olõ Urv; kumbadõ?, kas kõtt ka `paistut om; pois kombat' `tütrikku Krl; siss ol'l kombatanu napuga ennedä - - [et] halvastõ mõst; tu ol'l napuga_kombatunu?; [ma] kombati `karmani, is olõ**

`pit'skid Har; Kumbata, kas ahi om lämmi Rõu || Näiet [koer] om ku `kindral' t̄ij pääl, kes iks lätt, t̄yüd jäl_kumbatass (haugub) Urv

kombats¹ komba|t's g -tsi reherull kombatsil olli raam kah. tõne ots olli jāmemb ja käib `tiiru. kombatsil olli obene iin Ote

kombats² → kompass

kombatuss kombatu|ss g -se Kam Ote, -sõ Kan Plv Se/-śs/; kumbatuss Ote

1. kungas, kühm mõni kuts `korgemba kotust kombatusess Ote **Vrd** kombas¹

2. mätastik; mätlik maa siin `ümbre mäe olli suu ja kombatuse (vesised, soised kohad metsas) Kam; suu kombatuśs, koh mädä `väega om. mädä ja mättä?; jäi kombatuistõ `sisse Se **Vrd** kombastik

kombe¹ `kombe Jõh Vai(`kompe) Kaa Emm VJg Trm Kod kombesse ei miä_n tamaga `kombe saa (ei saa läbi) Vai; Said omaga kombe (tulid toime) Emm; Katsu siis sie asi `omsest `kombe ajada Trm; millal suab t̄yü `kombe; kõhmib ja ehib, `kombe ei sua (riietumisest) Kod

kombe² ohtu minä õlin puhas lapse `kombe ~ lapselik, ku isä ärä suri Kod

kombe³ kombe Plv; kumbõ Krl lsk kompu kas kumbõd tahad Krl; jõulukombe `läükäss Plv

kombekas `kombek|as g -a korralik äi ta_p tee kellegilegid `liiga egapidi `kombekas inimene VII

kombel `kombel R(-mp- Vai) eP(-mm- Plt) Trv Nõo, -õl Har; `kumbõl Se viisil, moel; moodi **a.** (noomeni järel välj hrl võrdlust või on asendatav samatüvelise adverbiga) kuri vaim tegi `kuerast enese, `vaimu `kombel käib Jõh; Õhe korra `aetakse looma `kombel (kirikliku matusetalitusega) `auku; Viimpse otsa peale pidasid teda (surijat) ikka nõnda koera `kombel (halvasti) Põi; mis `kombel se sünnib teha Muh; ei `misku `kombel ~ `kombega saan tääst jagu Tõs; ahvatles raha teese kääst pettuse `kombel ää Tor; jumal oli `éni sañdi `kombel maa peal käin Ris; pet'isel `kombel võt'tis mo kääst ää Juu; ehk saab `kuskelt `mingi `kombel [abi kartulivõtul] JJn; ta on õnnetumal `kombel `otsa suand VMr; sain taga (temaga) kokku `juhtumise `kombel ~ `juhtumiisi Trm; kauśs tuli aledal `kombel riulilt maha nii et killod taga Kod; inimesed `karjusid `loomade `kombel [peksupingil] Plt; midägi täl ei ole, sandi `kombel eläb Nõo; `mäantselge `kumbõl ~ moodol saa ai timäga kõnõlda? Se **Vrd** kumbuisi **b.** (välj rohkust või tegevuse intensiivsust) `riidles isaga `riidlemise `kombel; `lohkub `lohkumise `kombel Kuu; kus tuli `kilkisi `ninda_t oli koledal ~ `kollel `kombel Vai; neid oli ropu `kombel neid raamatud seal Põi; ermu `kombel (suurel hulgal) tuli kilu `väl'la; kilu tuli `meitel täieste ropul `kombel `välja Rid; vihab kül'l teda `irmsal `kombel kohe HJn; uss inimess `pelgäb `irmsal `kombel Kod **c.** t̄eēb mis kuradi `kombel see `seie saand on Khk; se on `juhtund kogemata `kombel Juu; `uul'matal `kombel pissäb aga minemä Kod

kombelik `kombeli|k g -ku Khk Kse Hää Koe/ko-/ Iis Lai Plt Nõo; `kombõli|k Krl, g -gu San korralik, kombekas oli väga `kombelik tüdruk, aga poiss meelitas ikka ää Khk; `kombelik inimene on igate pidi korralik, sõnadega ja tegudega Plt; mõni m̄ijs om `väega `kombelik, aab `siuga ilusat juttu, ei pane kättegi `kül'ge Nõo **Vrd** kombeline, komblik

kombeline `kombeli|ne Kuu Jäm VJg Hls Nõo, -le|ne PJg JMd KJn, g -se; `kombõlinõ Röp kombelik `kombelene, `ausa kommetegä inime KJn; mea võta ää `kombelise naise Hls

komben `komben Kod Puh, -õn Ráp kombes *meie esimä õle viil* `komben (riides); *masin õli* `komben Kod; *piä ennäst* `komben, *ärä ole siände vana lokaárd* Puh; *teon ja* `kombõn olõma (korralikult töötama ja elama) Ráp

komberd *kombe|rd* Jäm, -rt g -rti Krk komberdis *kolme jalaga komberd kut puuk* (lauast või pingist, millel puudub neljas jalg) Jäm; *kombeŕt, kes vigaste* `jalgege Krk **Vrd** kombard

komberdama *komberdama* eP Trv spor T, -tama Saa, -teme Hls Krk; *kombõrdama* Kan Har/-mma/ Plv, -õmõ San Krl; `komberdam(m)a spor R vaevaliselt liikuma **a.** halvasti või komistades kõndima *lomberdab ja komberdab* `pealegi, *ei saa oieti* `käia Jõe; `aigus akab `järke `jääma, *siis tä akab komberdama ka* Khk; *obu komberdab* (komistab) *nelja jäla pääl, inimene komberdab sõna pääl* Emm; *Päris sile tee aga sa ei tee muud kui komberdad* Mar; *kut'sik kombertas juba põrmatu pääl* Saa; *lähäb komberdades kepi naal* Juu; *nõnna komberdab neie* `jalgegä, *ei sua enäm paegass ärä* Kod; *mis sa lääd* `senna risu `ulka komberdama Plt; *komberdap* `pääle oma `aigide `jalgega Trv; *mia ka komberda saena* `viiri `müüädä Nõo; *lähät nigu setu hopõn, kombõrdõt pääle ütele poolõ ja tõsõlõ poolõ* Har **b.** nõksutades liikuma – Jäm Khk `kätki komberdab, *äi saa änam kiiguta, jalad* `sopliguks kulund; *kui* `sõuke `auklik tee on, *siis rattad nii* `kangesti komberdavad konarate `kaelas Khk **Vrd** kamberdama, konderdama, kongerdama, kõmberdama

komberdis, komberts *komberdis* Hlj/`k-/ Khk Jaa, g -e Mar; *komberts* Hls, g -i Saa komberdaja, vaevaliselt liikuv olend üks va komberdis, *vana inimene* Khk; *sa oled üks igavene komberts ja mühak* `seake Saa **Vrd** komberd, komberuss, konderdes

komberuss *komberuss* Ote San/-õ-/ , kumbõ- Se komberdis ka ku vana komberuss, *ka sa parembide ei* `saaki `kõndi Ote; *Noorõst saa as* `kiäki? `kätte a no olt nigu vana kumbõruss Se

kombes, -se `kombes Kuu Lüg Jõh Vai(`kompes) Kaa Emm VJg Trm KJn; `kombe|sse Trm Ksi, -se Kaa

1. korras; *korda kas oled jo oma* `asjaga `kombes ~ `kompes Vai; *Peaks see asja ka kudagid viiti kombese ajada saama* Kaa; *Pane sõidu kraam kombesse* (hobune rakkesse) Ksi; *Aga rukki pidi* `saama ik'ki `kombes `tehtud (korralikult lõigatud) KJn **Vrd** kombe¹, komben, kombõdõ, kombõlõ

2. (adjektiivis funktsioonis) *Täma sai omale* `kombes (korraliku) *mehe viel vanal ial* Lüg; *Marssis kääd* `taskus edesi-tagasi, *ise* `ninda `kombes (uhke) et Jõh; `Kombes (hoolitsetud välimusega) mies Trm

kombi *kombi* lstk kompu *ku esä liinast kuu_tulõ, siss tuu kombid ja* `saia Har

kombilene konarlik, kühmuline *kombilene* [kivi] põrand Khk

kombilõ *Sää no_sakka* (sa ka) `hinnest `kombilõ (pane riidesse, korda), *sõss saat minemä* Rõu **Vrd** kombõlõ

kombiss tükkis, pankas *Nää* `kuogijahud `kombiss nie o `koisse `menned Kuu

komb|jalg *kombjalg* `üitakse kui mõni obune laisk on Hag **Vrd** kompjalg

komblik `kombli|k g -ku kombelik – Hls

kombu¹ *Lauad painusid kombu* (kumeraks, kummi) Käi

kombu² *kombu* Kaa Juu Kos Nõo, -o Trm Ráp; p `kombu Kuu lstk kompu *laps* `tahtub `kombu Kuu; *Ma tõi ju eese tuiule kombukoti ka* Kaa; *anna lapsele komboda* Trm

kombuma `kombuma kummi, kumeraks tõmbuma kiha laavad `kombuvad pääva kää
εε; paja kaas `kombund εε Khk **Vrd** kumbuma

kombus `kombus Pha Muh Käi Phl (võlvina) kumeras, kummis õpesõlg `olli `kombus
kut katel oleks oln; suured `kombus `ambad Muh; `kombus kaanega kerstud oln `pruutedel;
paadi lauad on `kombus Phl **Vrd** kommus, kumbus

kombõdõ kombesse säe no₂sa nika `kombõdõ, panõ₂hopõn ette, vikl ja puum rattõilõ
Har

kombõlõ kombesse Pane endä kähku kombõlõ, riietu ja kää minemä Võn **Vrd** kombilõ

kombõrka kombõrka vigaste jalgadega olend – Plv

kome kome g -da Lüg Koe VJg Iis, pl `kommed Vai kume, tumedalt kõlav `iesselil on
kome ään; moned (hääled kooris) `elled, moned `kommed Vai; komeda jaalega poiss Koe

komedalt adv < kome komedalt räägib, nõnna läbi nina (hundikurguga inimesest) JJn
Vrd komedast

komedamini komedamini adv < kome – JJn

komedast komedast Vai VJg = komedalt [tal] on `oige kome ääl, `rääki nii komedast
Vai

komejant kome|jant Trm(-jänt), komõ- Röp, komme- Häa Saa M TLä San, kommõ- Krl
Rõu, kummõ- Har Vas, g -jandi (-jandi)

1. kometi-, näitemängutegija laadade pääl on kommejandid Häa; kommejandi nägu ol'i
värmitud Saa; nal'laka `rõiva sällän, nigu kommejant Ran; kummõjant vai silmä `muut'ja
Har; vigurdõlli naide `piirega nigu komõjant ol' Röp **Vrd** kommejantsik

2. komet, jant mis kommejanti sa tiiid Häa

komeraal komeraal g -i suur olend Küll on see inimene igä komeraaliks `kasvand,
ulatub üle `toiste valatama; `Oige komeraal hobune Kuu

komerdeme komerdeme “nuhkima, otsima” – Hel **Vrd** komerdama

komerunsu komerunsu puunukk, jonnipunn – Lai

komet kome|t g -ti R(g -di; n -ti Vai) Lih Tõs Aud Saa Kad(-t) VJg spor I VIPõ(-t);
komme|t Muh spor L KPõ M(-t) T(-t), Plv, `komme|t Jõe VNg, kommõ|t' Krl, g -ti (-te Ris),
g -di Rei; kumõ|t Plv, -t' p -tet Se; kummõ|t' Vas, g -di Se

1. tembutamine a. vigur, jant küll on komet jaa se asi (hambavalu arstimine kõiksugu
vahenditega) Kuu; Mis kommedid sa sii mähhad Rei; vella `kraesma `talgole tulid `õhto
poisid kokko -- tegid seal oma kommetisi ja `tañtsist Mar; kui `enne `tehti `näari õöl
kommetid, noored mehed tegid ennast obustes ja sokudes ja kuredes Aud; kommeti jutud
(kalendri naljajutud) Ris; ah, kommeti pildid (naljapildid) jäänd määllestuseks JJn; mäñg
kometid, tegi `tuati Kod; teeb kometi tükki -- kergat'si `võitu [inimene] Plt; siin ta röövel'd
ja tegis ilma kommetit Hel; teevä igävest `taati ja kommetit, mis tüü tegemine see om; kagu
tege kommetit, ega ta esi ei tee `el'lu Ote; ka `määñtsit kummõit tege viil Se **Vrd** komets

b. ebausukomme, kunts sie (kalavõrgu suitsetamine) oli `kommeti pärast Jõe; üks kommet
oli [kõrte lakke viskamine, et ennustada tulevase aasta viljasaaki] Amb

2. (hüüatustes; täitesõnana) neid (teat maiustust) õli `laadal küll aga kuda komet se nimi
õli Lüg; Vahi kometi, kuhu tämä `ennast on `uavand; Komedi kass, no mida sa säält `laualt
`õtsid Jõh; nää midä kometi Vai; tokko komet VJg; mes₂sa, komet Kod; vaat kus kommet'
Hls; ka koh om kumõt' Se

3. veider olend või asi **a.** maskeeritud kontvõõras *kommeted* `matvad silmad `kinne ja `lähtvad `pulma; *pahampidi kasukas* `sel'ga, *poisid* [panid] `ümrikud `ümmer, *naesed püksid* `jalga ja siis `pulma *kommetedeks*; küla nooremad olid, *läksid kommetis* `pulma; *pulma kommetid käisid pulmade pial*, *näud* `kaetud Ris **b.** naljakas, väike asi; veidrik, veiderdaja üks va komet on õld, `mõisas - - võttand `luoma `sarvist `kinni Jõh; *nemad* (tüdrukud) *olid* koa niहुksed *kommetid* - - käisid *paberist näod ees* [et ei päevitaks] Juu; *minu isal oli vasest lamp oli üks* `väike *kommet* Amb; *üks viht on viht* (täis suurusega). *tene on tilluke. tene on kommet* JJn; *aiva eputab nagu komet' oma ebemete ja vattidega* Kad; *nemä kionutiva* `poiskest, *siss naariva nigu kommetit jälle* Nõo; *õigõ sa kummõt' olt* Se

kometi|maja laadapalagan *olete* `jusku *kommejantsikud laada pääl kommetimajas* [tõreldi lapsi] Saa; *meresiga* - - laada pääl *kommetimajaden om Hel -mees* komejant üks niisugune *puol viguri ehk komedimies, ken* `tahtund siis sidä `nalja *tehä* Kuu; *kül sa olt kummõdi miiß* Se **Vrd** *kometitegija -tegija* = kometimees Küll *se komeditegijä igä neid tükküsi siel* (tsirkuses) *tegi kohe* Kuu; *sie* (inimene) *on üks vigur ja komedi tegijä* Lüg

***komets** *mis sa teed sii oma kometsid* (kometit) Aud

kometska *kometska kortel kometska* [viina]) *maß kolm* `kopkat; *kometskahe laß* `viina; *vanast o'l sarvõst tettüisi kometskit* Plv

kometu n, g *kometu inetu Kometu* `näuga Kaa

kometult *inetult Meni suur laulja veib televiisuris nii kometult kisada, et joose juurest ää* Kaa

komfrast → kompost

komi¹ [vankri] *juhi vitsad olid puust, komi* (jäme ots) *otsas* Lai

komi² *komi* (ahju)kumm *miiliaugud olid keik* `tehtud - - *nisuke öönekam plat's ja siis, teises küljes oli see, miili komi kutsuti* - - *teised puuotsad keisid, olid muidu, ja teised puuotsad keisid komi* `vastu Mus **Vrd** *komm*¹

komima¹ *komima kohmima mis sa komid nii kaua, mis sa klanid ja siad* JõeK

komima² *komima* VNg Lüg Plv Röp *peksma, klohmima võtta üä* `saidakas *ka, sie obone tahab* `õige *pali komimist* Lüg; *ma kome ta nii läbi et ta tõõnõ kõrd imp ei* `julgu *mulle midagi halvastõ üteldä* Röp **Vrd** *kommima*

komin¹ *komin* g -a Kuu Jõh Kad *hrl pl kalts, näru* `Katsu *et kaud siit oma kominujega* Kuu; *vanad kominad* `onvad *siin ka mis ei* `kõlba *enam kuhugi* Jõh; *on üks va pintsakikomin* `sel'ga *tõmmata; kus sa ullu kominatega ikke lähäd* Kad

komin² *komin* g -a Lüg Trm Kod(-mm-) KJn

1. *varjualune; panipaik; pugerik lähän oma komina; kominas* `issuti, *komin õli* `õksidest `varjualune Lüg; `veike [maja] *nõnnagu komin; mes sa siäl pimedän kominan tjid; mõisan õli vanass viina tegemine, siis kutsuti üks maja komina* `piälne; *koera kommin* (koerakuut) Kod; *komin* (hum kartser) KJn **Vrd** *kominas, kominik, komistik, kuomin*

2. *kolle tuli kukkus kominasse; komin oli ligemalle ahju* `laiune - - *karvake madalam kui ahju suu* Lai

3. (pliidi-, ahju)kumm *auru komin; ahju komin* Trm

komin³ *komin* g -a Kuu VNg Vai(n -a) Khk Rei Kad Iis; *kommin* g *komina* Puh kõmin *midä komina se* `kuulu Vai; *sur rataste komin* `külmand `maaga Khk; *ma* `kuulsi jutu *kominad* Rei; *kõne komin on* `kuulda Iis

kominal adv < komin³ *tama läks kominal* `aima Vai **Vrd** kõminal

kominas *kominas* kolinurk – Iis **Vrd** komin²

kominik *komini*|k g -ku väike ruum, panipaik; *uberik linnan oo* `veiksed *kominikud*, *kosa puud siden seesäväd*; *ma pugen ärä õma kominiku*; *kõik aadikud ja kominikud laadan*; *kui näid samu kominikka* (salakõrtse) *ei õlesi õllud*, *koss mehed* `viina suavad Kod **Vrd** komin²

komisema *komisema* VNg Khk Emm, -e Krk, -mma Vai kõmisema `silda *komiso* Vai; `külmand *maa komiseb rataste all* Khk; [rähn] *kopudab nokaga*, *mänd komiseb* `vastu Emm; *tühi toñn komisess ka* `vastu Krk

komisjon (variante) *kom(m)isjon* (-un), *kom(m)isjon*, *kommesjon*, *kommessun*, *komisjuañ* g -i; *kom(m)isj|oo-n* (-uun), *kommesj|oo-n* (-uun), *kommis|oo-n*, *kum(m)isj|uun*, *kummussj|uun* g -ooni; *ill kommiisi Vig*; *in kommejonis Hää*; *kam|ii-s* Lüg, g -iisi Juu Kod; *kammi|ss* g -ssi Se *komisjon* `kommissjon *odab* `soldatise `vastu VNg; `nikrudide *kommissjoo-n* Jäm; *soldatid lähvad* `linna `liisku `võtma, *kommejonis vaadatass nad läbi* Hää; *komisjun* `indas *varanduse ää* Kos; *eel'a käis ikalduskomisjon Ranna* `mõisan *kahjusid üle* `vuatama Kod; *kolme mehelin kommesjuun* olli Krk; *kommisjun es võta* `vasta, *et alb tüü* Nõo; *ma ka läbi kammiissi lätsi* [sõjaväkke] Se

komisk *Oli omale* `suure `kummatuma *obuse komisku* `ostand Kuu

komistama¹ *komistama* R(-mma) eP(-ss- u) Kod Trv, -em(e) Hls Krk; *kommistama* Khk Mär, `k- VNg

1. *komistama*, *tasakaalu kaotama komistasin* *kive* `vastu VNg; *jalg komistas ja ma kukkusi maha* Muh; `öötasse, *obo komistab nella jala peal*, *ma või siis mette sõnaga* `eksida Mär; *vana inimene komistab paegal*, *saa* `kõidud *änam* PJg; *komistasin jala pialt* Kei; *oh sa ull*, *komistasin maha kohe* Ksi; *obene komišt periss põlvil maha* Krk **Vrd** *komastama*, *komistlema*

2. *fig eksima*, *vääratama*; *kogelema* `ütlevad *juumi ja juumasi*, *kudas sij kii* `kijgi *kord komistab* Hää; *inime komistab sõnaga* Koe; *piäb* `rehknutimiis *õlema*, *siis ei komissa* Kod; *vahel* [laps] *räägib nii ladusalt*, `ültse *ei komista* Pil

komistama² *komistama* Jäm Khk Puh, -mma Vai kõmistama *ken sääl komista*, *komina* `kuulu Vai; [keegi nagu] *võttas ühe* `sõukse *kiha* [nõu] *taha ning*, *sedasi läks* `jälle *sellega sedasi komistes* `oue Jäm; *tæb kis si komistab nende ratastega sääl tänakus* Khk; *väl'län komistadass* Puh

komistamisi *ebakindlalt*, *komistades vanad inimesed ei saa* `kindlast `konnitud, *komistamisi* Kuu

komistik *komistik* Sim, -ssik hv Kod (ahjutagune) väike ruum **Vrd** komin²

komistlema *komistlema* *komistama kui* `juhtud *vahel natuke komistlema*, *aga kepp* *oeb ikke üläl* Var

komits → kommits

komka *komka* Rõn, `k- Ran; `kumpka Ran Nõo panipaik, kolikamber; *pugerik üits aspel* `tul'li `väl'lä *siit kumpka pääl*d (katusealusest ruumist); *üits* `komka `ol'li, *kos tünnid tännid*

ja kõik vana kraam Ran; ta tennu `endäle `kumpka sinna `vastse maja `otsa Nõo; Õle iks `olli [sigade] sulukomkal pääl. Egäl `olli oma laodapäälitse oma komka `kotsil, kos `olli põhk Rõn

komlett → kotlet

komline `komli|ne g -se mügarlik mõni kõjo om küll, nigu äste `komline ja kõver, nigu suure kommi kül'len Nõo

komm¹ komm g kommi Sa Emm Phl Lai, kommu Rei; n, g kommi Rid

1. kaitselagi, kumm (ahju, pliidi, ääsi kohal) ahju komm, [tehti] ahju ede et kirjed ep lähe lage mette; pale must kut rehe ahju komm Khk; Ahjukommi peelt toodud [suitsu]liha oli eieti mokka mööda Kaa; ääsi komm Pha; `kolde kuhas on komm; pane sukad kommi `alla `kuima Jaa; Kommiks oli maailmatu suur lai [pae]kivi jurakas, kommi kivi; suits läks [ahjust] kommi `alla ja sealt tuli tuba; Kommi peal olid supi `roaksed, kul'p ja pudru nui Põi; Pliita kohas on oulu komm; Pliita kommisi tehta telliskividest voi plekist Emm; Aur `tõuseb [pliidi] kommu `alla ja läheb luugist `välja Rei **Vrd** koma³, komi², komu⁶

2. väike sild, truup puges silla kommi ala vihma `varju VII; Seal on suur komm peal, vesi jooseb sealt alt läbi, paekivid seda `viiti kommakalt `peale `lautud kut kerstu koan on; Jõgedel olid puust kommid peal Põi

komm² komm g kommi spor eP, kommu Hel; komm g kommi Saa M, kommi Plt Ote; p `kommi VNg Ran; n, g kommi Phl lstk kompvek `joulu pühade ajal `tuodi ka ikke `kommi ja VNg; tõid sa kommid Phl; minul `ültse ei ole änam kommidest isu Tõs; pista komm suhu Saa; tema `jälle siis tõi magusad `veini ja siis kommisi; kas ämm `komma tõid Kod; [olid] kommissse ja pidu piletisse selle palgaraha kiik ärä raesanud Vil; vana tõi `komme, või komm kedägi ää om latsele Hls; külälän aäds latsel kommi raha Krk; `kange maiasklema, tahab iki `kommi Ran

komm³ komm g kommi Ans, kommu Jäm Ans Rei; komm g kommi T; komm- Trv Krk

1. muhk, kühm, mügar kousspreesis oli `jälle jäme ning kolujas, komm oli pæel; kaela komm Jäm; kui nõna pääl om suur küür, vai komm, tuu om kommnõna; `jalgu pääl kommi prõlla ülevän [kitsast saapast] Ran; sel kõjol om nigu sure kommi (käsna) kül'len jälle Nõo; Ma leie pääga vasta saina, nüüt om kommi pähä ajanu Võn **Vrd** kömm¹

2. käänivõrgu mistahes koht, mis kotikujulisena koos kaladega veest välja tõmmatakse kääni võrgul om komm, jääb `taadõ nii kui kot't; sälissist võtad, lina jääb nõnda kui kotti - - kommiga tulõb; `ulka kalu, mes `võrku `kinni ei ole jäänu; purik karass kommi sehest `väl'lä Ran

komm⁴ komm g kommu, komm g kommi Var; komm pl komma[?] Lut pank, kamakas kommude (jääkuhjatiste) sees on `ülged Var; komm (savi-, lume-, tainapall) Lut

komm⁵ komm g kommi Kod; komm Trv (vanast või lapitud rõivast) ära kommitud nagu paegakomm Kod; vana kasuka komm ja rõmp Trv

komm⁶ komm Var, g kommi Kse Rap San

1. osmik mei tegime enesele `piisse kommi ika ko [heinamaale või mere äärde] Kse; piima komm (õuel asuv laudehitis piima hoidmiseks) Var

2. van magamislavats – Rap

3. ”kaevutaoline veevõtukoht” – San

komm⁷ komm g kommi ema õde – Ris

komm⁸ deskr kõmm see parand tegi komm komm komm komm komm [tühja nõu veeretamisel] Jäm

komm- → kom-

komma `komma, `kommi, part *kommitud*

1. paksult riietuma *alate kommisid eneselle kasukad `selgä ja `kindad kätte* Kod

2. paikama; nõeluma *vanad sukad tahvad ärä `kommi, siis seesäväd mõni pääv. `komga ja `kiska kokko*; [rõivas] *ärä kommitud nagu paegakomm* Kod

kommakalt adv < *kommakas Paekivid seda`viiti kommakalt peale `lautud kut kerstu koan on* (truubist) Pöi

kommakas *komma|kas* g *-ka* Sa(-gas g *-ga* Khk) kumer *kommakas preesis, kousi `moodi, käis rõhjaspreesise `vastu; lakid olid sedised ölgkübara `moodi `järsku äärega - - pesa `järsku kut kapa põhi mitte kommakas*; [heinakuhi] *keskelt kommakas* Jäm; *meitel oli sedine kerst, pæelt kommakas* Ans; *paja põhi oo kommagas; kukk on sure kommaka nokaga* Khk; *Lauad ööveldati sabloni `järge `valmis, sihest nõgud, väljapoolt kommakad* Pöi **Vrd** *kommukas, kõmmakas*

komme¹ *komme* g *`kombe* Sa spor L K I, M Ran Puh, *`komme Mär Vig* Plt; n *`komme* Lüg; *kommõ*² g *`kombõ* Rõu Plv Röp; *kummõh* pl *`kumbõ*² Se; *kombe* g *`kombe* Ris; n, g *`kombe* spor R(*`kompe* Vai), Emm Rei VMr TMr, *-õ* Krl Har Plv

1. tava, (traditsioonipärane) toimimisviis *sie `kombe oli küll, kui `leiväd ott `ahjust `väljä - - siis tegi `risti `ahju`ukse `pääle* Kuu; *eks sie old üks vana `rahva `kombe ja `kuntsi* [et istuti viimasena lõigatud viljavihule] VNg; *`Kerkus `käimine see on muidu `kombe asi veel* Pöi; *ma pean ikke veel sest vanast `kommest `kinni* Mär; *nüid ike oo see `komes, kui uie koeha `peale lähäb, sis viiässe `soola`leibä* Vig; *tämä tiäb näid vanu `kombi koa `rohkem* Tõs; *ikke viis ja viis* [vaderit], *sie oli `rahva oma `kombe, kolm oli `siaduses ette `nähtud* VMr; *`kombest ike, et vanemad lähvad lauvakeriku* [kui leerilapsi õnnistatakse] Pal; *sääl* (pulmatalus) *`võtse ma oma `kombe `perrä sõna* Hel; *piat tegemä nigu kõrd ja `kombõ `nõudava*² Har; k o m b e g a viisil, *kombel ei `miski `kombega saan tääst jagu* Tõs; *selle `kombege ei tule midägi `vällä* San; *sijj `kumbõga kool`õi viijl är inemine ei*² Se

2. hrl pl harjumus, kalduvus; elu-, käitumisviis *`eigä ne üväd `komped küll ei ole* Vai; *mene lapsel on ullud `kombed* Khk; *Koeral ikka koera `kombed* (inimene ei muuda ennast); *Uñt aab küll `karva, aga ei muuda `kombid* Han; *ää arjuta omale `alva kommet* Tõs; *ilosa kombedega inime* Ris; *`kombeteta inime, ulakas* JMd; *vanass kui naiss akati `võtma, vaadati kommetess* Kod; *miu tüdär om aritud `kombege* Hls; *kekats kõegi oma kommete poolest* Ran; *taal halva_`kumbõ `väega siseh, `väega vihastõllõss ja* Se

3. *rijj kombege* (taoline), *rijj ehitusege om `rijke* Trv

komme² *õlesi täl riietki õllud, üks alaßsine näro, ei majakommet* (mingit maja) *ei kedägi* Kod

kommejantsik *kommejañtsi|k* Saa, *-ñtsi|k, -ñdsi|k* Krk, g *-ku komejant ku vaist* [lastena] *midagi röövastega `mäñgsime, siss mamma `ütles - - olete `jusku kommejañtsikud* Saa; *sijj ku kommejandsik, sijj vöi kommejandsiku `maia minnä* Krk

kommek → kompvek

kommel → kummel

kommeldama¹ *kommeldama* Kse Hää Saa Hel Plv/-õl-, `k- Kuu VNg

1. hulkuma; tuigerdama *ei kudagi`päidi`kommelda* Kuu; *mis sa kommõldat`üüjse ku ei näe?* *magama minnä?* Plv

2. vigurdama – Hää Saa *mängi ilusti, mis sa kommeldad* Saa **Vrd** *kommendama, kommetama*

3. peksma, vemmeldama; ära ajama – Kse Han Hel *ma kommeldasi`lehma* Kse; *Kommelda kanad vil`la kallalt ää Han Vrd* *kommerdama, kõmmeldama*³

kommeldama² *kommeldama* hoolima, arvestama *Kielsin küll aga vai tämä`kommeld;* *Ei sest`tuulest saa`kommeldada`täüdüb igä`mennä* Kuu

kommeldama³ *kommeldama* Käi, `k- VNg kaardu tõmbuma, kõmmeldama *puu`riista`kimmed`kommeldavata`vällä* VNg; *Kui riist`peeva ette`jæeb siis kommeldab`æ Käi Vrd* *kummeldama*¹

kommeldama⁴ *kommeldama* pummeldama *me kommeldasime`pühade`aegu* Kse **Vrd** *kummeldama*²

kommeldelema *kommeldelema* “katki minema, paigal seisma” *Ei väsü`verävä`sammas,`räästükouk ei`kommeldele,`pidajessa`peiu`huosta`rhvI* Kuu

kommen *komme(e)n g -a korsten kommen kua kisk`ahost`savvu`ussõ,`rehest,`sannast`kisk`väl`ä`päle`savvu* Lut || fig aru, taip *hüü`kommen`inemisel,`õnnõ`veedü`kel`um`hüü`kommen`odsah* Lut

kommendama *kommendama* Puh, -eme Hel vigurdama *mes sa sii`kommendad`nõnda`pal`lu* Puh **Vrd** *kommeldama*¹

kommerdama *kommerdama* Kse Juu, -õrdamma Plv Röp Se

1. peksma, lööma *aga ma`kommerdasi`neid* Kse **Vrd** *kommeldama*¹

2. toimetama **a.** kohmitsema, sekeldama *eks ta kodu seal`kommerdab`Juu;`mi sa tah`kommerdat`[asju`võttes]`Plv`b. nuhkima,`otsima`ahnitsõss`ja`kommõrdass.`aelõss`ja`kommõrdass`ütte`puhko`ei`püsü?`paagah`Röp`Vrd`kõmerdeme*

***kommetama** vigurdama *Räägi,`mis sul`rääkida`on`--`mis`sa`kommetad`Hää`Vrd`kommeldama*¹

komm|hammas *komm`ammas* hambaprotees – Hää

kommi¹ *kommi* Khk Kaa Pöi Trv Krk Hel

1. kummi, kaardu; kumerasse *paja kaas`tõmband`ennast`kommi`auluga`Khk;`[tuuliku]`Alumise`kivi`päälmine`pool`tehti`vähe`kommi`Pöi;`kaás`tõmbass`ennast`küürä`ja`ännä`kommi`sel`gä`Krk`Vrd`kommu*², kõmmi

2. kotti *Püksipõlve`kommi`poha`Trv;`võta`[kasuka]`änd`üless,`mud`u`jääss`perse`kommi;`naha`lei`kommi`[kühmu]`Krk;`tüy`[püksisäär]`tulli`seere`pääle`kommi`Hel`Vrd`komoje*

kommi² → *komm*²

komm|alune *kummialune* – Sa Emm liidi *peele`tehasse`sur`aulu`kommi`alune`ka,`koest`aul`üles`leheb`Khk;`Kommialune`tahm`läks`põlema`Pöi;`kommi`alune,`vanade`paargude`sees,`et`tuli`äi`linna`välja`Emm`||`sõim`sõukse`va`kommialusega`lihad`seltsis`VII*

kommima *kommima* Jõe Kuu Vai Trm peksma, klohmima *oli saand`kommida`Jõe;`Mes`sa`soge`kommid`luoma`Kuu`Vrd`komima*², kõmmima²

kommin *kommin* Krk Hel Ran muhke või vorpe täis; kongus; kottis *ma tõmba sul* (peksan sind) *nõnda, et nahk om kommin; kasugu perse kommin; päänahk olli kommin pääl* (puudutamisel valus) Krk; *pik'ä kaalaga, ja kommin nõnaga* [mees] Ran **Vrd** kommis

kommis *kommis* Jäm Khk Hää Saa kummis; kongus *Parandalouad on peelt`kommis* Jäm; *Kongnina on`kommis nina, keskpaigast`kõrgem Hää Vrd* kommin, kommus, kõmmis
kommits *kommits* LNg, g -a Trm, -e Kse; *komits* g -a Kad

1. ehitis või selle osa **a.** varjualune; osmik *õle kommits ehk agerik`tehti, kus tüdrik elas.`püsti postid maa sees, õled peal* LNg; *ole oma kommitses vakka; eina kommits* Kse **Vrd** koomits **b.** liigtuba *reietua lae`kõrva jäi tühi ulualune, selle nimi oli komits* Kad

2. "kamin" kivi *kommits* LNg **Vrd** kummits

kommitsa|nahk hum *vanaisä`üidis`lapsi, tulge`siia sa kommitsanahk* Mar

komm|nina kongnina *kuukninage obene,`siante komm nina* Krk **Vrd** kommnõna; kommu-, komu|nina

komm|nõna 1. = kommnina *`eestläse`olliva suure komm nõnadega* Trv; *juudil om kommnõna* Ran

2. ülespoole kaarduv tääv *tuu* (väike noodavene) *`olli komm nõnaga, nupp iijn otsa kül`len* Ran

kommu¹ *kommu* hoop, kõmm *tämä suri`neie`kommude käde* VNg

kommu² *kommu* Käi Rei kummi *ajan loua`kommu; loud viab`kommu* Rei **Vrd** kommi¹

kommukas *kommuk|as* g -a Jaa Muh kumer; kumeralt esiletungiv *nõnda kommuka ninaga* Jaa; *suured kommukad`ollid õpesõled* Muh **Vrd** kommakas, komokas

kommu|nina *kommu nina* = kommnina – Hlj

kommus *kommus* Jäm Ans Emm Käi Rei kummis; kongus *nii paks et kael`kommus* Jäm; *kommus ninaga* Ans; *Pärande lovad`kuivast ee ja nüid on`keskeld päris`kommus* Emm; *Kerstu kaan on`kommus* Rei **Vrd** kombus, kommis, kummus

kommut → kummut

kommutama¹ *kommutama* Khk VII Muh

1. kummi tõmbuma; (kumeralt) üles kerkima *paja kaas ee kommutand puhas; lavad kommutavad ee palava pääva kää* Khk; *maa kommutas nõnna üles palavaga et* Muh **Vrd** kummutama²

2. kergitama *mere jäe kommutab üles ennast; ea* (jäe) *kommutab augud`lahti* Muh

***kommutama**² riideaugu äärt paiga külge õmblema *Kui paik on`kül`gi`aetud, sis augu ääred õmmeldaks üle ääre maha, sji on kommutamene* Hää **Vrd** kummutama¹

***kommutus** s < kommutama¹ *ea kommutab üles ennast, vesi veab alt ää. `sõuksed kommutse kohjad;* [toorest puust tehtud] *kaas kommutab üles, võtab kommutse kohja`peale* Muh

komojas *komoj|as* g -a hv "krobeline, kühmune, ebatasane" – Kod

komoje *eegeldet tekk vajob`perse kõhass komoje* (kotti) Kod **Vrd** kommi¹

komokas *komokas* = kommukas *piä* (härja otsaesine) *one komokas* Kod

komokile *komokil(I)e* kummi(s); *pungi(s) kanal magu eden komokille; leib lähäb`apnemä, tõeseb kuhuja ja komokile; aab komokile, aab`vastu* (vahtu). *akab`kijmä; truuup one komokille* (lagunenud) Kod

komorka `komo-rka Han; komorka Pst kamorka, panipaik *Sii repi all oo üks `komo-rka ehitud Han; Komorkast võta mullatüü põlli, kápikit, katiksid korve ja mis käest visat Pst*

komosk komošk g -i “katusetaline varjualune” komošk piäl `laudest; mine komoški `alla `varju KJn

komoska komoska hum kõht kopputas omale `vasta komoskat Jõh

komp¹ komp g komba Pha Põi Muh spor L, Juu Lai Plt SJn M, kombi Kuu/`k-/ Muh Mär Kse, `kombu VNg; pl kompad Nis, `kompad Hlj IisR, `kompa Ote; komp g kombi Khn Kam; n, g kompa PJg

1. tükk, kamakas, klomp *Hobusell on `rauduje all `suured lume `kombid Kuu; `palju `mulla `kombusi VNg; obusel võtab sulaga lume kombad [jala] `alla Kse; nurm - - ei ole tasane, komba om sihen Hel; kombi om obese `jalgu all sula `maaga - - lööge kombi alt ärä Kam; nigu eläjil om ärä sõkutu suu vjir, siss toda üteldäss - - `kompe täis Ote Vrd kombakas, kombal, komps²*

2. puutükk, -pakk, klots `pentega `pekstasse `vil`la, tääl va's ülebel komp oo `otsas Mar; saapa kombid (kontsad) Kse; `enne akkasid [lapsed uisutama] vana vikatitega, tagusid puu komba `sisse ja la'ssid nendega Aud; lodja kombadega sai `lot`ja tõmmatud. komp oo kahe `arssina pikkune puu, pügalas `ol`li tal sees Tor

3. puutallaga või puuking; säärsaapa pöid; naeljalats (jääl käimiseks) võtad pitka searega `soapal seared maha, siis o kombad Muh; kombad tehase ja pannasse naelad `alla ja minnasse jää `peale; noodalestel oo kombad `jalgas ea (jää) noodal; kombad pannase jala `alla, kui `raavi kaevetse, puu kombad, paelad `külgis Tõs; Kissi piäks tekkis `kompõga kolistama Khn; puu komba, egä nendega tüüid ei saa tetä. kondsa käivä üless ku `lapsti Krk

4. hrl pl laste mängukargud surde `kompadega keib, teine teise jala all Põi; `kompade pial `käimine oo ike kunts koa Mär; kompad po'stel mud`u vallatuseks `käia Nis; `enne `käidi `kompadega. lepa puust olid `tehtud, varnad `löödi `puule `kül`gi Juu; poisiksed `käisid `kompadega läbi kõik mädad maad SJn Vrd kõmp¹

5. `Kauva sa `õmmetegi `mõhmerdad nigu takkus kana. Käed nigu `kompad sul IisR; [hobusel] va suure jämme jala all, va komba all Hls; jala komp om kabja päält `jämme kotuss Krk

komp² komp g kombi Kam, kombu Ote kungas; kühm (suurema mäe harjal) mäe komp ülevän. kombi otsan olli vana pedäjäss Kam; tu mäe komp, vana igävene ruusa kärestik Ote Vrd kõmp³

komp³ komp g kombi Rei Vas Istk kompvek anna `kompi Rei; Vana - - jaga latsilõ kompi Vas Vrd kompu¹

komp⁴ komp g kombu Juu; pl kombud Var komps võt`tis kimbud ja kombud kokku Juu

komp⁵ deskr lähäb komp komp üles ja `alla nagu raiub Kod Vrd komps⁴

kompa kohma, kangeks nie (käed) `kartasivad `külma, `muutku `kompa `jäivad VNg Vrd kompu²

kompa → komp¹

kompain → kombain

kompa|jalg kompa- JMd KJn San; `kompa- VNg Vai Hag; kompa- Vig Saa Kad kompjalg oli obuse `jalgul midagi viga vähe voi `kombasti alalde siis teda `kutsuti kohe

`kompa`jalga VNg; *oh sa vana`kompa`jalga. jalad`kombas ja koveras Vai; kompajalg obune JMd; jäiet jänessä murule, kompa`jalga kua`tiile rhv1 San*

kompa-kampa *deskr Eks ma`kompa-`kampa keppi nõjal`kõmpind`tulla IisR Vrd komba-kamba*

***kompal** *mes kurjavaemu`kompalid (nõu) näd pidäväd. `ühte`puhku üks`kompali pidämine Kod*

kompama¹ *`kompama, kombata Mär Kse Hää VJg Ran Nõo, -m(e) Krk;`kompam(m)a, kombata[?] Urv hv Plv;`kompa|ma, -da VNg*

1. ebaühtlaselt liikuma **a.** komberdama; lonkama *`kompab ühe jala pääl VNg;`kompab`kompade peal edassi Mär; muutku`kompass, jala`aige Krk; obene`ol`li kolme jala pääl, kombass kud`agi sinna Ran; temä`kompab, lähäb iks nigu tõese kül`le pääl, tõene jalg om lõhemb Nõo; ma`kompa ka iks uma jalaga[?] Plv **b.** kõikumama; loksuma *siis paásib ravva`alla, et raud ei kompa [hobusel] Hää; laud`kompass, ei seisä paigal Krk**

Vrd kõmpama

2. lähe(n) täna jälle *`kompama (ringi hulkuma) Kse; mehed`kompanu (kogunenud) kokku Hää*

kompama² *`kompama Koe Lei, -õ San Krl;`kumpama Rõu Vas, -õ Krl; kombata Koe; kumbada[?] Rõu Vas, -õ[?] Krl; ipf (ta) kombaás Lei Lut, kumbaás Vas Krl, (ma) kombassi,`kompasi San; imp (sa) `kumpa[?] Urv; des-vorm kombaten Ran katsuma, kobama ku`rg läüts`konti kombaten (valu võtmise laulust) Ran; kae,`kumpa[?], kas ahoperä um lämmi Rõu; tuu kumbaás ka taad sjiirt, ütél`et`väega`paistõt um Vas;`käega kombaás, kas um kui Lut*

kompama³ *`kompama, kombata Jaa Põi Muh paistma **a.** terenduma, kangastuma – Jaa Põi Muh akkab ikka to`rm tulema, nõnda`kangest laod (laiud) akkavad`kompama Jaa; laod na üles komban täna, tuleb vist`kuiva Muh **b.** kumama; eredana paistma tulekahu`kompas`taeva`peale; must`valge peal`kompab ennemini; kui punane asi üll oo, see`kompab ju nõnna`välja et Muh*

kompamiste *kobamisi`Kompamiste`etsisin`kuurist`huomigull meri`polle Kuu Vrd kumpmiisdõ*

kompanii (variante) *ko-mpani(i-)(`k-), kombanii-, kompanja,`kompani; ka-mpani-(`k-),`ka-mpanja; kamp|val`l g -val`li*

1. salk(kond); kamp; rühm (hv sõdureid) *`korjab`kampanii`kogu Kuu; sojaväes on`palju`kompanii-si VNg; miä olin ka nei`ka-mpanjas Vai; kompanii`vargid koos ~`varga kompanii`koos Mär; need on kõik üks`kompmani, nendega ei maksa`riakida Koe; õleme ühe kompani mehed Iis; ühed kampval`li mehed kõik Plt; neve lõõve kompaniis kokku Hls; siin om üt`s kompanii`kokku lõönü[?] Krl; vanast`müüde`viina, siss ol`liva nu salaviina`ot`sja kompanja[?] Se*

2. ettevõtte, ühing [Eesti meremehed] *`ostsid juo`väljamaald`aurikuid - -`kompaa-nid olid`Tallinnas Hlj; Kompanii märk oli egal ourulaeval korsna otsas Emm; Sai sellesama`kompani teese laeva`piäle. Paelu`laevu selle`kompanil ei olõss Khn;`o`stsid masina kompani`piäle JMd*

kompann → kombain

kompar *`kompar g -i lonkur Ega`komparit sõtta ei saa`saata Nõo*

komparas, -se `komparas Lüg VMr Kad Rak Sim, -se VMr kohma(s); konksu(s) Kääd `komparas `kõndis, nii ku võttamas midägi `asja Lüg; üstkui kopart, kääd `komparas, ei `oska kedagi teha; kääd lüevad `komparasse [külmast] VMr; kääd `komparas külmast Sim
Vrd kompari(s), kompas, kömpäräs

kompari, -s = komparas(se) kääd on `kanged ja külmetavad. kääd jäid `kompari; kääd on `komparis Sim

kompas `kompas VNg VJg; kompas Iis kohmas `kartesivad `külma - - nääd `kuida nad (kääd) `kompas VNg; tal kääd `kompas `ühtelugu, ei sua midagi tehtud VJg || tämal on kompas (köverad) jalad Iis **Vrd** kombas², komparas, kompus

kompas → kompass, kompost

kompas|jalg kompjalg Kes `nõuke `kange jalaga [hobune], `öeldakse `kompasjalg Hag

kompass (variante) `kompa|ss (-ss) Krj Han JMd VJg Trv Ran Krl, `ku- Jõe Lüg Vai Khk Pöi Emm LNg Rid Mär Tõs Khn KJn, g -ssi (-ssi; g -sse Lüg); kombas g -e Jäm; kombass Har, g -i Puh, `kompase San; `kompas g -e VNg, -i Hlj Ris, `kompa Tor; kombal|t's g -t'si, -dsi Har; `ko-mpo|ss g -sse Se; kumbas Emm Käi Rid Kse, g -e VNg/`k-/ spor Sa, Han, -i Mus, `kumpa Jäm Muh Mar; kumpas g -e Iis; `kumpas g -e Pha Rei, -i Jõe Emm Rei; `kumpus g -e Ris; `kumbasi g -m(m)e Kuu; n, g `kumbasi Kuu VNg(-ssi)

1. kompass täl `kumbasind ega midägi ei ole old, `ilma `kumbasimeta läks; tämal oli `kumbass peris `katkinane; `Piiridükse `kumbasimed jo `toisina lekkisid `tühjaks Kuu; üks `kumbasi `kañji ots on `musta, `toine `valge VNg; `kumpassi lehe (nõela) `tõine aru `näidab `põhja, `tõine `lõuna Lüg; üks pisine riips kumbase lehe peel oo reek Khk; Mis kumbast vanasti oli, `pääva `sõitsid mere peal `pääkse `järke, `ööse `taeva `tähtede `järke, põha nael oli see kumbas Pöi; Kuiv kumpas (magnetkompass); Märg kumpas (piirituskompass); Mõnes kougesõidu purjulaevas oli laes keiluti all laeva peakompass Emm; `Kumpa's tañsib sedäsi, et ei sua `kurssi `pietüd Khn; `kompasi kivi kus nõel peal Ris; laivamihil om kombat's, naa `sõitava alasi kombat'si `perrä Har || fig häbe – Khn

2. teat heegeldusmuster – Phl

kompass → kompost

kompe → kombe¹, komme²

kompek → kompevek

kompel `komp|el g -le tükk, pank, kamakas – SJn **Vrd** kombal

kompel → kombel

kompene ta puu nii kompene (mügarlik) ja `oslikanõ Röp

kompes → kombes

kompi tükki, panka `Täädüs hüäst kloppida [putru], `muidu `kieväs vies jo jahud `lähteväd `kompi Kuu

kompidõn paat (räägib) `neiku `kompidõn (kobades) Lei

kompima¹ `kompima, kombi- Kse Han Tõs Koe Iis, `kombi- spor R([ma] `kompin VNg); `kompma, (ma) kombin Kod; (ta) komp Rõu

1. kömpima a. vaevaliselt, tasapisi liikuma `kombib `käia keppigä; keppigä saan `kompida, `muidu enämb ei `pääsi Lüg; kombin tasakeisi, ühekõrra ikke suan `sinna Kod
b. kompsides astuma Obused oo kompjlad, rauad all. Obused kõivad `kompides Han; mis_sa kombid na kõvaste, käi tasa, teesed `tahtvad magada Tõs

2. hulkuma, kolama – Kse Rõu *Mõnel inemisel om sääne muud man, et käü õks`kol`kin, komp kõik kotusa läbi Rõu*

kompima² `kompma(he), (ma) kombi Har; `kumpma, (ma) kumbi Urv VIId

1. (korduvalt) katsuma, kobama *Kumbi no eśś, kae_kas [kaalikad] omma_kütse^o Urv; timä uma nuiaga komp, kohe timä lätt; ma_kombõ püme_üsi et kuiss ma_saa ussõ manu^o Har; tu asi ol`l nii avalik kui `pioga_`kumpi^o; sõss kumbiti järve `viiri, et vaest um ar^o uputanu `hindä Rõu; mis_sa no kumbidõ_tah, las voonakõnõ maka Vas; käut pümehhuisi, kumbit kässiga ijh; käe`kumpmiisdõ (käsikaudu) lätsi ~ käe `kumpmisõ viiel Se || lasi `hindä `kumpi (muljuda, masseerida) üte voori, soonõ^o `väega valusa^o Plv; är^o `kumpe (varastas) Lut*

2. mitte soravalt lugema *ta ei `saaki vijl` `sel`gede lukõ^o, `kompin õks lugõ Har*

kompljalg *komp-* RIId Phl Han Trm Hls Krk Nõo komberdis; lonkur; euf hobune *koradi kompjalg* söim Phl; *Kuuskümmen komp`jalga oo unt ää söön; Obused oo kompjalad, rauad all Han; komp`jalguge obene lääp päkä pääl, tõstab edimelt kabja üless, suurtel obestel [on kompjalad] Krk; kes likatap, toda mõni `ütleb vahel kompjalass -- [pahaselt] vana kompjalg tuleb Nõo Vrd komb-, komba-, kompa-, kompas-, kompo-, kõmp-, kõmpjalg -käpp kobakäpp ei sua midagi tehtud. pagana kompikäpp VJg Vrd kompo-, kõmpikäpp*

komplesse *panka, tükki maa jääb `komplesse või, sopane maa. `küntasse ja jääb `komplesse PJg*

komplik `kompli|k g -ku Jäm Ans Khk Pha Krk, -gu Rei Ote konarlik; kühmlik, künklik *üks va pae kividest põrand oli `komplik; tee on nii `komplikuks läind Khk; puu sodi ning mädi maas, `komplik maa Pha; [külmetanud] maa om kõnärik ja `komplik Krk; nigu eläjil om ärä sõkutu suu vijr, siss toda üteldäss `kompliguss Ote Vrd komplikane, kompline*

komplikane `komplikane Ote, -õ Se

1. kühmlik *nigu sügüse om [maa] `küntü ja keväde tegemädä `jäetü, siss om `komplikane Ote Vrd komplik*

2. tombuline *`komplikanõ lang, `pakla jupp seeh Se*

kompline `kompli|ne Hää Trv Ran, -le|ne Hää Saa, g -se = komplik *kui maa `komplene on, siis ei saa `ültse `käia [vanainimene] Hää; Enne `ollid mustad tuad, `komplised seinad ja laed Hää; aenamaa om nii `kompline ja `mätline Ran*

kompo|jalg *kompjalg käib koga-kaga, kukkub `õtsite maha vana `kompojalg Lüg -käpp kobakäpp `kompo käpp on, ei saa midägi `tehnest Lüg Vrd kompikäpp*

kompost *kompo|st Põi Ote, `kompo-|st Mär, g -sti; g kombasti Khk; `kompa|śs g -śsi Har; `kompas g -e Trm; `kompu|ss g -se Trv Ran Kam, -sõ Plv; kompośś Vig; `komprus g -i Mus; `komfra|śt g -śti Lei; `kumpu|ss g -se M(g -si Krk) hv kompost, väetis `Mõisas `tehti kompošti, `pandi `mulda, sõnnikud, mädanend oksa puru ja mis käde sai. Suured komposti unnikud olid, sui kaeveti `õmber. Kolm `oastad mädanes Põi; kompośś oo tulimulla `moodi Vig, mõni arv peremees tegi `kompast Trm; `kumpuss om sji ku sõnnikut pannass ja muld `pääle Krk; ku ma vanast `mõisan ol`li, siss tet`ti säääräne `kompaśsi unik, `pañti puu`liht`i, riibuti purru ja hobõsõ sitta ja `musta `mulda Har*

komprük `komprük Hel; komprük Põi konarlik, panklik *Põld on nii komprük kut kivise aid Põi*

komprus → kompost

komp¹ *komp* Kam, g *kompsu* spor eP(-o) M TLä, Krl Har Rõu, *'kompsu* R(n, g *'kompsu*, -u Vai), *kombsu* Nõo San, -o Plv, *komsu* spor eP(-o), Krk Puh Har(-ssu), *koms* San; *komps* kom *kompsiga* Se

1. pakk, pamp *alati tuleb kimp kääs, komps 'kainlas* Lüg; *Ma võta komsu oma käde* Pöi; *komsu sees oo sepiku kanikas* Mar; *võta aga aásad komsuga 'kaasa, mine 'piale komps näpu otsas; kingad olid komsus* VMr; *'kompsa pandud vanger täis* Kod; *kui jõulupuu oli ära põlend, siis 'pañdi õõnad 'kompsu* Lai; *'istund tee jääres oma komsuga; kimsud ja komsud võt'is 'kainlasse* Plt; *tulep mütsü ja komsu sel'län* Krk; *mis sul säääl koms* sisen om; *ei_jõuva_jo jala minnä?*, *mul om mitu 'kompsu* San; [tal] *Ol'li_rassõ_kompsu_käe otsan* Rõu || hrl pl vähene vara(ndus), *kraam ei ole oma 'kompsu* tõtnd (kogu aeg elanud samas kohas) PJg; *võta komsud ja akka minema* Vän; *läks oma komsu ja koluga* Juu; *sañt võt't oma kombsu kokku ja läits tõeselt talult 'tõisi* Nõo **Vrd** *kamps¹, komp⁴*

2. vana, vilets olend või asi – Jäm Krk Hel *'riide kontsud ~ kompsud, mis vanad 'riided räbalad* Jäm; *vana komps, va rojo* (loomast) Hel

komp² *komp* g *kompsu* lumeklomp *'talve 'aegu obuse jala all kompsud* Rei **Vrd** *komp¹*

komp³ *komp* Pöi; pl *komsud* PJg mütsak, *kops 'Üks komps käis, just kut oleks midagi 'vastu 'seina tulnd* Pöi; *obune komsib 'jalgega. komsud kuulda kohe* PJg **Vrd** *kõmps¹*

komp⁴ *deskr Eks ta vaest 'viisi keppi nõjal ikke 'kõñni komps-komps* IisR **Vrd** *komp⁵, kõmps²*

-komp⁵ Ls *kõmps-komps*

kompsakas *no üks kompsakas* (inetu, halb) *oli. suur asi ei old* Rak

kompsima *'kompsima*, (ta) *komsib* Kaa Kse Var Hää Kad Iis, *komsib* Jäm Khk Mär Var spor PäPõ, Juu VJg Kod, (ma) *'kompsin* RId(-maie Lüg); *kompsma* Vas, (ma) *koms*(n) Khn KJn; (sa) *komsit* Krk; *imps komsiti* Urv

1. *kopsima*, (korduvalt, kergelt) *taguma jo sa 'kompsid 'jälle oma 'pengi 'kallal* Lüg; *lapsed 'kompsivad paranda 'pihta* Jäm; *komsib 'raiuda oues 'peele nii vara oomiku* Khk; *Üks akkas ukse taga 'kompsima* Kaa; *obune komsib 'jalgega* PJg; *mis sul tarvis 'kompsida seena taga* Hää; *mis sa nüid komsid seal, me eedame 'puhkama* Juu; *läks sea 'aeda 'kompsima* (parandama) VJg; *mütäga komsiti põvvatükke* Urv **Vrd** *kõmpsima*

2. *kõmpima*; *kõmpsima 'komsib 'käiä. tämä ei saa 'ninda 'käiä kui 'terve 'jalgedega inimine* Lüg; *Akka aga siis 'aeksast 'kompsima, et 'il'jast ei jäe* IisR; *üks komsib elu pel 'keia, teeb kis säääl ülal on* Khk; *'vaata kuda sij komsib 'minnä, kepikene käen* Kod

***komp⁵|king** *'kompsuva tallaga nahkjalats* [muhulane] *Rääkis kudas noorik oma kompskingadega maha kukkus* Han

kompsti *'kompsti* Lüg IisR Pöi *deskr kukkus 'kompsti maha 'pengi 'alle* [magama jäädes] Lüg; *'Lügub 'teine 'vaevaselt ja pikka'müöda küll 'jusku 'varju'mõetaja ikke 'kompsti ja 'kompsti* IisR; *Just kut oleks midagi 'vastu 'seina tulnd, 'kompsti tegi* Pöi **Vrd** *kõmpsti*

kompsu *Kui akkab* [hobune] *kohmu ~ kompsu* (rammu) *võtma, siis müün ära* KJn

-komsud Ls *kimpsud-kompsud*

komsud-kampsud pl asjad, kraam *pane* `kiltsud `kaltsud, `komsod `kampsud kokko, akka *menemäie* Lüg

komsukene dem < komps¹

1. väike pakk, pamp *tuy om mu kraami kompsukõnõ, konh mul kraam sisen om* Har

2. vilets olend *mis vana inimene on? – üks komsoke* Pil; *miust vana kompsust, kompsuksest ei jole änäp kedägi* Krk

komssuma `komssuma Kuu VNg Lüg/-o-; `komsma, (ma) *komsun* Kod

1. tumedat, tümpsuvat heli andma *assu nagu müdä põrandad, komsu*; `komsus *kui aás müdä* `lauda Kod **Vrd** kõmpsuma

2. *kompima Luges* (roosisõnu) ja `komsos `ümbär `jalga Lüg

komsus *konksus mõnel oo käed päris* `komsus, *kõveras ja vigased, jämedad ja* Var

kompu¹ *kompu* Emm Rei *Mar/-o/* Hag HJn JMd; `kompu Kuu IisR; p `kompo Lüg Istk *kompe* `kompe *sies on* [pähklituomad] Kuu; *Tule veta kompu* Rei; *nendele* (mardisantidele) -- *mõni and kompusid ja `saia ja käksi ja* Hag **Vrd** *kombe*³, *kombi*, *kombu*², *komp*³

kompu² *konksu Näed `sõrmed mul `raske `tüägä `välja venined* `kompu *jäänäd* Jõh **Vrd** *kompa*¹

kompu³ *kompu viirpuu* `Kompu `marjõl *suurõd koõdid siss* Khn **Vrd** *kontpuu*

kompus `kompus Jõh, -os Lüg *kohmas*; *konksus Kääd õlid mul kõhe* `külmäst `kompos Lüg; *Näed `sõrmed mul `raske `tüägä `välja venined* -- `Ninda (`kompus) `seisavad Jõh **Vrd** *kompas*

kompass → *kompost*

kompsõn (ühes) *siss kõik* `lättävä *üten* `kompsõn Har

kompe (variante) `kom(p)ve|k (-k), `kompvi|k, `kompvä|k, `kompe|k (-k), `kombe|k, `kumpve|k, `kumpe|k g -ki (-k'i, -gi); *kompe|k* Kod, *komme|k* Hls, g -ki; `kompevet Vai; `komfe|k pl -ge^p Se; *vekk* g *veki* Sa Muh *kompe* *ei* `lapsed *saand* `kompekki *ei* `saia *midagi* VNg; *ennevanast õlid juo* `niisused *pikkad* `jõulu `kompekkid Lüg; *sulatamise vekid* (kõvad, paberita *kompekkid*); *tõi* `kümnenaelasse *toosi täve vekkisid* Khk; *See* (maitsev toit) *oli kut* `kompe *ärja suus* Põi; *üks* `kompeki *toes* `olli *raha täis* Muh; *vehvermensi* `kompekkid *kuluvad vanameestele ää* Tor; *pulmas oli mitu* `kompeki `purki JMd; *kaupmes* `andis *paberist tut'sikuga* `kompekki `piale *kauba kua* Kad; `kompeki *õli pulman ja* `viina. *võt'id* `kompekiterä *suhu või kaks viina piäle* Kod; *koorest keedetasse* `kompekki *isi kodus* Äks; *vanasti olid* `kompegi *toõmikud, mitu kilu läks* `sisse Plt; *mõisast* `anti *ka nagel* `kompekkid ja *ränikid* Hls; [hommikul] *küük kõik* `kompeki `paprit *täis* Nõo; *ega* `kompeki *kõtulõ* `kurja *ei* *tii*^p Krl; *toona* `ol'li *poodin* *hõõrigu* `kompeki Har; *Kuluss är*^p *ku kompe* (hädavajalik asi) Röp **Vrd** *komm*², *kompu*¹

koms- → *koms-*

komsa `komsa *ksjõndsi lühike valge rüü lühükene* `valgõkõnõ `pääle `hiitä^p, `komsast *kutsutass* - - *puolõst saani, imm* `kää-ssildä Lut

komsatama *komsatama* *prantsatama* *komsatas* *maha* Jäm

***komsotama** *kolistama, koputama* *kessi* *komsotab* *siäl* `akna *taga* Kod

komu¹ *komu* Kuu VNg Jõh Kad VJg IPõ Puh Kam, -o Lüg Kod KJn *paksem või kõrgem koht* a. *kühm, muhk*; *käsn, pahk*; *mügar* `sellet (puul) *on komo* `küljes; `anna *keppi*

komoga (külge jäetud juurikaotsaga); *Nenä komo* (kühm ninaküljel) Lüg; *‘Sörme nukkid on nagu ühäd komud* [raskest tööst] Jõh; *suand ‘pluhtida luadal, tuld koju, suur komu silma pial nagu rusikas; suur ‘riide komu sieliku all puusa pial; mullikalle ‘kasvas nisuke komu kõhu ‘alla Kad; komo (punga) kõhal one siäme Kod; mul om saabass siiä üte komu pitsitänu Kam Vrd kumu² b. kont, kondiots kalal kaelakoñdi ots ‘ööldi komu Lai; lõpnd looma komod KJn*

komu² *komu* VNg IisR Mär Jür JõeK JMd Koe Plt, -o IisR KJn kraam, kolu; (vilets) olend või asi *Mis ma neist komudest* (riietest) *‘ninda ‘pal’ju ‘selga ajan* IisR; *ei saa muudkui lapi ja korsi oomikust ‘õhtani neid va ‘meeste komusid* Mär; *‘näita mis komud sul seal kot’tis on* Jür; *mis neist* (jänesenahkadest) *‘taásida on, aga eks nad ole komuks, üks komps juures* JJn; *võtt komu ‘selga ja läind* Plt; *üks vana maja tükk, üks komo. va pal’las komo vjil; tõi selle vana lehmä komo* KJn || *senel on vaid ‘palju komu* (raha) VNg

komu³ *komu* Jäm KJn Ran Nõo peanupp; aru, mõistus *tuü om ka serände ‘tohman, ega tal ‘õiget komu ei ole* Ran; *küll tol om ää komu, mõestab ‘asja ette, tõist ‘taade; Om kah sul tu komu mes midägi kinni ei pia* Nõo Vrd kumu⁴

komu⁴ *komu* Kuu Jaa Põi Vig kuma; ähmane kujutis; aim(us) *Komu ‘ainuld ‘paistab, ei tea mis asi seal on* Kuu; *‘viimaks üks tule komu akkas ‘paistma* Jaa; *Vähe akna komu ikka oli juba näha* Põi; *Mul sellest nagu vähe komu* (aimu) Vig Vrd kumu¹ kõmu⁴

komu⁵ *oli saand ‘selga ea komu* (hoobi) Jõe; *‘tarvis tamale komu* (rutt) *taha tehä et akka ‘kiirest ‘tüöle* Vai Vrd kõmu³

komu⁶ *rihe ahju komu* (kumm) Puh Vrd komm¹, kumu³

komu|луу *komuluu* Kuu Vai kumer luu (nt nina-, ristлуу) **-nina** *komu-* Kuu Lüg(-o-) Kad kongnina *Komonenäl kahel puol nenä luukomod* Lüg Vrd kommnina **-pea** *komu-* Jõh, *komo-* Lüg (kirumis- või sõimusõna tuimast inimesest) *Midägi ei ‘märkä, ega saa ‘asja ajanest, on ‘niisike komopää* Lüg

komus¹ *komus* Kad, -oss Lüg kongus; *pungis nenä komoss* Lüg; *task on komus* Kad

komus² *komus* IisR JõeK JJn

1. *paksult riides Ma nii komus ‘külмага, saa rie pialt ‘kompsusi kätte* IisR; *ulga ‘riideid seilas, komus ‘riides* JJn

2. *sodi, prahti täis kõik kohad kolus ja komus kui tuad ‘kraamimata* JõeK

komusel *komusel g -i* van valge linane pikk-kuub *Komuselile sidusivad mehed kusakid ‘piale; ‘Naised ka ‘käisivad komuseliga, mudkui ‘kitsukese ‘võega ‘votsid ‘keskelt kokku* IisR

komusse *komusse* IisR Kad paksult riidesse; *hunnikusse, puntrasse Kui ‘ennast ‘ninda komusse ‘riide toppid, siis sa_i saa ‘õiete obustki ‘aetud* IisR; *pluuse saba jäend komusse sieliku ‘alla; särk jäend jäki ‘alla komusse* Kad

komutama *komutama* kõmmutama *kui nad* (sõjalaevad) *hakkavad komutama* Kuu

komutka *komut’ka* kumm, võlv *Tan ‘mõisan ol’l ääksile komut’ka pääle tettü. Tuü komut’ka ol’l kah tõl’liskivest tettü, nigu_ ‘korssnagi* Urv

kon *kon* Trv T VLä(-h Har) Rõu Se Lut; *koh* VId(kuh Se Kra); *kohn* Rõu Plv(kohon) Vas

I. (osutab kohta) missuguses kohas 1. (otsekes küsimuses) kus *kon sa käisid* Trv; *‘küskse: kon ta om, nüid küstäss: kos ta om* Kam; *konh sa_taa käe olõt kraadsanu²* Har;

`tahtsõ_laulatamma minnä?; a koh sõrmusõ?; Koh mõtsah sa? näit sutt Vas; koh naa sõgla? ka omma? Se

2. (sihitis-, täiend-, kohalause) *kon ta (joodik) istup, sääl ta nokutap Rõn; sualaat' om tuu, kon suga seen om Kan; kon om laudan sääl om lauda takan kah Krl; vanast o'l šaksil tõld konh naa `sõiti Har; ma `üt'li poisi nime, ja külä nime kah, kohn poisi kodo o'l; vanast latsõ? iks `loie [kassile] et, kurr kurr, kohn sa_käve? Rõu; kohon tuu juudass um, seletä_mullõ Plv; a koh ar_koolõss sääl timä (öökull) ikk Se*

Vrd konness, kun

3. (täpselt määratlemata koht) **a.** kus tahes; teadmata kus *olõ_sa kon taht, ma saa su iks kätte Kan; Tulõ jo üless, päiv jo kon taht, muu? ka? ammu mõtsan Urv; ma saa ei_sinnu alasi `sisse `laskma, tüüh vai koh `kuagi_kõrd olõ; nüu_videlese_koh videlese? Vas; näid (teat seeni) om inämb kõva kraaviperve pääl ja koh om kõvõmb, kuivõmb maa Rär **Vrd** konness **b.** kuskil *kui oma inimese olli kon tüü man, siss mõni vanainimene nüss lehmä Nõo; kas mul tõsõ_varda kon omma? Har; sõss vašt koh liinah o'l tu aršt Plv; tah olõ õi_pinil ka koh `maada? Vas; ko koh tulõkaih om siss ka lüvväss kolla Se **Vrd** kongi?**

II. (rõhuadverbina) *no kon ma kül'metanu ole, taren ole elänu Rõn; no kon sa innembä o'llit Urv; ka_konh om süüä? Har; kae koh om lännü? rahvass targast Se*

kona *kona* Trv T Krl Har; *-kona* Lut *kuna(s) kona sa tagasi tulid* Trv; *viriseb nigu kärnäne pörss, kona kärss kärnä, kona maa kül'mänu Nõo; `aigapit'i tulõt, kona kombõrdõt [kohale] San; ei_tiiä_kona tuud nissu pandass Har **Vrd** konass || *kona_ajal (millal) sa lähäd ommen Nõo; kes tiiä kona `aigu (millal) ta_m esäl ostõt (toolist) Ote**

konagi *konagi* Kod T(-i? Ote; *-ki* hv Nõo) Krl Har Lei

1. (mitte) *kunagi metsä lodo one alati pehme, ei sua siält konagi läbi kääda Kod; vai karjamaa konagi kuiv om Ran; miul es lää konagi rasu `räiduma Puh; päiväl `süüdi kolm `kõrda, üits kõik' mis konagi `ol'li tettü Ote; `varrap pääle, ei lää konagi minemä Rõn; `istu ei väsü_konagi, a_`maada ei saa? Har **Vrd** konagina*

2. (rõhuadverbina) *ikka, teadagi vanal om kondid kõik `kanged, tuu kobip nigu saht konagi Ran; tuu edimätse naese laits t_`ol'li konagi nigu põletu Nõo; käšk om nigu puu annum konagi Kam; ilm ka om nigu konagi pääld `mihkkipäävä ilmakõnõ Ote; Is mõista_tõnõ vijil murõta? is ikkõ?, nigu_konagi tsillukõnõ ja ul'likõnõ (vaeslapses) Har **Vrd** konagina*

konagi|kõrd *kunagi, millalgi – Ran Rõn San kud'ass tu saak konagi kõrd `olli Ran **Vrd** kunagikord*

konagina *konagina* TLä Har, *-e* Ote

1. (mitte) *kunagi siist vesi konagina `otsa es lõpe Nõo; ma_lõ `ihtünü minemäde, ei olõ saanu konagina Har **Vrd** konagi*

2. (rõhuadverbina) *ikka, teadagi `õkva ku `surnu konagine Ote; konagina kroonumihe elu Har **Vrd** konagi*

konar *konar* g *-a* R Sa Muh spor L(*konar|as* Kse PJg Tor), K I, *-e* Hls San

1. s (maapinna) *kühm, ebatasasus sügise ku `külmetäb on maa konaras ja `rõudane Lüg; `Jäätand konaral logistab ja põrutab [hirmsasti] IisR; rattad üppavad konarate `otsas Jäm; [põllul] suured mulla konarad ülal Khk; üsna konarate sehes kõi, kuku üle kaela maha Muh; Vanger lagunes ära mööda konarast sõites PJg; `vankre rattad lõhuvad tee ää, võtab*

konarad `sisse Juu; *mua on juba konaras* (külmetanud) VJg; *tänä on tubli külm, konargi nii kõva laada ukse eden* Kod; *siin omma konare pääl* San **Vrd** konarik, kõnär

2. a konarlik *jämed konarad juurikad pannasse viina* `sisse Muh; *konar tanab* (külmetanud tänav) Mar; *külmaga on tõmman konaraks* Ris; *konarad tied on alb* `kõndida Iis

konarane *konara|ne* Kuu VN_g spor L, Trm Kod Plt, -ai|ne Iis, g -se; *konaranõ* Se konarlik *konarane tie* Kuu; *tanab* (tänav) oo jo *konarane* Mar; *tee külmetab konarases* Kse; *libe põld, ära rullitud ja äestatud, ei ole konarane* Var; *märg mua ijätäb, one konarane ja kõrge tõmmanud* Kod; *tij* `haudlikanõ ja *konaranõ sügüse ja keväjä* Se

konaras → konar

konarik *konari|k* Jõe Pst Se, g -ku IisR spor S L, Ris Juu Plt KJn, -kku spor RIid, -gu Rei San

1. a konarlik *külmetänd maa juo paab jää ja tieb konarikkust* Lüg; *pale konarik* (ebatasane) *puhas rubi* `armidega Khk; *Külmand konariku maa pael veib* `kergesti *kukkuda* Kaa; *Sügise loomad soopasid läbi, nüüd [tee] nii konarik kut kivise aid* Põi; *kui sügisi külmetama akkab - - kärnik, konarik maa* Tõs; *loomad teevad tee konarikuse* Tor; *konarik tee põrutab sõites* Plt; *külmene maa om konarik* Pst; *tij väega konarik, kahune* Se **Vrd** komarik, konerik

2. s ebatasasus, konar *Ommiku vara ia konariku pialt* `menna; *Kuhu sa konarikul* `suure `kuormaga *saad* IisR; *külma konarik* Ris **Vrd** konerik

konarikanõ *konarikanõ* konarlik *konarikanõ tij, kui koht tij pääl* Se

konarine *konari|ne* VN_g Hls, -e|ne Ris, g -se konarlik *konarine tie* VN_g; *kardulemaa om konarine* Hls **Vrd** kõnärine

konarlane *konarlane* VMr KJn konarlik *saht on* `käia, *konarlane maa* KJn

konarlik *konarli|k* Phl, g -ku Jäm Khk Põi JMd JJn VJg ebatasane, kühmuline; *mätlik külmand tee oo konarlik, pole üht ee* `sõita *mette* Khk; *Nüüd selle külmamise järge tee on nii konarlik, kas kääna jalad ää* Põi; *tedremarana juured, konarlikud* (kühmulised) JJn **Vrd** konar, konarane, konarik, konarikanõ, konarine, konarlane, konarlikanõ, konarline, konerlik

konarlikanõ *konarlikanõ* Se; *kunarlika|nõ* g -tsõ Plv konarlik *kunarlikast tiid piteh um halv* `sõita Plv **Vrd** koonõrlikanõ

konarline *konarli|ne* Põi Saa Kam, g -se JMd; *konarle|ne* g -se Han konarlik *Sügise sahati raktoriga ää, nüüd on [maa] nii künkline, suur ull konarline* Põi; *Konarlese tee pial raputab na* `irmus `kangeste Han; *külm on teind jo tie konarliseks* JMd; *kuu pääl olevat konarline maa, nigu künnetu* Kam **Vrd** kõnärline

konass *konass* T Krl Har kunas *egä surm ei* `ütte, *konass ta tuleb* Ran; *sai liinan* `käiduss *üüiseld, ja konass õdagu pimmesi; ärä vahi päeväminekit, vahi konass tüü* `otsa *saap* Puh; *süümaig konass süvväss, lõõna konass andass, õtak tuleb oma aja* `pääle Nõo; *konass mul nee ilma piina piina lõpõsõ?* Har **Vrd** kona

-konasõnõ Ls etkonasõnõ

kona|taht (mitte) kunagi; ükskõik kuna *Sinust ei saa konataht tulejat, konass sa viil rõivile saad* Nõo; *saagu_kona taht, nüüd änänt ei_saa?* San

konatu → konnatu

kond¹ *kond* g *konnu* Kam Ote Har Plv; *kund* g *kunnu* Urv Vid(n) *kunnu* Plv)

1. vilets, harimiseks kõlbmatu maa; põndak *konnust ei saa õigede põldu, ei saa mõtsa; konnu omma sisen aenamaal, ja põllun, mõni süld laga* Kam; *kunnu* `pääle riibati iks likõga aina Urv; *um sääne kunnu, ei kannap* `õigõt `vil`jä Plv || *kos puid olli lõigatu, sinnä `kondu* (raiesmikku) *es saa tetä midägi* Kam **Vrd** kondmaa, konts⁴

2. luhaheinamaa – Har Rõu *konnun om `väega `süüdäv hain; enne jaani`päivä nakati `kondõ tegemä; Musta ij ja `Vaidva veeren omma_konnu?*; *Piitrõ ij veeren ei olõ `kondõ* Har

3. laas (hrl kohanimedes) *Vanasti Tuklulaanõ kund muudku? pümet õnnõ; Miisso `nurmi takah tyy suur mõts, tyyd kutsuti Tika kund* Vas; *kunnu siseh ~ kunnistikuh* (eraldil, üks metsas või soos) Räp; *hel`ü läts hellä `mõtsa piteh, a kumu läts `kundu piteh* thvl Se

kond² → *konn*¹

kondad pl *kondad* puuningad – Jäm

kondajas `Kondajas (reuma), *käib kehas ühast kõhast `tõise, vana `juoksva* Lüg

kondaka `kondaka “käsutäitja tubli, vilunud” *tama on `kondaka mies* Vai

kondakas¹ *mis kondakas see sii maas on - - [õeld] sihantse riiete lasu `kohta* Khk

kondakas² *koñdakas* Juu Plt *kondine se on nii koñdakas obone ehk inime koa on koñdakas* Juu **Vrd** kondikas

kondal, -e *maja on juba koñdal* (üleval, poolvalmis) - - *ei ole päris `val`mis. sai juba koñdale `aetud* JJn

kondama `kondama, *konnata* Jäm Mar LädEd Tõs Khn Aud Pär Tor Jür Koe Kad HlJK Sim IPõ, `kondada RID(-maie) Lüg; `konnama, *konnata* Khk Tõs Vän Saa; (sa) *konnat* Trv; part `konnand Ans (ringi) hulkuma, kolama üe läbi `kondavad *et ei lase magada* VNg; *tuas on nii `tuska `õlla, mina `kondan ikke `õues; siga `tohnib ja `kondab* Lüg; *poisid `lähvad `lauba `ohta `kondama* (ehale) Vai; `konnas `pæele küla `uksi kaudu; *tuleb konnates* (ilma asjatoimetuse) Khk; *Sel poisil kõik kohjad läbi konnatud* Han; *Vana mies taha enäm `ühti `sioksõ pisikse laevaga Riia meres konnata* Khn; `kondab aga `piaie ühest tuast `teisi; `kondaja (varas, rõõvel) Sim; *loom ei seisa karjas, `kondab möda `ilma* Lai; *mes_sä konnat sääil, tule ärä* Trv || *tööd rassima Mõned krapsakamad naised, kes `kanged `kondama õlid, need on juba sügise taimemua mättad üles kiskunud* Trm **Vrd** konduma, kontama, kõndama

konda|pea 1. pl *kondapiad* kullas – Sim **Vrd** kontapea

2. *koñdapea kala* võldas (Cottus gobio) Ksi

kondar¹ *kondar* g `kontra Khk(g -i) Mus poidla esimese või teise lüli pikkus (pikkusmõõduna) `kontraga `mõõtamine. üks *kondar `pääle või üks kondar vehem* või [nii] *saab `eetud* Khk; *kapedi põia `pitkus o seitse kondart* Mus

kondar² *kondar* g `kontra

1. mügarik, kühm *Tee kõik `kontrud täis, need oo `neuksed jäärondid talve; Lõi `varva `kontra `vasta kõbaste ää* Han

2. *Kõbad ja koledad `saapa `kontrad* (? kotad) `jalgas Han

kondas `Kondas *o ja madal `loikune koht kusass `kasva keväjätte `vaide `konna`lilli* Kuu

kondass kohmas *Unestin `huomigull `kindad ottamata, nüüd o kohe kääd `kondass; Kääd nii `kondass, ei `neiegä kalu `puista* Kuu **Vrd** kontas

kondav `kondav Jõh IisR kõbus Nii `kavva kui isa ike vähägi `kondav on, `saavad kõik tüäd `tehtod Jõh; Kui ma juba `kondavam olen [pärasst haigust], siis saan ned tüöd isegi `tehtud IisR

kondeline koñdeli|ne g -se Nõo Rõn kondine mia ole koñdeline - - kül'le luu om ku redeli; küll om koñdeline supp Nõo; sõrm koñdeline - - jaku om sõrmest nigu jämmembäss lännu Rõn Vrd kondiline¹

konden kannul mia satte maha ja, emä `õkva koñden, ja and tõese nahatävve Nõo
konderbant → konterbant

konderdama konderdama Han Kod Plt komberdama `Veiste jalad olid kebase kaua `aiged, konderdasid `aegamööda edatsi Han; konderdab ehk komberdab `aige `jalgadega Plt

konderdes konderdes Rid, g -e Kei Jür komberdis obune `lonkab, igavene konderdes on Jür

konderik konderi|k g -ku SJn Hls Krk

1. jändrik; kühmlik konderik võib pikk `okslene puu olla SJn; konderik om `seante puu, muhu vällän ja songa; ahju põrmat ka är lagunu, levä tulev kõveriku ja konderiku Krk Vrd kontrik, kõnderik

2. tõine sõsar o ku koonušk, `seante kõhn ja imelik (inetu) - - sita konderiku `näoge Krk
-konderik Ls kinderik-konderik

konderpank, konderpart → konterbant

konder|pea konderpea juurtega välja tõmmatud puutüvi – Trm

konde|rull konderul'l mereaju, haakrik – Var

kondi|aur hum lihasejõud `kondi`auruga `mendi (sõuti) Kuu; Paneme aga kondiauru juurde Kaa; Vanaste `tehti kõik tööd ja `vääti väud kondiauruga; Jalgratas lähäb kondi auruga Han; koñdi aoru naal - - pannasse tegemä ning piäd tegemä noh [naised põllutööd] Khn; nüüd kõik masinate ja `ooste jõud, nüüd enam oma koñdiauruga [ei] `tehta Juu; Lähme suurust võtma - - [siis] kondiaur kõvem vikatid liigutada Trm

-kondid Ls luud-kondid

kondi|haige kondinõrkust põdev koñdi`aiged loomad on järjest poos`köides LNG; Kondi`aigete loomade jalad oo kua `köntsus Han

kondi|haigus 1. kondinõrkus kui kondi `aigus oli, loom jäi nõrgas, jäi maha Var; kondi `aigus, `loomel jalad `aiged Tõs; kondi`aiguss ku üless ei jõvvave tulla [loomad] Hel

2. Kripp on palavikuga, aga sie ei õle. `Kondid vaid valutavad. Sie on `kondi `aigus Jõh

kondi|hakk|jalg kondibukett see on nii koñdine ja luine, nagu koñdi akkjalg Juu

kondi|hunnik, -as kondibukett sie o `jüstku `tuules kuivadettud, üks `kondi`hunnik on Kuu; ma olen naa kondilene nagu kondi unikas Mih; üks lahja loom - - nagu kondi unnik PJg; isi oled perenaene - - jüst nagu koñdi unik kohe Juu; seräst kondi unikut ei saa meešte sek`kä rehkendädä Ran -ila liigesevõie kondi ilaks `üitakse ka, mis looma liigende vahel on Khk; igal `liikmel on kedrad, kus koñdi ila vahel on Plt; `liikme ila ~ koñdi ila KJn -**jahu** loomaluudest jahvatatud mineraalsööt `aptikkides on `kondi jahu Lüg; Lehmale peab kondijahu `tooma Põi; [lehmad ei] taht `jalgu `alla võtta. Söödeti koñdi jahu Kei; kondi jahu ja luyr`lupja andass elädel Krk; koñdijahu? `anti eläjeile, ku eläje `ol'li `haigõ? Har

kondikane dem < kont¹ kōik' luu jakukasõ ja koñtkasõ kōik' halutasõ? Se

kondikas *koṅdik|as (-n-)* Krj Muh Mär PJg Tor Hää JMd VJg Trm Kod, `kondik|as VNg Jõh, g -a; `kondigas Vai

1. kondine *On nigu `kondikas `rohkem, ei õle `priske Jõh; küll oo koṅdikas liha Mär; katsum `peoga läbi, ihu koṅdikass läenu Hää Vrd kondakas², köndik*

2. tugev, suure kondiga *tema on `tupli ja `kondigas mies Vai; ta (rukis) pole nii paks mette, aga ta on ikka kondikas (tugeva kõrrega) iga pidi Krj; kaunis kondikas inimene PJg; on ia koṅdikas vasikas JMd; inimene one kua ümmärgune, tõene one koṅdikas Kod*

kondikene¹ dem < kont¹

1. väike kont *pisuksed koṅdiksed `lammal Tor; pisike koṅdikene läks kõrisse Plt; üt's kondik om vijl `lambda liha Krk; `väikese luu_koṅdikõsõ² ajava kah valli Har; kuṅdikõsõ `tennäse ku saa `istu Rõu; nuu_`kapsta saava pal'lo paremba² ku liha koṅdikõnõ um `sisse `panda² Plv*

2. (väheväärtuslik olend või asi) **a.** vana, vilets olend *ju tal mõni äda iki on, `siuke koṅdikene Hää; vana obese kondik iki; üt's vanaemä kondik olli kodun Krk* **b.** puutükk; tuletukk *puu kondik (tükiye) kuluss iki ärä; mõni kondike olli jäänu [pärast kütise põletamist] Krk*

kondikene² dem < kont²

1. kinguke, väike kungas *ku [soo] ainamaa sisen om, mõni maise kondikõnõ, nuu ommava saare Ote; üits koṅdikõnõ om põllu sisen San; kuṅdikõnõ `veikene `korgõmp ümägünõ vai tõisildõ pikemb Rõu; inne ol'l mägi, a no om mõts pääle kasunu², kuṅdikõnõ om vijl nätä² Vas*

2. lõngatombuke *`pakla täpikese² vai kuṅdikõsõ² [lõngas] Rõu; tassanõ hille lang, olõ_i kuṅdikeist olõ_i pubulikeisi Lut*

kondi|küür *koṅdiküür (selgroo vigastus) one, sel'jaluu teräv. mõni one rikutud koṅdiga -- koṅdiküürägä Kod -liha kondine lihatükk tailiha ja `kondilihad jälle `pandi era`astja [pekist]; `Kiegi `ütleb, et sul `naine `ninda `kontine, sis kõhe [mees] `vasta, et `kondiliha on magus Lüg; mõnikõrd kondi liha, kui ta_m mage, om `maotedu Nõo; kuṅdi liha pääle `väega_tük'ise_`kärbläse² Rõu*

kondiline¹ *koṅdili|ne (-n-)* Khk Mär Kse Aud PJg Saa VJg Iis Ksi Hls Krk San, -le|ne VII Emm Var Pä Ris JMd Koe Plt KJn, `kondili|ne VNg, `kontiline Kuu Vai, g -se

1. kõhn, kondine *küll se on `kontiline `tütrikko Vai; kondilene nagu sae pukk VII; ma olen naa kondilene nagu üks kondi unikas Mih; laha kondiline roni nagu va terep (hobusest) PJg; kui `vaene luum on, koṅdid `püsti sis on koṅdilene KJn; emä tulli, oma kondilise `käege, sääd' iki, et miul kül'm ei saa [reesõidul] Krk Vrd kondiline*

2. konte täis; luine *see on nii kondiline liha, `paljad kondid Khk; ahven on naa kondilene, [söödi] nagu kellaspepp `uuri puhastab Tõs; kõik seukst koṅdilisemad liha, see sai kõik `pandud, `sinna süldise Aud; `tõpraliha om iki kondiline Hls Vrd kondiline, kondine || puri`ammad on taga niid suured `ammad, kondilezed Ksi*

kondiline² *koṅdili|ne g -se San; kondiline Ote, -lene Koe ebatasane kondilene (auklik) tie Koe; mäekondilise `maakse Ote; koṅdilise maa San*

kondi|luu 1. (suurem) kont *üks va kondi luu oo maas Mar; koṅdiluu² nuu omma `kindsuluu² Har*

2. muhkjas liigesekoht, nukk **a.** koodinukk *temä* (hobune) *ülevest kondiluust oiap* [jalga]; [hobuse] *tagumin kondi luu* Krk **b.** pahkluu – Hls Ote Rõn *jala koñt ~ kondi luu* Hls; *kondiluu om kondsa man* Ote

3. liiges(ed) *kondiluud valutavad* Var

kondi|mootor hum lihasejõud *koñdi`mootoriga pidime rehed`peksma ja kõik tegema* Kos **-muna** liigesepea – Käi PJg *liigete vahel sehukesed rul`lakad. kõib pesa`sisse. üitasse kondi munad* PJg

kondine¹ *koñdi|ne* (-n-) spor eP(-õ Khn) Hls, Har, *konti|ne* spor R(-ñ- Jõe; *kond-* Jõe VNg Jõh), g *-se, g -tse* Kse Tõs

1. (väga) kõhn, lahja *üks on`priske,`tõine`kontine* Jõh; *kes nii kondist`looma laadal ostab* Ans; *Nii kondine ja luine* [loom], *mis sa sealt tapad* Põi; *koñdine koñtsikas obune* Mär; *loomad jäend na kondises* PJg; *see on nii koñdine ja luine nagu koñdi akkjalg* Juu; *kas jääb närusse, siis ta on lahja, koñdine* Sim **Vrd** *kondiline*¹, *kontjas*

2. konte täis; luine *teivid on`kierekalad, on kondised ja`ruodused kalad* Jõe; [noore hülge liha] *oli igä võib`olla paremb kui mone vana`kontise`lehmä liha oli* Kuu; *Kondine on just`õige supi liha* Põi; *ahvenad oo kõige konditsemad* Tõs; *pal`ju`ruodu sies, koñdine* [kala] KuuK; *sül`di liha on koñdine, siis kallerdab`äste* Äks **Vrd** *kondikas, kondiline*¹

3. luust tehtud *niskesed`kontised viled õlid,`miska`püieti neid* (püüsid) Lüg

kondi|nõrkus (loomahaigus) *Lehmal on kondi`nõrkus, jalad on`aiged, äi soa änam öles* Põi; *kas o koñdi`nõrkus* [lehmal], *vana`suapa päid ja raesaluud rabab suhu* Kod || hum *Tal täna kondinõrkus* (on purjus), *sellepäräst ei seesä püsti* KJn **-orel** hum kõhn olend *Lehm oo sañt kut va igavene kondiorel* Kaa **-pukett** (väga) kõhn olend *Võttas`endäle`kondipugetti`naisest* Lüg; *Ta on nii peene ja kondine, täis kondi pokett* Käi; *Mis niñd koñdipuketid on, nahk oiab luid kuus, liha`raasu ei ole* Hää; *Esi_ku_kuñdi pukett, a_süü pal`lo* Rõu **-raaku** kondibukett *Kas sa oled nüd`haige kohe va, et oled`juskü`kondi`raaku, neh igäld puold`kondid`püstü* Kuu **-rengot** kõhn olend *Vei sene`kondi`rengoti* (haige naise) *Petokraadi* Lüg

***konditama** *koñtvõõra om nuu kes`üüise käevä koñditaman* (hulkumas, ehal), *kes`üüise käesivä`tüt`rige pittü* Kam

konditeme *konditeme nülgima; fig karmilt kohtlema mine kondite sij konn ära; vana soldati konditeti ära,`anti ju tappa* ja Pst

kondi|valu liigesevalu *neid`üöldigi`ilma`pundar, kes oma`kondivalu järel siis`einustid sidä`ilma* Kuu **-vigur** hum kõhn olend *ete kõdrijas* [inimene], *nagu kondivigur* Var; *Neskest kondivigurid üeldi kua eenaline* (heinamaale võeti viletsam hobune) Trm **-võõras** *kontvõõras luujala ja kondi`võõra?*, *noid ol`l inämb kui sugulañsi* Röp **-väsimum** hum viin *rukki lõpetsed`tehti ikke koa,`añti seda va koñdiväsimum* Juu **-õli** (arstirohi) *kondi eli. kontidest tehässe. neske`valge. sinne`pannasse puom eli ja`tärgendi* [juurde] Lüg; *kondieli on`niiskene`valge* Vai; *koñdi eli one tuadud`aptegiss. antasse eläjäle, kui one koñdi`nõrkus* Kod **-üdi** *luuüdi`Õõne`kondi sies on`kondiüdi* Lüg; *sedavisi`kriiskab ammast et kondi üdist käib läbi* Ans; *kondi üdi teeb magusa supi* Muh; *kondi üdi oo päris ea`süia* Kse

kond|maa *kond-* Võn(ku-) Röp kehv, kõlbmatu maa (hrl liivane, hv lodu) **Vrd** *kond*¹, *konnumaa*

-kondne Ls kodakondne

***kondor** g `kondora tugev, terve `Kaeksa `aastaselt akkasin `lapsi `oidama, sain `kondorast; *Juo sie on `kondoramb* Lüg

kondra(a)t, kondraht, kondrak, kondrakt → kontraht

kondre `koindre ”kõhn vana loom” *ta om ku luu `koindre, ta ei kasva?*, *edesi ei lää?* kah Kan

konds, konds- → konts¹, konts², konts-

konduma `konduma (ringi) hulkuma `Läksid `konduma, ühast kõhast `tõise `konduvad Lüg **Vrd** kondama

kondus *koindus* g -e pej ma olen jo vana koindus Plt

konek *końek* ?ahju külgserv – Se

konel *näil õli üks vana obese końel* (kronu) Kod

konep *konep* Kei Plt; *kuńep* p g -bi Rõu suur ja kondine olend *Ta oli toond ikka omale laadalt obuse koa. Moailmatuma konep* Kei; *otsajäänd loom ehk, inimene ka kui ää lõppend, siis nigu konep* Plt; *Ko_sa_no_vana kuńep lääť sõim; Taast suurõst lehmäkuńepist olõ õi_täl midägi kassu Rõu* **Vrd** konop

konerik *koneri* k g -ku Tõs, -kku Lüg Jõh; *konõrik* Vas

1. a konarlik, kühmuline; mätlik *Tie on täna `ninda konerik, `kombastu ja kukku vai nenälli* Lüg; *konerik koht oo `mätlene; konerik puu oo `okslene* Tõs; *maa um konõrik* Vas **Vrd** konarik, konerlik

2. s konar *konerikkusi on pali tie pial, ei õle `ühta üvä `sõitada* Lüg **Vrd** konarik

konerlik *konerlik* = konerik sie konerlik tie tahab `praavitada Lüg

konetska *konetska* Se Lut/-t-/ laud ahju välisnurga küljes (toetab ahjupinki ja selle laiendi otsa) *konetska vaja otsah ol' tiranik* Se; *etkona ol'li? mustõh tarih konet'ska?*, sääne puu pant `vasta `ahjo Lut

konetska|puu ahju juures asuv püstsamma *konet'skapuu ol' `etkona mustõh tarõh gu olõ õs `torni müürät `sisse* Lut

kong *kong* g *kongi* spor L, K spor I, `kongi R(n `kongi Vai; g `końji Lüg Vai), *końji* Sa Hi; *końg* g *kongi* Han Var Mih Tõs Khn Saa Trm Kod M T Ráp, *końgi* Lei, *końji* Krj Muh, *konge* Var/-ń-/ Krk Ráp/-õ/; *kung, kong* Plv

1. väike maja või ruum **a.** vilets ehitis, uberik; pugerik *kong on üks pime ruum, `ninda et `akna ei õle ei kedägi* Lüg; *kis sihantses `kongis elab* Khk; *`vaene inimene pidi `vaatama, kus saab końji ehitada* VII; väiksed `ooned kui kongid Mär; *See maja oo küll nagu `piške pime końg. Ei sii `kongis põle kellegi elu* Han; *Õeldaks korgits või kong* (väike punker, sahver) Hää; *üits tilluk końg om, egä ta kedägi maja ei ole* Krk; *końg* (esik) Lei **b.** aresti-, vangikamber *tama `istu nüid `vanji `kongis* Vai; *sie mies `pańdi `kongi* (vangi) VJg; *kong õli valla kartser; minä issin Palal kongin* Kod

2. loomadele tehtud eluase **a.** väike laut, varjualune, puur vm `tehti `niisike kong `lauda `räista `alle, kus siga sai sies `õlla. *końjile `tehti vili kattus `pääle kui `räistäs ei ulatand* Lüg; *siis `tehti kong ja `pańdi jänes `kongi* Pil **b.** koerakuut *pani koera `kongi `kinni* Khk; *Koer ond `kongis* Khn; *koeral on końg, kus magab* Saa; *pini läť `końgi vai* San **c.** kanatool; kanakuut *kanad pannase `kongi `kiinni* Tor; *kanad said `õhta `kongi `aetud* Jür; *kanade kong* Ann; *kana kong, `pulkadest `tehtud ja siis said* [kanad] `üessest `sinna kongi `sisse

`pandud VMr; `ennemast õlid kanad kongiga toas IisK; koŋg om puu `varbest tett, mõni pand `rõiva `pääle, mõnel om katuss pääl; vana kana pandass `kongi; poja tuleve `vällä, vana kana kurt kongin Krk **d.** pesakast Metstui pesitles ühekorra `kosla `kongis; `koslad munõvad sii `kongidesse Khn; mustad `reastad nemad lähvad puust `kongi Kos; puu otses räästastel [pesakast] kutsutasse kongis KJn; linnu kongi (kuldnokapuudid) om väl`län puu otsan Krk **e.** taru (mesilassülemi püüdmiseks) viisin kongi `metsa puu `otsa, mesilased läksid `sisse Mär; sji olli kate `kõrdse kuuse kõrrist tett, kuuse koorest, `säante mesi koŋg, `püünmise koŋg, kos linnu tuleve `sisse Hls; kuŋg ol`l kohegi `kuustõ üless viid Plv; vana `säädüse `pe`rrä es tohi? `kiäke `kongõ `mõtsa_viiä?; ku ol`l saia? pähnapuud, sõss tette koŋg pähnäst Rāp || siin `seinä `ääres on `kongid (tühjad tarud), kui [mesilased] sies on, siis on `linnubud Lüg; mõni maja [inimesi] täüs ku mesilise koŋg Krk

3. transpordivahend **a.** elussigade veokast või -puur Emmiste kul`di `juure `viemisel õli emmise kong või vanasiakong Trm; koŋg oo varvadess testod; kui `põrsid lähäd `müümä, teed kongi `vankri `piäle; siga ei taha minnä `kongi Kod **b.** veokorv õle vedo kong. vedäväd rükkid ja tõu `vil`jä,aganid ja. edemält `konga ei õllud Kod

4. puukoorest tehtud ese **a.** (hrl kasetohust) marjatorbik – S L kuidas vaim nõnda kong (väiksem marjuline saab väiksema torbiku) Jäm; Kongid `tehti nii et ihu pool oli ikka sisetse pool Krj; too moole säält kase koort, teeme maasika koŋji Pha; me kõisime enne ikka `kongidega marjul Muh; Kongi kaks `külge `panda puutikkudega kogu, ka sang `pæele Emm; kase küllest `võetasse koor, tehässe kong `valmis Mar; kongid tehasse lepa koorest või kasest marjade `korjamises Aud **b.** Koorest kong (vakk) VII

5. kumer kate **a.** (kalessi, tõlla vm) varikate, kumm vihmase ilmaga tõmmetasse tagand kong üles kalessil Khk; Nendel [autol] on kong peal, sellega ea `minna Põi; `Sakste tõlla kongid olid nahast, mis `läiksid Han; tõllal oli suur kong pial; `autul oli kong pial Tõs || reisitõld antvärgid `sõitsid `enni kongidega Ris **b.** teokarp – VII Jaa sia tigu käib kong `selgas; nilvakad ilma koŋjita, teisel maja `selgas VII || sea teu koŋjid (makaronisort: teokarbid) VII **c.** õiekellukas sinised lilled ja suured kongid alatsipidi Lih

6. herilasepesa – Sa Mar Kse Mih Tõs Trv kui õrilase kong maast `kõrgel on, siis piab süva tali tulema; nõnda_t õrilase kong puriseb inimistega (rahvarohkest ruumist) Khk; erilane teeb koŋji puu `otsa Kaa; Kүүini arja all oli erilase kong või erilase kot` Krj; `vaaplased on suuremad kut erilased - - nendel pole `kongisi mette Jaa; erilase koŋg, puu `külgis, ümmärgune, palli `moodi. al`l. all auk Tõs; `vaablaste koŋg Trv

7. kumerus, küür; looge teised kassid `kiskvad, nõnda [meie kasski] `tõmbab koŋji `selga VII; [laulatuspäeva] `õhtu `valge roosiline riie `olli arjutanu koŋji (pappaluse) `ümber, teese omingu punane Muh; ninäl koŋg piäl Khn; jõel one si muud et kõverass kõhass alati sõjüb kõveramass ja kongi `sisse paneb alati `juure; Õmedo külälune koŋg (teekäänak) Kod || pilve `kuklad, koŋjid akkavad aeama - - üksigud pilve tükid Khk **Vrd** kongal

8. pej **a.** (halva iseloomuga inimesest; kasimata või haigest olendist) sa kuradi `kiustu kong Lüg; Mene `viimast viel täid täis nagu kong Jõh; ta muidu üks kidev kong, kiub ja vaagub `aiguse ja surmaga Krj; oh sa nälja koŋg Muh; laste pead `kärnas ja kat`ti, just nagu kärnakong Mar; tema koer on üks kirbu koŋg - - kirbu kongist saab `lahti, kui petroo-li koeral `sel`ga `kallab Saa; oled üks va täikong ~ `täitand kong Juu; mea ole vana

rumal inimese koñg; sij üt's tige koñg. kade inimene Krk; mia latsen olli nõskmit täis nigu koñg jälle; temä (tekk) tul'li nii kangede kirpe täis, nigu üits igävene kirbu koñg Nõo
b. vana kõlbmatu ese; lagunened hoone va laiva kong (vana paat), mis ep sünni änam merele `minna änd Khk; vana mõisa kong (varemed) on `paergust alles, põle `uksi ega `aknuid LNg; tääl üks kong oo koa, üks vana lootsiko kong Mar; vana saana kong jäänd `sõnna ripakile Juu; üt's lagunu maja koñg om, `kaala tulemen Krk

konga konga lstk paha Küla oo konga, minga ää meite tuast Khk **Vrd** konk⁴

konga-kanga deskr käib `konga `kanga, jalad vigased Lüg

kongakas kongakas (kongus) nina, ots alaspidi Juu

kongal koñjal g `kongla

1. pilverünk pilve koñjal, ajab ühe pilve `kongla üles; ne muidu vallali `konglad, ne pole saju `konglad änd Khk **Vrd** kong

2. vihmahoog tuli salk, koñjal `vihma; pares koñjalde vahe Khk

kongalõ mijs `lät's kongalõ (põhjaõngedega kala püüdma) Võn

kongar¹ kongar g `konkra mulla-, savikamakas suured `konkrad `tullid kündes üles; lähme `konkrud `peksma; `konkra nui oo, suur nui ja vars taga Muh

kongar² sõim vana kongar, ku `ütlät tõsõlõ inemisele - - `ütlät kutja meelega Har

kongard kongard g -i komberdis – Trm

kongas Koñjas tõre, pahur (inimene) Jäm Krj **Vrd** konges

***kongatama** Kus on `konti `kongatanud, `sinne `konti `kongatagu (nikastussõnadest) Lüg; `pääga kongatas (?kõigutas) Hää

konge konge g `konke Kod Lai riugas, vigur `konkit täis ku vana obene Kod; mõnel inimesel on nisuke jutt ikke, oma `konked alati sees Lai

kongek konge|k g -kse dem < kong vana inimese kongek Krk

konge|nõgel nõel, millega õmmeldi niineribaga kinni kuusekoorest mesilaspüünise küljed Konge nõgel om kate tahilin Krk

kongerd ligla kongerd (“väga suur inimene”) Jäm

kongerdama kongerdama Jõh/`k-/ spor eP T(-õr- Nõo); kongõrdamma Har; koñjerdama Kuu

1. komberdama; tuigerdama On `purjäs täis, siis `kongerdab Jõh; ma kongerdasin muedu kahe kepiga Vän; kongerdab edasi suure vaevaga JMd; kongerdab minnä kepi nõjal Kod; nüid saab joba jalaga kongerdada Puh; mia ka `näie, ku ta üless märke kongerd Nõo; taa joodik - - ka õks kongõrdass üless Har **Vrd** kõngerdama

2. lõnkuma, kõikuma; rappuma – S SJn kolm `jalga `seisvad ikka vagusi [pingil], nee ep kongerda - - aga nelja jala peel tä akab kongerdama Khk; Metsateel kongerdasid rattad kivide ning `kändude `otsas Kaa; Parand pole õhesugune, sellepärast [laud] kongerdab Põi; Läks seeld kongerdes oma vankrege Käi; Kuusekäära tji `ol'li ennemalt nii `vaene kongerdada SJn

kongerde deskr Vaada mismooda ta käib, kongerde kongerde Käi

kongerdis¹ kongerdis rappuv, ebakindlalt püsiv ese – Jaa

kongerdis² kongerdis, -es g -e ebasõbralik, halb nehoke va saüt ja kongerdes inimene; laste `vastu tä koa naa kongerdes Mar

konges *konjes*; g *kongese* Mus; *konges* g `konke Jaa ebasõbralik, pahur *see o tä oma süi ka, kes kässib teiste kohe nii konjes`olla; ma_p taha sõduse kongese inimisega`rääkidagid* Mus; *konges* ~ `konke inimene Jaa **Vrd** kongas, kongse, konk⁴

kongi¹ `kongi Jäm Khk Kod Ran

1. (kumeralt) kõveraks nii kui obu `seisma jähi, änd `kongi läks, mina kohe `vaanaga obuse äna ala jälle (sõnnikukogumisest pahmamise ajal) Jäm; nina akab vanadus `poole `kongi vädama Khk

2. kängu kui siga veike ja vigane, `ütled et õege `kongi jäänud Kod; nigu `vääkse `põrsa vai vašk, `vääke nigu `kongi ~ `kängu jäänu Ran

kongi² `kongi², -i Kan Urv Har(`konki) Rõu Plv; `kohngi², -i Rõu; `konhki Har; `kohki, -i² VId(-e Röp Se); `kohke Võn Röp kuskil *tiä om sääne`kärsmädä inemine, ei kärsi`kongi² Kan; lat'sil is olõ`konhki magahust Har; No_`kongi piät õks`tüütämä kah; kusõpot't hoiõti`lämmähn, `kohngi_kõrvaldõ paigahn Rõu; timä es saa_`kohki ellä², sünnü üs`kohki², kõigih ol'l halv Vas **Vrd** kon, kongil, kongina, konnegi*

kongi|alune kangialune; varikatus sääil (turul) `onvad `niisuked `konji alused -- sääil siis `kauplevad Lüg; `kongialused on `Narvas `valli all Vai

kongil kuskil ei olõ² `kongil Har **Vrd** kongi²

kongilt pahuralt Nii kongilt kõneleb Jäm

kongima *kongima* Sim IPõ MMg, `kongma Kod, (ma) kongin; `kongima Vai, `konji-VNg

1. urgitsema, tuhnima sead `konjivad VNg; võta va vene adra kiks, mine sellega lepa juurikid `kongima Trm; siäl ta kongib, ei kaeva egä vahi; mes_sa vana täikong kongid (kratsid) siin -- täikongid kongivad, `täiu täis Kod

2. otsima, kolama; hankima mis_sa kongid sial, `muosi sa ikke ei leia Sim; kongib kõik kohad läbi Trm; varemast, kos siis sai `kongida `rohtusid ja `asju MMg; käib, `kollab ja kongib siit ja sialt `öösseti Lai

kongin küürus kahr ol'l [mehe] ärä_`kaknu -- sõss ol'l saändikanõ saanu² ja kongin `kõnnu Röp

kongina `kongina Urv Har/-nk-/; `kohkina² Vas, `konh- Har kuskil süä om `väega rahutu, ei_kärsi `kongina olõma Urv; tu käü maad`ilma `müüädä kaien mis `konkina om; hopõn ei püüsü `konkina; no² ei olõ vett `konhkina Har **Vrd** kongi²

kongi|räim pl kongiräimed heinamaal lepakoos küpsetatud soolaräimed (pekiga või ilma) Tõs

kongis¹ `kongis Kuu Lüg spor Sa Hi, Tõs Khn Juu Amb JMd Kad Lai Plt

1. kongus, (kumeralt) kõveras `Leidäs `metsäst `kongispuu (kõveralt kasvanud puu) -- riejalasse tegi `kongispuust Lüg; nina `kongis pees Khk; Kitsas `kongis nina `õöti saksa nina Põi; olid `irmsad `kongis ninaga ja punase `palgedega [mardisandid] Amb; saksikul `lambal on `kongis nina Kad

2. puhvis kui noored inimesed kirkule läksid, `käised olid `kongis `kangeli ära tãrgeldud; jãnesepütid, tumesinised `kongis `õitsed Jäm

kongis² pahuksis omavahel `kongis pisut, nuusatand VII

kongisti *kongist(i)* tigidalt, pahuralt *konk inimene kes sedist kongist kõneleb kut `tompidega peaks `viskama; kut koer augub, nõnda `järsku ja kongist ne sõnad keivad Jäm Vrd konkasti*

kongitsema¹ *kongitsema Jäm Ans Khk Kaa*

1. kopsima, (kergelt) taguma *mis_sa säääl kongitsed paranda `pihta Jäm; lapsed kongitsevad oma `asjadega liidi nurga kallal; vasaraga `pähhid `katki kongitsema; konk, konk, kojaisand, kes säääl kajas kongitseb rhvl Khk*

2. vähehaaval töötama, nokitsema *Mes sa sii oma`nuhti kongitsed Ans; kongitseb oomigu läbi rataste kallal ta_p `saagid neid `valmis Khk; Kongitseb juba kevadest saati oma sauna katuse kallal Kaa*

***kongitsema**² (konksuga) *urgitsema kongitseb siit ja sialt, aga ei tule `kuskilt `väl'ja Trm Vrd kungitsema*

kongjas `kong|as g -a Khk Tor JMd (üsna) kongus olev `kongja ninaga `jääräd Khk; `juutidel on `kongjad ninad JMd

kong|nina, -nõna kongus nina; kongus ninaga isik *Teab kust `sõuke kongnina `välja tulnd on Pöi; kongnina - - kui nina ots on `alla `puole, küir nina pial siin Sim; meil olli kah ennembist üits koñgnõnage obene Hel Vrd kongu-, konks-, kouk|nina; konknõna*

kongse *kongse, konkse pahur, ebasõbralik ta `olli nõnna kongse mo `vastu; Ta sõhukse suure kongse jutuga; see oo nii konkse inimene - - nagu ahu pealt reagib mõne sõna Muh Vrd konk⁴*

kongsest pahuralt, ebasõbralikult *see reagib nii kongsest et. kongsest `vastab. sandi olekuga Muh Vrd konkasti*

kongu¹ *kongu Khk Kaa haamer pisine kongu, nõnda kut laste eest saab `eetud Khk; Kingsepp `otsis `eese kongud Kaa Vrd konk²*

kongu² → konku

kongu³ kõverasse *ole sa `sirgu sängin, ärä sa `kongu `tõmba Puh*

kongu|aeg *kongu aeg on kiini aeg (hobused noogutavad päid) Kõp*

kongukene dem < konk¹ *vanainimesel om kõvera käe nigu kongukese Nõo*

kongu|mees kavalpea, vigurivänt – Nõo *Ote Se om igävene kongumiis, sij tahap `kõike teedä Nõo; ta om esi kongumiis, agar Ote*

kongun *kongun Krk Nõo Ote kongus; konksus kae soel om kihva, nuy om serätse ää pikä ja `taadepoole kongun; miul om sõrme kongun Nõo; suur' kongun nõna Ote Vrd kongus*

kongu|nina `kongo- Lüg Jõh Vai kongnina `vana `juuti oli nii `kongo nenägä Vai

kongur¹ `kong|ur Hel, g -uri Iis, -ru Saa/-r/ Trm pahur laps; nuhkur *ma_i taha sedä `kongur' last nähjägi Saa; `niske `kongur ei jää auvas koa vagasest Trm*

kongur² `kong|ur g -ru kongninaga inimene *Kongurt ei tahtn `kiski naises võtta Han*

kongus `kongus Kuu Lüg Jaa Muh Kei Jür HJn Sim Trm Plt, -os Lüg Jõh Vai Mar; *kongos Kod (kumeralt) kõveras; konksus Vigasti on `liiga `kongus Kuu; `sakslastel ikka olid `kongus ninad Jaa; Suure ninaga pidi tark inime olema, `kongus ninaga valitseja Jür; mõni terävä ninägä, mõni one kongos ninä Kod Vrd kongis¹, kongun*

kongutama *kongutama Kse Han Hää Kõp Trv Puh Nõo San Rõu/-mma/, -eme Hls Krk(-em); kongotama Kod, -mma Se; kungutam(m)a Rõu Se*

1. pidevalt liigutama **a.** (peaga) noogutama *Kui need pimedad `kärm(p)sed sui obustel`liiga akkavad tegema, siis obused `mutku kongutavad piadega Han; kas sa said aru ku ma sulle kongutasi Hää; obesad kongutavad Kõp; pal't kongut's pääd, midägi es lausu Hls; kongutemine, ku ta (hobune) arvalt sõidul pääd `viskass Krk; `pääga? kungutama Rõu Vrd* konkama **b.** kõigutama, edasi-tagasi liigutama *ma pia kongutama [kangutama püsti tõustes], enne ku_ma üless saa Nõo; latsõ `häl'li kungutama Rõu*

2. konguga või küürutades töötama; urgitsema *tuul `virpinud ärä rükkid, räesiline vili, siis si'rbigä kongotas tädä Kod; latse kongutanuva kapi alt kepiga `väl'lä [lihataldriku]; ega ta tjuüd ei viisi tetä, jõe veeren kongutap (õngitseb) `kallu Nõo; Sääl `virkse pääl nimä_no_kongutasõ_ ja kongutasõ?, ega nimä? edesi saa_õi?; Kõik' päiv kongudi (kõplasin) `kapsta nurmõn Rõu; kongotamma [konguga] `kapla kokko `laskma Se*

3. (vedelikunõu) kallutama *ku pütüist inäp vett joose ei `väl'lä, sis kungutõdass; kungutõh tul'l viil mitu `pañgi vett Se*

4. fig nuruma, manguma – Puh Nõo *kas mul toda vaja, et ma siu käest konguta tedä, mia saa muialt ka, ku mul vaja om Nõo*

kongõlõma *kongõl(l)õma Har; kungõlõma Lut, -(l)- Rõu Vas Se*

1. pidevalt, ebaühtlaselt liikuma; hüplema; rappuma, kõikuma *Lat's kungõl' üte kotussõ pääl, täl ol'l kah külm Rõu; `kungõllõss (kõigub) `jalgu pääl, käü nigu habašk; [mätlikul maal äke] tjuu `kungõli, läts üless Vas; lätt loodsik `kungõllõma; laud `kungõllõss, pan midägi jala ala; näge sääl mis sääl must [kaaren] `kungõllõss ja roputõllõss `siibuga Se; kabõhhõnõ `kungõllõss (liigub küürakil) `nurmõ pit'ih, `nurmõ `põimõh kõõ päävä kungõl' Lut Vrd kunglõma*

2. kohmitsema, viivitama – Har Rõu *Ku? inemine is mõista? nigu_medägi tetä? vai kohegi minnä?, siss `ül'ti: mi_sa tanh kongõlõt; `kungõllõss (on kummargil, kõveras) pääle, ei lää edesi ei tagasi Har*

3. *mis timä `kongõl'li (ajas tühja juttu) sääl Har*

konh → kon

konhki → kongi²

konhkina → kongina

koni¹ *koni Kuu Lüg Vai Mar Kse PJg Hää JMd Kad VJg Ksi Hls Krk kõhn, vilets olend (hrl loom) Midäs tä näid koni`kiitsaku pidä Kuu; midä sa vana koni `õtsid siit. vana luom ehk vana inimine; Vanu obose konisi laseb tappada kanudelle Lüg; on üks vana koni obone Vai; `mustlaste käest vana koni `ostnu Hää; on üks koñdi risu lahja obune, üks obuse koni Kad; paljas luu koni on viijl (hobusest või lehmast) Ksi; lujum om õige konis jäänu Hls*

koni² *koni Põi Käi Mar Kod Vas u paberossiots `Tõmmas suitsu ää, koni pani `siia laua ääre peale Põi; konida `võisi viijl soetsotata Kod; mis_sa `korjat vanno konisit Vas*

koni³ *koni Trm Kod kaardimäng (raha peale) Vrd konn⁴*

koni⁴ *koni koi koni aagud puu siden Kod*

koni⁵ *jala koni ~ koñt pahkluu – Hel*

konike *dem < koni¹ sji tõbras om õige konike; küll om na konikse ja lahjakse Hls*

koni|kokriline *Vade ku kenegi nägü o periss koni`kokriline (?armiline), nie `onvad `kurjad `kärnäd, sis o tämäll migägi `raskas vereviga tuld Kuu*

konima *konima otsima Keisid konimas `sõussi vanu `loulusid ning juttusid Jäm*

konis see riie nii konis (kortse ja kühme täis) `praegus, `ömblysed `püsti keik, pole veel maha pressitud Khk

konk¹ konk g kongu Lai T Krl, kongo Vön Plv Ráp Se

1. (haaramis-, kinnitus-, riputus)konks kaelkoogud õlale -- teine pang teise kongu `otsa Lai; [unna] kongud susati `otsapidi õle sütsi `sisse; kongude `külge [pandi hingede abil] uiss Ran; konk olli saena sehen, pannit vjüü `kanga sinna `otsa; `võeti suur pikk tokk, keedeti (kõideti) nuu kaits [kokkukõidetud sauna] `vihta kongu `müüdu sinna `otsa, sai ahju luud Puh; [aidas] olid singi lae all ripun serätse `konkega; `puune `olli tuu [ukse] sagara konk ka; usse krambil `olli kaits `aasa, üits kos kramp `kinni `olli, ja tõene kos krambi konk `sisse läits Nõo; ol' kongu otsan `paakõni, sääl `peestedi `süüki Krl; `haugi püvvetäss mõrradõga ja sõss `konkega (põhjaõngedega) kah. pandass särg kongo `otsa nõöräga; angõrja sõöse kongo `suuhtõ, konk lätt `lõpsõst `sisse; ravvast `vehmreperä kongu` oma_tulnu` viiskümmend viis aast`aiga tagasi Ráp; ussõ konk, piida siseh ja tõõnõ om hiing Se || fig miul jäävä jala `kangess ku kongu Puh; mes mia pupega tji, mia ole vana inimesekonk (kõver, küürus); ää käsi om täl nigu konk jälle Nõo

2. (konksja või haralise otsaga) tööriist kate aruga konk `olli, konguga `kisti sitt unnikude Puh; `uupiss vanast `olli `puune konk [sõnniku tõmbamiseks]; tõene küliss, tõene vedäss `itskmit, `olli konk käen; me võtime puust konguga [madalast] kajost vett Nõo; [ma] kae, timä kakup konguga mõtsan palu `samblit lehmile `alla panna Vön; ma tei kongo sõss `tuuga kisi `ossõ? `maaha? Plv; `kapla tetäss, s_omma `säantse kongo, puudsõ hango?; konk (oksast konksuga pikk puu võrkude otsimiseks) Se || fig tä inemine om härgiga toogata, kongoga tõmmata (laisk) Ráp

3. fig vigur, riugas mõni kõneleb `konkega, [jutul] kongu sehen, täl nu kongu jutu; tuu nigu `konkega `viskab serätsit kongu sõnu `sisse Ran; esi päald nätä om vaga, aga sehen om `väega pal'lu `konke Nõo; mj vel'lo_ks vigurdõga?, kul'la vel'lo `konkaga?, `konkaga ja `hankaga?; omma tal `konkaga_sõna? Se

Vrd konks¹

konk² konk g kongi Muh; konk Khk 1stk haamer ole ea laps, anna konk `siia Muh
Vrd kongu¹, konks³

konk³ konk g kongu kops(atus) kongud keivad, peksab_nd üks `naelu `seina Khk

konk⁴ konk g kongi SaLä, konga Khk Kaa Phl ebasõbralik, paha(tahtlik) kongid ning sandid vana inimese `vastu Jäm; Oli üks va konk inimene, see_s saa suulistega kuidagid läbi; see nii konga olemisega Khk; se va konk inimene, [teistega] nii `sündimata ja kade Phl
Vrd konges, konkas

konk⁵ konk g kongi (mulla)pank märg souesegane maa -- [kuivab ära] jäävad soue kongid ning mulla kängid Jäm

konk⁶ konk tomp Sul no? um lang kõik' `konkõ täüs; A `sisse kuta_lang tet'i jäl? loid. Tuul tähendä es pink es konk midägi? Rõu

konk⁷ konk g `kongo kitsas ahjutagune ruum rehielamus; varjualune, onn (jahimeestel) `Võerad ku tulid, sis [lapsed] kõhe `konko; `Niisike `õksidest `tehto konk -- kust sai `tetre `lassa Lüg

konk⁸ *konk* Jäm Khk Kir deskr *vigat teeb* [mätaste vahel niites] *ika konk, konk, konk* Jäm; *konk, konk, kojaisand, kis sääl kojas kongitseb* rhvl Khk; *konk, konk, konk kibi`naaber, kas karjane kodu* (lastemängust) Kir

konka¹ *konka* Lüg Jõh(-ń-); *konka* Trv; *konka* Kaa; *konka* Krk vana, vilets olend; *kronu minä vana`konka* Lüg; *Settuga`kutsusima siin`konkast* Jõh; *Äi seikse vana konkaga sa_p tee niid kevadist tööd ühtid ää* Kaa; *Valmis konka* (vara poolest vaene) Trv; *vana obese tük`k, konka* Krk

konka² *konka* Rid; *koinka* Mar; *koonka* Se; *konka* Kuu hoburaudtee Eks *konkaga sai`helpusamine edesi* Kuu; *Need konka obused olid igavesed kronud* Rid; *koonka jah tu_ol`Pihkvah* Se

-konkadi → kink-konkadi

konkadi-kankadi deskr *ull koa kui kirjutate vigadega,`konkadi`kankadi* Pee

konka-kanka deskr *Tämal sie`iesti kiel käib küll`konka-`kanka* (takistustega) IisR

konka|lõug kõvera lõuaga inimene *Ei old kenä inimine, va`konkaleug oli* Kuu

konkama *konkama, kongata* Phl Mär Tor Hää Kod M Ran San V(*kunkam[m]a, kungada*?), *konkada* VNg

1. *lonkama; kõikuma, lõnkuma* – Tor Kod Krk Ran V *kaardis laud`konkab* Tor; *alate`aige,`lonkab ja`konkab* Kod; [hobune] *kongass kolme jala pääl* Ran; *ku`rg lät`s kongatõn, tõist`jalga tõngatõn* rhvl Har; *lammass`konkass ütte`jalga* Plv; *kuiss`jalga`konkass ja likahtass* Rääp; *täl om õks tuu hüä jalakõnõ vaest lühep,`veiga`kunkass* Se **Vrd** *kõnkama*

2. pidevalt liigutama **a.** (peaga) noogutama *vihub`ända ja`konkab* Hää; *mõni kõnelep siss temä`konkap`pääge iki`järgi; teret`s`õige`lahkest ja kongass`pääge* Hls; *suve obestel om`konkamise aig`jaakapäevä kuul, ku kiimi nõna` sõõrmede`sisse tükive* Krk **Vrd** kongutama **b.** sikutiga õngitsema – Trv Ran San Lutsu *konks* - - lasti põhja ja kongati üles alla Trv

3. *lööma`konkas jala`vastu kibi* Mär

4. *pilkama, narrima ära`konka toist* VNg; *ta`konkas mind* (ütles halvasti) Phl; *nigu`konkamisess tu sõna`olli* Ran

konkamissi *Rääkis`konkamissi* (upsakalt) Jäm

konkan deskr *kuda sa lused`konkan`konkan* (konarlikult) Mar

konkar¹ *konkar* g -a kolikamber; latter *Igas`konkaras õli siis üks obune`kõrraga sies; Sääl`konkaras piaks üks vana märss viel`alles õlema* Jõh

konkar² *konkar* g -a Kuu, -i Jür kuivanud, kõva tükk, pank *Sida`konkarad pidäb rehägä`pieneks taguma; Tie`päälne on`külmänni`konkaru täüs* Kuu; *Kardula pudrul konkarid sees, tampind ometi rohkem* Jür

konkas *konkas* g *konka* tige, vastutulematu vana täna nõnda *konka jutuga; on üks`konkas inimene* Krj **Vrd** *konk*⁴

konkasti *konkasti* Mus Krj, -st VII tigidalt, kurjalt *akid`konkasti jutustama; konk inime,`konkasti räägib* Mus; *ütles mo kohe nii`konkasti* Krj **Vrd** *kongisti, kongsest*

konke *konke* upsakas *se_o nõnda va`konke, see_p taha mitte`rääkidagid* Jaa

konk|haak *konksuga haak* – Puh Nõo *konkaak pannass sõõraagile`sisse* Nõo **Vrd** *konksahaak*

konki → *kongi*²

konkima `konkima, (ma) kongi(n) Sa Muh Rei Aud Ris Kei Jür spor ViK, Pil, (ma) `kongin Kuu Hlj

1. taguma, kopsima, toksima Eks sa `katsu `konkida ne puud `lohki Kuu; mine kongi kaju `äärest seda jääd natuse karusemaks; nuiaga kongiti lina `seemed [välja kuprast] Khk; meitel oli veel mineva nädali `pähhid - - lapsed `konkisirid sii `katki neid Kär; kongib naila seinä `sisse Krj; pea sukkur oli, sai sealt küll`jest kongitud [tükke]; [pesuküna] lai ots kus pääl kongiti kurikaga VII; Ta kuulti õhe päeva pajas konkivad Pöi; laps kongib ikke puu `aamriga Aud; üsna `kaugelt kostab kui kongib Jür; [rähn] `enne `kuulab, siis `jälle kongib Sim Vrd konksima

2. tapma, maha lööma `konkisirid teise (mehe) ää; üks `enda puu `otsa ära `konkind (poonud) VII; Konkige see va kiri (rästik) ää Pöi

3. (ringi) hulkuma – Hlj Kaa VJg SJn Iga oomiku enne päävatõusu kongib [ta] juba õues Kaa; mis ma mudu kongin ilma asjata SJn

4. “süüdistama, nina peale viskama” Mis sa kongid! Kas sool pole muud teha kui `teisi `konkida Rei

konkina → kongina

konkis obusel nii va `konkis jalad all et Muh

konk-kankadi konk-`kankadi Jõh IisR ääri-veeri `Räegib ikke nii konk-`kankadi. `Millaski ei `rægi `otsekohele; Akkas `teine nisukest konk-`kankadi juttu ajama IisR

konk|külaline konkkülaline kontvõõras – Hel Vrd kontkülaline

konklema `konklema, kongelda Kod Nõo

1. kõhklema, viivitama `konkleb ja pidab nõu, ei tiä mes tehä; ei õle sul kedägi vaja kongelda, mine aga; obene vedab küll aga `konkleb `niiskese asja juuren Kod

2. sõnelema, vastu vaidlema Ega temä konklep sulle vasta, nii et iks temä sõna piab pääle jäämä; Konklep üteltu vanembile vasta Nõo

konklik¹ `konkli|k g -ku Jäm Kaa panklik; konarlik `konklik maa; `konklik tee Jäm; vana `konklik paekivi parand Kaa Vrd konkline

konklik² `konkli|k g -ku Lüg Jõh veider; riukalik õli `konklik vanames, üttel - - [et] tieb tule üles, ei õle `tarvis kivi egä `taula; `naurab tõist inimist ja on `konklikku juttusi täis Lüg; `konklikud ies `kirjad Jõh

konkline konkli|ne g -se = konklik¹ mõtsavahe tij om igävene `konkline ja `vintsline, säääl om puu `juurde vahe ja serätse avva Puh

konk|nõna kongnina – Ran Nõo konknõnal om ots teräv ja `alla Ran

konko kängu voonakõnõ om `konko jäänü Röp

konkora, -s, -st `Riided `tõmbasivad `konkora [käkru külmas jõevees pestes]; Kuum vesi sai `kallada kodo `konkoras pesole `pääle, sis `tõmmas `konkorast `lahti Lüg

konkrane `konkra|ne g -se VNg Muh ebatasane, panklik põld oo nii `konkrane; saue segane maa läheb `konkraseks Muh Vrd konkrik, konkrine, konkrune

konkrik `konkrik = konkrane moa oo `künklik ja `konkrik Muh

konkrine `konkrine = konkrane `konkrine põld Kse

konkrune `konkrune = konkrane siäl na `konkrune einämua Var

konks¹ *konks* g *konksu* (*kongsu*) eP(g -o) Trv Puh Nõo Kam Har spor Vid(g *konksu* Ráp), *konksi* Tõs Tor Hää Saa KJn(g *kongsi*) SJn, *'konksu* (-o) R(n, g *'konksu*, -o Vai, -i VNg); *konks* g *konksi* (*kongsi*) Vil M spor T, *koñksi* (*koñgsi*) spor V(*kuñks* g *kuñgsi*)

1. (hrl eseme osana) kõver(datud) ots(ik), konks **a.** haaramis-, kinnitus-, ühenduskonks *Aepuu konks* (*aepuu* kinnitamiseks paadi äärelaua külge) Jõe; *'pirkli pääs`onvata`konksid`pandu* [kuhu käivad prassid kinni] VNg; [sepa] *'lõõtsa`konksu`külge`panna`nüõri`õts`kinni* Lüg; *ikke konks on ikke kess`paigas`-`konksust`läheb`kett`atra`külge`Jõh*; mõnel *adral`olid`aasad`ning`konksud`Kär*; *'Sõuksed`konksud`pandi`kohe`tegemise`aegu* [hoone] *müüri`sisse,`kõverad`tamme`oksad. Konksu`külge`siuti`siis`loom`kinni`Põi*; *enni`näh`kallati`ree`aisad,`nüid`tehässe`ikke`konksodega`Mar*; [vankri] *aisa`konks`o`rõukpaku`külgis`Kse*; [pahural] *obusel`tehti`küll`koogud`kaela`-`ark`oli`ja`seoke`konks`ja`se`konks`akkas`aeda`kinni;`agur`oo`viie`kuie`konksiga`Tõs*; *'pootsvaagil`on`konks`ja`terav`ots`Sim*; *aviunnal`on`vask`konks`ja`mätjas`pannasse`konksu`õtsa`Trm*; *konks`oli`mutri`küljes,`sinna`taha`käis`juhiraud`[vankri`esiteljel]`Lai*; *kõvve`konksi`[ree]`jalaste`pää`otse`sehen`Krk*; *'vehmre`pesä`kongsid`pandass`telle`külge`Ran*; *Sõss`ol`l`üt`s`sääne`saina`külen`kuñks,`no`sõss`tüü`tõnõ`ots`pañti`sinnä`kuñgsi`külge`[vöökudumisel]`Urv*; *hobõsa`pandass`kol`gipuiega`sinna`[adra]`koñksi`manu`kiñni`Har*; *rjiravva`koñgsi`omava`ijñ`ja`takan,`kabl`pandass`näide`taadõ`ku`kuurmat`tetäss`Ráp`b.* riputuskonks; *varn,`nagi`õhjad`ja`obose`riistad`pannasse`konksu`rippumaie`Lüg*; *rätik`ripub`konksu`otsas`Khk*; *Sii`on`tükk`konksu,`pane`[rakmed]`siia`õtsa`Põi*; *pannakse`sari`kongsu`õtsa`Mär*; *ma`võta`panged`konksude`õtsa`Tõs*; *kaju`konks,`kus`pang`otses`on`Hää*; *eks`pange`riided`konksu`õtsa`Tür*; *margapu`konks`on`allpuul,`konksu`õtsa`paad`asja`Kod*; *võtad`pange`sinna`[kaelkookude]`konksu`Lai*; *supi`kul`pidel`ol`lid`konksid`külles,`nuaga`ol`li`siuke`kõver`konks`õtsa`lõegatud`KJn*; *konksud`ol`lid`õla`pial,`õlped`õegati`SJn*; *puu`kül`len`koogu`otsan`olli`koñks`[paja`jaoks]`Trv*; *kaalpuudel`olliva`konksi`kül`len`Ote*; *nuial`kah`om`koñks`õtsa`tett`Har*; *kae`no`,`konks`om`sääl`mäepuul`[kella`ülesriputamiseks]`Plv`c.* puu- või raudkonks akna- või uksepiidas (hingede jaoks) *'akna`konksod`ja`injed`tuua`linnast;`auk`puuriti`piida`sisse`ja`puu`konks`lüüdi`sisse;`liht`uksel`onvad`raudased`seppa`tehtud`konksod`Lüg*; *värava`samba`konks`Khk*; *uks`on`konkside`ots`KJn*; *njñd`ol`lid`kiik`maasepä`tehtud`-`njñd`naalad`ja`konksid`ja`inged`[ustel]`Vil*; *usse`piida`sisse`olli`lõõdu`puust`konks,`kos`tu`sakar`õtsa`panti`Nõo*; *ussõ`hiñg`om`konksu`pääle`pant,`muud`u`ei`saisa`uß`ülhlin`Har`d.* fig *Pane`siia`konksu`taha`ja`voatame`kummal`järke`annab`[sõrmkoogu`vedamisest];`Parama`kää`sõrmed`kõveras`pius`kut`konksud;`Nina`peas`kut`konks`[“ülespidi`kõver”]`Põi*; [kuldil] *võhad`nagu`sured`irmsad`kongsud`Jür*; *taa`[vananimene]`um`jäänü`nigu`koñks`[kõüru]`Plv*

2. (sag sisekohakäändeis) suluse või kinnise osa **a.** akna-, uksehaak; (selle vastus) metallist aas, obadus *'Akna`konksud`[haagid]`Jõe*; *pane`aken`konksu;`aek`köib`konksu`õtsa`Tõs*; *meil`on`aiavärat`konksis`Saa*; *obadus`on`siis`kui`lüiakse`värava`pošti`sisse`rauast`kieratud`luoga`muodi`konks`Kad*; *'akna`tripi`konks`Kod*; *pane`uks`aaki`ehk`konksu`Plt*; *meil`võõruss`uß`om`kinni,`sijst`puult`konksin. pannass`sijst`puult`konksi`Krk`b.* hammas, sakk (ukse) *'riivi`konks`Lüg*; *käerauga`uksed`käisid`konksi,`läksid`mud`u`lahti`Saa*; *konks`lüiakse`ukse`tendre`sisse. link`käib`konksu`taha`Nis*; *tüü`ussõlink`om`kah`konksin`Har*; *kuht`jää`ussõ`kongsu`õtsa`[kinni]`Plv`c.* *kiñña`konksud`änamasti`[nõõrsaabastel]`Khk*

3. hrl konksja või haralise otsaga tööriist `Kuorma [kinni]`tõmmamise konks, `õunabu`õksast, `aariklane õks, `nüöri õts sai siduda `ümbär `konkso -- köis juoks iast `konkso`argist läbi Lüg; Ennemal aal oli nisuke truadist konks koe, millega sai lühirauast lõng läbi tõmmata Amb; siiva konks (tuuliku tiibadele purje seadmiseks) Kod; sukka paneki konks (soasulane) Trv; pane konks (ankur) `sisse hum Ran; kongsiga `lүүди [semmipuu] kõõlussele pääle, siss ta vedrut `ästi Ote; kuüksiga (roobiga) `hüt'si `kiskma; Vihukonks (puukonks rukkivihkude sidumiseks) Rõu a. kartulikonks, kabli `kardoli maa oli `külmand, konks pole `tahtnd `sesse `mennaged Rei; `enni `tehti kardoli `võtmese konksod puust Kul; kongsiga kistase kardulid Tor; mõni `kroapis ikke kongsoga [kartuli] pesad ja servad `lahti Juu; kongsuga `võetasse kartulid Iis b. sõnnikukonks üks ken `tembas [põllul sõnnikut] maha -- `kongsoga Vai; sõnniku maha `kiskmese jaoss oli konks, pikk puu va's oli taga, üksaenuke raud pulk `sesse `löödud -- pärast tuli `putkega ja kahe araga konks Mih; kongsuga kraabiti [sõnnik] `vankri pialt maha Pee; maha`kistav konks Trv; sitta tõsteti `vikluga, maha `kisti kongsiga Ran; [talgutel] maha `laskja, tõmma's kongsiga `kүүрmast sitta maha unikude Ote c. vahend külvikriipsu vedamiseks, hitsmekook kui isa külis, siis ma vädasin kongsoga `sitmid LNG; kongsuga aets küli rind `sisse Lih; `sitmed `vääti jalaga või kongsuga Mih; `itskma piir `veeti jalaga ehk kongsiga Kam d. heegelnõel eegeldamise konks Juu; kongsuga tehakse `pit'si Sim; perenaene kongsuga kodus ka'dinad Kod e. fig mis sa oodad, eks sa löö konks taa (kurameerimisest) Emm; laisa inimese `kohta `ööldi, et seda argiga lükka, kongsuga `tõmba Lai

4. kõver(d)us, looge Ku sa puu õhes juurearudega, juurekongsiga ära raiud, siis jääb ka juurikapäss `kül'gi Hää; nüid on `pal'last niuksed konksod, põle enam `tähtede `moodigi (ladina kirjast) Juu; jänes tieb küll `konksusid (haake) JõeK; ahha (h-tähe) konks Kad; äkine konks (käänak) lähäb Pala puale, tjj one ku konks `kүүrab Kod; ruhikse kirvess olli `siantse konksin ja selle konksige lүүди sүүst `vällä (õõnestati küna) Krk; na'ste vүүl olliva serätse joone katsipäädi veeren, ja `keskel olli serätse täрни ja kongsu ja risti Nõo; kuüksi nõnaga? Se

5. fig riugas, vigur `Konksosõnad õlivad -- [kosjas] `räägiti `lehma ehk `mullika `õstama Lüg; mehel on kongsud sies; `viskas tene `konksusi küll ette, aga jagu ei suand VJg; ku mõni `ütles `siantse konksi tõisel Krk; ta `mänge tõsõlõ kavalusõga säääräst `konksu, et tõnõ is tiia is Har; väimij's lei konksu `sisse, es massa `reñti [mõisnikule] Rõu

6. fig vana, vilets olend Mis see vanainimese konks ennast enam teiste ulka segab Mar; vuih, mina ei akka `seokse vana konksu (vanaeide) `täidä `ot'sma Tõs; vana konks -- vana kõver inime Plt; meid vana `konkse ei aia `kuskil [tõõle], vana konksi kurdav kodun Krk; vana konks `tүүdi tõsõss lehmäss San

7. Ja kui `äiaal seda vana `konksu (raha, varandust) ikke tugevast õli, siis õli sie tüttär misike õli Jõh

Vrd konk¹, kook²

*konks² "vannasader" nüid lase kongsoga läbi põllo `jälle Mar

konks³ konks g konksu l'stk haamer -- Jäm Vrd konk²

konks⁴ konks Põi Mar descr Ta kuulti õhe pääva pajas konkivad konks, konks, konks võttis pääva eest Põi; [rähñ] taob ja nokib möödä puid, ikke konks, konks, konks Mar

konks|ader vanemat tüüpi ader – Käi Phl Rid Han Kod Lai *pole nende konksadradega änam`küntud Phl; konks adrad – puu adra, raud oli ots ka Han; sellesa-mma konksadraga mullutatse kartulid; lõikraud, sellegä vedeti kriim ette, mueto konksater ei jõõda mätäss`ümber lükätä Kod*

konksakas *konksak|as g -a konksjas käsi on tal koa konksakas, põle nii nagu testel Juu Vrd konksokas*

konksal *kui me konksal (ridaõngedega kalal) käisime Trm*

konksama *konksama Krk; `konksame Hel maha lükkama Konksas miu rij päält maha, esi ists asemele Krk*

konks|sarv *konksarv sissepoole pööratud otsaga sarv – Krk Vrd konkssarv*

konkse → kongse

konks|haak *konksuga haak – Trv Krk koñks aak` om küll, a kas vastust ehk leht`aaki om kah Trv Vrd konkhaak*

konksi *`konksi Saa Trv Krk*

1. *konksu, kõverasse [vanal inimesel] sõrmed ei anna änam `sirgu, jäävadki `konksi Saa; sõrme kisk `konksi Krk*

2. *viltu, teravnurkselt sõss kae pal`lu sa ta (vikati) `konksi panet Trv Vrd konksu*

konksikene *dem < konks¹ küll om ta õige vana konksikses (kõverasse) jäänu Hls; lipitsal om konksikene otsan Ote; saina sisen om kah mõni konksikõnõ lüüid Har*

konksima *`konksima, (ma) konksi(n) spor L K I, (ma) `konksin Jõe Vai; `koñksma, `konksi Hel; imps kongsiti Nõo; ipf (nad) `konksiva Ran*

1. *taguma, toksima midä siä ilm`aigu `konksid ja taod Vai; isa ikki konksib vahel veel `raiuda Aud; oomikust `õhtuni konksib oma maja kallal Juu; konksib kiva kak`i JMd; konksin naela `seina, on riie `otsa torgata; `konksind teise `vaese omast Kad Vrd konksima*

2. *konksuga töötama `tuhlid `konksima Kse; karduli konks oli, sellega kongsiti kardulid mua siest `väl`ja Sim; Enamast ühel päeval kongsiti taimemua üles Trm; taime maad kongsiti kiksuga Lai; `konksisin kõik kabluga `ümmer `kartuli moa Pil*

3. *`Eina aeg `poisid `konksisid (hulkusid) `müödä `onnide Jõh; peremed iki `konksiva (pilkasid), naariva `poisse Ran*

konks|mees *konksimees = konksimees – Hls*

konksin *konksin Trv Krk Krl Har*

1. *kongus mõnõl kõvvõr nõna, konksin Krl; konksi nõnaga hopõn, tujul om nõna konksin Har Vrd konksis*

2. *viltu, teravnurkselt parass jagu piap [vikati tera] konksin oleme Trv; ku vikat [liiga] konksin otsan om, siis võtap vähe ette Krk*

konksis *`konksis Tor KJn; konksis Saa KJn/-ngs-/ konksus; kongus `konksis sõrmedega ei saa ta siss änam medagi teha Saa; kongsis ninä; sõrm on `konksis KJn Vrd konksin, kõnksis*

konks|naaskel *Konks`naaskel konksuga naaskel (vanade viltsaabaste parandamiseks, talla allaõmblemiseks lubjaviltidele) IisR -nina, -nõna kongnina – Hää Hls Vas Se tema (isalõhe) on tugevam, tal on koñks nina Hää; juudi om konksninadege Hls; Sikõ? inemise omma kõik konksninaga Vas; kuñks nõna, kühmäga?, ku vinne rij parrass Se*

konksokas *konksok|as g -a konksjas piäru `kiskmise kiim, õts õli konksokas; `natke konksokas õts õli lüdel (löel) Kod Vrd konksakas*

konkson *konksus rükkid o konkson; vili o nõnna vana, et o konkson Kod Vrd kõnksun*

konks|otsi *Vanast `olli serände kõvver kõblass, noh konksotsi `olli varre otsan Nõo -peli liigend-, soringuhaak talid ja siis konkspelid `piale [laeva vette ajamisel] Hlj*

konksti *deskr pani `konksti `käele musi Var*

konksu *`konksu Mär PJg Vän Kod/-o/ Plt Har kohma; kõverasse; küüru kül'm tõmmab käed kõvasse, `konksu PJg; ja käsi `jäigi `aigeks, `konksu ja Vän; `küürä ja `konksu jäänud Kod; `konksu om jäänü? - - ei saa enämb ei `käüwü ei olla? Har Vrd konksi, kõnksu*

konksuline *konksuline, -lene konksuga varustatud üks rähä või kabla, üks konksulene asi piab olema Var*

konksu|mees *kongsumiis viguri-, vembumees – Ran Vrd konksimees*

konksus *`konksus Vai Mär Var Vän VMr Trm Plt*

1. kohmas; kõveras; küürus [käsi] *`konksus kui `vastla sia jalg Mär; Sõrmed oma poole konksus (ahnitsejast) Vän; sõrmed olivad küll kinnaste sies `konksus, aga ikke külmetasivad VMr; mina käin ka `konksus, just kui vana konks Plt Vrd konksis, konkson, kõnksus*

2. viltu, teravnurkselt tuli nena madalamale [kui kand], oli vikkast *`konksus Vai; sahk kisub väga maa `sisse, nina oo `konksus alassi Mär; kirves `konksus Var; vikat piab `konksus olema, kand `kõrgemal ja nina ots madalamal Plt*

konksutama *konksutama Kod/-o-/ Kam Ote*

1. *konksuga töötama aia `vil`lä konksutadass - - ommava konksu, millega näid aina `juuri ärä `tsaetasse Ote*

2. *aeglaselt või vaevaliselt töötama muko konksotama vikati õtsaga, kui one mätäslin [maa] Kod; üits õpetaja konksutass kolme klassi `pääle [kõstrikoolis] Kam*

konktik *`konktik imelik – Jõh*

konku *konku Jäm/-ñ-/ Jür JJn(kongu), `k- VNg kerge puuehitis; panipaik, kõrvalruum kanad olivad ka tuas ahju all, kanadelle `tehti ka `konku VNg; Üks pisike pime konku tua otsas (panipaik linnakorteris) Jür; kaevu konku ~ kongu (ehitis kaevu ümber) JJn Vrd kunku*

konkus *folkl Tere `pinkus `konkus (ketraja teretamine) Rõu*

konn¹ *konn Sa Hi spor L, K I eL(kunn V), kond Muh LäEd PäLo Ris, g konna (kona Lei; kunna V); `konn|(a) g -a R*

1. *konn `Vihma iel lähäb konn `mustast; `Konnal on rukkitegemise ajal suu `kinni, ei `kruokso Lüg; Ein `konnale `rinnuni (vilets) IisR; `konnad on `tunkelid `pruunid ja vatsalune `valge. on ka roholisi `konnasi Vai; konnad kedravad [kevadel] Jäm; konnad korrutavad juba Khk; konnad akkasid `rooksuma, siis on külvi aeg Pha; ma põle enam `konda näin, ei ole `kondi enam Muh; lipe konn üppäb, kärn konn ronib; lipe konn kujub kebäde Vig; üppaja kond oo `valge kond; tegi `konda [inimene], üppas ja `kargas siin Lih; kärn kond ja `üplik kond Mih; `kondest ikke arstiabi saab koa Tõs; Egä päe `konnõ kaos, salvõd `liiga madalad Khn; põehaõnge `otsa võib pisikest `konna ka panna Vän; va `kondasigi poln tänabu Ris; `päeva sa ei näe neid `konnasi Kei; kui `õhta konn krooksob maja trepi all, siis `oome tuleb `jälle `vihma Juu; kui tuli konn [viimase vihu] `alla, `üöldi et tüdrukud pidid kasuks minema siis Amb; kui konn elab vies, siis on vesi puhas VMr; no*

küll on aibak, ein konna`rindu Sim; kärnäne konn lüpsäb lehmä ärä; vili nõnnagu konn`kargab üle (kõrs lühike); kui konnad piäle`päävä`kargavad, tuleb vihimä Kod; kui lehm akkas`lõhki minema, siis visati konn`kurku Lai; ku rohilise konna lohun röögive, siss kästäss tetä`kesvä Krk; [range] sälti es tohi panna, siss üteldi et konn karõlna üle; piimälänikut`valla ei või jättä, konna`kargava`sisse; näet sä unel`konna vai`kašsi, siss om tõese inimese viha Ran;`valge obene`vainul, konna krooksuva sehen = kirik, kirikulised Nõo; ku`g kah`korjass`konnõ ja mis tä kätte saa Võn; ku`keväje edimält`konna vii sisen näet, siss tük`kev jala`audumõ San; kunna`lombin`kruuk`sva? Kan; kunn krogisõss hao unigu all, jäl? tulõ`vihma; kirriv kunn,`musta ja`valgõt`kirjä Rõu; kunnalõ ei`tohe`piimä`anda?, kunn aase piimä halvass Plv; kunna`väega`kärisi`ku kudõsi? Vas; Konna`haukva, kalaig om`müüdä Räp; rüäolõ kunna (kärnkonnad) omma suurõ kui viiso? Se; kunna?, rupu`s kurustass kurr, saava? ku`a ilma? Lut

2. fig *Vaada konna – ongid konn (õeld, kui asi ongi selline, nagu oli varem räägitud) Kaa; Konna iste (esemest, mis pole õiges vormis) Vig; (küsimus) kuna? – (vastus) a sišs gu`kunnõga`seiem`vatsku Lut | Tied midä tahud,`ükski konn ei`kruoksu (üksi elades ei nurise keegi su üle) Kuu;`Konngi`kruoksob jala all,`saadik sis viel inimine (vaene hakkab ülekohtule vastu) Lüg;`Suu teeb suure linna`valmis, kääd ei tee kärnast`kondagi (suurustlejast) Han;`konn ja`köster laulavad ilma viinata; kas konn laulab siss kui`märgä ei põlõ (kuiva suuga ei saa laulda, õeld laulu küsijale) Khn;`Laagerdab kõik ära, pärast`kopkut põle konnal ka`perse`lüia Hää;`konna kooleteb ärä jala all (väga aeglasest inimesest) Krk;`ega`miagi alambat`konna ei ole, et ma egäl üteli endä sõkku Nõo;`konnalõ pandass`rõivass`sälgä ja aiass`tüühhü aina`aigu (õeld kibedast tööajast) Har;`aig om sõss ei tunnõ? jumalat, ku aig tulõ, siss kumardass kunnalõ`jalga (häda muudab rikka alandlikuks) Se | (võrdlused) `Musklid ku`konna`reied (peentest käsivartest) Kuu;`sul on`justku`konnal suu`kinni`siemendamise ajal (inimesest, kes ei räägi jonnii pärast) VNg;`Nagu`konna`oksendus (halvasti tehtud tööst) IisR;`Oli lapakil tee peal moas kut va konn (purjus inimesest) Põi;`et ta (laps) nii laha oo kut kond Muh;`Piidevinti purjutas peab krootsli mastipoolne eer värisema naa kut konna kurgualune Emm;`sa käid käpakil moas nagu konn Juu;`kingä ninä õts lõõtsutas, õli`lahti talla kül`jess, nagu konna suu Kod;`ise`vaene kui konn, aga`uhkust täis Pal; [inimene] selle`u`uramisega lõppend ära nagu kudend konn Ksi;`Söödetasse, just kui konna kallaastjasse (hoolitsetakse rohkem, kui inimene on väärt) Plt;`Mõšk ja õõr`ss tad säl, esi like man kuts konn (lambapesemisest) Hls;`See ku rüäkõrre konn kunagi (uhke);`See ku kartulkooba konn kunagi (väga kõhn);`küll om temä`uhke, kõnnib, rind ehen õieli ku konnal Krk;`kõiki ta tiiäb, nigu konn kräägsub, aga esi ta sitt ei tiiä midägi;`kusi taga nigu konnal (ütte lugu kuseb) Ran; [põrsas]`kõhn nigu konn jälle;`t`om ihualaste nigu konn Nõo;`ma`less ärä uppunu nigu konn Võn;`sa käüt nigu konna`pääle vett`viskaman (õeld, kui käiakse kuskil sageli) Har;`Esi hinnäst täüs ku konn;`sa kurat olõt`vaenõ nigu? kunn;`vidä ku kunn (laisast inimesest);`kavval`ku kunn;`poiskõsõl ol`lõ lat`s võet ku kunn kaalast kiñni? Plv;`Ku konn ägli all, ega pulk tuiass (ei lasta rahus olla) Räp;`pik`ä ihoga mišs kui rügäolõ konn Se | (äkki jõukaks saanust, upsakast inimesest, enesekiitjast jne) `Konn saab mättale, nüüd hakkab juo`kruoksuma ka Kuu;`Konn on ju nüid mättä`otsas Põi;`Istub kui konn künka otsas Vig;`Aita kond mättal,*

üppab sool omal `vasta `silmi Han; `uhke nii ku konn, mis sao otsas käib Pal; nüüd konn sai sao `otsa (suurustajast) Lai; kitt ennäst nagu konn mättä otsan auk Trv; sa olet ku kuradi konn `kolta `otsa saanu, nüüd roksub pääl Krk; `ol'li põrm `vaene -- nüüd om nigu konn mättä `otsa saanu Ran; suurustöllöt nigu konn mättä otsan Har; Suur ku konn mättä otsah; Taa jo_ku_vana hilpharak, hüppelless ja_`kargöllöss ku_kunn mättä otsan Ráp | Jusku konn mättä `otsas, midagi kuuleb, teisest majast `teise joosuga edesi [rääkima] Hää; k o n n i o t s i m a ~ p ü ü d m a vänderdama `Vankriradas `etsib tie `äärest `konni Kuu; Vanger `püidis tee äärest `konni Mih; vanast -- ratta? `otsõva? iks `kunnõ tji vjirt pite Kan; k o n n i t a p m a ~ t a g u m a 1. viletsalt või vaevaliselt niitma Mes neist `konnijest taud (vikat käib liiga kõrgele) Kuu; kes vilets `niitja, ei saand `eina kätte, see on konna `tapja Sim; nigu `konna tapad, lüüd vikatiga tõnks ja tõnks Trm; tapa ku `konne kunagi [kui niidad mätaste vahel] Krk; kes `konne tapiva, nyu jätivä kaari arja `kõrgöss Ran; `konnõ `tapma (kasvama jäänud rohututte hiljem maha niitma) Kam 2. vänderdama Ega see vankri ratas kaua vastu pea, näe ta tapab juba konni Mar

3. haigus a. künahaukamine kui obo `kraaksub, `öötasse, `kurkus konn Mar; kond `kurkus, `öetse, kui obune kurgust koristab, kooks ja kooks Tõs; obesel `üeldasse konn kurgus olema, siis närib puid Ksi; k u i v k o n n i d – Pöi Hi spor L KPõ I, Plt M T Rõu Senel obusel on kuivkonn kurkus ta närib keik oma aja latid ja söime pulgad ära ja vahel teeb kurkust ermust esld Käi; obesel on kuib konn `kurkus, `kargab ammastega puu `külgi ja koriseb ka veel Vän; `uostel on kuivad konnad JMd; [hobusel] kuiv konn kurgus, ei sua neelata, läkastab, kõhib, närib puud Trm; obesel kuju konn om kurgun, jooseb aia manu `külgi Hls; kui obene kava joomate, siis tulep kuju konn Krk; obesel kujukonn kurgun, kes puud `rampsab Ran b. (inimesel) kui oli kõha, rökendas kõvast ja -- [öeldi] nigu konn kurgus Lai; mis sa iki rehitset, kuju konn kurgun või Krk; tol (inimesel) om kuju konn kurgun, `kulle kudass kõriseb Nõo; kui konn om kurgun, siss inemine jõks San

4. midagi väikest või väheväärtuslikku a. (elusolend) kõnn; põnn Mis sa, konn, kõhid (öeld halvustavalt teise jutu peale või norivalt) Kaa; vasikakonn on kõõman ja täiän Kod; mõni `kiitis ja `kel'kis oma vägitegudega, teine `õikas konn Lai; mis_sa tjiit kuradi vana inimese konnal ärä; mis kuradi `konnest koolidets Krk; Kos ma saa minnä, latsekonn piab jo kinni Nõo; rind iin nigu `traavli konnal San; sa olõt vjil `poiskõnõ, `poiskõsõ konn Har; Lat'skõsõkonn, kusõrit'sk Ráp b. kribal `pilve pole `ühtid, mõned pisiksed konnad on, pisiksed pilve konnad VII

5. vande- või täitesõna a. kurivaim, pagan ma `mötsi, see konn `looma, nüüd `Tammese naised tulavad mo kääst `villu käde `saama Khk; Teeb kes konn see niid oli, kes mu varda silmist ää tõmbas Kaa; tema konn (kits) oli sii `metsas; kus konn see kurgi kiha, see_p joose mette; mis konna asi see oli, mis ma [enne] `rääkisi VII; oh sa konn ää, et sa mend ehmatasid Mar b. (hurjutus- või sõimusõna) oh siä vana `konna Vai; oh sa konn, mis sa nüüd tegid! koes_sa konn lehed! Khk; sina konn, mis sa si `ullad. [öeld] laste kohe Jaa; oh sa kärnatse konna mauk Mar; sa kuradi mädänu konn Saa; oh sa kärnäne konn (öeld riieldes või naljatades) Trv; temä sõemass miu kõigess -- aidveerikuss ja `vaesess konnass Nõo; ka koss tüärtlatsekonn, kuradi konnal kõva käe Ote; suurustõlgo_i nii pal'lo, konna `rautaja, olõt kõhõn kui konn Ráp; kurrade konn Se

konn² *konn* g *konna* VII Mar Khn Tor Rap Juu I, `konna Lüg; n, g `konna Vai; *kond* g *konna* Han

1. raudpaik, -liist vikkastile *panevad ka lappi `pääle. kui `seljäruo `ääre `pandi, siis `üeldi konn. sie `kierati kõvera üle `selja `rauva; puu `telgidega `vankril `pandi ette ja taha `pääle `puole `telgä. `konnad `rauvast, `nauludega `lüässe [kinni] Lüg; `Kondadega vikatid oo iad küll `niita Han; kui pragu sees on, kui vikati vits veel `terve on, siis pannakse ikke konn `peale Juu; vikati kannale `pañti konn `selgä -- sepp lei konna naalaga `selgä, niitnaalaga `kiñni Kod*

2. niidumasina osa *Konn ehk sork* (kaitseb vikati tera) Lüg; `üitakse `konnadeks -- *nee muljuvad [vikati] terade `peale VII*

3. põõnasaag – Tor

4. kummiklõps (lipsu kinnitamiseks) *lipsu all kolme kandiline kut konna kõht, see on lipsu konn Khk*

konn³ *koñn* g *konni* Sa Muh Vig Kse Han Pä, *koñni* San, *koñnu* Hää

1. väike olend **a.** Istk täi `Saared on `konnide munad Kaa; *Onts konnid peha sigind Pöi; küll sellel aga paelu `koñna peas oo Kse; soe mio koñnid maha Khn; Ai-ai, koñnid pääs! Ah ku pailu `koñnisi Hää Vrd konnu b.* pisike putukas *see vesi ei `aita juua, see nii `konnisid täis; metsliisu ehk metspuuk, leheb naha `sisse, üks pisine koñn; `värske kalale soeb soeaga kohe konnid `sisse Khk c.* väike inimene või loom mihe ~ looma *koñn; ta_m nigu_its koñn kunagi San*

2. Istk lastehirmutis *ming mette [kaevu peale], koñn kajus, tõmmab sind `sisse; lastele `eetesse seda `konni, vanadele inimistele_b `eete; mis_sa irmudad last konniga Khk; koñn tuleb kurust ja viib sind ää Mus; pimedäs tulid, kõik tee ääred olid `koñna täis; ma vii soo konni käte Vig; koñn `minna `põõsa sügüse Khn; koñn tuleb, ole nüüd vakka Aud; [varrudel] `antas lapsel koñniraha: koñnid ei tule sis lapsel kallal; Täied (täid) teevad `juustest kõie, viivad lapse koñni `auku Hää; lapse koñni tegemisega nõnda ärä irmudanu Saa*

3. Istk kuivanud tatitükk *ma võta konni ninast εε Khk*

Vrd koll¹

konn⁴ *koñn* g *konni* Hls Krk Kam Ote (kaardimäng) *`konni mängits raha pääle `kaarätege Hls; konni mäng olli rahapääliline mäng Krk; vanast kui mehe tikke `pääle `kaardi `mängsevä, `ütlivä: nakame `koñni `mängmä Kam Vrd koni³*

konn⁵ *koñn* g *konni* Khk Trv vigur, jonn; vimm *See oo igavene koñn inimene, peab midu aega teiste pääle konni Khk; sii koñn om tal ammu sehen; `konni täis Trv*

konn⁶ *koñn* g *koñni* Ote Plv muhk; mõlk *kañn om `koñni `lüüdü Ote; Tal koñn kura silma pääl Plv*

konna|ermes (taim) **a.** aas-seahernes (*Lathyrus pratensis*) *konna`ermel o piänikene vañs, õhukene ja lühikene kaun, terä one `valge, kuur all Kod b.* aed-hiirehernes (*Vicia sepium*) *konna`ermel oo `veiksed lehed, lillad eelitsused, `lühkesed laiad kaanad, allid teräd Kod -haigus* rahhiit *Konna `aigusega jalad kõverad Jäm -hain* varsakabi *konnahaina kasusõ vij seeh, kõllatse `härmiga² Se -hein* (taim) *ñij om kige suurempe lina `rүүivle (umbrohud linas), konnaein ja juder; konnaeinä seemelt ei saa `vällä ka mitte [tuulamisel] Hls a.* aasosi (*Equisetum pratense*) *konnaein ~ oşjaein, `umbest kut põldkuuses, kasub*

`metsas Jäm **b.** kirburohi (Polygonum) *konnaeinal on `seante nõrk va's, `kapsamaal ikki kasvab; konnaeina `sijmled ol'lid kolmekandilised nõndakui `tatra `sijmled Saa; konnaeinäl om marnak mõrru; konnaeinä, kasvass ke'svä sehen kah Krk **-ka(a)psas** varsakabi Kuisikas kasvab `metses, laia lehedega jusku konna `kaapsal Hää; konna `kapsid `korjavad metsäss sigadele Kod **Vrd** konnakapst(as) **-kabi** kunnakabi varsakabi – Se*

konnakane dem < konn¹ *ah sa konnakanõ kui `kiusass (õeld jonnivale lapsele) Se*

konna|kapst(ass) = konnaka(a)psas – Nõo Kam Rõn V *konna `kapsta kasvava vij veerden `lompe sehen; mia `kakse noid konna `kapstit, panni lehmile sulbi `sisse Nõo; oja veeren ku `lämmäss lätt, siss nakasõ konna `kapsta `hätsemmä Har*

konna|karp 1. jõe-, järve- või merikarp *`konna `karbid siin on pisikesed jões Lüg; konnakarbid oo nee suuremad, mis mere `eares oo Muh; konnakarbi kest Mar; konnaka'rp on pikergune, kahest poolest käib kokku Nis; konna `karpisi on jões, pisikesed kirjud karbid Juu; konnakarbid on järve jõe jäären. konnaka'ربي siden on lihane luum Kod; noil konna `karpel om `kangest terävä veere, noedega `ol'li ää pada `kaapi Nõo; kaa'n om konnakarbin Võn; `vükse kõveriku om tigukarbi, laia om konnakarbi Ote; kunnakarbi² vijhn, ots kerit teräväss Rõu; vanast tet'ti kunnakarbõst `nüpse Vas; kui supi siseh ol' l konna karp [siis noodalistele toitu keetnud tüdruk] pidi olõma urvildõ [ja iga kalur löi teda suure lusikaga tagumikule] Se*

2. konnasilm konnakarbid jala peal, `niuksed nupud, soabas `õerund Juu

konnakene dem < konn¹ *üks pisigene konnagene on sii maas. oh sa `vaene konnagene küll Khk; võta konnakene `peose pane vij `sisse Hää; neid konnakeisi on jo kõik oidud täis VJg; kassik `kaotep, konnak kosutep - - enne või last konnak ütelle ku kassik Krk; odo-t konnakene, küll pardsipoja `sulle `varsti kohut mõestava (ära söövad) Nõo; ja üt's konnakõnõ lõõtsutass kaivo man Se*

konna|kiimu *Kui paela või nõõri tegemisel üks kee jookseb sirgelt ja teine keerleb selle ümber, siis õeldakse: läks konna `kiimu Vig **-kiri** pl konnakirja (kindakiri) Hel **-koelmu** konnakudu – Võn Plv Röp Se konna `koelmu um õnnõ sääre `nilbõ, sääre tük'üh. konna `koelmu² umma_läpäh Plv **Vrd** konnakoermu **-koermu, -koermõ** = konnakoelmu konna `koermõ ~ `koermu ~ kudu Se **-kohitseja** hum Paras konnakohitseja puss (väike nuga); Oled mul üks `konna kohitseja (saamatu) Kuu **-koole** varsakabi – Jõh IisR `Konna `kuolmed `õitsevad kevadel `einamaal `lompide `ääres Jõh **-koskes** raudosi (Equisetum hyemale) vase `osked ehk konna `kosked `üita Emm **-kruus** konnakruusi² (keermelise lubikojaga molluskid) elässe `rohkõmb lomben kui järven Röp **-kude** konnakudu *Pese enne jüri `päivä `konnakudega `silmi, sis ei akka `päivitus `pääle Lüg; `konna kude on tedre `tähnide `vasta ia IisR; kui konna kude ära `kül'meb, siss `kül'meva [vara külvatud] lina ära Saa; `Lompides ei õllud konnakudet viel näha Trm; päkä `omma libeve `justku konna kude Krk; kui kül'm enne jüri `päevä konnakude ärä võtab, siis rikub ta sügise vil'lä kah ärä Hel **-kuder** konnakudu konna kuter o vede piäl kui müts; vanass `pesti `silmi konna kudruga, siis ei pia päev nõnna `plijkmä Kod; tedre `tähti `saama ära `kaotada, pidama konna kudruga pesema Plt **-kudi** konnakudi konnakudu – Plt **-kudu** `konna kudu on jõe abades ja `kraavides, kus vagane vesi on Lüg; kevade ajal kinnidasse `lapsi et mette_p tohi vee `aukust `juua, joovad konna kudu `sisse, siis kasuvad konnad `köhtu Khk; konna kudud oo sopa `loikus või jõe `kalda `ääres Tor; kui kül'm kevade konna**

*kudu võtab, siis võtab sügise sui vil'la koa Juu; konna kuduga `pestud nägu, siis pidand tedre tähed ära kaduma Lai; konna kudu – säält kasvave mutikse ja neist kasvave konna Hls; ku pouslakin obene om, siss `antava konna kudu obesele rohiss; konna kudu om serände rohiline lödi, ja musta teräkese om sehen Nõo; konna kudu ~ konna `koelmu Se -**kudune** konnakuduga koos so kääd konna kudused (pestakse konnakuduga käsi, et nad ei higistaks) Kse; jalad said konna kudusest ku läksin viest läbi VJg -**kulku** konnakarp konna kul'kusid on küll järve jäären Kod -**kull** `konnakull (kulliline) Kuu -**kulp** pl kon(n)akul'bi? varsakabi – Lei -**kuusik** (põld)osi – Kod Hls Krk keväde nõdu piäl one pali konnakuusikid Kod; konna kuusigu tji ütelts põie rohi olevet; edimelt om ta tilk, vanan õigats konnakuusik Krk **Vrd** konnakuusk -**kuusk** = konnakuusik – Mar Tor Saa M keik osjad on konnakuused, kesapõllu peal kasvavad küll Mar; tilgad lähavad sui keik konnakuustes; konna `kuuske loomad ei söö Saa -**kääts** varsakabi egä keväde `Austre suu piäl konnakäädsu kõllendiva Ran -**kübar** (mittesöödav seen) konnakübar oo seen, must kida seal sees ja, kasovad ramosa koha peal, sõnniku sees ja, seina `ääri mööda ja Mar; konna kübar, pisike `valge kübaräs juurika `otsas Tõs; Need kõik konnakübarad, ää neid seeni võta sialt einamaa jaare piält Jür; konnakübar ~ ämmatuss Plt **Vrd** konnkübar -**laimõ** konnakudu või? ku pal'lu konna laimõt om, no? tulõ pal'lu `väikeisi `konnõ Har -**liha** muskel `konnaliha ~ `konna oss (käevarrel) Kuu; konnaliha (looma säärel) Hel -**lill** (taim) a. varsakabi – Kuu San `Konna `lilli on hüä `kraavist `kiskuda ja `luomile `anda, `huomigul `piimä `rohkemb Kuu b. konnalil'i? `valgõ? `häelmo?, `viij kasussõ?, `varrõ? oma pikä?. ojah ja järve veereh kasussõ? Röp -**lilles** pl konnalillesed varsakabi – Khn -**lotu** kullas konna lot'ud olid `pissed Mih -**läga** konnakudu – San Kan Har Rõu `tat'rigu`putru ma ei_taha_süüä?, tuu om `nilbõ nigu konnaläga Har; ku kunna `läaga `mõskõ, sõss `lätvä tedretähe är? Rõu -**lägi** konnalägi kullas – Lei -**löga** konnakudu ku konna keväjä nakkase `krooksma, siss om lombi seda konna lõgä täis Ote*

konna¹ `konna Pil SJn Vil, konnata Hää Saa; `konnam(e), konnate Hls Krk(-de); (sa) `konnat Trv

1. kerjama, manguma *Kerjandes on nõnda - - ikki käiks ja `konnaks teiste käest Hää; isi ei viitsi kedagi teha, `muuku `konnab teiste käest Saa; tuleb su kääst midagi `ot'sma, tuleb `konnama. tahab teese kääst muedu saada SJn; eilä käüs siin üt's `konnamen, miu man Hls; nüid `konnav [loomad] naa siin aia sel'län Krk*

2. tulutult midagi tegema või taotlema *Vikatid on nürid - - Lähme parem kodu ja teritame ära, mis me siin mud'u `konname SJn; Mi_sa konnad siin (käid asjatult), egä Mari ik siut ei taha Hls; Peat sa sääls sis `konname (tõõtama) kui sa selle iist midagi ei saa; `konnass `pääle ütte`puhku - - ärä ei võta [tüdrukut] Krk*

3. virelema *mis_sa sääls `konnad selle `veikse palgaga, tule ärä Vil; sääls sai konnat sji ulk `aiga, os ma enne siiä saanu Krk*

konna² → kondama

konna|malts (taim) *Vili on ju `kõikesugust `parka täis, kollast `lille ja konna `maltsa ja Hää -**mao|kiri** (kindakiri) konnamao kiri – kaits `sil'mä koets ja üits kasvadets, tõise tiiru aig tagumise lõngage edimene ää sil'm koets ja edimese lõngage kasvadets ja võets sji kasvadet sil'm ja tõine ää sil'm kokku Krk*

konna|mari konnakudu – Rei Rõu Vas Lut *kunna mari um`lõunõhe last, no saa lämmi suvi; ku jala? umma,`haigõ?, siss kunna maraga arstitass Rõu -marjak* (umbrohuseeme) `laprege laperdets lina `sijmnit ja, et konnamarjaku `vällä tule Krk **-mutik, -mutike** kuelles *konna mutike, kude seest alle `vällä tuleve, ännä `persen Hls; konna mutikse ~ konna mutiku pal't änd `persen; Kui poja [kudust] vällä? tulõva siss kutsutasõ konna mutika?* Räp **-münt** *konna münt* põldmünt – Trm **-natt** `konnannatt konnakudu – Lüg Jõh **-ohjad** pl *konnaosi* (Equisetum fluviatile) VII Põi *Üks üiab neid konna`ohjadeks, teisel on konnaosjad Põi -osi* (osi) eP T V *konna osjad kut suured aad oleksid, `raksuvad kui sa tule paned; konna osjad, nee soode sihes kasuvad - - mujalt rohelised ning jätku kuhad mustad Khk; konnaosi rohi oo õrn `niita; konna osjad kasuvad soos ja mere `eaes. `pissed okelised nagu männa kasudel oo karused Muh; konnaosi, sellega sai [puulusikas] lebedaks lehvitud Rid; konna osjad, sõlmilene rohe, `pandi kidi piäle [arstimisel] Tõs; konnaosi kasvab jõe kulbastes Ann; konnaosi on nagu jätkatud, lülidest kokku `pandud IisK; lodo eenamul ei taha muud `kasva kui konnaõsi Kod; konna`osjuga õdruti puu anumit Kam; konnaosa?, nüu omma raavi pääl ja nõdsun Har **Vrd** konnosi **-osmus** konnaosi (Equisetum fluviatile) *konna osmused [kasvavad] vesise maade peel Khk**

konna|oss¹ 1. (osi) VNg Jäm Rid Mar Juu Amb Ann VMr IisK *konna oss kasvab paos, nihukse vesise moa sees; mägi konna oss kasvab mäe peäl, lähväd kõvaks, soo konna ossid on `pehmed Juu; [niitis] konnaõssi `eina; konna `ossi obune ei taha `iasti, luom süüb küll Amb; konna `ossi `aetakse jõest `väl'la Ann*

2. pl tikud kuhjalava ümber `kuhja põhi tehässe, `konna `ossid ~ `konna`vardad, `vaiad `taotasse `ümber `ringi [maasse] Lüg

konna|oss² `konnaliha ~ `konna oss (käevarre muskel) Kuu

konna|pea 1. lõngatomp – Krk Har *tongute `valla `pake, sa laset konnapäid `muutku `alla; ka sij mõne lõng o, konnapäid täis Krk*

2. palmitud põllenõori kaunistus *põllõ nõõri? ol'li? konnapäid täüs, nõõril ol'li? pondu? `sisse pant Kan*

3. (sõlm) *konnapea sõl'm* (“üle poidla otsa seotav kangrusõlm”) Trm; *konnapää sõl'm* Krk

4. kangakudumisel tekkinud ebe(med) *ku `prääteh om pal'lo lattõ pant, siss aja `veiga kunnapäid sua `taadõ Se*

konna|piiritus hum (puhas) vesi Meil `präägu muud `juua äi ole kui konna piiridus Emm **-pill**¹ (osi) VNg Lüg Jõh *meil on jue `ääress `puhta `konna`pilli ein VNg; `Konnapill, `jätkuline, `mustad `karvakesed `jätkude kõhas. `Konna`pillist paul`ussi `rohto `keideti, `konnapill [kasvab] vesises maas Lüg **-pill**² parmupill Vanal aal tañsitud kua konnapilli `järke Khn*

konna|poeg 1. konnapoeg **a.** kuelles `konna pojad `elläd joes ja `tiikides Vai; *Konna poeg on esiti pisikse kala `moodi, suur lai änd taga Põi; konna poead, ümmargused, saba ka järel Tor; kududest tulevad konnapojad Ris; nagu konnapojad süevad muda ja lakke Kad; kõik oedu vesi on konna `poegi täis Kod; konnapoja omma leon, ännä perän Krk; konna`poige ja viilutikit ka `olli [turbaaukudes] Nõo; konnapoig om `iismält hannaga ja ilma jalulda? Har **b.** mittetäiskasvanud konn Kui [konna] *mutikel jo hanna? är? `kaossõ siss kutsutasõ konnapoja? Räp**

2. fig *mes sa konnapoig kukõrdat* (öeld väikesele lapsele) Nõo; *sa kurat olõt `vaenõ nigu^o kunn ~ kunnapoig* Plv; [rikas ütles vaderiks kutsujale] *Ega sina lollist vast vijl lännü^o ei olõ^o, sääntsele konnapojalõ* (vaesele) *lää no mina vadõress* Räp

konna|päkk (seen) *uisa päkä, konna päkä neid ei süvvä* Hls; *konnapäkk* (lehmataitik, Suillus bovinus) Krk **-püss** *Konnapüss* (teat kiviviskemäng: keskelt toetatud laua ühel otsal on kivi, kui lüüa palliga teist otsa, viskub kivi üles); *Teeb konnapüssi* (pingest vabanev laud või latt lööb enda üles) Kaa **-reha** aas-kurereha (Geranium pratense); soo-kurereha (Geranium palustre) *konnariha, tal om `jüstku riha pulga* [pärast õitsemist] Krk **-reie|kiri** *Konnareie kiri* (“viklitega valge suka kiri”) SJn

konna|seen (mittesöödav seen) *konna seened - - need kasovad ühõs kohes seinä `ääri möödä, nagu kübärä `moodi seal `otsas. `neoksed alli `karba seened. mõni üiäb, konna kübäräd* Mar; *tubaka sijn ~ konna sijn* Krk **-selg** (hrl illatiivis või inessiivis) viga lõnga korrumisel või köie keerutamisel – Lüg IisR Kod Pal Lai *`Tõmma `ühtlaselt `trammi, et `konna `sel`ga ei jää [lõng] IisR; kui punud, kõis lähäb konna `selgä. konnaselg oo kare, ei õle sile. konnaseljägä köödik; [nööri] üks käi lähäb `küürä, tuleb konnaselg; ku `niiti `kijrad, piäd `oidma nõõlasilmäss läbi, siis ei lähä konnasel`jän Kod; punutud pael, konna `sel`ga `tehtud Pal; teine lõng on kõvast, teine on vedelas, lääb kahe `korde, siis on konnasel`jas lõng Lai*

konna|silm 1. kõva ümmargune sarvkihi paksend (hrl varvastel) *konnasilmad `varba peel, siis_o suur valu `lahti* Khk; *Jala talla `alla tuleb `seuke konna silm* Krj; *Roudnõgesed `kaudavad konnasilmad ää* Rei; *jala `piäle aab ikke konna silmä, kui kitsas saabas* Tõs; *arstib konna `sil`ma põlend `maarjaga; konnasilma juurikad jäävad `sisse ikke* Vän; *konnasil`mad õerub `varva `peäle, kel nihuksed pisiksed kingad on* Juu; *konnasilm `varva vahel, ell ja valus* Kod; *mõnel olna konnasil`m `varba pääl* Nõo; *konnasil`mä ai `varba pääle* Rõu Vrd **konnassilm**

2. nahalõhe varba all *konnasil`m tuleb `varba kurgu `alla, kui konnal `pääle astud - - verine aav tuleb - - villane lõng köidetse selle aavasse, sji võtab konnasil`ma ära* Saa; *konnasil`m om üits ragu `varba kurgu all* Krk

konnas|silm konnasilm – Var Tõs *konnassilm jala pial* Var

konna|talv kevadine järeltalv *kunna ~ pääsukõsõ ~ lõõvokõsõ tal`v* Plv **-tants** *ku konna `tantsi `tantsin - - käe peo päka om mahan ja kait`s suurt varbast, kiha piab ülen lennun olem* Hls **-tatar, -tater** kassitapp – KJn Trv Krk *konnatatar. vähe roosakas õis kui ta õitseb* KJn; *virn - - om ku konnatater, `siantse karre, jääss käe `kül`ge `kinni; konna `tatrel om suure `valge `äitsne* Krk **-tatrik** (taim) *konna `tat`rik (kassitapp) ka mähüb `endä `ümbre `tõeste; konna `tat`rigu `äelme om nigu kellä pikä, ja tuu `äelme südä om sehen nigu kellä tila* Nõo

konnatu *konnatu* Jäm Kaa Aud JõeK, g *konnatu* Khk Mar, *-ma* Khk Mus; *konnato* Mar, *konatu* JMd, g *-ma*

1. halb, teistega sobimatu, kade üks *konnatu inime, alb, kuri - - ei sünni teesega* Jäm; *va kade konnatu inimene, anna teisele midad* Khk; *va konnatu inimene, `meite vanames pole `tääga `ilmaskid `eesti läbi saand änd* Mus; *sa oled ikke mo `vastu üks konnatu inimene olnd* Mar

2. mittetäisväärtuslik üks konnatu (inetu) `näoga inimene tä oli Aud; väike laps on konnatu (väeti) JõeK; ei ma seda konatumat (närust) `kuube taha JMd

Vrd koonatu, kunnatu, kõnnatu

konna|tutu konna tutu kullas – VMr **-uba|leht** (taim) konnaubalehed one mõrud, viha one konnauba lehe vesi Kod

konna|vaiad pl tikud kuhjalava ümber siis on nied `konna`vaiad - - `puole `mietri pikkused, et siis `kuhja `serväd ei `lange `laiali Lüg **Vrd** konnavardad **-vardad** = konnavaiad kuhi tuleb `ninda lai kui `konna `vardad on; `konna `ossid ~ `konna vardad u Lüg **-viga** rahhiit – Jäm Khk Muh Hi Khn Ris Röp kui lastel konna viga oli olnd, jäme kõht ning jalad kribuse tarind, siis `aetud elus konn lapse särgist läbi, et konnaviga εε kaub Khk; kui lapsel konna viga oo, et ta nii laha oo kut kond - - siis `võetse kolm `konda ja pestasse last `kondade pealt Muh **-vits** (taim) õlid `niiskest pujukad, `niiskesed nagu nied meredes `kasvavad, `konna `vitsad Lüg **-ügel** konnakudu konna ügel om venijä nigu lüim Ran

-konne Ls päevkonne

konnegi `konnegi Hel T Lei; `konnõgi San Kan Krl Plv, **-i**? Kan Urv; `konnigi Ran San kuskil(e) Tiiä, kas konnegi sisse lei [äike] Hel; es ole aru `otsa `konnegi Ran; `konnegi puul ei ole paremad `vil`lä ku siin Puh; nüid om kõigil `ärbäni, rehetared ei ole `konnegi Nõo; ku `konnegi [ihul] `korpeke om, siss om `valluss Rõn; ma_i_mõista_kah `konnõgi juhatõdõ tan üttegi `vanna San; ei olõ ma `konnõgi `tjõnu ei oranu? Plv **Vrd** kongi²

konnegin `konnegin, `konnigin kuskil ma_i ole `konnigin käinu Hel

konnegina, konnegine `konnegina Ran(-õ-), **-e** Ote kuskil kokku ei ole puttõnu temäga enämb `konnegina; [nuga] ei olõ `konnõgina Ran

konner `konner- Vai; konnõr g `kõndre Urv ebatasane (maa) `konnermaal (tallermaal) on jäänd muhud, konarad sise Vai; konnõr (kuiv, kõrge) ainamaa ei kasu sääi `puhma `õigõhe; konnõr om `mätline, `künkline [maa] Urv

konnes konnes g **-e** Jäm Khk Põi; konnõss Röp (kirumissõna) pagan, sunnik oh sa konnes Jäm; [lapsele] kohes sa konnes lehed, saaks ma su käde Khk; kagoss konnõss, taht minno `maaha `panda? Röp **Vrd** konnus

konness konness Puh Nõo Kan Lei, **-õss** Nõo San V(konnõss Har Lei)

I. (osutab kohta) missuguses kohas **1.** (otseses küsimuses) **a.** kus ma `tõoti minnä joba `ot`sma su, konnõss sa ollit Nõo; konnõss sa_käve vai kost sa_tulõt Har **b.** kuhu konnõss tuu lät's Lei

2. (sihitislaus) kus kis tiid konnõss [nad] põrra elässe San; kae_konnõss väit's ja vere annum om Krl; alasi nakat sa `nõudma, konõss sa_käve Har

3. (täpselt määratlemata koht, teadmata kus) laadan `olli täl pesä, konness täll `olli Nõo; konness tuu paik piäss küll olõma kohe tä `hindä om `käk'nü? Kan

Vrd kon

II. (vormilt jaatav lause, mis välj eitavat suhtumist) millal Sul om üsäline lat's `hoita?, konnõss sul tu aig om Urv; konnõss mul tuu aig um, tüü taht tetä? Rõu

konnigi, konnigin → konnegi, konnegin

konnik `konni|k g **-ku** ?sunnik Oh sa `konnik, `üöllässe pahale inimisele vai `lapsele, nää `konniku, ku `augub `vasta, ei õle tõist `niisikest `konniku Lüg

***konnikene** *konnige|ne (ku-) g -se Khk; konnikõnõ San väike olend a. putukas Pang mette last `öue magama, pärast konnigesed `roinivad lapsele sohe; püsune karune kunnigene Khk b. väike, vilets inimene sa olid üits inemise konnikõnõ San*

konn|raha varrudel lapsele antav raha `antas lapsel koñniraha, koñnid (kollid) ei tule sis lapsel kallal Hää

konnistik *koñnisti|k, kunn- g -ku raiesmik eläjä? om koñnistiku siseh; kunnistikuh ~ kunnu siseh Röp*

konnitama *konnitama VNg/'k-/ Kse Tõs Tor/-ñn-/ kollitama, konniga hirmutama ää konnita last, mis_sa tänd nüid konnitad, las tä `olla; last konnitatse, irmutatse, `öetse koñn tuleb Tõs*

konniteme *konniteme kaarte (konni) mängima – Hls*

konn|kajakas (lind) *kui konnkajakas karjub sii põllu peal, tuleb kohe `vihma. need on nihuksed al`lid linnud, pardi `suurdused linnud Juu -kärakas konnkärakas söim – Hää -kübar (mittesöödav seen) konn kübäräd kasvavad seesi, sõniku peal nihuksed seened Juu Vrd konnakübar -osi konnaosi (Equisetum fluviatile) Röp Se konnoša?, jakalise, tühä sisest, eläjä väega_söövä. noid [kasvab] tiigi `vjire piti ja perve pääl Se*

konnu *koñnu Jäm Hää lsk tai ons sool koñnusid ko pæ:s Jäm; Teeme koñnudel säru Hää Vrd konn³*

konn|hain *luhahein konnuhain om rassõ, mõtsahain om `ke`ge Har -haina|maa luhaheinamaa konnu hainamaa om illuss, räü hainamaa om mõtsahainamaa Har*

konnukene¹ *dem < konnu tal `olli ikka neid konnuksi küll Muh*

konnukene² *dem < kond¹ söödi sisen vai kos ta olli, tu konnukõnõ, nigu `kõrgemp kotuss Kam; kunnu `pääle riibati iks likõga aina. sääl iks kunnukõ`isi otsiti Urv*

konn|maa *kehv, kõlbmatu maa – Ote Rõu Plv Röp konnumaa pääl taime om `väega kidure, ei lää edesi Ote; konnumaa um, koh vesi `tihti pääl sais - - ka`a_näide üle käävä?, noidõ konnumaiõ pääl Plv; `Tatrik kasuss õnnõ konnu maa pääl, hää maa pääle massa_j tetäke Röp Vrd kondmaa*

konnus *konnus Käi, g -e Khk Pha; konnos g -õ Khn (sõimu- või kirumissõna) pagan, sunnik sead joosid `sisse, nee konnused `raidasid ka εε Khk; viiks konnus! Pha; [lapsele] sina konnus Käi; Mis `asja piäb nende lastõ konnostõga tegemä, et sõna `kuulama akkavad; Kuräti konnos Khn Vrd konnes*

konn|ägel *pakkäke konn ägel, paku, laia pulga olli sehen, kesspaagast `liik'e. otsan olli puu lati. raudpulk läbi; sellebest ta õigati konnägel et ta karas Hls; liigadege pakkege konnägel Krk*

kono¹ *kono ninasõõrmete vahesein Nenä kono jagab nenä kahest Lüg*

kono² *kono norg, norutunne obene lüü`b kono (norutab), külmä kono, kisob `küürä, konotab; vanamijs enne `surma `lasknud kono, aga si õlludki surma kono Kod*

konojas *konoj|as g -a kõver, konksjas vanad konoja ninägä naesed Kod*

konokille *konokille Vai Kod(-ñ-) küürakil; jõude `istu konokille Vai; vahib konokille, liha angu õtsan, aga ei süü; koera raisk konokille ukse all, pitkäli muan Kod*

kono|nina *`tõine `naurab tõist, õled sa kononenä vai Lüg; mehissä kono ninässä rhvl Kod*

konop *konop vana, kondine olend – Plt Vrd konep*

konovalaja *konova|laja* Lüg, *-na* IisR Vai; *kono|vald* Plv Röp, *ku-* Plv Se, g *-valla*; *krono|vald* g *-val'di* Röp kohitseja, ruunaja `enne vanast `üeldi, *konovalaja tuleb. nüüd `lõikavad juo `arstid* Lüg; `Iisaku `kandist oli sie konovana, kes meil käis IisR; *kunovallal `sumpka säläh*; *kunovald om, t'siko kohitsõss, `oinit ja `lamba`poigõ, t'jakka ga?*; om üt's *kunovald kül?* (sõimatakse poissi) Se **Vrd** kolovana

konovald, konovana → konovalaja

kons¹ *kons* g *konsu* pl “paadi parda külge kinnitatud raudsilmused, kus seisavad nooda vinna otsad” – Jõe Kuu

kons² → konts²

kons- → konts-

konsalt *Konsalt* ehalt – Mar **Vt** kontsal(e)

konsikul `Konsikul ehal – IisR **Vrd** kontsil

konsonel *ko-nso|nel* g *-nelli* punakas värv, košenill *ko-nsonelli pasta, `valge poti sees `toodi - - see `pandi patta. ja sis oli selle jaoks ikke teräd [millega koos keedeti]*; `taskude `peale `aetud elepunane ai, *ko-nsonellipunane ai* Mar

kont¹ *koñt* g *koñdi* spor L, K I V(ku-), *kondi* Sa Muh spor L, M T; *kont* g *kondi* Hi, `kondi R

1. kont, luu **a.** (inimese, looma suurem) kont `Lapsed on `kanged `kontie siest hüüü `koukima Kuu; `Einustus `kondiga vana`aasta `õhta - - `kelle `kondi kuer `enne `ahmib, sie `este mehele [saab]; [denaturaadipudeli silt] `Kolme `kondiga – pääluu ja kaks `reieluud; üks vana kõbikene luu ja kont, *nahk `oiab `kondid `kinni* Lüg; nii kovat nagu kuge `kondid; *räbälkaupmehed, `kondi `otsijad `käisivad ikke `Peipsi `äärest Vai; rinna`piike koñt o keige alumine ribi* Mus; `limpide `seltsis pidi [supis] liha olema, *kust muedu kondid said, mis saeavanem kogu `korjas* (lauale kontide hulka viskasid pulmalised raha) Kaa; *kui `vastlabe sia jala kondid [olid], laps saadeti neid `kaugele ära põllale `viima, siis siad `seisvad suvel põllal* Krj; *suured kondist eegeldis koogud `ollid* Muh; *sea jala sees oo nisuksed kondid, virila kondid [vurri tegemiseks]* Mar; *seljä rool oo paelu `koñta* Tõs; *Nda `vaenõ luõm, et `koñta suab üksi; Magus koñt* (üdi-, krõmpskont) Khn; `õhta pidi üks poiss *koñdid `kat'ki kukkuma* Vän; *loomade koñdidel üdi sihes* Hää; *lõi `kervega lihast läbi `koñti* Ris; *Lehmad olid `kontidega `aiged, taht `jalgu `alla võtta* Kei; *abaluu koñt on õlal, käe taga* HJn; *koñte siden oo magus üdi* Kod; *kaks kusist `koñti ja põie kael, `rohkem teda* (kõhna inimest) *ei olegi* Lai; *mis `näl'gunu ja kondsikuss jäänu, siss om tal* (loomal) *kondi `püsti* Hls; *egä sõrme sehen om kolm `koñti* Ran; *pal'la kondi om supi sehen; vanast `olli kondi `korjaja, noh setukene, ošt `koñte ja añd kaosi `vasta; [joodik] käis `mitmast kõveride, nuu kondi oless täl nigu `valla ollu* Nõo; *siss* (pärast lihasõõmist) *ol'l laud kõik noid `kuntõ täüs* Rõu || *kondine* lihatükk *erne suppi tulep `kiija, sääal om üits tük'k `konti ka `sisse panna* Nõo; *supilõ `pañti `lamba lihha ka mõni koñt* Plv **b.** kalaluu tema (tursk) *on `ilma `koñdita* (peenikeste luudeta) *kala* Kuu; *ruodusima neid `silku, ega mei `konti süõnd - - aga isa söi `keige `kondiga* VNg; *Värske särg on muidu kena küll aga irmus pailu `kontisi ja `pindu* Põi; *kusimuse `konti teestel kaladel ei ole kui aenult lestal, suur kõber koñt* Rid; *ahke koñt* (pisike kalaluu) Mar; *mereärg on kõva, `koñtisi täis* Hää; *mis_sa nendest ahvenatest tõid pallas koñt* Kei; *krõbistame kala `koñta* Juu **c.** fig (millestki külmunust või kuivanust) *Vähämäld labidaterä `paksune kerd pidi lund üleni pääl olema, siis ei old `karta, et külm*

olis `nuota `kondiks tehnd Kuu; kalad on koñt kõvaks `kuivand Khk; Külma kas voi kondiks; Jälavarjud kuiast kondiks Emm; [liha] oli külmetand kõvaks kui koñt Kad; palajass `olli väl`län ärä kül`mänu nigu koñt Nõo || siul om õige koñt (kondine) jalg Hls

2. muhkjas liigesekoht **a.** (looma) koodinukk vanger jooseb obesal `koñte Trv; sji om `lõhkje oben, `pel`gap `koñte Hls; kondi `pel`gäje obene, ku tal [vanker] `koñte lää, siss pand `lendäme Krk; rataste põhilavva putteva [hobuse] kondi `kül`ge Nõo; lasi (virutas) nuiaga mustalõ kitsele `kuntõ Rõu; ku putusõ [hobusele] `kuntõ nu ratta, ni om pakku minek' Se **b.** pahkluu `kehlu koñt Jõe; seal oo kaks `koñti, üks oo `seetsipool, teine väljapool - - [õeld] luupekse koñt Põi; sji on pahkluu, misse kahelpool [jalga] koñt on Ksi; särk oli villane mustast `rõõvast - - jala koñdeni Trv; jala koñt ~ kondi luu; pikk änd, `alla poole kondi `otse Hls; labajala kondi om seere all, katel puul Ran; välimene koñt, sisemine koñt [pahkluu] Võn || kand me nüpeldäme (nüidame) kõegest ihust ja ehgest ärräle `jär`gi, ja valitseja tulep tagast `koñte (kandadele) Ran; te võtate samm maad kaar lağa, ja siss pessäte miu `koñte; kaas nigu `väike laits käip kondi pääl taka; küll ma udisi tedä (kassi) kondi pääl ärä Nõo **c.** sõrmenukk päk`ägä mõõdid, kui `kinda vjird kudasis - - mõõdid päk`ä otsast päk`ä kondini Ran; [sõrme] nii `koñtest `jämme kõik, ega na_s valutagi, aga `liikme kondi olliva `jämme Rõn

3. kehaehituse laad; kasv; jõud sie on üva `suure `kondiga obone; täis `konti inimine juo [kõl`bab niitma] Lüg; Mis `raske tüä tegija `niisike `piene `kondiga on Jõh; Mis ilu tal, va igavene `suure `koñdiga `naine IisR; [poeg] isa `moodi, nii tugevad `konti Ans; Kont oo alles nõder (alaealisest) Kaa; tihe kondiga lehm äi anna nii `easti `piima kut kore kondiga Krj; nigu üks kondi kohu (kõhnast kassist) VII; kore kondiga obu äi pea liha peal Jaa; oh, ta va pika kondiga [inimene, loom] Mar; see oo ikke ea koñt oost Mär; Tüdar oo `meitel `kerged `konti (sale, painduv) Han; nõrga koñdidega vasikas Tor; Kolgard - - kis `seuke suurt koñti kolakas on Hää; `kuivand `koñti inime on `kerge Rap; tugeva koñdiga, suur poiss; suur põrakas laia koñdiga mies oli JIn; täitsa kerega mies, täie koñdiga Sim; Kellel vähegi konti õli, sel tuli ju seitsme uastaselt karjas akata käima Trm; piänike ja inetu koñdiga vars Kod; nõrga kondi, lask ku kiri kit`s, `kerge `koñtege; ta `seante suur olli miu `konti, miu `muudu; periss ritsik om suurebe `koñtege Krk; nuu mõlemba om iks täis kondiga mehe Ran; ta_m suurt `koñti obõnõ San; tuu om koñdilõ suur mii`ss Har; üle seo kolga ol`l kuñdilõ ni `naolõ kõgõ ilosap mii`ss Vas; taal mehel õks om `konte (suurust) Se

4. keha tervikuna või teat piirkond (jäsemed, liigesed, lihased) kaik `suoned ja `kondid tegeväd valu Kuu; `kange `kontidega `ninda ku vana unt; ega `kirjutuse tüö `konti ei `vaiva, kont on `kerget Lüg; `Saunas `auduti ja viheldi siis `kondid `pehmest Jõh; Leib `kasvatab `lapsel `koñti IisR; oo, miu `kondid on juo `kuolduned tüö järele; ei saa `kontist (kontidest) `puhka, valutavad kohe Vai; kondid `tõõga `aiged Jäm; `umbest ing on `kontide vahel veel (haigest); `öösse magades kondid nii `kangest ää `vaibund, venind Khk; kui lehm akkab kahe kolme pääva pärast `poegima, siis `öötasse, kondid `lahti Mar; [valu] lööb kondisse `siia `kukla taha Tõs; Koñdid `nuõrna `tüegä ää tapõtud ning venüet; Mio koñdid akkasid sedäsi värisemä, et (kartsin) Khn; `saosed ilmad, `kange väsimus on kondides HMD; koñdid kõik nii rammad Jür; kõik kondid luud `aiged VJg; õlesi `viina ehk `liikvad õlema, suasid koñdid pehemess Kod; ihu om nõnda `aige, kik`k luu ja kondi valutev; sji om üit`s sihane

rüüstik, `kunnigi ta paigal oma `kohteg ei kurda Hls; ihu om nõnda `aige, et ei liigutess mitte `konti kah Krk; üü `otsa valuta iks ütte `konti ja tõist `konti; aga juurerohi olna `kohtele ka ää Nõo; ku kevväi tulõ, siss om vanainemise koñdi ka `ke'gebä Võn; Ära kae kedagi, liiguta konte ja tule appi Rõn; Ei_seo ilma latsõ_naka `tüüga ummi `kontõ `vaivama Rõu; Mõsõ? hinnäst suurini? kondõni? (üle keha) `puhtass Vas

5. fig (mitmesuguseis väljendeis) Kui juba `toukab, siis oma `konti enämb kogu ei `korja (vaeseomaks peksetust) Kuu; `Konti elistämä (ähvardama vastu jalgu lüüa) Lüg; No ruttu `koñdid kokku ja `vuodist `väl'ja; `Ninda `kauva `aagas, kui koñt omale kõrissse `kinni jäi IisR; Täna pole süüa saaja, peab kondi varal (söömata) läbi ajama Kaa; Korista oma kondid kuju (mine heaga minema) Emm; sel inimesel on kont südames (halastamatu) Rei; aa eesä kondid kotti, too kondid koeo (öeld pärast väsitavat päevatööd) Mar; Korja omad kondid kokku (istu koomale) Han; Vat sul, säh sul tükk, mis koñdita (öeld väikese äparduse või mingi ootamatuse puhul) Hää; kurat, ma siu usse manu änäp `koñte ei via (ei tule enam); miu kondi ei lagune, mea ei ulade egäss poole (öeld, kui on palju tööd) Krk; vana lähäbegi midägi tegemä, joba kõik kondi löövä tagasi (pole jaksu) Ran; ei `jõvva enämp `kõndi, ädäga sa piät vedämä neid vana `koñte perän Puh; Kuñdi? unikulõ ajama (liiklusõnnetuses vigastada või surma saama) Rõu; tuu (värv) es `pliiku?, tu ol' nikkoani ku ta, luud ja `koñti vijl säääl ol' (kuni riie ära kanti) Plv; Naane vidä `kuntõ takah (käib halvasti); `Kuntõ täüs tegemä (liigselt kiirustama) Vas | (vanasõnu vm) Ühe `kondiga `kahte suppi ei `keidä; Üä `kondi `ümber koguvad `kuerad Kuu; Puu äi kasu ilma oksata, liha äi kasu ilma kondita (öeld, kui keegi nuriseb kondise liha pärast) Põi; koit tuleb koñt suus ja `valge tuleb vart `selges (tõusti vara ja enne valget oli rehi pekstud) Vig; Keelel ei ole `koñti sijs (võib rääkida nii hästi kui ka halvasti) Hää; kus on `koñti, siäl `koiva Kod; kus `konti, säääl `sõrga ~ säääl `võnti kah Krk; jumala peräld eng, kurja peräld kondi (öeld, kui sureb halb inimene); ärä mine `kõrgembast sitale ku perse kannap, situt kondi ärä (öeld uhkeldajale) Nõo | (raskest füüsilisest tööst) Laevasüldas laevalossimine -- keis kõvasti kondi peeles Kaa; [raske töö] Akkas kondi peeles katsuma ~ käima Emm | (laisklemisest, tööst kõrvalehoidmisest) sinu kont valutab [töötegemisest], aga minul `naurab Lüg; ära via siin `konti `ühti Vai; Meestel kont naeris (said puhkepausi) Emm; `Tijinja ei `uulinu tüüst kah, `oidis oma `koñtisi tagasi Hää; õlbutad oma `koñti, ei vitsi tööd tehä Juu; vedelik jah, kis ei vitsind `tõsta, ta oiab oma `koñti Lai | (pikali- või magamaheitmisest) `Kondid `unniku ja ise `maulla `otsa Kuu; `Viskan `kondid `unniku, akkan ise külitä `õtsa Jõh; Kõht oo täis, muud kut paneme kondid sirgese; Noh mehed, viskame siis kondid kolinal nurka ja kargame ise kõhuli otsa Kaa; Ma oli na väsind – sirudasi natust oma `kontisid Rei; `Viska koñdid unikus ~ kokku ja eida ise `pääle Hää; Korja kondid unikusse, eida ise otsa Jür; kui väsind, katsun et saan koñdid unikusse Lai; laseme vähä `koñte tagasi; viskam kondi `kuhja maha, lasem sil'm `kinni Hls | (tagarääkimisest, tülinorisest) Nüüd sai `kondi `amba, enamb järälä ei jättä Jõh; kis üksi sõnu räägib `ühte juttu -- [öeld] kut koer näriks `konti ~ koer sai kondi sohe Khk; Nüid on koertel koñt käes närida Hää; k o n t k õ h u s ei saa või ei viitsi kummardada Kas sul on kont kohus et ei saa `kardulid `koukida Hlj; Aga sool pole koñt `kõhtus -- võta nuga maast ää Põi; ju sul ikka kondid kõhus on, et sa ei taha kõverda Rei; Kas sul oo koñt `kõhtus, et sa ei anna kõverase Tor; `jüstku koñt kõhus VMr; nüid on

kõht nõnna täis nagu koñt kõhun Kod; ei murra ~ riku konti ei tee (tervisele) halba Egä tüö `konti `murra, egä naer `nahka rikku; [löömisel] vits ei rikku `konti, käsi rikkub `konti Lüg; Soe äi tee ilmas kondile liiga Emm; ega sue `konti riku JMd; konti mööda ~ pidi, kondi järgi meeltnööda; jõukohane; sobiv Aga monest kohast on `siiski `uidumihe `ammet `konti `müöde Kuu; Kena soe tuba, öuest tulles nõnda konti mööda Kaa; Sie jak'k suan üsä `koñtõ pärä Khn; Koñdi `järgi olema (nt riided) Hää; kui `koñti pidi om tyy ase, siss om ää küll magada; sij om tälle `koñti `müüdä Ran

6. eseme osa **a.** korvi sõrestik *Metsast `korjasime ise paju-, sarapuu-, toompuu keppisi, nendest tegime kondid Pöi; aga meil oo ikke päris korvid oln, kadaka kondid ja pajo vitsad. pajo vitsad põimiti kadaka `konte vahele Tõs* **b.** (vokil) voki piäpakk, laud, likut's, kõik one koñdid Kod

7. (taimel) **a.** linaluu *kui ropse mõegaga peksab, siis kondid purud kukkuvad maha Pöi; need kaniste kõva koñdiga linad Juu; kui sie koñt juo tüma oli, siis `tuodi [linad leost] KuuK; koñt sie lähäb `sol'ki, maha Amb* **b.** kivi `sõuksed punased marjad, suured kondid on sees [viirpuul] Pha; reegil o suured jämed kondid sehes Muh; linnu liimakad oo `pißsed apud marjad, kondid sees Kse; tomingas kasvatab mustad kondiga marjad Var **c.** kastanimuna `korjas kastaa-ni `koñta Muh

8. luu-uisuk – Phl Mar Kul *vanast olled hobuse kondid, suured petkad kondid olled [jala] all Phl; talve jää peal, niuksed suured looma sääre luu kondid, nahaga pannasse jala alt kurgo `peale `kinni, pork [uisutajal] käe; tä aab `porka või aab `koñta (uisutab) Mar*

9. kahe sõrmelüli pikkus (pikkusmööduna) Krk Lut *meeste `rahva pastal tetti üits vass ja üits koñt, naiste `rahva pastal tetti üits vass edimese sõrmege ja üits koñt edimese sõrmege Krk*

10. kontvõõras kondid, koñt `vöörad, keda ei kutsutud, `kontisid tuli Khk; saja kondi? ~ koñtjala? Plv

11. väheväärtuslik olend või asi **a.** fig vana, vilets olend *vana kont juo, nagu vana `kolgispu jääb, ei `jõuva kuhugi Lüg; Tee oli täis tuisan, obusekondil andis katkestada Han; mul on üks vana mehe koñt Koe; üks aenoke lehmäkoñt aga, ei obsess ei vangert Kod; mis ta (surm) nende vana `koñtidega (vanainimestega) tñj säääl ka Äks; Sedä ma mäleta `alla `pirla viil', ku emäkoñt kõnel' Pst; mis mea ole, vana inimese koñt Krk; lehmäkoñt om kõhn nigu kolgits Nõo; tiirõndõss uma obõsõkuñdigõ, ei jovva? õks kohegi Urv* **b.** tuletukk *nñj kannu või kondi korjati ärä [pärast kütise põletamist] Krk; kolista koñdi kokko, las palava ärä Võn* **c.** puutükk *va kõvere puu kondi mahan; puu `konti kodun ei oole Krk*

kont² koñt g koñdi spor T V(ku-), kondi Hel spor T

1. kink, küngas *tñj [heina] rõuk kondi `otsa, ärä tñj `lohku Kam; kondi om `pal'la kõkk, es tule ülessegi vili Ote; koñt põllu sisen, vaja maha `kaiva San; mi? talo sais periss kuñdi pääl Kan; kuñt um `väikene, vaßt paari süleline Rõu; mi? maa um kõik `koñtõ täüs Ply; suu siseh sääne koñt ol' Se*

2. ebatasasus, kõhm **a.** lõngatomp *tol om `lastu langa `sisse pink ja koñt Kan; villa täpi? vai kuñdi? langa sisehn Rõu; `veiga jämme `paklannõ lang, suurõ_kuñdi_siseh Se* **b.** muhk, mügar *jama om tah, sääne kuñt üleväh Vas; kususõ [hobusel] `jalgu `säantse ku jama?, kuñt suur' Se* **c.** (mulla) kamakas, pank kive ja mättid *hainama_pääl - - `traktur um visanu nu koñdi Rõu; `iäne koñt tñj pääl. ku muna aase `säantse üless, är külmänü? Se*

konta (külmast) kohma *Kääd jo pane `ninda kovast `konta, et ei `hoia `kustagi [vette kukkudes kinni]; Paneb kääd `konta, ei saa kalu `korjada Kuu Vrd kõnta*

kontal `kontal g -a räbal, katkine riie *Ega tuo va `kontal sis avida enämb `selgä `panna; Mes neist `kontalujist `siie kogu `korjad Kuu*

kontama `kontama, kondata Nis Kei HJn SJn; `koõtama, koõdata Mär JMd Kod(`kuõtama)

1. (ringi) hulkuma, kondama `koõtavad `öössete `peale `mööda küla Mär; *Mul`likad olid koa ühed prii`pahku loomad. Need `kontasid `sammati `ringi Kei; tahab kondata, ei viitsi tüöd teha [kerjus] HJn; alatine käijä, alate `kuõtab `käädü nagu külä kuõt Kod; käib `kontamas (ühe juurest teise juurde) SJn*

2. vaevaliselt midagi tegema **a.** komberdama *vana emä `koõtab luugata `veskitubade juuren Kod Vrd kõntämä b.* oskamatult, rütmitult koodiga lööma (käsitsi rehepeksul) *`eeste ike `koõntas, peräss akas üväss `lүүmä; kui `koõtamise `viisi lähäb, one `raske lүүdä kuadiga Kod*

konta|pea kontapia kullas – Lai Vrd kondapea

kontas (külmast) kohmas *käed `külmetavad, sormed on `kontas Jõe Vrd kondass, kõntas*

konterbant (variante) *konder|bant (-bant, -pañt, -pant), konter-, `konter-, kunder-, `kontra-, punder- g -bañdi (-bandi, -pañdi, -pandi); `konder|bank g -bañgi; kunder|bank g -bangu salakaup, konterbant rand`rüütlid, nied olid siis ka `kunderpañdi `kinni `vojrad Jõe; `meie ei `tohtind `tuua [Soomest kaup] - - seda `lueti `konderbañgist VNg; `soola es saa `kuskilt käde, see oli kunderpañt Jäm; `Rootsist keisid vanast kunderpañti `toomas Khk; punderpañt oo kui salaja Saksamaalt `viina tuuasse; põle enam kunderbandi vedu Muh; sedä sala `viina `üiti kunderpank, vidäväd kunderpanku; tä o kunderpanko (haakrikku) leidnd. kui laeb on ukka läind Mär; ma olli isigi laalatsel, konterbandiga `tüydu leit `selges Hää; Käind Viterbalus konderbañdi `soola vidamas [Krimmi sõja ajal] Kei; kondõrbanti viäve Lätimaalt Hls || konderpañti (salka, trobikonda) lööve nooremehe kokku Hls*

kont|hammas jäävhammas – Pha Jaa Põi *säh kil`k, ma anna koõt`amba `soole, anna sa `moole raudammas (õeld piimahammast ahjule visates) Jaa; Kil`k võta koõtammass, anna raudammas `vastu Põi*

konti maa om `koñti (panka, tükki) `aetu Har

***kontima** nuuskima, üles otsima tüdruk `koñtis ülesse [toidutagavara] JJn

kontinõ `koñtinõ ebatasane, künklik *ta om sääräne nu`tinõ vai `koñtinõ, ei olõ`tassanõ Har Vrd kundõnõ*

kontis Anna `süia kui palju tahad, ikka on `kontis (kõhn, kondine) Jäm

kont|jalaline 1. ehaline *kuñtjalalise `kävve iks neläbä õdakist Urv*

2. pl *kuñtjalalitse?* (kontvõõrad) Rõu

kont|jala|mees 1. ehaline – Urv Se *kuñtjalamehe? tuli? Mañni mano Se*

2. kontvõõras – San Rõu Vas Se *kuñtjalamehe? süü üs midä, kes `neile joud süvvä? `anda? Rõu; lääme? kuntjalamehiss Vas*

kont|jala|võõras kontvõõras – Rõu Röp *koñtjala `võõra? ilma `kutsmada, läävä? `nulka `vaht`ma Röp*

kont|jalg 1. euf **a.** jänes *igakord pole võind jänes ütelda, `ööti kontjalg Pöi; nää üks kontjalg jooseb KJn b.* vana hobune [hunt küsinud] *kas kontjalg kodu on Trm c.* hunt – Puh

2. ehaline – Kam Ote Urv *kontjala `olliva poesi, käesivä `üüse `tüt`rigide puul; ku peni auk [öeldi] et `mis ta muud augub kui kont`jalga Kam || kuñt`jalga `laskma (ehal käima); läke_kuñt`jalga (ehale) Urv*

3. kontvõõras – Trm spor eL *mine kodu kontjalg, läbi mõtsa mõhkmagu rhv1 Hel; kontjala `tul`liva `pulma iks õdagilt Kam; Seto pulmah om mõnikõrd kontjalgu rohkõmb ku kutsungit Vas; õga_ks mi kutsu us kuñt`jalgu, lasõ siiä lapuli`si, omma kurä kuñtjala? rhv1 Se*

4. sõim *nao suur kontjalg laseb sii (inimesest või loomast) Mar*

kontjas `kont|as g -a Jäm Khk Kaa Krj kõhn, kondine *tal suur `kontjas kõrb Jäm; Oh, see `sõuke `kontjas loom `ongid, sööb küll Khk; `Kontjas on selline kõhna, lahja inimene Krj*

kontka *kontka* Iis Trm Kod *palgiparv (varem vedasid seda kaldalt hobused, hiljem laev) võt` kontka taha ja läks [laev] Kod*

kontka → *konka*¹, *konka*²

kont|kaabakas kontvõõras *eks kontkaabakad `võeti `pulmas kah `vasta SJn; vahest pidu pääle lääve, ilma kutsmede `võõra või kontkaabaku Pst -kaar* ühest puust tahutud paadikaar *Kontkuarõd paelu tugõvamad kui vjõtskuarõd Khn -kala* luine kala – Mar *Ris päris kontkalu meil ei `püita Ris*

kontkanõ → *kondikane*

kont|käpp *vigase käega inimene – VJg Trm oot sa kontkäpp sõim Trm Vrd* kontkäpp

kont|külaline 1. kontvõõras – Ksi SJn M Vön San Röp `õhtult `vaiev [pulma] *kokku kontkülälise Trv; koerepit kutsuts, `ause mehe astuv esi, `ütliv kontkülälise Krk; ma esi käesi kontkülälisen Hel Vrd* konkkülaline

2. ehaline *`täambä üüd `kuuldu pal`lu kontküläliisi ussõ takan Har*

kontlik `kontli|k Hls, `kuñtli|k Se, g -ku ebatasane, kühmuline *künnet maa om `kuñtlik Se Vrd* kontlikane, kontline

kontlikane `kontlika|ne g -se San, -nõ San Har(g -dsõ) Rõu Se; *kontliga|ne Ote, g -tse Kam, -nõ Ote, g -dsõ Har; `kuñtlika|ne g -se Se; `kuñtlikanõ Rõu Lut/-ga-/*

1. künklik *kontligatse maa pääl ol`l vili iks kehvemp äste kui tasatse maa pääl Kam*

2. kühmuline **a.** mugarlik; tombuline *tupperäst `pañti retel [vanutamisel] et siss nii enämb `õõruss rõõvass, ku ta alt sääne `kontlikanõ om San; taa ei mõista `õigõt `langa tetä?, taa_m nii `kontlikanõ ja `nut`likanõ, niu konna päid täüs Har; `väega `kuñtlikase langa `prää tass Se b.* konarlik; panklik *säält om `kontlikanõ tii Har; kontlikanõ maa, kive ja mäitid hainama pääl; `kuñtlikanõ maa `äestämädä? Rõu; läts `kontlikaist tiiid piti Se Vrd* kontlik, kontlikane

kontline `kontline Se; pl *kontlise Kam; `kuñtline Rõu*

1. künklik – Kam Rõu *tõsõ [talu maad] om `rohkemp `kontlise Kam Vrd* kontline

2. kühmuline *kontline puu om kõvvõr Se Vrd* kontlik

kont|mari|puu *kontmaribu* (luuviljaline) Muh

kontor (variante) *kontor* Pöi HJn JMD VJg Trm Kod Plt KJn Nõo, *kontur* Pöi Vän VJg Lai Ran Nõo San/-r/, g -i; *kont|oo-r* g -oo-ri Har; *kontuu-r* KrI; *kuñt|or* LNg Hls, g -ori Vai Mar Amb Iis Vil, -re Kse; *kuntur* hv Vas, g -uri R spor S L K, Trv/-r/ Krk spor T, -ru

Jäm spor L, Hls Krk; n, g `kuntru HJn; `kunt|ul g -uli Rei JMd, -lu Mär; kantor g -i Har, -a Vas Se(-r); `kantor g -i Lei; kant|oo-r g -oo-ra Se; kandor g -a Vas(-r g -ra) Se, -i Rõu; `kandora Se; kantora Lut

1. kantselai; ametiasutus `käskis `tulla minu siis `sinne `kunturi, kus tämä sie `laeva `kuntur oli VNg; `linna kõhas on neid `kunturisi pali; akketi `valla `kunturi `juures kohot pidamaie; `kunturi (postkontori) tuleb post ikke oma aja pääl ja `kella järele Lüg; Seal oli enne `veski `kuntur, nüüd on koloo-si `kuntur; Võttis ennast konturist [töölt] lahti Põi; üksaavald käisid ikka [mõisa] `kuntulis `renti `maksmas Rei; ma lää kõi `kuntrus ää Kir; `kuntruärrä küsnü, kust sa siia said Saa; klubid old Tallina `kunturite `välja `antud [rahad] Kad; läks ärä `kontori (vallamaja) `juure pesole Kod; telehvoni `kuntru saksa Hls; mine `kuntruss, sääl massa raha ärä Krk; tuu `olli `kunturin kirjä tjuü pääl Nõo; hädä leib miä sa `kandora mant saat Vas; ma_lä `kantarahe; vanast kut`siva vallamaia kantor Se

2. kaubakontor, ladu `kunturid `ostasivad -- `kunturitele oli `keikse paremb `müüa [kartulit] VNg; `kuntrust `anti `riided Jäm; [tõi] `kunturist lina `seeme `kooki Khk; `peäle `rookmist `seuti [linad] `punti ja `viidi `kuntrusse Vig; linna `kuntrud ja neoksed `ostsid siit metsade seest [metsamaterjali] PJg; `seeme `kuntur HMD; `ostsivad `kuntoritest `kaupa `sisse Amb; egän viinakontorin (viinapoes) one palsamid Kod; `Pärnus ol`lid suured `kunturid, praagiti läbi [lina] Vil; kokkuostu `kontur Nõo || hum kolikamber viska sie nirakas koli `kunturis Ris || fig kolu, kraam otsi oma `kuntru puha läbi; oma `kuntruss (koli hulka) pannit esi iki Krk

3. hum käimla peldik ikke ta `õige nimi, mõni `üidis `koeruse pärast `kuntur Mar; `Kunturis käisin, pe`dikut lausa ei `õelda Hää; vanaleva `kontor HJn

kont|puu (põõsas) **a.** viirpuu – Han **Vrd** kompu³ **b.** koit puid on koa -- nied kiedetakse ää, seda vett `antakse `lehmadelle `sisse HJn

kontrabant → konterbant

kontraht (variante) `kontraht(-h|t), `kontreh|t, `kondrah|t, `kuntraht|t, `kuntreh|t g -i, -e; `kontra|t, `kondra|t(-t), `kondraa|t(-t), `konra|t, `kuntra|t, `kundra|t, `kuntraa|t(-t) g -ti, -di; `kondrakt g -i; kondra|k g -ku, -ko; kundra|k (-k) g -gu, -ki; `kuntrei leping, kontraht `erra `juures jo `kirjudetti `kontratidele `alle Lüg; `kontrahis [oli] kohe `kirjudettu_t, `luomade `juotmise ja `lamba pesemise koht Vai; kuha `kuntrei Jäm; `puuma `kohtadele `tehti `kuntrahid Khk; Siis kui [rendi] `kontrahi aeg täis sai, siis pitkendasid `jälle Põi; rendi `kuntrati peal oli kõik üleväl, kui pal`lo sool rukit oli lõigata ja kui pal`lo `roogu Mar; `kontrahe aeg on `otsas, võis [teenija] `lahti `laska Aud; tie üks `kindel `kontrat Ris; `kontrahi leht, seäl olid kõik asjad (maksud) üleväl; ikke `käidi `kohtus `kontrahti kiinnitamas Juu; lähän tien `kondrahvi kinnituse Iis; `kondrat kirjutets maha kummaspoole talu jääb; esä tei `kondradi poja `pääle Hls; edimäld `ol`li `kondradi kirjutedu, et egä päiv supp `kiissu [mõisale järverendiks]; kui sul talu `kondrat (ostuleping) `taskun `ol`li, siss võesid egän valla ametin olla Ran; maa andass terä pääle, perremiiss tege teräkesega tuud `kondrat`ti Har; vaest surm and `aigu viil, ma timäga viil kondrakut tennü? ei olõ? Plv

kontra|puu 1. tüüri `kontrapuu (käepide) Khk

2. küünarpuu mina `kontra`puuga periss mõõdin. sij `olli kandiline puu, `küändrä märgid olliva pääl Ran

kontras `kontr|as g -a Hää; pl `kontrad Aud pane need lina `kontrad (jäätmel) ülese katuse augu `peale. lina varred ja tühad `kuprad, mis `peksmise `aegas `järke jäävad Aud; Linatüü on `kontras - - `kontri katsud jusku puu kõva Hää

kontrat, kontreht → kontraht

kontrik `kontri|k g -ku Hls; `kontrik, `kuntrik San

1. jändrik; kõver(ik) mõni kasvab nagu `iste piik `kontrik ja kõverik; `kontrikus jäänu, ärä põdenu ja kulunu (vanast põdurast inimesest) Hls; ta va `kuntrik puu, ta ei lääd? `lahki San **Vrd** konderik, kõntrik

2. krobeline leib tetäs päält libeves [enne ahjupanekut] - - mud'u `aukline ja `kontrik Hls **Vrd** konderik

konts¹ konts g kontsu Jäm Pöi spor L K, Iis Pal Lai Trv, konsu Pöi, spor L K (-o), Trm Nõo, kondsu Saa Hel Nõo, kontsa Kod(-dsa) Pal, konsa Khk Trm Kod Lai; konds Ran, g kondsu Hel; konts g `kontsu (-o) RId(n `kontsu, -o); kunts Mih, g kuntsu Ris Hls Krk, -o LNg

1. jäänus; lõpuots **a.** tüügas, roots, kõnt Kanad sõõnd kaapsu taimed nõnda ää, pisiksed juure konsud veel Pöi; [lina] aganad ja va kontsud, mis sealt otst raiutse, et parem `raapida Aud; [koer] `kiskus obese äna tagant ära - - `pallalt konts ol'li taga Saa; Kui ammas `murdub, siis jääb temast konts `järgi Jür; kõrre konsad kesä piäl; eelitsuse kontsad puu küljen; rihmaga kõedeti [härjaike] sarve konsa `külge Kod; `ennäe, puju konts `orkas; sadab paergu. ein jääb kontsu `sisse Pal; `amba konsad valutavad Lai; [tuuliluu] kuntsu puul om pihun, ladvage pühits; kõva abene kundsu; [sea karvadel] kundsu jääve `sinna (naha) `sisse; sij pidi juure puu olem(e), mis kunduss ütelti; kunts (varre külge jäänud õiepõhi, pärast maasika või vaarika noppimist) Krk; sule kontsu jääss `järgi ku `sulgi kakut Hel || seenejalg ei taha kõege `kontsudega kodo `tuvva Äks; `lamba sijñ al'li sikke kundsu Krk **b.** leivakannikas; kuivanud leivatükk konts käes, tuleb uus leib `tuua; konts kui leib oo ära `kuivan Var; `alguse konts ja lõpu konts; pialt `kontsu pidi ikke tütarlastele `anna, siis tütarlaste tissid akate kasuma Tõs; leba akatus oli kasukanikas ja lõpp oli konts Aud; `ot'sis [leiva] `kontsusi ja tal oli `saia kua JJn; kas one `leiba viij? üks kannika konts one Kod; jät's leba konso `mulle Pil **c.** tangutegemisel ülejäävad odratera otsad Kui lassid sõela vahepeal tühist joosta, siis löi konsad - - sõela pealt tangudele ulka Trm

Vrd kants⁴

2. vana, kasutu asi või olend **a.** (riide)räbal, kalts aga siis `kaussi sai `kontsude iest, `korjasimma `kontsu VNg; põranda peso konts; räbäläkaupmees `kõrjab neid `kontsusi; nädaline laps, sie õli siis `kontsude sies siis sääl `väljal õlekubude vahel sääl Lüg; `Võeti `kontsuga `panni `servast `kinni; Tuli `kontsud `ümbär `jalgu nagu va kappurnik Jõh; inimine käib vanas `kontsus Vai; topib `eese va kuntsod kõik asemesse LNg; vanad konsud `antakse kalsu `aajalle Juu; konts, `riidenäru, `pañdi ikke kõrvale, et konsu `ot'sija konsud JJn; [kontsukaupmees] käib perest peresse ja ostab `kontsa Koe; uus sielik enesel, aga juba üsku konts ära `vieldataud; [vihma] tuli nagu ua varrest, nüid märg nagu konts Kad; va `riide `kontsusid on kõik kohad täis Lai **b.** igasugune vana, kulunud asi vana kinnja konts, `kuivand vana king Jäm; mool o [saapa] kontsud kabisil `jalgas Pöi; ää võta sedä vana `kontsu, võta uus luud Tõs; kaabitse seda `kontsu (kulunud vikatit) `nuaga väha; selle `kirve kontsu võid `metsa visata Saa; mis neist vana `kuntsest jakats viij, katikuse vikadi

kuntsu; [luud] *är kulunu ku üit's kunts* Krk **c.** pej vana, jõuetu olend *obuse `kotsu* VNg; *leegib `müüda tjjid nigu üks poisike, isi on üks kots ja kõbi* Saa; *mine vana inimese kots `sõnna nende `jalgu* (tüliks ette) Tür; *vaname kots* Trm; *va kots juba* (vana inimene) KJn; *vana tüdruku kots* Trv || *kots on sie, kis ei taha tüöd teha* Koe

3. [padjapüürile] *said pitsikonsud ka `sinna `otsa `tehtud, niidist keik eegeldud* Ris; *kuiv koevatab maha niid õõna konsad* (pabulad); *rükki piä kots* (pähik), *kos terä kasvab* Kod

kots² *kots* g *kotsa* hv eP(g *konsa*), M(g *konsa*; g *konsa* Trv Hls), `*kotsa* u Jõh; *konds* g *konsa* Krk T(g *konsa* Puh Nõo Rõn) V(ku-; *koñž* Lei), *konsu* Hel; *kons* g *konsa* Krk Puh Nõo San; *kuns* g *kunsa* Lut

1. kand (inimesel, hobusel) **a.** inimese jalakand *Kand ja kots*, *kudas `kijgi `ütleb* Hää; *üits ork läits minu jala kotsa `sissi; tanu änd oli kondseni* Trv; *tetti kura jala kondsage rišt* [ette rakendatud] *obesel `jalge ette tjj pääle, siis ei tule tjj pääl õnnetust; konsa tagune om ärä `õõrgune* Krk; *muedu midägi ei tjj ku ole nuiage konsa taka* Hel; *nüid ei mõesta `kõndi, konds ei lähä `varbast `müüdä; kas vai kükitä maha, pane konds `perse `alla* [tooli puudumisel]; [varju mõõtmisel] *pannime tõese jala tõese ette - - konds nukki, nuk'k `konsa* Ran; *tjy `olli likataja, aga konsa pääl kõñd iks; mul om konsa `sisse pind lännu* Nõo; *mul ol'l umbpalanu_kundsahn; mullõ mehiläne üt'skõrd pañd kundsala ala[?], küll_sõss kunds halut' armõtohe; ku näet tuulisspääd, siss `tõmba väits kolm `kõrda kura kundsalt läbi* Rõu; *üte kundsala päl püürd `ümbre* Se **b.** fig *paremb iks korv kondsan ku vil'l `varban* (jalanõu olgu avar); *küll konds esi konsa levvüp, varvass `varba aseme* Nõo | (kiirest minekust, jooksup) *ku soe ulganiste tulluva, siss eedsilise joosnuva nõnda, et konsa es näe `varbit* Puh; *ta lennäs nii et, konsa es näe `varbit*; [lapsed] *joosiva nigu konsa käesivä `kukrude* Nõo; *Poiss lidusi et kotsa välkusi* Rõn; *Lahaš nii et kundsala es jõvva_ `varbillõ `perrä* Urv; *ta nii lätt ku kundsala `välkvä[?]* Se; *kots ja varvas* (kiiresti) *jalgsi saab jala ära `käidud. panime kots ja varvas* Lai; *Aga tä `litse mineme nigu kots ja varbass* Hel; *Lask õks loopadi, loopadi kundsala _varvass* Rõu; *kotsala peal* 1. *kannul, järel tõene* (niitja) *olli `õkva konsala pääl* Nõo; *pini[?] nüü_rõõge[?] ja ol'li[?] iks täl kundsala pääl* Vas; 2. *otsekohe peremjäs kääñd konsala pääl `ümbre, läits kodu* Puh; *kotsala pealt* *otsekohe `õkva konsala pääl* Puh **c.** *kabja tagaosa; sõrgats sij one konsala prei ku `veiksed sopid lüüb `sisse. taha tut'i `piäle* [hobusel] Kod; *kotsast om raud kitsass. `rauda tuleb kotsala poole panna* Hel; *kabja kundsala um kabja takahn* Rõu

2. (suka, jalatsi) kannaosala **a.** *suka või soki kand ma ole kudunu paelu sukki, valvaki, sinisi kotsadega* Hää; *nellänukeline kots on alb* [sukal] Pal; *koad raasike `talla ärä, sõss nakkat `kotsala kudama; lapige saksa kots, ilma lapite om kogemede kots* Trv; *lõpetse kots om `sianta sama* [kootud] *kui nuk'k - - lõpetse kots, nii oli meeste sukki vanasti* Krk; *suka konsala läävä õredass* Ran; *kui konsala lat't valmiss om, siss tulep konds kodada; sagsa konds om, `koetass ja `võetass kokku, aga maa `konsala kokku ei `võeta; setukeste sukkel es olegi `konsala* Nõo; *mõni kudas pia kondsani `vikle sil'mä* Kam; [meheleminejala osaku] *suka `kundsala kuta[?]* Rõu; *tsopp kundsala ja lat'iga kundsala* Vas; *mul vana viiso nõgõl' om, `tjyga_kapuda `kundsala ni nõnnu paranda* Se; *kapudal um kunsala ni um `lapju* Lut **b.** (jalatsil) *noist niidsist mis üless `veeti, kääñeti viisu kondsala kah; suvva kondsala om ümärik, nii sama*

tõmmatass kablaga kokku ja liivväss vasaraga tasatsõss Nõo; inne pandass tsuvva nõna kablaga_kiinni? ja sõss pandass kunds Urv

3. apsat – u, hv Jõh eP, eL enne õlid `apsatid, nüid on `kontsad Jõh; Konts all kut sõrm (pikk ja peenike) Põi; saabastel ja `keängel oo konsad Tõs; linna preilidel on `kõrge kontsaga kingad Hag; konsad `viltu Trm; enne olid kingad madala `kontsadega Lai; läits lävest `vällä [hirmuga], nõnda ku konda kobisive Krk; [poriga] kakup vai saapa konsa alt ärä Puh; mia `taidse kängäl konda alt ärä Nõo; mul omma_`saapa konda_kõvõrõss sõkutuvõ San; `korgide `kundsõga `saapa? Kan; ilma kondsõlda käng Har; Juusk mäest `alla, nigu_kunda_klõbisi Rõu; ega mul ni `kõrgit `kundsõ ei olõ?, ku noorõmbil Plv

4. eseme (väljaulatuv) taga- või alaosa **a.** reejalase tagumine ots, kus saab sõidu ajal seista – Krk Rõu Tet'ti säänä puu, miä `küündü jalasõ nõna mant `liuhka jalasõ konda manu? [jalase painutamisest] Rõu **b.** vikatikand vikati konts, kos lüsi kül'jes Pal; kaari arja jäätät kasume, [vikati] kondsu oiät üless Hel; vikaht' lätt kundsast ruttu pääle `kat'ski Se **c.** (hõlmadril) mes takast talla mant üless käänap, t_om adra konds Ote; ku pluugal kunds om pikeb, siss om `kergep `küändä? Se; kunds pidä viijäsõ laiutusõ Lut **d.** kirvetera varrepoolne nurk – Rõn **e.** üle hoone seina ulatuv sarikaots – Var hv Kod, Krk spor T V puari konts ~ kand Kod; ku konts pikep om, siis om räästäss laiep; paari konda ase (sälk) om raants palgi sehen Krk; paari tetti maan `valmiss ja paari konsa, venitüse konsa tetti ülevän saena pääl Kam; koogu konds mis tulõ `kaarda vai kaarusõ ala Har; las `konda [õeld kui] lasõt tuud `paarõ palgi pääle; `ommege kondsah (sarikad paigal) Se **f.** pakktaru alaosa – Röp Se hiire? tüküsse? taro `konda peßi tegemä Röp

Vrd kand¹

5. püksid konsade pial (rebadel); püksid vaond konsade `piale PJg; terä konts (alumine ots) one -- mes `kiinni one nagu tupe siden Kod; `konda pite `andma (peksma) Plv

konts³ konts g kon(d)sa; koñts g koñdsi hagijas koñdsi pini `aelõss jänessit Lut

konts⁴ konts g kontsa Koe, kondsu, kontsu Ote maa(pind) **a.** viljatu, kõlbmatu maa tolle kondsu pääl ei kasva `miskisugune ain Ote **Vrd** kond¹ **b.** jäätunud, sulamata maakiht `paergast [kevel] seda vana külmetust ja `kontsa viel all Koe

konts⁵ deskr lähäb peal `kontsides, konsib koñts koñts Mar

kontsa|alune konda- Trv; konds- Puh pealmine palk, müürlatt kondaalune, paari om nende `pääle kinnidet Trv **Vrd** kontsealune

kontsa|haak hobuseraua tagumine haak – Võn Rõu nõna haak'. konda haak' Rõu **-kapp** kannakapp konda kapi kõva om, siss ei lää kedägi üle veere maha; konda kappi ei ole [kinga] sehen Krk; konda kapi? Se

kontsakas konsak|as VNg/'k-/ Kse Tõs Kad, konsak|as Põi spor L, Nis Juu JMd, g -a; kontsa|k Phl, g -gu Rei, -ka Hel; konsa|k g -ka Trm Ksi; pl -konsakad Khn

1. kasutu; vilets (olend) see o üks laisk inimene -- `üitakse konsakas Põi; va vanainimese konsak Rei; laeha nagu konsakas loom Kse; konsakad obused oo kondilesed Tõs; oled ikka va konsakas (hulgus) Nis; jusku vana konsak (näruses riides) Trm; sij obene on vana konsak, mis kedagi änam väärt ei ole Ksi

2. kasutu, kõlbmatu asi **a.** naru, räbal käis ühe kontsaka kuuega nagu va narakas; mis_sa neist kontsakatest `korjad, ega neid enam seljas süñni pidada; nisukesed konsakad nüid kellegi `suapad viel Kad; Jalad tõmbab jupka saba sisse vai mõne konsaku jalge piale ja

magab Trm **b.** könt; tüügas *Kontsaki* (hambatüükaid) `väl'la ei lase tõmmata, sis' teevad irmust valu; *Linatüi* on `kontras, alumine ots jusku puukontsakas Hää

Vrd kontsikas

3. vanad männa konsakad (jändrikud) on siin maea seina `ääres; *Juurika päss* (pundar, sasimik) ~ *juurikakontsakas* Hää

kontsa|kere *Kundsakere* (saapa) kannakapp – Se

kontsal *koñtsal* Vig; *konsal* Mar ehal noored kõevad *koñtsal* pimedä kamul Vig **Vrd** kontsil

kontsa|latt suka või soki kannatagune koelapp *kondsa lat't om üle kõmbä* Krk; *ja kui `arvat, et suka pikkuss parass om, siss kuat kondsa lati; kate `varda sil'mä `koetass kondsa latiss; vanast mõõdeti kondsa lati pikkust päk'ä rogsuga, üteldi et kaits päk'ä `roksu om parass kondsa lat't* Nõo; *Kundsalat'i piuss `koeti üt's kukõruss* Rõu **-laud** *Konsalaud* (tallalaua osa, millele toetub ketraja jalakand) Vil

kontsale *koñtsale* Vig Han; *konsale* Krj ehal poosid läksid *koñtsale* Han **Vrd** kontsile **Vt** konsalt

kontsa|liist `Kontsaliist eri liist poolsaapa või sääriku paranduseks – IisR

kontsama `kontsama HJn, *-ie* Lüg hulkuma, kondama mis inimine `kontsab `ühte `puhku `kää, ei õle `paigal Lüg; *juba akkab `jälle `ringi `kontsama* HJn

kontsa|pakk kangastelgede osa, mille külge on kinnitatud tallalaudade tagumised otsad *tel'lel on taga konsapakk all; sõkelavva om konsapaku sehen* Trv **-plekk** kontsa kõige alumine kiht (jalatsil) *Just konsa lekid olid püsut kulund [kingadel]* Pöi; *kondsa leki pannass vana nahast* Krk

kontsa|raud `kontsaraud IisR, *kondsa-* Ran

1. saapakontsa alla löödav raudplaadike – IisR

2. paadimasti raudalus – Ran

kontse|alune `kontsealune pealmine palk, müürlatt – Trv **Vrd** kontsaalune

kontsi `koñtsi vädama (ehal käima) Mär **Vt** kontsil

kontsik *koñtsi|k* Saa, *kontsi|k* Hls Nõo, g *-ku; koñdsi|k* g *-gu* Har vagun; dresiin *koñtsikug lähvad tahveldamisele [lauad saekaatris], virnast `pañti koñtsiku `pääle ja `viiti `sinna* Saa; *kontsik om `tüüliste raami `veeteve* Hls; *Kui [raudteed] parandedi, siss koñtsikuga olle tüürista üten võetu* Nõo; *mi_puul käve `raudimihe koñdsiguga, jalaga `toukasõ* Har

kontsikas *kontsik|as* g *-a* Mar Mär; *koñtsi|k* Tor Saa Koe Iis Trm Kod Pil, `k- Koe SJn, *kontsi|k* Phl Kse M(-nds-) TMr, *koñsi|k* Mär Aud JMd VJg Lai Plt, g *-ku (-gu* Krk); *`kontsi|k* g *-ku* VNg IisR, *-gu* Kuu; *koñdsik* Urv; n *`kontsiko* Vai; *koñtsk* g *-u* Ote Rõn

1. väheväärtuslik (olend) **a.** vilets, kasutu (loom) *nii lahjaks jäänd, justkui va kontsikas* (hobusest) Mar; *ühü jalaga vana koñsik mära* Aud; *koñtsikul lehmäl oo kasinaste liha peal* Tor; *rebane viib kanu ära -- taõsib oma koñsikutele; kellel neid koñsikuid vaea on* (kassipoegadest) Lai; *`müisime laadal vana lehma `koñtsiku* SJn; *kõhn ku kontsik* Trv; *mis `näl'gunu ja kondsikuss jäänu, siss om tal kondi `püsti* Hls; *nüid tuvvas sõa kontsikit* (setukaid) *kokku; kondsik oben* Krk **b.** vana, kehvi inimene *akka kiket kondsikit kokku `aama* (kehvi sugulasi kutsuma); *vana kondsiku võive ärä surede, vana kondsikit om kik'k kotuse*

täüs Krk **c.** pej lapseväntsakas *Kust sen* `kõtsigu (vallaslapse) `jälle oled `korjand Kuu; *tõi oma lapsekõnsiku* `seie VJg; *lapse kõnsikud jooksevad* [õues] Trm

2. tüügas, konts; räbal *neid* `kõnsikosi on pali, `tarvis räbälä kaupmehele `viia Vai; *kõnsigid* (suitsukonisid) `korjamas Phl; *paberoõssi kõnsikid parand täis Mär*; *ei tia mis kõnsik* (riideräbal) *sie on Iis*; *lehmä närivä* `kõnkskit nii oolega, `kapsta `kõnkskit Ote; `sinna (teele) om `veetu kõkke `prahti - - kõik serätse `kõnksku (puutükid) Rõn; `Kapstal `võeti kõnsik (juurikas) `vällä Urv

Vrd kantsakas

3. hulgas; kontvõõras `enne sõemati `ringi`käijaid venelasi kõnsikuteks JMd; *kui loom tahab paha* `piale `minna siis `üeldasse talle `kõnsik Koe; *eks need, kes kutsmata tulevad ole kõnsikud ja kontvõõrad* koa Pil; *sinna olli kondsikit* `rohkep tullu, *ku kutsut rahvast; kik'k kondsiku piat sa läbi* `süütme [pulmas] Krk || ehaline – IisR

kõnksil, -e `kõnksil Mär; *kõnksil* Pha; *kõnksil* Kul; *kõnksile* Mär; *kõnksile* Vig ehal(e) Nüid äi käi *poisid üksi kõnksil* [mõnikord ka tüdrukud] Pha; *läksid külasse kõnksile* Mär

Vrd konsikul, kantsal(e), kantsule **Vt** kantsi, kantsilt

kõnksilene pl *kõnksilesed* ehaline – Kul

kõnksilt ehalt *Näab ka omiku mõnda tüdrukud kantsilt tulevat* Pha **Vt** kantsil(e)

kõnksima `kõnksima IisR Kul Kir Mih, (ma) *kõnksi(n)* Krj Kse Han, `kõnksin Jõe, (ta) *kõnksib* Mar; *kõnksima* Kul, (ta) *kõnksib* Mär(*kõnksib*) Nis; `kõnksma, (ta) *kõnksib* Vig

1. sihitult lonkima, lõnksima *lähäb peal* `kõnksides; *kõnksib kõnks kõnks* Mar; *obone tuli moole tasakeste* `kõnksides `vasto Mih; *ta kõnksib mud'u, tee kedagist* `ühti Nis **Vrd** kõnksima

2. ehal käima; (ringi) hulkuma *kõnksib ega* `öösse Krj; *see poiss käis täna* `öösse mind `kõnksimas Mär; *tedrekud taha send koa mete, sa saa* `kõnksma koa mete Vig; `kõnksivad kauda küla Kse

kõnksil|poiss ehaline `aitas käisid *kõnksipoisid* Kul; *kus_se minu kõnksipoiss läks* Mär; *egä meitel kantsi* `poissa kõi Vig

kõnksitaja *kõnksitaja* hobuseajaja sõnnikuveol – Ris

kõnksitama *kõnksitama* Hää; *kon(d)siteme* Krk (viimseni) kokku korjama; *hankima* *Ma kõnksitasin viimased marjad aiast ära* Hää; *Nemä sõa aal kantsitive iki mis na saive; kantsite miul ka, kae miul ka kantsite sedä* `asja Krk

kõnksk → kantsikas

kõnksu *kõnksu* Kse Han (kollakas)punane (värv) *kõnksu punane* (erepunane) Kse; *Enne olid kantsu põhjaga kiudud seelikud* `moodis; *Kantsut värviti puest ostetud* `lahtise värviga; *Kantsu punased seelikud olid kõige ilusamad* Han

kõnksu|kai räbalapundar *Ise nuor aga* `niisike `kõnksokai, `riiet `selga ei saa Lüg **-kaup|mees** *kaltsukaupmees siis oli* `kõnksu`kaupmed ja, *räbala* `kaupmed ja, `käisivad `müöda küla VNg; *Mustvest tulivad* `põrsa`kaupmed ja `kõnksu`kaupmed ja Lüg; *konso* `kaupmed käisid `kaussidega ja kõik mis savi nõud olivad ja VMr; *kõnksukaupmies käib nüüd arvaste* Iis **Vrd** kantsu|mees, -otsik

kõnksukene dem < kants¹ *üks* `piske *kantsuke oli* `leiba Mih; *vanad kantsukesed* (närud) *olid* `ümber Trm; *kus sii va luvva kantsuke siit jäänu* Trv; `pal'la `kõnksukese om `järgi jäänu Puh

kontsule `koñtsule ehale – Mär **Vrd** kontsile

kontsu|mees = kontsukaupmees vaest mõned konsumehed tulid JJn

kontsumänt kontsu|mänt g -mändi lastikiri, konossement Ega kouba jäuks mis laeva laadida on oma kontsumänt Emm

kontsu|otsik = kontsukaupmees – ViK kontsuot'sik kes `kaussa müib ja `kaltse `korjab Kad **-pundar** ega nie (mustlased) `vaesed old midagi, nied olid ku `kontsu `puntarad (räbalapuntrad) VNg

kontsus kontsus Kse, konsus Kse Juu, g -e vilets või räpane olend küll seal oli neid va kontsusid (viletsaid inimesi, loomi) paelu Kse; on üks vana mehekonsus (räpane) Juu

kontsu|tekk kaltsuvaip `omme pesen [põranda] üle ja panen ühed `kontsotekkid `pääle; arilikkud `kontsutekkid, a minia sie kuub nagu puol kaut `trelli neid `kontsutekkisi; `Kontsotekkil vanadest `kontsodest `lõigatud kude, lõim kahe `kõrdane takkune Lüg

kontsõl `konts|õl g -li pej käsutaja Miol mtõ põlõ `kontslisi taris, mia sua muedu küll akkama Khn

kont|võõras 1. kutsumata (peo)külaline Ega sa `ilge `pulmase kont `vieraks sis `mennä Kuu; nüüd pühäde ajal tuleb mõni kont `võõras ka Lüg; joodule tuli pailu koñt `võõrud, oh nee olid `kanged õlut `kih mama Khk; Koñt `võerud peab ju ikka olema, mis pulmad nee siis muidu on Põi; siipool koñt `võerad ei tulnd isi tuppa mette, mõnel pool tulid isi `sööma Vig; kui tahetakse koñt `võeraid kiusata siss `antakse neile `koñta Hag; kui lapuline ise `süöma lähäb, siis on koñtvõeras JõeK; koñt `võerad saavad seda mis testest järele jääb Ksi; iired ja rot'id on koñt `võerad Plt; [ükskord] sõid koñt `võerad pulma vorstid ahjust ää Pil; koñt `võõral `anti nõnda samma `süvvä ku tõisele Krk; lapulise hrl ~ koñt `võõra Ran; `laplaisi `ülti koñt `võõriss kah; [seal] ol' ka pal'lo koñt `võõrit `pulmõ `aigu Kan; Mijss saat' koñt `võõra? `mõtsa vehmerd `ot'sma Röp **Vrd** kondivõõras

2. ehaline – Kei Kam Ote no sul käisivä koñt `võõra `täambä `üüsi Ote

konu¹ konu VNg Põi Nis Kad Trm Pal; koñu Häa Saa Kad Ksi M, -o Plt Kan Röp

1. vilets, vana olend vana konu, äi tee änam midad Põi; vana inimse koñu, ei pea perset enäm `kiñni Saa; vana koerakonu, soad iüst ära Pal; vana obese koñu; kõhn ku luu koñu Krk; tuu (loom, inimene) om ku koño, luu? omma_kõik' `pistü jääñü? Kan **Vrd** konuski, kõnu

2. kolu, (tarbetu) kraam mis sij nüid mõne asi, vana koñu Häa; va konusi kõik kohad täis Nis; `korjab nisukest vana konu (riidekraami) kokku et õige `aitab; küll temal seda va konu õige om, `uusi ja vanu `kõiki Kad; tä üt's vana `venne koño om Röp **Vrd** konuski

konu² konu R(-o) Mär Aud Ris Kei Kad Iis; koño Trm

1. ühiskassa; ühiselt kogutud (viina)raha Tänä tiemme raha jauks, mes [paatkonna] konuss on; Kobik `aaval kogus konusse moni rubla Kuu; kui viina `juodi siis `tehti kono, raha `pandi `ühthe kokko Jõh; Ära akka kade `kopsust, kärista konu raha lagedalle IisR; `korjamo kono kogo ja lasemo `viina `tuua Vai; kaardimängu juures `pandi konu kokku Kad; `korjame konu ja õstame `viina Iis

2. varandus; raha sel ikke võib seda vana konu `olla, `õetse kui mõnel raha paelu oo Aud; sul seda va konu küll, mis sitast nii `palju korjad Ris

3. võlg `enne piab vana konu ää `maksma, siis võib `jälle uut teha Kad

konubaatitama konubaa-titama hv paadilaudu tihtima, triivima – Pär

konukas *konuk|as g -a* Kse Kod/-o-/ KJn; *konogas* Vai; pl *-konukad* Jõh

1. kühmjäs; suure koonuga *kukk oo konoka jämedä nokaga; suur koer o õege konuka`näoga ja pikä`kõrvega* Kod || *Sööda küll aga edasi ta ei lähe, seisab kui konukas* (lahjast loomast) KJn

2. euf siga – Vai Kse *ono* (hunt) *küsis`koera kääst, kas konogas on kodo* Vai

konukene dem < konu¹ *taivakõnõ, taa om veli ku vana koñokõnõ jääniü?* Kan

-konulane Ls koerakonulane

konus *kui inimene jääb`toistest`tüõga taha siis`üõlla sie one konus* VNg; *mul ike on konus* (varuks) *jua üks obune keda tahin`õsta* Iis

konuski *konuski* Kse(*koo-*) Var Aud PJg Hää = konu¹ *see va konuski kolva`kuskile; igavene koonuski* (lahja loom) Kse; *vana konuski* (kronu), *ei`jaksa enam`koormid vedada* Aud; *Seuksi konuskisi* (vanu inimesi) *vijl küll* Hää

konusse *asi jäi konusse* (hooletusse) Juu

konusside (pea) ripakile *voonake, kui`sülle võtad, jääb koñusside, jääb`suikma* Ran

konussin (pea) ripakil *lehmä üteldi, jääb koñutama - - om koñussin* Ran

konutama *konutama* spor R, Aud Tor Saa(-d-) spor K I, Rõn, -eme M San, -õm(m)õ Krl; *konotama* VMr Kod KJn Röp Se, -m(m)a Lüg Jõh; *koñutama* Tür Trv spor T(-eme San), Rõu; *koñotamma, kun-* Plv; *kuñutam(m)a* Rõu; *kuñotama* Se; *koonutama* spor S(-d- Hi) L(-o-), Juu Puh, -eme San, -õmmõ Krl; *kuonutama* VNg/`k-/ JMd

1. *norutama*, (pikemat aega) tegevusetult olema *Kuer konuta`seinä`ääres, [kui ei] ole kedä`haukuda* Kuu; *Sina kodu`naise`persse taga õppind konutama, keda sina`ilma elust tiad* IisR; *Poiss koonutab tuulingul,`ootab tuult* Põi; *Obu koonudab kõve`otsas, silmad`kinni* Emm; *mis_sa seal koonutad* (tukud) *laua`ääres, mine parem magama* Vig; *mis te seal koonutate nii kaua, et koju ei soa* Juu; *kui tuled tüe`juurde, siss ära konuta* Sim; *kanad konotavad. ommoko vara konoteti siin`akna all* Kod; *mia lää tõiste inimeste`seltsi, mis mia siin kodun konute ja koole* Trv; *konuts otseli* (istub norus) *mahan* Krk; *vanamiis`vankre pääl koñutab vai suigub* Ran; *Sai tan niisama aig maha konutõduss* Rõu; *konotass pääl sängih* Röp; *A ku lüü? kuñotama* (laisklema) *sis näet piä näl`ä ar* Se **Vrd** koonusteme

2. *norutada*, tegevusetult seista laskma *mis sa sest oboest nii kaua seal koonutad ja`kiusad, akka vahest koju minema* Juu; *mis_sa konutad oost kui sa ei künna* Koe

3. (pead) noogutama *obu koonutab, kui`kärmsed-kiilid kallal oo, koonutab`piägä üles`alla* Tõs; *konutab pead* VJg; *mõni inimene konutap`pääga* Puh

***konvert** ümbrik *tyul raamatul* (kirjal) *om adreśs`konverdi päl* Lei

konõss → *konness*

koo¹ *koo* VII Jaa Põi LNg Han Var Khn Juu Plt Pil; *kuo* Kuu; *kuo, kua* Jõe Hlj VNg Lüg; *kuu* Trm; *kuu?* Har Lut(*kuu?*) Kra koju *kuo`vuodesse on inimesi`rohkemb surd kui meresse* Kuu; *pere`naine tuli`lounete`aegu`lehmi`lüpsämä kua* VNg; *nädal`peale`pulmade läksid ruudi koo* Jaa; *Akkamõ koo puõlõ`kõmpsma* Khn; *ta lätt tast umma kuu?* Har; *ku lätt`mõtsa - kuu? kaess, a ku mõtsast -`mõtsa kaess = kirvõśś; är lät`s jo kuu?* (suri) Lut **Vt** *kuu*²

koo² *koo* kube *Ajaerre ots läks`taale`vasta kood* Rei

koob → *koov*¹

-kooba Ls *kooba-kooba*

koobakas *koobak|as* g -a

1. pl looma koivanahk *sel nahal oo kõik koobakad alles`ääres* Kse

2. pej *koobakad* suured loomajalad – Kse

koobakene dem < koop¹ *meil on ajas`veike kuobakene* Iis; *kardule koobak* Krk; *mitä koobakõnõ om maa all* San

kooba|konn 1. *kooba konn* mustjashall konn – Räp

2. sõim *Ta om nii nälgenu näoga nigu koobakonn; Ta om õkva nii nahkenu nigu kooba konn* Nõo

kooba-kooba *deskr tal ol'id vanad`tuhvled jalas, siss koobertas kooba-kooba* Saa

koobakõnõ *koobakõ|nõ* g -sõ *käblik koobakõsõl ol' pesä mõtsahn nigu kuup, süvä, söödü sisehn* Rõu

kooba|liiv *kooba liiv* rebaseliiv – Krk **-lind** (väike lind) *Koobalinnu pesa on`raske`leida, ta on mäta serva all. Lilla`kirja munad* Iis

koobalt → koobart

koobama *koobama, koobata* vaevaliselt liikuma *Õues koobata ikka veel jõudis, ei ta tein enam midagi* Tõs **Vrd** koopama

koobart *koobar|t* g -di Jäm Khk Kär, -ti Jäm Khk; *koobard* g -i, *kooba|t* g -di Jäm aiast ülekäigukoht, *astemulk Vanaste olid suure värava kõrval koobardid Jäm; kust inimesed üle keivad, see on koobart. aja`pæele on`pandud üks libe irs. tugidel on oksad küljes. siis teine puu pannasse`teise`külge nende tugi`okste`pæele, ning teised otsad aja vahele. nee on koobardi jalguud; koobarti kivi* [teisel pool aeda ülemineku hõlbustamiseks] Khk; *läksid koobardist üle* Kär **Vrd** koobat, koopel

koobas *koobas* g `koopa spor eP(-uo- KPõ Iis; -ua- VJg; -uõ- van Khn), `kuupa Hää Saa Pal KJn SJn Trv/-ss/; `kuobas g `kuopa Kuu Lüg IisR

1. maasse tehtud või looduslik õõnsus, õõs, urg(as) *majal maal elavad* [inimesed] *koobaste sihes* Jäm; *mutid elavad maa koobastes; venelased tegid suuri`koopud* (punkreid) *maa ala* Khk; *vana kurja vaimul olnd koobas meres* Emm; *Tori`põrgus oo sihukused sügavad`koopad* Tor; *Kuupas kukkunu, ta om`surnu ja ära`maetu* Hää; *miar ja rebane elavad`kuopas* Kad; *sääl vist ol' vanasti neid rebäse kuupit* Trv || fig (inimesest) *Ambaid ei õle sis suu`langeb`sisse, suu- auk`mustab,`üöllässe`kuopasuu; Nenäõts`püsti, nenä`augud - -`mustavad,`niisike on`kuopavaht* Lüg

2. (väiksem) auk, tühe(mik) *tõhk tegi`sinna ori`jalge vahele einasse`kuupa; kanad on siin rübelened, suured`kuupad sees* Saa; *puu kukub, juured viivad maad`veelgi ära, siis jääb koobas järele; vesi sõõnd`kalda`sisse, jäänd`koopad* Plt || kehaõõs, tühemik *Kõhumää`kuobas on kahelpuol`kõhtu; Inimisel on kõhu`kuobas, kõhu`kuopas sisikond, ku`sialgi* Lüg; *rinna`koopa`piäle vist on mõeon* [kopsupõletik] Tõs; *veri`jooksis silma`kuupasse* Pal; *pia`aju koobas* Ksi

3. (kartuli) hoiukoht **a.** maasse tehtud auk, kelder *Panima`porgandid ja`kaalikad ka* [kartuli] `kuopa Lüg; *lähme* [kartuli] `kuopa varjule Mus; *koobas oo`keldre`moodi. koobas oo kas liivast või`pal'kest* [tehtud] Tor; *enne õlid puu lae ja seintega`koopad. panen kardulid`kuopa* Iis; *vesi tuli`kuupasse* (keldrisse) Pal; *ärä* [kartuli] `kuupa suud`valla jättä Trv **b.** kartulikuhi – Var Tõs *paneme`tihled`koopa, põllale kokku, õled`ümmer,`muld`piäle, koobas`valmis* Tõs

Vrd koop¹

4. hurtsik; onn *pisine koobas on koes nad sihes elavad* Khk; *Okstest, kividest ja samlist oli pisike koobas tehtud* [karjasele] Pöi; *tegi aga omale koopa üles* Rei

koobas[jalg] folk1 *santi`marti saabas`jalga, kottu`marti koobas`jalga, näh, sedasi nad* (mardid) *läksid tuba* [lauldes] Khk

koobat *kooba*|t g -ti Khk Mus, -di Jäm = *koobart mine sääld üle koobati*; [tehti] *koobat kurend aja`sisse pool kiiveldi* Khk; *ma kukkusi koobati pääl oma rang`luugid puruks* Mus

koobatama *koobatamma* Plv Röp

1. *katsuma, kobama Las mä koobata? sinno, kas olõt uma joonõ man* (normaalses olekus) Röp

2. *kokku kraapima kot`iperä* (umbsoole) *sisse koobatõdi perä valimit* Plv

kooba|vaht *Ei sie`tõistele`engä,`kuobavaht* (salalik, kade), *enesele`kormotab* Lüg; *kuradi koobavaht`* (hulgus), *kas sa sõss ütegi pyul`pühä õdaguss kodo ei vöi? jäää?* Röp

-koobe Ls keebe-koobe

kooberdama *kooberdama* Muh Rei, spor L K(kuo-), Kod/kua-/ Lai Ran Nõo, -eme San, -tama Saa, -teme Hls Krk; *koobõrdama* Ote Urv Röp, -mma Vön Kan Vid; *kuoberdama* Jõh (-mma) IisR

1. aeglaselt või vaevaliselt liikuma, *koperdama siis akka jälle kooberdes metsast ää tulema* Muh; *kooberdab siin ees, [ei] saa`köidud* PJg; *juba akkab kooberdama* (paranejast) Hää; *ma kooberdasin kua kiriku* Sim; *mul`aega`kõndida ja kooberdata* Äks; [vananimene] *kooberdab iki veel`käia* Lai; *ta koobertep vähä üleven, midägi ei ole tast`luyta* Hls; *lait`s ollu sülen, kooberten`nurme`müüdü* Krk; *katte`poiga näin, vana uss kooberd`ärä* Ran; *ma siss kooberdi esi, sai vijl`esi`endäle vett`tuvva* Nõo; *koobõrdass,`jalgo vidä maad pitõ* Röp **Vrd** kõõberdama

2. (ringi) hulkuma, luusima *Vana kooberdas jöö`ääres* Rei; *Pane Kiudik lauta kinni, mis ta sii muidu kooberdab* PJg; *poisid kooberdavad`üesiti väl`las`käia* JMd; *kooberdab ilmass`ilma külän`ümber, millaski ei seesä kodo* Kod; *vanames kooberdab sul ala`ringi* Plt; *Ärä sa`kuskil`kaugel kooberte,`varsti tulep söõgiaig; [ta] kooberts tõste sanna urdsikit`müüdü* [sest oma maja on maha joodud] Krk; *nigu mõni lehm om, ütest`tõisi kooberdab; lubass`kapstid tetä, nüid kooberdab aja`ärä, ei tiiginä* Nõo; *sääne koobõrdaja om, juu ja pett* Se **Vrd** koorderdama, koogerdama

3. pidevalt hoolsasti töötama *temä om kah väega pal`lu kooberdanu,`vaiva nannu. mes tä sellest kooberdamisest sai* Ran

kooberdus *kooberdus* HljK, `kuo- IisR

1. halvasti käiv inimene – HljK

2. hulgus *Egas maal`niskesi`kuoberdusi olegi* IisR

koobert *koobe*|rt g -rti

1. räpane (inimene) *käe musta ku kooberti; laits om ku igävene koobert`kunagi* Krk

2. vilets jalanõu *igävetse kooberti jalan, suka vana näru, ja`pastle näru* Krk

kooberteme *kooberteme* korbatama *Mis sa`lehmost vijl`kõnelet, esigi obese om sitage`ärä koobertet; Sa olet kikk tal`dre ninda`ärä`lasken kooberte, et neid ei`saagi`ämp`puhtess`mõske; tatige olliv`käüse`är koobertet; savi siia`paksult`pääle aet, koobertet* (määritud) Krk

kooberteme → *kooberdama*

kooberts *kooberts* g -i komberdis *oled* 'jusku suur kooberts, ilusti ei mõsta `käia; kooberts loom käib kolme jala pääl; `lamba talled on kige `rohkem `säantsed koobertsid Saa

koobets *koobets* g -a õõnesõude silumisvahend, lusikanuga *tarra* (tarusid) *tette mol'li tegemise kõbliga*?, *koobetsaga*? *voolite üle*; *koobets, väit's ol'l käänet `rupkohe* Rärp

koobistama *koobistama* "kaapima" – Jür

koobits¹ *koobi|ts* g -dsa kaapimisvahend, kaabits *koobidsaga*? *koobitset `karva `maahha* [pargitavalt nahalt] Se

koobits² *koobits* g -a vana lagunenu hoone, hurtsik *Kobišt ka uma kraami kõik' sinnä_koobitsahe kokko ku är_lät's minemä* Rõu

koobitsama, koobitsema *koobitsa|mma, -da* Kam(-ma), -da? Urv Vas Se, *koobitsa*? Urv Rõu, *koobida*? Rõu; *koobitsema* spor L, Plt KJn Ran Nõo Ote, -õmma Kan, -õm(m)a, -õda, *imps koobitass* Plv; *imps koobitsõdass* Rärp

1. kaobitsema **a.** kokku tõmbama, koguma *aga aena koobitsiva kokku, nii äste kurjaste kui na koobitsiva ja panniva `rõuku; küll `ol'li kuraški `ulka toda `prahti, mul aänd `õkva koobitseda* Nõo; *kui lumi ärä läits keväjä, muru pääl koobitsadi rämps kokku* Kam; *Tu sitt tulõsi_lauda põhjast kokku koobitsa*? Urv; *koobidsa*? *terä*? kokku Rõu; *sitt koobitsõdass keväjä laudast `ällä* Rärp **b.** puhtaks kraapima *koobitsetse `puhtas, et `valges lähäb.* [pargitud] *`lamba `nahka* Tõs; *Ušsaid piat är_koobitsamma, kõik' praht' ja sitt kokku ajama* Urv; *uma kümme piimälänikut, n_ol'li_mul kõik' koobida*? Rõu **Vrd** *koovitsema c.* fig endale haarama, ahnitsema *kõik mes noist sõapage_ist jäi, kõik ta koobits `endäle* Nõo; *kehvä aenamaa mehe koobitsiva äädälät; sõönü ei koobitsa, tyy võtt iluste kiku otsast, tyy raasukesi ei süüj* Kam

2. aeglaselt või vaevaliselt töötama, kohmitsema, nokitsema *sealt `keldrest oo neid karduleid nii saant `väl'la koobitseda* (võtta) Mär; *vissa ein, nisuke va kõba, koobitse seäl kallal* Vig; *`tuhlid koobitsema* (kartulipuhma alt mugulaid urgitsema) Kse; *`õiget `viisi `niitä ei saa, mugu koobitse niisa-ma* Ran; *ta_s niidä `aina ka maha `kõiki, veedikese koobits; ma toda uba sääil koobitsi* (vähehaaval koristasin) Nõo; *üts sääre vikat', kellega koobitsõvat* [madalat rohtu] Kan; *ku hummugu lät'si `mõtsa sõss, `naksi koobitsamma* (õsuma) õnne, *mugu koobitsi õnne* Rõu

3. minema, käima *A [ta] lausu õs sõnnagi*?, *mugu_koobit's tarõst `vällä* Rõu; *seo `hulka maad, ma koobitsi kõik jala; tä koobits `viksi tulõkit* Plv; *`tahtu ui_pušsist `maahha jäiä*?, *siss naka_`jalksi koobitsamma* Vas

4. seksima *koobitsõss läbü timä; koobida*? *tuyd naist vai kointa*? Se

koobõh *koobõh* kaabe *naha koobõh, kaabiti `maahha tsuvva `vijri pält `karvu, mis nu karvadsõ tsuvva*? *ol'li*? *`tuyrõnahadsõ*?, *naha `pält koobõh tulõ, säne `valgõ ja karva*?, *koobiti noid* Se **Vrd** *kõõbe*

***koobõrdõllõma** (sa) *koobõrdõllõt* (pidevalt) *koperdama mis_sä koobõrdõllõt, ku mõni jooberušt* Rärp

kooda → *koos*⁷

koodaga *koodaga* Khk Emm (suure) hooga *Üks `tiimer läks `mööda täis koodaga* (täiskäiguga) Khk; *Lasi* (kihutas) *igavese koodaga mööda tänavad* Emm

koodak *kooda|k g -ga Khk; kood'a|k g -ku Plv* pej vanad *kinja koodagad* (kotad) jäänd
`seie maha Khk; *um`väikene ja kõhnakõnõ nigu kood'ak inne* (inimesest) Plv

kooode → koos⁷

kooderdama *kooderdama Jäm Khk Kaa VII Mar Plt, kuo-* Jür kooserdama *mis sa kooderdad`nurki`koutu Jäm; teeb koes näd kooderdes läksid`jälle, nee poisid Khk; looderdab ja kooderdab, e_tä viisi tööd tehä mette Mar; mis sa siin kooderdad ees Plt*

Vrd kooserdama

koodervärk → kaadervärk

koodi|alune hobuse kabjatagune tühemik *`kuodialune meni`kärna VNg; obusel kabja peel jala taga on koodi alune Khk Vrd* koodiauk

koodi|alused *hrl pl koodiga väljapekstud tuulamata terad meie ei tehnudki igakord koodialust. rabaja löi tīviku ära, ja sideme kua; koodialused terad; koodialused õlid alvemad, sial õli`lūsteid Trm Vrd* kootalused

koodi|auk *koodi auk = koodialune – Khk*

Koodid-Rehad *pl Orion Kui koodid-rehad koedus maha lähvad, sis pidada villarikas aasta tulema Vil Vrd* koodireha, koot¹

koodi|jaan 1. rehepapp; lastehirmutis – Se

2. nalja-, vigurimees *olõ õi mi koodi`jaani siih, saasi? naardaki Se*

koodi|poiss ehaline vahel [kui] *oomiku`vasta tuleb, saab`eetud, koodi poisid`iljaks jäänd, pääva ala jäänd Khk; keik korrad es`lasta`sisse. läks tagasi koodipoiss Mus*

koodi|puu 1. soaraami külmine puu, peel *Kaks`kuodipuud, pikka,`tõine`tõisepuol`piira`laiusse järel pikkus Lüg*

2. tagajalgadest läbipandud puu (tapetud looma ülesriputamiseks), jalapuu – Kaa

koodi|päältsed *pl Alvemad [villad], nägu kõhualused ja koodi`päältsed,`paanti kohe niidu aeg isi`paika Hää*

koodi|reha Orion – M Plv *koodiriha alle siinsa-man üleven, alle poole üü aig Krk; kui koodi riha ästi`sel`gesti paistab, siss tuleb ää põllusaak', kui ei paista, siss tuleb alb saak' ja vesine kättesaamine Hel; vet tyy koodirihä käüse`taivah`ümbre`tsõõri nigu tõsõki_tähe? Plv Vrd* Koodid-Rehad

kooditama *kooditama Tor Trm Äks Lai Plt KJn Kõp spor T V(-mma), -eme Krk*

1. *koodiga* reht peksma *ennesti kooditi`vil'la. nüid kooditase lina`kuprid Tor; vanasti kooditati`kuprad puru ja lina`otsast ära Lai; rukkid kooditati läbi, et terad viimatseni kätte`saada Plt; lääme rehet kooditeme Krk; vanast`ol'li kõik [vili] kooditedu, sõkutamist ei ole ollu Ran; muud suurõmbat es kooditada, ku kañepi`sjimne ja Puh; tõmmassiva lademe`riiale lak'ka, siss nakati`kyytega kooditama Nõo; rüki rabati, tõu`vil'lä kooditedi Kam; Taa vili tulõ paarsilt maha_võtta_ ja är_kooditada?; olõss ua_siin, ma`õkva_nakkasi_kooditama Urv;`tuyga olõ ma kooditunu Krl; Kooditamine ol'l õks nelägesse Rõu Vrd* kootama¹

2. jalgu kõlgutama *Latsõl om rummal`muyd harinu?, süü sõss kooditass`jalguga Urv; istuss sängü pääl ja kooditass`jalgoga Räp*

koodi|tähe *pl Orion kolm`tähte, n_omma_kooditähe? Urv; koodi`tähti`perrä,`kaeti tyyd`aigu Rõu; kuoditähe? sõgla man ummaki Lut*

koods- → koots-

koodseldeme *koodseldeme* (ringi) hulkuma – Hel

koodsi pl *koodsi, kuod'si*?

1. uhmris surutud tangud, mida keedeti jõululaupäeval *kuod'si*? *kiedetäse*? *kuod'sipäväl, nimä*? *süvväse*? *kuod'sipävä ödagu. kuod'si*? *umma*? *`säedü*? *kešvist, surbudu*? *surpterist; külm, külm, tulõ süü*? *`kuutsõ* (öeld jõululaupäeval külmale) Lut

2. *ar situsõ*? *koodsi*? *`kuytsle* (mõned panid viguri pärast *tsia sita* *`kuytsli* *`sisse*) Lut

koodsipäev jõululaupäev *hummõn saa tal'sipühä*?, *`täambä um kuod'sipäiv; kuod'sipäiv um paastupäiv, kiedetäss* *`kuut'sõ*; *Koodsipäeva* õhtul kuulab tüdruk väljas koera haukumist. Kust poolt seda kuuldu, säältpoolt tulevad *kośa*?; Kufatekij küsib hobuse eest *koodsipäiv* mehe sõrmest verd Lut

koodõ pl *`kuydõ koi* *`kuydõ* *`šüövä* *`rõivit* Lei

koodõr *koodõr* söim [lehm] *`Nüssä ei_lasõ*?, *`õkva_ku vana igävene koodõr* Urv

koog deskr *kui anepojad vaevased on, siis* *`koogavad sedäsi ike: koog ja koog* Juu

kooga deskr *Ja obused, niid tegid ikki kooga kooga, ikki seda* *`kaela seda* *`viisi õõtsutasid* Hää

-kooga Ls karukooga

koogakile kummargil *sirbiga sai* [otra] *koogitud, juurdega üles, koogakile maas* Kär Vrd kuagukille

koogakili viltu, kiiva *Õuevärava sammas oo väl'lapoole koogakili vajund* Kaa

koogama *`kooga|ma, -da* Sa Hi, *`kuo-* spor R(-ua-; *`kuagamaie* rhvl Hj) JMd Koe; *`koogama, koogata* Muh spor L KPõ(-uo-, -ua-), Iis/-uo-/ Lai; *`kuygama, koogata* Hää, *-da* Rõu

1. teat (kurgu)häält tegema, häälitsema **a.** (imik) *pisukene laps akkab* *`kuogama* VNg; *kolme kuine* *`koogab, kahe kuine kannab kaela* Muh; *laps hakkab* *`kuogama. siis ta veel äi ræegi, teeb* *hæld* Phl; *me laps* *`koogab juba* Mar; *kolme kuiselt laps akkab juba* *`otsa* *`vuatama ja* *`kuogama* Koe; *kolme* *`kuune* [laps] *juba* *`koogab* Lai **b.** (linnud) *utud* *`koogavad* *`metsas* Khk; *küll kiiv* *`koogab täna, varsti ikka tuleb* *`vihma* Muh; *kui anepojad vaevased on, sis* *`koogavad sedäsi ike koog ja koog* Juu; *kui ane pojad akkavad* *`sul'ga kasvatama, siis* *`kuogavad, tahavad* *`rohkem* *`süia* *`soada* Jür; *kukk koogab laulu järele* Koe **c.** *kõõksuma; korisema; körisema kanapoeg* *`koogab, midad* *`kurku sõõnd* Khk; *äi tea, mis sellel (kanal või hanel) on, akkab* *`koogama, tiivad* *`lähtvad lohevile* Krj; *nõnda kui üks loom akkab ää surema, siis ta* *`koogab* *`ühte* *`jooni* Pha; *ta* *`koogas veel - - surm on suu juures* VII; *viimast* *`enge* *`tõmmab,`* *kuygab* *pähle* Hää; *Kae_kuiss taal rinna* *`kuygasõ*?, *ragu ku_puid* Rõu

2. rääkima **a.** *lobisema, lorama; pilkama, norima* *ajab ise* *`peeie ei lähe ära, mis sa* *`koogad seal, kasi minema* Mus; *tühja* *`asja ræegid, siis* *jeed* *`koogama* Phl; *ta* *`koogas ta kallal ulga* *`aega* *`peale* Mar; *mis sa* *`koogad, [öeld]* *ku taab teist kiusata ku teine räägib* Kei **b.** *ebaselgelt kõnelema; (võõrast keelt) halvasti rääkima mes sa* *`koogad, eks sa räägi õieti* Mar; *venelane* *`kuogas* *`pialegi, ei mina aru suand* Kad

3. konutama *Mul õõseti uni peel äi seisa, muudkut kooga ilma uneta; Mis asja sa muidu sii üksi koogad, tule ette param kodunt välja, teiste inimeste sega ka* Kaa; *lehmad* *`koogavad pääva läbi värava taga, äi mõista* *`süia mette* Jaa

***koogats** *Kogeleja inimene, üütud ka koogatsiks* Kos

koogeline (vöökiri) *koogeline kiri. öö koogelised* Krj **Vrd** kooguline

koogeraud nahakook *Kõver kut koogeraud* (pikast ja kühmus inimesest) Kaa **Vrd** kooguraud

koogerdama *koogerdama* spor Sa, Rid Kse Koe Lai Puh San, *kuo-* Iis, *kua-* VJg; *koogerdeme* Krk/-t-/ Hel San kooserdama; *tuigerdama poisid koogerdavad`aidu katu`õhta ämarikus; leheb koogerdas jalad risteti all* Khk; *Ma`voatasi jänes tuli nii koogerdades; Täma jutust [ei] soa aru kedagi -- Koogerdab peale oma jutuga* Pöi; *joodik inime koogerdab* Koe; *`aiglane inime kuagerdab* VJg; *mis`asja sina koogerdad edesi ja tagasi* Iis; *ku mul tervist os ollu siss ma ei koogertess* (logeleks) *siin* Krk; *ma näi et üüts koogerdess sääil* (teeb küürakil midagi) San **Vrd** kooberdama

koogerdis *koogerdis* siniraag *Õlal oli koogerdis, nobe lennuga, vinta vänta lasi ja ise`karjus* Pöi

koogi- 1. koogitegemiseks sobiv või vajalik *õtrajahust`tehti`jälle`kuogijahu* Lüg; *Kus`meite suur koogi pañn on?* Pöi; *koogi vormid oo rikastel* Kse; *koogi`taigen tij valmiss* Krk; *kui mia koolin käesi, siss nakati koogi`pulbrege`kuyke tegeme* Hel; *kas sul taenass valmiss om, koogitaenass* Nõo; *panõ_soodat kah koogi`tahta`sisse* Har

2. koogiküpsetamisega kaasnev *mul se ingevaev oli suur -- koogi`vingu ega kedagi ei sa'lli* Lih

3. koogi kandmiseks vajalik *ono`uota`oues,`kuogikotti`kaindlas* Vai; *koogikarp* Nõo

koogikene dem < kook¹ *tehasse`niuksed`väiksed nagu koogikesed* Mär; [ta] *tegi tänagi koogikest ilma munata* Hää; *ema tegi meile pisikeisi kuagikeisi* VJg; *koogikse tetäss pannige* Hls; *no mõnõl ol'l õks nii koogikõisi ka? pañni päl küdset* [katsikule minekuks] Rõu

koogi|leib *aho suus küpsetasse ää, lastele koogi`leibä* Mar **-pilven** valgeid pilvemügaraid täis *taevass om koogi pil'ven,`varsti akkab`limpe sadame* Hel; *taivass om kõik`koogipilven* Har; *taivass om koogi pilveh, nuu omma? kuiva? pilve?* Vas; *taivass kõik`koogi pil'veh, hüä`heñnit`kül'bä?* Se **-pull** katsekakk *enne kui`leiba`tehti,`pañdi koogipull`aho`paistele paja kaane`peale`küpsema ja räeme soolvett`peale* Aud

koogitsema *koogitsema* spor Sa, Muh Rei Vig Kse Han, *-õmma* Vas; *kuõgitsõma* Khn

1. koukima, *urgitsema; välja tõmbama koogitseb mulla sihest majugessi; leheb koogitseb natuse`tuhtid`kiskuda* Khk; [oder] *koogitseti keik selle pisikese sirbiga* VII; *odravili oli küll nii lühike, et kõige juurdega sai koogitsetud* Jaa; [jõulu] *Ani tuli`sisse, koogitses nokiga kõik kohad läbi,`tõmmas`välja* [peitupugenud lapsed]; *suur puu roop oli -- ja sellega koogitseti jälle ahjust`välja leivad; Koogitses`piipu laua nuki peal* Pöi; *madara kooguga koogitseti madarud kadaga juurikate alt* Muh; *Löörid peab tahmast`puhtaks koogitsema* Rei; *Koogitsõ no? tassakõistõ, muido võit`sil'mi pite saia?* Vas || (sõrmega või käega) *juurde kutsuma ta`tulli koogitses mind koa sõrmega;`sakslane akan tüdrikumi`uihkama, koogitsen`käega* Muh **Vrd** kougitsama, kougitsema

2. (nahakooguga) *nahka pehmitama kui`lamba nahad mädis oo, siis akkame koogitsema* Muh; *nahku koogitsetatse ja pärast riiditakse* Kse; *Mädi sihes lasti kasukanahad apneda, siis läksid nad koogitsedes pehmes* Han

***koogu** *Kui baptistid`palve`tundi pidasid, siis`käidi kua sial oma koogusid* (koogutamisi) *tegemas* Trm

koogualune pealmine seinapalk, müürlatt *Koogualune, koogalonõ*; *koogu alonõ hiirs* Se
Vrd kooguhirs, kook-, kougu|alune

-koogud Ls kaelkoogud

koogu|hirs *koogu hiirs* Lei Lut = koogualune **-kaju** kooguga kaev *Vabaniku peretel oli änamasti koogukajud* Kaa

koogukene dem < kook² `miandsi kulli nokake? nagu kaeo kooguke Pst; `talve olliva taren ahju suu iijn kooguksõt, `panti pada koogu `otsa, säääl keedeti Ran

koogu|kott *koogukot't* lõuapoolik – Mar **-latt** kaevukook *lingu küllen* `olli *koogulat't* Ran

kooguline *kooguli|ne* g -se (vöökiri) *Kooguline, niid on jusku pajakoogu konksud. `Vüüde `ääre `tehti alati Hää Vrd* koogeline

koogu|mees 1. *kooguga tegutseja ega vaka juures oli oma koogumees* [tõmbas kooguga pulmalisi pruudikirstu juurde, et nad sinna midagi paneksid] Jäm; *Koogumees `püidis `unda* [talvisel kalapüügil] Khk

2. nalja-, krutskimees – Khk Muh Kul Vän spor I VId *igavene koogu mees oma tegudega* Khk; *kes one nal'jamiis, tahab `nal'ja visata, sedä `ütleväd koogomiis* Kod || *kiä tüküss `krassi ajama, ta om õigõ koogu miis* (kiuslikust inimesest) Vas

3. nõid *koogumees tegi, mes ta `tahtis oma nõiusega* Phl; [ta] *old isegi koogumes, aga `molle ta kedägi paha ei teind* Juu

koogun *koogun* Kod/*kua-/* Ran Nõo, -h Plv Vas *kookus kui piä keegon kedräten, siis selg kuagun kudaden* Kod; *mõnel om koogun nõna* Ran; *vikaht' um kooguh* (teravnurkselt) *otsah* Plv; *Mis sa? no nii kooguh käüt* Vas

koogu|naine vallasema *ku sannast ar `ulte* [pärast sünnitust]. *siss `võete kyyk ja linik, siss võödõte kooguga käänete linik `päähhä, tette naasest -- siss `kutste koogunaane* Se **-nulk** Ukse piida kõrval, ukse ja ahju vahel, hoitakse ahjuroop (*kook*) ja kutsutakse seda nurgakest sellepärast *koogunulgaks* Se **-nõna** kongnina *juudi omma `säärtse koogu nõnaga* Har **Vrd** *kooknõna -pesa koogu pesä* sarikaase – Lut

koogu|puu 1. *katlapuu pada rippus lies pajakoogu `otsas, mis oli koogupuu `kül'ges* Kos; *pada koogu otsan, kyyk koogupuu otsan* Trv; *pane koogupuu pääle kujume suka ja `kinda* Hls; *koogu puu koš ket't `kül'gi `panti* Krk

2. *katla-, pajakook katlabul oli auk sihes, sääält august oli koogu puu läbi. siis selle koogupuul olid augud sihes. `sõnna pisteti siis üks raud pol't `sisse nii `körgele kui pada taheti `panna* Khk

koogu|raud 1. *nahakook nahku koogutedi kooguravuge* Pst; *naha koogutemise raud ~ kooguraud* Krk; *serände kõvver koogu raud `olli, kellega koogutedi* Nõo; *koogu ravval om jalglavaku* Ote; *koogoraud piät `häste terräv olõma* Kan **Vrd** *kooge-, kook|raud*

2. *katla-, pajakook koogu raud olli tala kül'len, `seantse `amba ollive sehen koogu ravval.* [sellega] *tõsteti pada ülespoole ja `lasti `allapoole* Pst

koogus *koogu|s* g -se Pöi Nis SJn, -ss g -sõ Se

1. tööriist **a.** *nahakook naha koogus, `nahka koogutati. `lamma `nahka. kooguse ots oli `pardes `kinni, vikatiga `kraapis naha kilet maha* Nis; *naha `pesmise kooguśś, `nahka `pehmest tetä?* Se **Vrd** *kuoguts b.* vahend hekslite tegemiseks *koogus on vikat ja puu pead `otses. koogusega lõegati `õl'ga (õlgi), kui põhu `puudus ol'li* SJn

2. (inimesest) *Kes `sõukest vanad koogust (kookus naist) änam tahab Pöi; pik'k tõõnõ nigu^o kooguś; taa kooguś joht maha ai lävest `siśse Se*

kooguss *Kooguss* harimalk – Rāp

koogutama *koogutama* spor eP(-o-; -da- Hi; kuo-, kua-) eL(-eme M San; -õmõ San; -mma V); *kuõgutama* Khn; *kuagutama*, `kuaktama Kod; `kuogutama Lüg/-o-/ IisR

1. *kooguga* või muu vahendiga töötama eegeldatse pitsid koogu ja niidiga või `vilse lõhja, `vääitse `peale läbi ja koogutatse Muh; `kardulid koogudama (konksuga üles võtma) Rei; *Teesed kuõgutavad `metses arusi* (tõmbavad pootshaagi või paelaga männi kuivanud oksa maha) Khn; *kõverad kriugud, siis nendega sai kuogutud* [kartulit] KuuK; *ku'da me `õtre `kuaktasima* (sirbiotsaga maast üles kiskusime) Kod; *Kooguga kaeo – sai kül'länd kooguteduss* (vett võetud) Rõn **a.** nahka pehmitama või kaapima *rooma `nahka ei pargitud, koogutati* Tõs; *Nahk ikka allõs kuõgutamatta* Khn; *Koogutamisega tehassegi nahk `pehmese ja sis alles kaabitase piigas pialt maha* Tor; *nüri vikat', kellega naha pealt se sañt apatse kord maha koogutakse* Juu; *Kui õlid nahad ära kuinud, siis akati nahku pehmest koogutama. Nahkade pehmest koogutamene käis kahe puki vahel* Trm; *kuagutamisega lei kulla nahal maha* Kod; `lamba`nahka koogutets, et `pehmes lähäb Hls; *naha koogutemise raud ~ kooguraud* Krk; *koogutedu naha tahava peräst vikatiga `vooli* Ote; *Naa_`lamba naha_tulõva är_`laskõ_koogutada^o, saa kask tetä^o* Urv; *Ku_`koogutamma `naati sõss `pañti mitu `nahka paku pääle^o -- sõss lii`meistrega_mugu_koogutõdi nikagu kelme_kõik' är_tul'l* Rõu; *`iine saa ai^o naha^o `hüästki, ku ar koogutõdass* Se || fig oksendama *ku natuke lokset on* [merel], *siis koogutab aga `nahku pähl* Hää **b.** kõie keesid keerutama *kõie keed koogutatse pööra peal* Kse; *Kookudega keerutati kõie `keesid ja siis `lasti kokku kõies, koogutati. Mitu inimest koogutasid `kookudega* Han

2. kummargil olema, küürutama; vaevaliselt midagi tegema *sa* (hobune) *saad pääva läbi koogotada* (maast rohtu süüa) küll Mar; *Kuduja piab ühti-nge kaela koogutama ja kattisi lõngu siduma* Han; *ma koogutasin ja koogutasin, `tahtsin seda takukoonalt `otsa `soada* Juu; *tämä kuagutab õksendata siäl trepi piäl; kivide vahel kuagutavad `einä* Kod; *Mes sä sääil koogutat ütsindä ja võtat kartuld* Nõo; *haina tegemist tyyd koogutõdi* Har || fig *`Aina käis `äia `juures `kuogutamas* (kummardamas, palumas), `sellepärast `saigi puol maja IisR **Vrd** kougutama

3. (korduvalt) üles-alla või edasi-tagasi liigutama **a.** (peaga) noogutama; õõtsutama, kõigutama *Obune `kuogutab, ajab sedasi `paarmusi `iemale* IisR; *obu koogutab `peega* Khk; [augustis hobused] *`Süia ei saa, ikki õeruvad kaelaga, koogutavad, sis on sõõdikud* Hää; *mudgu koogutas sedasi tukkuda* Juu; *obune koogutab kiili ajal piad* Koe; *noogotab ja koogotab piäd* KJn; *koogutap `suikmist* Trv; *kooguteb pääge ja kihage kah* Hls; *Küll om obese `parme täis, muugu kooguteve pääd; lüüjät ällü `liikme, üü `aiga koogudet tat* (last) sääil Krk; [ma] *võti `valge lina üle pää ja, kooguti ennäst sääil lina seen* Nõo; *kül^o mä kooguti tedä* (last hällis), *a mitte magama es jää^o* Kan **Vrd** konkama, kougutama **b.** sikutiga õngitsema *Kogu päe koogutit järve pääl ja ainult katese ahunt olet saanugi* Krk; *vana [talvel] `oll'i järvel, koogut mulgu veere pääl* Ran **Vrd** konkama **c.** seksima; looma pilastama *tol* (naisel) *`oll'i koogutajeit vist kah* Ran; [mees] *vedru `otsan ja, koogutanu märäd; esi koogutanu lammast* Nõo **d.** kõõluma; tegevusetult vahtima *`Kuogotab sääil `akna all* Lüg; *`Aina `kuogutab `akna päel, kael `õiele ja vahib maan `tiele* IisR; *Koogutas*

tükk aega meite aja peel Jäm; ma kooguda sii ning ooda sind kirjutama Khk; koogotavad (luusivad) mööda aja `ääri `peale ja `passivad Mar e. küünitama Koogutas pitka kaelaga üle mu abude vaata Jäm; Igaüks käis kuagutas sialt siest (suurest pütist) oma lusikaga [süüa] Amb

4. üles-alla või edasi-tagasi liikuma, kõikuma need (kaelkookude konksud) pidid `liikma `anma, mud'u akkab `õlpa puu koogutama ja kukub sel'last maha Saa; [purjus mees] kooguteb, ei saa tulla, ei saa minnä Hls; [kaevul] tyy mes koogut, tyy `ol'li ling; Sa terve miiss, aga koogutat minnen, nigu sañt oma vigatside jalguga Nõo

koogutamise|kuu august *Augustikuu on koogutamisekuu* - - niid (hobused) tegid ikki kooga kooga - - `süia ei saa [söödikute pärast] Hää

koogutus koogutus g -e Trm; g koogutusõ Urv vahend pargitud naha töötlemiseks *Vasika nahk pandi puki laua peale, üks oidis nahka kinni, teine koogutusega (labidatoolise tööriistaga) koogutas nahka* Trm; [puust] *Koogul säl mäeotsan ol'l sääne ravvaveerekene sisen, tyy ol'l tu koogutusõ raud* Urv

koogu|vinn katlapuu koogovinn ahu suu kohas, `pañdi sukad `kuima [sinna] Pil -vöö kooguvüü sarikapaari ühendav rõhtpuu, penn – Lut

koogõllõma *kuugõllõma* edasi-tagasi liikuma, võnklema *Lehm käve kiinin, lät's puhmistikku nigu hand `kuugõlli* Rõu

koohi- → kohi-

koohkille kuskile `koohkille ei olõ? taganõda, mine? vai jõkkõ Plv

koohkilt kuskilt `silmä ei tulõ? (ei näe) `koohkilt Plv

kooje van koju *akkame `kooje minema! ei tule `kooje* Kad

koaju → kujju

kook¹ kook g koogi eP(kuo-, kua-; koek Muh, kuek Tõs); kuek g kuõgi Khn; *kuuk* g koogi Hää Saa eL(-k'; g kuogi Lei), *kuagi* Kod; *kuok* g `kuogi R(-ua-; n `kuoki VNg Vai)

1. kakuke, pätsike; pannkook; u keeks, kondiitrikook *alesega kuok vai äbärik – õtra jahudest ja `kartuli `putru pääl* Lüg; *miä akkan peräst `kuoku (kooke) `paistama* Vai; `linnast saab eid `kookisid Khk; *niid tehasse `koeka ja `palla ja makka ja* Muh; *kook tehasse panni peal kas odrakook või nisokook või munakook* Mar; *egas vanast põln ju koogi `moodi mete* Var; *Tieme tänä `õhta `kuõka, suab ruttu `val'mis* Khn; *nagu ika `talgulised soavad paremad `süia, klimbisupid ja koogid, moosid `kõrva* HJn; *tien ühe suure pühade kuogi* Iis; *magusid `kuuka ja `veini tuadasse katsele* Kod; *lät'i kook (korp)* Ksi; *veikest tüdrukud `õeldi vaest koogitegija; poisile viiasse kook, tütarlapsele `kringel, kui `vuatama minnasse* Plt; *vene kook (pliin)* SJn; [tüdruku katsikule minekuks] *lastass `pekrel iluss kuuk' tetä nii et säräb* Hls; *ma_tli mi_sa neist `kuukest tyyid* Nõo; *terve_pañnitäüüs `kuukõ sattõ `tullõ* Kan; *siss ku kuuk' kokku satass, siss omma nuu muna? halva?* Har; *Verest tet'te ka `kuuke* Röp || fig *Läks (kadus) `nindagu kuok kabusta lehelt* Kuu; *Ta lapsed tegid sedasi `kookisi (tükke) `ühtelugu* Khk; *Vetsime enne lõunat `loogu, aga siis tegi vihm koogi vahele; Mette_p tæe kas sest asjast `miskid `kooki `välja tuleb (kas õnnestub)* Kaa; *Senest äi tule ead kooki (asi ei õnnestu)* Emm

2. loomadele pressitud jõusõõt, linaseemnekook [tõi] `kunturist lina`seeme `kooki Khk; *süädäväd `kuuka lehmile* Kod; *eläjide kuuk'* Hls

kook² *kook* g *koogu* eP(*kuo*-; g -*o*; g *koogi* Phl JMd); *kuõk* g *kuõgu* Khn; *kuuk* g *koogu* Hää Pal KJn Vil eL(g -*o* Võn Röp; g *kuogu* Lei), *kuagu* Kod

1. *konks*; *kõverik a.* (hrl eseme osana) haaramis-, riputus-, ühenduskonks *aka mu öbe öhje* `otsa, *kuku mu* `kultse *koogu* `otsa rhvl; *suured kõverad koogud olid* [tursaõngel]; *unna kook*; *obuste ratastel oli raudkook ige küljes. keis* `pandi *koogu* *taa*; *aisa kook* ~ *sugar*; [tuulamissarja] *ega kõrva sihes oli pael, pailad keisid koogu kailas* Khk; [kuued] *sai* `kookude `otsa (nagisse) `pandud, *kui ült* `võtsid; [suutsutusahjus] *on koogud* Kär; *ülal oo ropil* (ploki trossil) *kook* `otsas; *teine raand käib teise kõrendi koogu* `otsas Mus; [õngel] *Konks või kook* `otsas, *koogu ninal oli veel pisike kisu* `kül'ges; *Pane* [pootshaak] `kooku pidi *sõnna oksa* `kaela; [kaelkookude] *Kook* `tehti kadakast ja `siuti nõoriga *puu* `kül'ge; [aisa]putkul *on kook* `otsas *koa*; *Pisike kook oli varre* `otsas, *kui* [unna] *nõör jää ääre all* `kinni *jähi sai kooguga* `lahti tõmmatud; *Kook tuli vibu otsast ää, sellepärast* `ämber läks `põhja Pöi; *Sitmekooguks veteda vana tuhlikoogu rouast koogumaa* [ja] *panta pikk süllapikkune vars taha* Emm; *Kolõ kõvõratõ* `kuõkõga õngõd Khn; *enne olli näil* (kaelkookudel) *puu koogu* Nõo; *sarja koogu*?, *kellege tuulutõdõss* `villä Krl; *vanast ol'i koogu* (sarikad), *noil ol' kuyuk manh, kõverik otsan* Har; *võid* `koeti [kinnitati seinä külge] *kooguga* Plv **b.** *kõverik, kõver(d)us*; looge *εε kook* (kõver oks) *püus* – *tõmma sellega* Khk; *Vanadel õlle* `kannudel -- [olid] *veel* `mütmed *suured koogud noogud* (põletuskirjad); *Vanad* `kirkad olid *õhe otsaga, kut suur kook oli* Pöi; *mehed isi tegid puust* [adrad], *kõverad koogud* (adervarred) *olid ja vannas oli* `otsas Lih; *piip kui kuyuk* (kõver) Se

2. *konksu, põikpuu või kõverdusega rity, latt* (töövahendina) **a.** *konksuga veevõturitv nook ja koogu varre kogu paned* [siis] *on kaju kook* Jäm; *millel vibu pole selle kajul on kook*; *kaju kook on sihand puu roigas* Khk; *kao kuõk. vjõnnag kaol ond vjõbu* Khn; *kui käsitsi* `võetakse *vett, siis se on koa kook. kää kook* Nis; *Kook on pikk teevas puust nõgaga pulk õtsas, et pang ära ei libesta* Trm **b.** *kaevukook* – hv S, L K I eL *kao kook ja ark* Muh; *kau koogul oli nogi* Kse; *Kooguga* `aetigi *pang kajuse ja tõmmati vesi* `väl'la Tor; *kaeu koogud ja vinn on puust* Hää; *kaebu kook on junga* `otsas, *kaebu ämmer on koogu* `otsas Nis; *vanal aal olid kuoguga kaevud, nüüd on vändaga kaevud* Amb; *lingi ja kuagu vahel one kuagu kett. vanass õli köödik. kuagu õtsan on konks* Kod; *pañg sat'e koogu otsast maha* Trv; *koogu pik'kuss* `olli *nii, nigu kaevu sügävuss* Ran; *lingul on kuyuk otsan ja koogu otsan om konk* Nõo; *Kao tulp om jämme, ülevän otsan om ark, kohe kuyuk vahelõ kiñnitedäss* Urv; *kaol om kuyuk vett* `vällä `kisku? Se **c.** *katla-*, *pajakook Peab vaatama, mis siis täna kooguotsa saab panna* (sõögiks keeta) Kaa; *katel* `seisis `koldes *koogu* `otsas; *kaks kolm* `kooku `olli [keetmiseks] Muh; *enne kui* `koldes *keedeti, ol'li pada koogu ots* Tor; *kook käis jungabust läbi* Juu; *kuok oli pikk puu, aukusi täis, ots raudkonks* JJn; *oli sul veeke pada, lassid koogu madalalle* Pal; *koogul olid augud sees, kuhu pulk käis, ni_et võis ülemalle ja alamalle* `lasta Plt; *pada olli koogu otsan, kui rehe taren keedeti* Hls; *suvel ol'li pada pištquan koogu otsan* Nõo; *karja* `katla *ol'li müürü sisen, supi pada ol'li koogu otsan. sääil koogu otsan kääneti pada tulõ pääle; ta kaess kost kätte ennedä saa, kas om konh kuan koogu takahn vai* `ülhlen `laudu *pääl* Har **d.** *hirre-*, *uidukook* (talvisel kalapüügil) *Nooda kooguga* `kistasse *augu ala* [hudi] Mus; *kooguga saab* [nooda veo]nõör *jää alt ligi tõmmatud* Rid; *anguga ajad irt edasi ja kooguga võtad* `auku, *kui kõrvale läheb* Trm; `irsnikul *on kõver kuyuk* Kod; *kui irs* `ol'li *kõrvale lännu, otsiti kooguga* Ran **c.** *vahend*

külvikriipsu vedamiseks, hitsmekook *külinerinnad`vääitse kooguga enne ette kui küli akkab Muh; Röhu vehe pēele ka, see kook on na kerge kõva sauemaa jäuks Käi; kooguga vädasid`sitmed ette Kse; Kül`vi rinna vahed`veeti suure raud kooguga - - See kook oli oma kuus set`se`jalga pikk; Ma olen ilma kooguta koa`külvand Kei f. (ahju)roop - Rõu Rāp Se Lei kyyuk om õks tyy miä ravvanõ um Rõu; kooguga kistass hüt`si ahost ja`leibä, leevä`pätse; Kooguga? segätäss tuld aňoh, pliidi all ka?; vanast`panti ratta põvva tüküle nui`perrä ja`olgi kyyuk; siss [pärast sünnitust vallasema] viide lavva taadõ - - siss`võõte kyyuk ja linik, siss võõdete kooguga käänete linik`päähhä Se g. põikpulgaga ritv mõrdade tühjendamiseks, mõrrakook kooguga`võetakse mõrra ünd üles Põi*

3. hrl konksja või haralise otsaga tööriist *Poisid tirisid koogudega [pulmalisi pruudikirstu juurde], et`andi saada Jām; Löö koogunina palgi taa ning tõmma ta ede Kaa; siis olid siukst pisikst koogud (sirbid), siis küirakile maas`kookudega sai kõik ned odrad üles katkutud moast Põi; Koogud (õnged) euf Rei a. kartulikonks - S KuuK tuhliis jääb koogu`otsa`kinni Põi;`tuhlid kiibitse`kookudega maast üles; kooguga nopiti moa sehest`välja`teisi [madarajuurikaid] Muh; ma äi saa`kardolid`keskoda koogud kees Rei; kooguge on hää vetta [kartuleid] Phl b. sõnnikukabli - Muh Phl kooguga tõmmatasse sõnnikud`koormast maha Muh c. heegelnõel Eigeldemise koogul oo nook otses Khk; eegeldatse pitsid koogu ja niidiga või`vilse lõhngaga Muh; eegeldamase kook Mar d. soasulane - Khk Käi Lih HJn teine istub niide taga, võtab labadist lõhngad, paneb niist läbi koogu`pēele. teine võtab kooguga suast läbi ede`vastu Khk; kooguga`veetaks lõhngad [soapiide vahelt] läbi Käi e. vahend kõie keerdude tegemiseks - Varem valmistatud eide ots kinnitatakse koogu (oksaharuga lehtpuu jupi) haru külge ja eiet läbi vasaku peo lastes ja kooku paremaga keerutades lüüakse eidele keerd peale. Kui eie on saanud vajaliku keeru, põimitakse ta koogule Vig;`Kookudega keerutati kõie keesid ja siis`lasti kokku kõies Han f. pl kaelkoogud nüid põle`kookega suurt viiä kedägi, kajo toas Vig; kui ei taht kää otsas`taässida,`arvas et`kookudega`kergem, eks siis toond`kookudega Lai*

4. nahkook; ka selle raudtera - spor S L, Kei Trm Kod naha`parkimise`juures`kistesse`nahku kooguga, siis nad lähvad õhemaks ning`pehmemaks Khk; koogul o raud`kurkus; mine too külast`nahkade kook Muh; suur kõber sirbi`moodi kook oli Vig; nahk rippus laes. võeti kook,`pandi nõör jala`alla. tõmmati alatsi, teese`kääga`kookus`kinni, teese`kääga oiab`nahka, koogutab Tõs;`Kooka oo kaks tükki, akatuses`tehtase nüridama kooguga - - Aga ku juba nahk`pehmemase lähäb, siis koogutase teravaga, see kakub`piika`lahti; Koogud`tehtase aralisest kase puust Tor; jalaga sõtk likut`si piäle, kuaguga kuap Kod; Kooguga nii tõmmaás, sõss lät`s nahk`pehmess Urv

5. (juurkonksuga) sarikas - Hi V koogud, kinne pēel katus`tehta Emm; tua koogud; koogud on üleval, latid`panti`peale Rei; koogõlda?`hyyñõid ei olõ? ma nännü?; ega koogu man omma? koogu toe?, mia`ülhen koogu ja rañts hirre man omma?; koogu ol`li kuusõ puust, noid`säärtsid ot`siti ja`raoti kõkõ [kõvera] juurõga`vällä; koogu konds (üle hoone seina ulatuv sarikaots) Har; vanast kutsuti koogu?, no üldäss paari? Vas;`ruyd`ja pandasõ`kyyuka piäle Se; koogu ots pandass mõrlatalõ`sisse Lut

6. (karjatamisel) pahurale loomale kaela seotud kaheharuline kaigas obuse kook pannasse obuse`kaela, kui ta üle aja tikub Khk; Obustel olid koogud`puuga`kaelas, siis äi

soand öle aja karata Pöi; lehmali enamiste kook `kaelas; mõnes `kohtes oli ikke `pandud koogud `kaela sigadele. ja lammastele `pandi ka koogud `kaela, kis läbi aja `tüksid Tõs

7. fig riugas, vigur see on `suuri `kookusid täis, katsub, kuidas ta saab teistele tükkisid teha Khk; [vigurimees] otsani `kooka täis Muh; see räägib `nõnna`moodi läbi `kookude (mõistu) Rid; `vargõil omma ilman kõik` viguri ja koogu `sel`ge Har; umma? tal koogu? sisih Plv

8. fig a. pulmategelane ning kerstumees oli, ning siis kerstumehe kook oli -- sellel oli sedine suur pikk kook -- kedast ta käde sai, ta `tõmbas nüid selle kerstu, pruudi kerstu `juure; Kerstumehe kook oli ikka poiss Jäm b. (küürus inimesest) ma ole küll vana inimese kook juba Phl c. Koera `perse `kooku tegema (vastatakse, kui ei taheta öelda, kuhu minnakse) Hää; teene (inimene) on argiga lükata ja kooguga tõmmata -- ei soa kusagille Juu; tolle suure `murrega jäi ta `aigess, ja sedä `kyyuku ta vedä `täambätseni Võn

Vrd konks¹, kouk¹

9. "mõrra vesiaia ja tiibade vahele jääv ala mõrra suupanna ees" -- Pöi

kookadi deskr obene läit's iki `kyykadi `kyykadi üle jala Krk

kook|alune pealmine seinapalk, müürlatt kuokalused, mõnes kohas `üita venitised; venitus ehk kuokaluse puud KuuK; kyykalosõ hiirs, mis `kyyuka all, koh koogu pääl Se Vrd koogu-, kouk|alune

koo|kael mina seda `leiba küll ei süü, ?kookael oli leba sees. kahe kolmete-st `aastane laps sõkub `leiba Pil

kookama `kyykama, koogada Nõo Rõu; `kyykam(e), koogate, -de M(-ama Trv)

1. nelja jooksuma obene `kyykap ehen Trv; oben akašs mul üle jala `kyykam Hls; ega sij obene ilusti josta ei `oskagi, sij nakkab kohe `kyykame Hel

2. koogutama; kõigutama ku ta kõneleb, järest ennast `kyykab; `muutku `kyyka, kumarte [madalast lävest sisenedes] Hls; Oben `kyykap pääd, poisike ei saa `range `kaala panna; aa vägevet liha `sissi, siss koogašs suust `eitmist (oksendas); mitu üüd lännu koogaten (suguühtest) Krk

3. lonkama oben tule koogaten, `lompas edimest `jalga Krk; Üt's kitsõkõnõ lät's ka_koogatõn mõtsa poolõ Rõu

4. nahka pehmitama -- Hel

kookene dem < kubu¹ tie veked `kuokesed JMd; `kyykõni `õl'gi Krl; hao `kyykõsõ tuuasõ mõtsast tuld tetä? Har; [vilja] Pehelüse_`pañti kokko, sai `kuukõnõ Rõu Vrd kubukene

kooker `kook|er g -ri Mus; g `kookri Khn, -e Hää puidust püsttoru, mille kaudu rooliema ülaosa läbib laeva ahtrit Vesi lõrsõb `kookri `aukus (rooliavas) Khn; `kookre august tuleb rooliema läbi Hää

kookima `kookima S Kse, `kyyk'me Krk, (ma) koogi; `kuokima, (ma) kuogin Kad; ipf (me) `kooksimõ Khn

1. kooguga töötama a. kartuleid võtma -- S koogib `tuhlid `kiskuda Khk; Neid (kartuleid) soab `seaste mardini `kookida Pöi; Seda maad peaks veel `kookima, ähk saab mõne `kardli Rei b. sõnnikut koormast maha tõmbama täna omingu `olli vähe sitta `kooki Muh; sõnnigud `kookima Rei c. nahka pehmitama `nahka koogiga koogitase nahk `puhtaks Khk; Nahk `pandi paelaga lage ja koogiti ää; `Kookimine tegi naha `pehmeks ja `valgeks Pöi

d. otra õsuma enne koogiti odrad puhas sirbiga Khk; sirbiga sai koogitud [otra], juurdega üles Kär

2. koukima, urgitsema; välja tooma koogib `sauve maa alt võtta; mis sa koogid säält kaju `põhjast `pootsakiga Khk; `Lambrine `kookis kepiga tuha sihest küpset `tuhtlid Kaa; Ma `kookisi kerstust riiete vaheld salli `välja Rei; Kivä `kooksimõ, kust saemõ Khn

3. hankima, muretsesema koogib (varastab) ka kaks pidi, kust ta käde saab VII; Kust `sõuke [kirves] `välja koogitud on Pöi; Kuskohast ma selle raha `välja koogi Rei; `koiner ehk `ihnur, kuogib igalt puolt omale Kad; Ja `kuskilt talust ollive na esigi kaits kana kudagi `kuukin Krk

4. vaevaliselt midagi tegema üks koogib `niita sääil Khk; Tuleb kõveras kookides vastu tuult ning sadu Kaa

kook|kael (kangakudujast) Kuduja piab üht`inge `kaela koogutama ja kattisi `lõngu siduma -- `Öötse [teda] veel kookkael kua Har **-nina, -nõna** kongnina kuukninä one kuagun Kod; mõni koer om kuukninage, lühikse nukige; kuukninage siga; `sakslase om kik`k kuuknõnadege Krk; kuuk nõna. ta om koogu `mүүду Ran **Vrd** koogunõna, kouknina **-raud** nahakook kookraud, sij kellege `nahku koogutets Hls **Vrd** kooguraud

kooks kooks Tõs Tor deskr kond `kurkus. `öetse, kui obune kurgust koristab, kooks ja kooks Tõs; sea `põrssas kooksub kooks, kooks Tor

kook|sirp lühike tõmbi otsaga sirp – Khk Jaa odra riivitsemine -- [oli] pisike kooksirp Jaa

kooksti `kooksti Pöi Hää deskr Odri õsuti [sirbiga] kooksti, kooksti Pöi; Toonekurg -- ühe jala pääl seisab, tujb ko-ooksti, ko-oo-ooksti ühe äälega, ühe tooniga Hää

kooksuma `kooksuma, (ta) kooksub Tor; `kuoksuma Lüg; (nad) `kuoksva? Lut krooksuma; kõõksuma konn `kuoksub Lüg; sea `põrssas kooksub kooks, kooks Tor; kunna? jo `kuoksva? Lut

kooksus kookus see obone oo na laeha, kael `kooksus `otses Vig

kooku `kooku Khk Kär Pöi Rei Mar Lih Han Jür Sim Trm, `kuo- IisR Sim, `kuu- Nõo Har Rõu

1. kõverasse, konksu; küüru `tõmbas sõrmed `kooku Khk; Ma jähi vanas eas nii `kooku ja kõveraks Rei; kui otr küpse oo, siis võtab pead `kooku Mar; rukki [pea] pal`lu `kooku ei lähä; arapi kaer lähäb küll `kooku Trm; ku_ma kõnni kah, siis nii `kangede kisup `kuuku Nõo; vanast `kañdi naa (sarikad) koogu nimme tuu peräst, et näil tuu kõvvõr ots ol`l üless `kuuku Har **Vrd** kouku

2. viltu, teravnurkselt see (vikat) vädas ise `kooku Kär; Pane [vikat varre otsa] ikka natuke `kooku siis on `kergem `niita Pöi

kooku → koiku

kookus `kookus S L(-os LNg, `kuu- Hää) Juu Koe Trm, `kuo- IisR JMd Sim

1. kõveras, konksus; küürus Mis sina_s säel `kuokus `õhtani `küöberdasid IisR; Ta keib nõnda ettepidi `kookus; pane obuse varus `kõrgemale, muidu pæe nii `kookus läbi `jalgade Khk; Taal sõrmed alati kookus oma poole (tahab varastada) Pha; [õökullil] Pisike `kookus nokk Pöi; sirbid olid kõik `ühte `moodi `kookus kõberad Vig; `kookus adrad olid obuse taga ja sellega said vaod `sisse `aetud Lih; odrad oo `kookus, oo jo `valmis Tõs; `lehmel on

`kookus sarved, ärjal on `arkis sarved Juu; rukki piad on `kuokus Sim **Vrd** koogun, kooksus, koukus

2. viltu, teravnurkselt `kookus vikatiga [ei] jõva edasi; pani vikati `kookus `otsa Kär; oo se vikat õiel (õieli) või `kookus Muh **Vrd** koukus

kool¹ kool g koola Emm Mär Vig Tor spor K(kuo-, kua-), IPõ(kuo-, kua-); kүүл g koola MMg Ksi, kuala Kod; `kuol(a) (-ua-) g -a R ila `luoma suu `juokseb `kuola, siis piab `suola `andamaie Lüg; Seletab `nindat kual `pritsib suu `nurkidest Jõh; kole mies, suu alalde `kuolas Vai; ajab `koola suust `väl'la Mär; südä vesine, suu juoseb `kuola Ris; suu jooseb `koola nagu rumalal koeral Juu; koeral lõuad koolas VJg; lapsel suu juakseb `kүүлa, `ambad tulevad vist Kod; aab suust `koola `väl'la Plt || lõgane vedelik kašk juba akab `kүүлa ajama (mahlajooks lõpeb) Kod; kõrv aeas `koola `väl'la Plt

kool² kool (-l) g kooli Hi L K(kuo-, kua-) IPõ(kuo-); kүүл (-l) g kooli Häa spor VIPõ, eL, kuali Kod MMg, kuoli Pal; koel g kooli Sa Muh Rid Mar Var; kuel g kuõli Khn; `kuol(i) (-oa-) g -i R

1. kool, õppeasutus, -töö eks ma `kuolis kävijä old, üheksä `kümme `aestane Kuu; iga `jõulu`laupa `õhta `pieti `kuolil `juthust Lüg; põllu töö pole `miski `kooli taris Kaa; ega enne `koolisi olnd Mär; see oo `metmed koolid läbi kõind Kse; äga ma seda `aasta nummert ei määleta aga enne kooli `käimest oli; mere `ääres oli `kuskis rootsi keele kuol Ris; `kümne `aastaselt juba `nõuti suure `kooli HMD; mina ei tunne ega tea neid kuol'a HJn; seda ma änam ei määleta mitu `tuñdi kuol' `keštis Koe; teie lapsed on nüid kõik kuolist läbi VMr; sji oli vana koolituba, kus minu õed vennad `kүүлi käesid Pal; talurahvass tahive `kүүлi asute, `mõisniku es taha luba `anda Hel; `maarjapäevän `lasti kүүл `valla; [üks] `olli alamban koolin, [teine] `olli paremb `opja, `olli suuremban koolin; temä naene olna pimedide kooli pääl [õpetajaks] Nõo; kolm `talve käesi kolme nädäli `kүүлi, kolm nädälit kuust Ote; mu `majan ol'l ka `kүүл'. kait's `talvõ `kävveve_siin latsõ_koolin San; inne kümmand `aastat es `lääki latsõ_`kүүлi Urv; koolitäüs `lat'si `läät'si käen (leetrites) Har; häädäline pää um, ei saa? koolih kävvä Plv || viisid esimese [lapse] `linna `kooli (tegid aborti) Juu; emä om laste kүүл', emä valitsess neid Krk **Vrd** koul, skool

2. leer Suure kooli lapsed koa juba paegal Muh; suur kүүл' olli kolm nädält. suuren koolin käüsive suure inimese kirigu man. `katsme `ütsme `tõisku `aastese; koolin käünü (leeritatud, täiskasvanud) tüdruk; vanast es jää üttegi suuren koolin käümäde Krk; pääkoolilise? koolivelle? koolisõsarõ?, `tuuga `käüe ütten koolin Har

3. palvetund kääsid veliste `kүүлi; egä `õptaja nõnna `kүүлi pidä kui `usklikud - - [need] pidäväd ilosass `kүүлi; nel'jäbä `õstate kүүл `meister pidi `kүүлi. nel'jäbä `õsta õli suur kүүл Kod; enne õlivad vana `rahva (vennaste koguduse) `kүүлi `käijad Pal

kool³ kүүл g koolu eL(g kuolu Lut) (massiline) suremine; ka fig, surm nüid om vasigu koolu (tapmise) aig keväde poolen talvest Krk; puu om `väega ärman, inimeste kүүл tuleb Ran; ku sa koolu pääle `mõtled, siss ei ole sul mitte midägina Nõo; ku järv koolõss, siss tulõ kala kүүл; sõa `aigu umma? `taiva värä? vallalõ a? koolu `aigu umma? `põrgu värä? vallalõ, kүүл um jumala karistuss Vas; või, kuul ar võtt, ku tulõ õi? `süümä (hirmutatakse lapsi); ooda, ooda `kүүлu, tulõ õi kүүл; mullõ aänd jo kүүл kepi kätte (vana inimene ootas surma) Se; kүүл jo sais `valgide `rõividega, vikat' käeh; kuna tulõ kүүл koodiga manu Lut

kool⁴ *kool* Plt, *kuul* Se, g *koolu*; n *kuulu* Rär; g *koolu* Urv jõe osa **a**. (osalt kinnikasvanud) vana jõesäng või -silmus; hauakoht *kuulu mädä mülgätüss ümbre jõki. lohkö kuulede seeh sääl oma² kogre²* Rär; *kooluh leotõdass linno; kooluh vesi sais, sääl joosõ õi inäp; koolu² omma jiih, havva², koh koolu² omma säält saa kallo; koolu kotuss* Se **Vrd** *koold b*. jöekäär – Plt

kool⁵ (millegagi) määratud, koos *rõiva umma muagõ kool* Krl **Vrd** *koon*⁴

-kool Ls kana-, lõu(e)-, rinna-, sulu|kool

koala|lõug pej ilalõug – Lüg Jõh Trm Plt *Oh, sa pisike kuolalõug* (lapsel tulevad hambad) Lüg **-mokk** pej ilamokk *tämäl siis kuol tilkus suust. siis üeldi ja sõimeti teda kuolamokkast* Lüg

koolane *koolane* Trm, *kuo-* Iis, *kua-* Kod; *kuola|ne* g *-se* Kuu Lüg Jõh(-ua-) ilane *suu nurgad kuolased* Lüg; *koera suu on koolane* Iis; *mina teda ei taha – va koolane laps* Trm

koala|suu pej ilase suuga inimene – Lüg Jõh Tor VJg *Kie sedä kuolasuud tahi* Lüg; *purjus inime oo koolasuu* Tor

koold *koold* Plt, *kuuld* Nõo, g *koolu*; n, g *kuuldu* Puh (osalt kinnikasvanud) vana jõesilmus *panin kooldu unnad sisse* Plt; *vanatoit olli kuuldun ja uut õkva uppumat* Puh; *tolle vana jõe koolu seen ol'li kah vähju; Sääse aid om mõrraga kalu püidä, tuu sääse aid tetäss koolusuu pääle* Nõo || *jõgi on peksnud muda serva, muda koolud* Plt **Vrd** *koole*¹, *koond*

kooldu *kooldu* Kaa Muh kõverasse, looka *Vanainimene oo aastate all kooldu jäänd* Kaa; *look jäeb kooldu* [painutamisel] Muh **Vrd** *koldu*

koolduma¹ *koolduma* Sa Muh spor L, Juu Trm Plt, *kuu-* Hää KJn; *kuolduma* spor R(-ie) Lüg; *-m[m]a* Vai), Kei JMd Iis (kumeraks) *painduma*; millelegi vastavat kuju võtma; kohanema *puud kuolduvad kovera* VNg; *kui inimine ei õle arjund sene ammeti pääle egä õppind, siis ei tiä kedägi, piäb kuoldumaie* Lüg; *o miu kondid on juo kuolduned tüö järele* Vai; *ree jalased pannasse pärsi külge koolduma* Khk; *Noppisi sii tuhliid, kooldusi nõnda ää, soa änam püsti koa* Pöi; *saabas kooldub nii kava paku peal kut ta valmis tehasse* Muh; *paneb looga koolduma, kui ta ää oo õigund* Mär; *kondid justku kooldud ää* Kir; *juused koolduvad ää* Tõs; *pindad -- lasti kaks kolm pääva kuolduda* Kei; *saapad alles kanged, ei õle veel kooldunuvad* Trm **Vrd** *kolduma*², *kooluma*²

koolduma² *koolduma* Jäm Khk Muh pleekima *Ma pane need linad koolduma* Jäm; *suur kooldund sinine; lapsed pääva läbi tuule ning pääva kää, riided koolduvad* ee üll Khk; *ää pang päeva ette koolduma mitte, siis ta (riie) läheb sandiks, kooldub laiguliseks* Muh **Vrd** *kolduma*¹

koolduma³ *koolduma* Jäm Mus VII, *kuo-* Ris

1. *surema, koolma – Jäm Mus van Ris lehm on ära kooldund* Jäm; *nõnda väsind, akab ikka ää koolduma* Mus

2. *Tuli einalt, oli nii ära kooldund* (väsinud) Jäm; [riie, puutükk] *kooldub ära, ära mädaneb* VII

kooldus *kooldus* Kaa, *kuu-* Hää kõveras, lookas *Õunpuu nõnda õuni täis, et oksad üsna kooldus* Kaa; *käib üsna kuuldus* Hää

koole¹ *koole* g *koolme* Plt, *kuulme*, *kuulde* KJn Ran; *kuole* g *kuolme* Lüg; n, g *koolme* Vän, *kuulde*, *kuu-* Nõo; in *kooldes* Plt; *kuule* g *kuulde* Ran

1. (osalt kinnikasvanud) vana jõesäng või -silmus *vana jõe`koolmete pialt sai`eina teha; ünditõllid on mudases jõe`kooldes* Plt; *kuulden om ää ain; mõnen`kuulden om sugu mül`get kah – mõni loisk sehen; obene`olli`kuulmede vajunu* Ran; *kos`kuulde om, sääl om`enne jõgi`joosnu* Nõo **Vrd** kool⁴, koold, koolma², koolmekoht

2. madal koht jões, koole – Vän Plt

koole² koole g`koolme looge, kõverdus – Lai

-koole Ls kanakoole

koole|laud laud, kus koolutatakse saapasäärt kumeraks *‘Saapa sæered vei sihvid kooludata koolelova pæel`moodi* Emm **Vrd** koolumeselaud

koolera (variante) *kol(D)ee-ra, kol(D)ie-ra, kulee-ra; kolera* Kuu Vai; *koler g -a* Vai; g *koleri* VNg *koolera inimene jäi koleri* VNg; *‘kolie-ra tõbi - - võttab vere siest`lahti* Lüg; *oli kulee-rasse æ surnd* Khk; *Sõdade`järke käisid ikka katkud ja kolee-rad* Pöi; *ära söö`toorid`marju nii pal`lu, saad kollee-ra* Mär; *koliera`aegus on üks kihituse`aegus* Ris; *sel`aastal old kolee-rad ja`rougete`aigus; üks [võõras] mies läks möda raudtied - - [vanaema ütles] nüüd läks kollee-ra panija* Jür **Vrd** koller²

kooletama kooletama M(-eme) Nõo Ote San, -õtama Ote V(-mma; -õtõm[m]õ Krl); *‘kooletama* Kuu, -mma Vai

1. surijat põetama; surija juures olema või valvama *Sel`olgu pikk kott jahu, kes elava`kooletab* Kuu; *miä`kuoleidin oma poja* Vai; *emä koolet kõik kuus`poiga ärä, esi`kuuli kõge perän* Nõo; *nyu koolõtava joba mitu`päivä tõist* Ote; *koolõttime jo, jäi veel elämä, sai`tervess* Räp; *Lähemäitse[?] umadsõ ja uma_latsõ`laskva`põlvildõ, siss`naatass koolõtamma. Loetass`kuul`jallõ viil armašs jumalat jah* Se **Vrd** koolutama³

2. surra laskma, tapma *ärä kooletap looma, ei anna`süvvä* Trv; *vanast kooletive ärä eläjit üit`tõistel; sij om`siante`aiglane, tasane[inimene], konna kooleteb ärä jala all* Krk; *sarla olliva kõge alvemba, nyu kooletiva ärä; ma_i taha sääl olla, igävuss kooletab ärä mu* Nõo; *tyu hušsi`jõht`koolõt`nyu_kusi`kuklasõ ar[?] Vas; tulõ kuolu`Katre vikat`säl`äh, ni sinnu kuolõtass är[?] Lut || mõrsa koolõtamisõ ilo (jõulu ajal mängitav laulumäng) Se*

koolev part < koolma¹ *‘Langesin tua lagast maha eläväks`kuolevaks* (poolsurnuks) Kuu; *kõik umma[?] kuulva[?] (surelikud) Plv; kuiss ma`üüse [armu]lavvalõ`võtma l`aa, kas poig nii`kuulva (suremas) siss om* Vas

kooli⁻¹ suri- *‘surnu`pañti kooliõlile (põrandale õlgedele) KJn; kooli suka(d)* Ran; *kes oolik`olli tol`olli kooliame valmiss* Nõo; *ku`kirstu pandass, siss pandass kutsuts kooli kaal` (surilina) San; Ku lat`s sünnüss ja kooli`kinda_käen (labakäed valged) omma[?], sõss tä_i elä`kuigi vanass* Urv; *seo sa mullõ [see] kooli rät`iss, ku ma ar`koolõ* Ran; *Vanõbel naisil õks om viil üt`s [valge] lavvakerigo rüüd`hoiet, kerigorüvvist ja koolirüvvist* Se **Vrd** koolu-

kooli⁻² kooliga seotud, kooli juurde kuuluv *‘Metlin, et inimisel pidäs igä`rohkemb`kuoli`tarkust olema* Kuu; *Sai seda pikka`kuolitied ka jala`pañtsida* IisR; *siä oled pisukaine`kuoli jüts* Vai; *kooli elu (koolimaja) Jäm; Paergus on kooli vahe (koolivaheaeg); Vanasti pole kooli`suntust olnd, kes`tahtis läks`kooli* Pöi; *Liiva koolitiidrik olli ta siia juhatan* Muh; *kooli kohos (koolimajas õpilaste üle peetud kohus) Mar; meie olime seal`kamres kooli`tuñdi pidasime* Kir; *istutasin kooli`aeda pal`lu puid ja`põesaid* Kos; *ma olen kuoliõpetust koa suand* JMd; *ärä, pidi`anna kooli koha või kooli*

plat'si Pee; kvalijuhataja akas minuda aagutama et minä kõnele Kodavere kiilt Kod; sij om kooli-iaat läbi joba jo Krk; ta tei oma koolitüüd Puh mul jäi nulgaħ `saismalla² ja koolitrahv `kandmalla² Vas

kooli|aasta õppeaasta `enne `anti kooli `aasta lõppus tunnistus Ris; viimätsel kooli`aastal joba - - [õpetaja] selet meeie kloobust Nõo **-aeg** kooliskäimise aeg Nüid on ju see kooliaeg nii pitk Põi; aga siis ma akkasin kedrama ka juba `enne kuoli `aega KuuK; miu kooliaig `olli lühike Nõo **-haridus** koolis omandatav haridus emä saand `kuoliaridust ei. egä isal ei õld ka `kuoliaridust ei midägi Lüg; naene õli `natke kvaliariduss kua suanud Kod; `veikse kvaliaridusega Plt; ega miu pojapoja rumala ei ole, n_om joba kvaliaridust saanuva Nõo; nyy² latsõ² om tuta, kis kvaliaridust omma² saanu² Krl

kooli|härra 1. (linnakooli) meesõpetaja kie õli `kõrgema `kuoli pidäjä, sie õli `kuoli `erra. küla `kuoli pääl õli kuol`meister Lüg; taheti seda kooli`poiissi - - maha `lasta aga_s kooliärrad on seist tema iest Pee; nüid tuli Suarele neli kvaliärräda Kod; ol' `Pijtreburin koolihärr Har; kooliherr (kõnetlemisel) Se

2. kooliülem; inspektor `kuoli`erra oli `kuoli ülemb, sie käis `kuoli `katsumas VNg; `Ingliste kooliärra oli nii pool `lo'li, aga käis `koolis `lapsi `katsumas Juu

koolijas koolijas rhvl koer – Hls

koolikas koolikas Lai; koolik Trm Trv van kaalikas

kooli|klass klassiruum koeast tuli [uks] `sisse seia kooli`klassi. siit kooliklassist läks `küöki uks Amb **-laps** õpilane – R eP tämä viel tüöl ei käi, `alles `kuoli laps Lüg; Ise alles pisike koolilaps, kuula mis juttusi sa räägid Põi; koolilapsed `rüistasid jalg`raudadega (sõitsid uiskudega) Kse; tunamullu käisid koolilapsed kardulid `võtmas Ris; kvalilapsed täkivad pingid ää VJg; kvalilapsess ei õle kedägi suada tüütegijäd Kod **Vrd** koolilats

kooli|lats 1. koolilaps – eL koolilatsel olli sõrsek`k sel`län Krk; mia olli egäpäevine koolilats Nõo; vanast `pesti kooli`lat'si Krl; [ta] ol' iks suur`poiss, ku ma ol'li kooli`lat'si Vas

2. leerilaps paastu`maari päevä aig `võeti ka kooli`latsi lavvale Krk; koolilatsõ oma² tulõva pühäbä kerikoh Röp

kooliline koolili|ne Khk Var Plt/-le|ne/ Hls Har Rõu, kua- Kod, koolilõ|ni Krl, g -se

1. koolilaps koolilised tulad, suur kidin keib εε Khk; ma ooda koolilõist kodu Krl; suurõmba_latsõ_lät'si_`kuyli är², mis koolilise ol'li² Rõu

2. leerilaps meid ol' kuuskümmend koolilist Har

3. palvetunnis käija Al'liku nuka kvalilised tulid meilt läbi Kod

kooli|луу kooljaluu kooli luu ei valutõv ei midägi Krl; kooliluu² omma hobõsa jala küllen ku jala² `paistõdu omma Har **Vrd** kuuliluu

koolima `koolima, (ma) kooli(n) S spor L K(-uo-, -ua-) I; `kuylima Häa Pal KJn, `kuy'l`ma Kod Trv Ply, -e Hls Krk San, `kuy'l`ma Puh Nõo, (ma) kooli, (ma) kvalin Kod, kuo-Pal; `kuolima, (ma) `kuolin Kuu VNg Lüg; part kuõlit Khn (impersonaal võib osalt kokku langeda verbiga koolitama)

1. õppida või koolis käia laskma; võimaldama kellekski õppida kie edesi `kuolivad [oma lapsi] nie (lapsed) `lähväd `Rakvere Lüg; see (poeg) `koolis ennast arstiks Ans; tüdar `koolis oma seal arstisse Mih; mis assa `piaie sa kuolid JMd; poiiss `ütles: kvalin ennäss

Kod; tema oleks ka ennast `koolind suurema `koolidelle küll, aga silmad ei luband Pil; kus ta selle `kүүл`misege lää Krk; latse tahva vällä `kүүлi San

2. õpetust andma a. (koolis) õpetama kool`mester sai oma palga, ega ta pole muidu `koolind mette Khk; vana kүүл`meistri lapselapsed on alles kis minu õdesid `vendi `kүүлis Pal; eloaiq kүүл`, rišt `latsi ja mat`t `surnit Trv b. fig küll ma sind koolin (ähvardus) Plt; ädä koolib mehe targas Hls

3. kooliharidust saama, haritud olema `kuolitu inimised `onvad `targad VNg; Selle aja `kohta oli isa koolit mees, `oskas lugeda ja kirjuta Pöi; vana `koolimata inimene Emm; oli Talinas `koolimas Var; ärrasmies on enam `koolind Kos

Vrd koolitama

kooli|maja 1. koolihoone [kiriku]õppetaja tuleb `kuolimajade `katsuma `lapsi Lüg; vanast olid need koolimajad madalad Kär; koolimajas õpitse Tõs; koolimajas oli `lapsi `kortles Juu; sel`simaja on nüid vanas koolimajas Tür; `väiksen `valgen lätsit koolimaja manu, pimedän tullit Nõo; koolimaja otsan `ol`le maga,usstarõ Võn

2. palvemaja – Kod Pal Har koolimajan pideti `kүүлi. ilosad jumalasõna laalud õlid näil Kod

-kooline Ls alakooline

kooli|opetaja kooliõpetaja `kuoli opetaja tegi tāmälle tähenduse VNg; kas olet kooliopetaja nõurd provvakest nānnu Puh; ku`timä kooliopõtaja ol, siss latsõ` opõ` Vas **-papa** (vana) meesõpetaja `Koalipappa käis `este Madival meid `katsumas IisR; kas lähäd koa jo koolipapale, koolipapada `voatama (lähed kooli) Trm; sinno tulõ är` koolipapa mano viiä` Plv **-pink** Kuus `talve juo `kuoli`pinku nühitud (koolis käidud) IisR; kooli `pinkis ma pole mette üks tuhd `istnud (pole koolis käinud) VII **-poiss** `kuoli`poisid `läksivad `ulgana `kuoli VNg; Sa oled koolipoiss, sa suitseta äi tohi Pöi; koolipoesil raanits `selgäs Tõs; kuoli poist luobivad lumega ühtteist JõeK; kui `õhta tuli, siis oli koolipoistel iga `õhta ahi kütta Ann; `ol`li neid `noora kooli`poissa maha `lastud SJn; ku tuli ärä kistutedi, siss koolipoesi `sängest kõneliva vana,aja jutte Nõo **-preili** vallaline naisõpetaja Tahi `koali`preilist `targem `olla IisR; meil on kaks kuolipreilid siin JMd; läks koolipreeligä külä puale Kod; mi`kooli`preili ol`l opanu lat`silõ tul`jagu viie pääle laulu Har **Vrd** koolipreilna **-preilna** koolipreili küll kooli preln meelitab [laiska õpilast]: ma luba `sulle senne ja senne Rei; saadavad oma koolipreilnasid siia Kse **-puud** pl kooli- või leeriõpetuse tasuks viidud küttepuud Minev`aastased koolipuud alles tegemata Pöi; koolipuu omma `raadu Har **-päev** koolis käidud päev vanass kirjuteti `õhta koolipääväd ärä, kes õli koolin sel pääväl. õli `niiske ruamat; ei `õpnud lugemiss ega kirjutamiss mitte üks sõna siäl mugu käis kuali `päävi ärä `isman siäl Kod

kooli|pääline (väliskohakäändes koos kaassõnaga) kooripealne koolipääliline om meil `lõune puul; koolipäälitsel om tulbad all. kaits `penki, kolmass rida saab saesta iin; erilät om ülevän kooli pääl Ran; laulu kүүл om `laulman kooli pääl Puh

kooli|raamat kooliõpik; lugemik nüid oo lastel pal`lo neid kooliraamatusi Mar; kuoli raamatud olid kõik tema `tehtud VMr; sij `olli kooli raamat, kost `lasti lugeda Nõo **-raha** õppemaks aga kui lapsed suuremas `koolis keiväd, siis oo need koolirahad Mar; kooli raha alle `masmede Krk || fig nüid se on sul kooliraha, et sa `vintis olid ja lasid ää varastada JJn; `vaate nüid sa olet kooliraha är `massen, täät edespidi oida Krk; Kooli`rahha piät

`masma (kahju kandmata ei saa meistriks) Ráp **-riided** *nee lähvad kooli (leeri) `riidid`teenima* Muh

kooli|rõiva pl suririided – Nõo Rõn San Se *sis ei koole konagi ärä, kui kooli`rõiva valmiss om Nõo; Ko `kuulja ar ol' l mõst, siss `pañtevva_kooli`rõiva_`säl`gä. Kooli`rõivest `pañtevva_kõkõ parõba_`rõiva_mis ol'liva_`perrä jäänü?* Se **Vrd** koolmarõiva

koolisk kooli|šk g -ski Hls Krk langetõbi kooliski tõbi sedä olevet ka mõni `eitumisest saanu Hls; *koolišk kää `pääle, sij inimen om kooliskin* Krk

koolisklema koolisklema T, -lõ- Rõn Krl (hrl teonimena) langetõvehoogude all kannatama *Vellel olli koolisklemise ädä. Tyy (vend) kooliskli, nakass `rüükmä* Puh; *mõni ku midägi `väega `eitub, siss nakap koolisklema, tulep koolisklemise ädä pääle; poig `olli ka koolisklenu, kummali `kraavi sadanu* Nõo; *koolisklõmisõ ädä kääiv pääle* Krl **Vrd** kooluskõlõma, koolõskõlõma

koolisõsar kooliõde; leeriõde *pääkoolilise? koolivelle? koolisõsarõ?* Har; *ku näi mõnd kavvõlitsembät koolisõsard, kõik' tull'i_ mano et, tere_kooli sõsar' Vas* **Vrd** koolisõts -**sõts** koolisõsar – Krk Nõo *tereteve `pirle ike üit's tõist: tere, koolisõt's* Krk **-sõtsik** dem < koolisõts *tere ka kooli sõtsik* Krk

koolitaja kooliõpetaja – Lüg spor L Ha, Rõu Se *koolitajal oli üks suur tuba ja teene väike Vig; `prantsuse preeli oli poja koolitaja* Kir; *tä `tahtis mõnes ametis `soaja, kas `köstris või koolitajas* Tõs; *`enne oli kool`meister, siis oli koolitaja, nüid on juba õpetaja* Juu; *koolitaja `mängis armoo-niumi pial* Kos; *timä ol' l koolitaja kotohn (koduõpetaja)* Rõu; *oppaija ~ koolitaija* Se

koolitama koolitama hv S(-d- Rei), L(kuõ- Khn) K(kuo-) I(kuo-, kua-) eL(-eme Hls Krk San; -mma V; -õm[m]õ Krl); *`kuolitam(m)a* spor R; tgn *koolita(ja)* Aud, -*taija* Se (impersonaal võib osalt kokku langeda verbiga *koolima*)

1. õppida või koolis käia laskma; võimaldama kellekski õppida *sie `kuolitamine `tarvitab raha* Lüg; *see koolitab oma poja nii targaks* Jäm; *vilets koht oli, üks ainus pois sai koolitud* Han; *oli `poega koolitan teiste rahaga* Tõs; *ta lubas oma `poega õpetajaks koolitada* HMD; *koolitab tütart* Trm; *laste koolitamesega kõege `raskem `ol'ligi* Kõp; *mis ta sellest saa et koolits. koolit' tüdärt moonakse naisess* Krk; *vanast koolitava ainult `mõisnigu oma `latsi* Puh; *Raha käen, mis viga koolitada?* Urv

2. õpetust andma **a.** (koolis) õpetama *`tarvis `mennä `lassa `ennäst `kuolita* Vai; *kooliõpetaja oli iä mees, rumalid `lapsi koolitas; vanal ajal koolitati naa et `oskas lugeda ja kirjutada* Vig; *kis sii koolitas selle ees kõisime iga kahe nädala takka [teadmisi kontrollimas]* Aud; *kuolitasin ta oma kää järele `väl'la* VMr **b.** fig *sain `kuolitada* (tüssata), *`tõine pettäs* Lüg; *Küll ilm koolitab* Põi; *kül_ma siut vijil koolitan* (ähvardus karistada) Saa; *küll ilm õpetab ja kroono piits koolitab; minul oli `tahvel, kes kolmed lapsed ää koolitas* (ei läinud katki) Juu; *ädä kooliteb mehe targas* Hls; *veli `väega koolit'* (noomis) Se

3. kooliharidust saama; haritud olema *tama on üväst `kuolidettu* Vai; *kui tä seks koolitod oo, siis tä saab ammeti `peale* Mar; *koolitet inimene* Tõs; *vana, rumal koolitamata inime* Hag; *igast talust oli vanem pueg koolitud* JIn; *one põhjatu `kuol'tet ja tark* Kod; *temä iki `kõrgest koolitet* Trv; *temä `olli `kõikin `tarkun kooliden koolitedu* Ran; *sääne koolitõt poiss võtt no sinnu* Krl; *koolitõdu `jääse enämbüsi kõik' vanass `tüt'riguss* Har; *täl ol' l kõgõsugutsiid `võt'jiid, koolitõduisi ja koolitamalla?* Vas

Vrd koolima

4. leeritama *ma_koolidi esi* (panin leeri) *kõik' uma kol^P vai neli last; siss käve Karula opõtaja siin, kooliti `lat'si* (andis leeriõpetust) Har

5. puukoolis taimi kasvatama (enne lõplikule kasvukohale istutamist) *vaist ma käüsi mõtsan `taimi koolitemen* Krk

kooli|tare koolimaja *peräss ehiteti kvalitare `mõisa* Kod; *miu `aeti joba koolitare manu* Hel; *kooli tare `ol'li lämmi, toda küteti* Ran; *vanast `käüti `tal'sipühi puul'päävä koolitarõ* man Urv; *opõtaja jutuss um `kerkoh ja kooli tarõh* Vas

kooli|tuba 1. koolimaja *Ei old `kuigi `kauge `koalitua `juure* IisR; *`Einmañnis oli kuolituba, mis jäi vanade ruumiks* JJn; *sial kuolitua `juures oli üks saun* Ann; *kualituba õli kahe pualega, `kuuli* (palvetundi) *pideti külmäl puul, sojal puul õlid lapsed* Kod

2. klassiruum *suur kivi ahi oli `kuolituas* VNg; *üks suur kooli tuba oli* LNg; *poisid elasid* (ööbisid) *koolitoas* Mih; *üksaenuke kuoli tuba oli jah, aga mitu akent oli* Koe; *Õli kõik see ehitusetöö* (ehitamine) *tehtud, siis tehti koolituba puhtast* Trm; *laäs om nüüd, vanast olli koolituba* Krk; *pik'k laud olli üle koolitua* Hel

3. palveruum (koolimajas) *õptaja käis vanass koolituba juuren kirjutaman keriku* Kod

koolitus s < koolitama *kvalitus* läks *`ästi `kal'list* VNg; *tämä ei õle kvalituse juuren `vaeva nähnud* (pole ise õpperaha maksnud) Kod; *ta sai üte nahatävve, no sio talle üits ää koolituss* (õpetus) San

kooli|vana koolivanem *Krahv käis ja `kuolivana, üks mies küläst, `kuoli `katsumas; `Kuolivana käis ka sis, ku `lapsi pidi `peksetämmä, ise kõhe `peksäs* Lüg **-vanem** talupoegade esindaja, kes tegeles kooliasjadega *külades õlivad `kuolivanemad* Lüg; *tuli kuoli vanem tõi käsu, et `kuoli* Koe; *vahel õli üle `mitme kuali üks koolivanem* Kod; *kuul'meister ja koolivanemb `sõitsive valla talu kikk läbi* Hel; *koolivanemb sõit vedru `vankrega sinna* [kooli katsuma] Ran; *kes es mõista[?], tuu* (õpilane) *`panti piingi pääle[?], siss `pešti `vitsugõ, koolivanemb eßs lei* Krl; *kooli vanõmbõid o'll mitu. üt's o'll valla kooli vanõmb, tõnõ o'll `kikhuna kooli vanõmb* Har **Vrd** koolivana **-veli** koolivend; leerivend *nijid_o kuali vennad ~ kvalivel'jed* Kod; *koolisõtsi ja koolivelle ike kuuli lääve* Krk; *pääkoolilise[?] koolivelle[?] koolisõsarõ[?]* Har **-vend** meessoost koolikaaslane *kui `kuoli `vennad `arvast ka kogo `saavad* VNg; *Nee pidid koolivennad olema* Põi; *kooli vennadega `käitas õhes `kuulis* Hää; *se mo koolivend ja kooliõde* Juu **-õde** naissoost koolikaaslane *See oli eide kooliõde, `seltsis olid `koolis käind* Põi; *kellega näd `koolis kõivad, need `olle kooliõed* Tõs **-õpetaja** *mina `ühtki `alba sõna oma `kuoliõppetaja kääst ei saand* Lüg; *tuli viimaks `siia Pihase kooliõpetajaks* Pha; *vanasti oli oln nii`moodi, et kooliõpetaja oli jätt `lapsi söömata* Noa; *vanem tütar on nüüd kooliõpetajast* VMr; *kas siss neid kooliõpetajid olli -- `võeti üits ja `panti kooliõpetajass* Pst; *kolm `luuma om, kes keelege `tjijnve omale `leibä: kukk, koer ja kooliõpetei* Hel; *kõik `köstrese ja kooliõpõtajase käesivä `küllä* Nõo; *vanast üt'el'di kuul'meister, siss kooliõpetajat es olõ[?]* Vas **Vrd** kooliõpetaja **-õpõtajanõ** a < kooliõpetaja *kooliõpõtajanõ veli* Har

koolja¹ *koolja* VNg/-ua-/ hv Khk, SaId Muh Phl Mar Juu; *`kuulja* (-uu-; -l'-) Hel T V(*kuul'da* Lei); p *kualjad* VJg; *koalja-* IisR; *kuul'ja-* Saa Kod, *kuulja-* Hls (mõned käändevormid võivad kokku langeda sõnaga *kooljas*)

1. surnu, kooljas; hv surija `kualja akkab kodu `käima VNg; möni kardab `kooljad Khk; koon kiheleb, `kooljud kuulda veel Muh; seel oo `koolja majas sedakord Phl; nägin `üese `kualjad metsa all `valges `riides `seisma VJg; neli vangerd `kuul'jidega `tüüdi kabelide Ran; ku kägu tulep kodu `kukma, siss saap `kuul'jit Nõo; ku `kuul'jat eidütät, siss `luuskless `terve üü Ote; ku pini `undass, sõss üldäss et, `kuul'jat saa Kan; ol' nii kahvatunu `õkva ku `kuul'ja Har; ku `kuul'ja kotost `vällä `viidi, siss `sautõdi tüüd tarrõ; siss tüütär ahd `kuul'ja `rõiva?, mia säläh [surnu pesijale] Vas; `kuul'jat mõstass, pandass `rõivehe -- vanast valvõte `kuul'jat; `kuuljalõ tuvass pappi pääle [papp jumalaarmu andma), kui väega kehv om; `kuul'ja `käega vajodi `kuul'ja luud [ravimisel] Se; mi olõmõ kuul'da (surelikud) inemidse? Lei; `kuul'ja um kat's `vüüri rasõhõp eiss ku elläv; pallõldass hingepääväl üle `kuul'jidi Lut || kos jälle [vana-aasta öösel] lehm müügip, siss säääl saab jälle lehmä `kuul'jit vai TMr

2. fig (ütlusi, kui sajab vihma ja samal ajal paistab päike) Kooljad pesevad Kaa; `päike paestab, `vihma saab, saksa `kooljad `vihitlevad Muh | (ihnsast inimesest) ennemb saad `kuul'ja `persest `peeru, kui temä käest `asja Ran; sinu käest ooda nigu `kuul'ja `persest `piiru jälle Nõo; Ooda? ku kuul'ja persest pusso Röp

-koolja Ls kanakoolja

koolja- 1. (uskumuslikult) surnuga seotud või kaasnev, surnu- matuste `aega `tehti tanju pudru, seda `üiti `kooljapudruks; `kooljaviga ariti `kooljanärtsu (surnu pesemislapil) suitsuga ning `kooljaseebi (surnu pesemisseebi) killuga; `kooljapesa (nahahaigus) Khk; `kuul'ja aud Ote; [kooljaluud] Põletati ja vaotedi kuuljarahage San; `kuul'ja raam -- matusõ `kambrõn (kabelis) sais alasi kat's `raami; `Kuuljahätä (surnult saadud viga või haigust) ei_paranda_muu ku_mõsõt tüü seebiga, minga `kuul'jat `mõsti; om siidi `paproid, miist tetäss `kuul'jaristilõ `puntõ ja `krüünõ Har; `kuul'ja ääl' (lauluviis, mida laulab üksikisik surnu juures kodus või hual); `kuul'ja `kellä lüvväss, `matmisõ `aigu lüvväss vähämät `kellä ja ütte; Mingõ kerkoaida ja vaotagõ kuuljaristiga [kooljaluud]; `kuul'ja sõna (tõrjesõnad kodukäijale) Se; `kuul'ja ~ `kuul'daaid (surnuaed) Lei

2. suri- `kuul'ja särk Rõu; `Kuuljatsuvva?; `Kuuljahamõh (surisärk); `Kuul'ja olõ? (õled, mille peal pestakse surnut) Se Vrd kooli-

kooljaljalg `kooljaljalg surnu – Mar **-kapataja** mis sa `kuul'jakapataja siin viil ot'sit (nõrga kehaehitusega inimesest) Röp **-kindad** vastsündinu valged labakäed Kui raskejalgne naine surmaga tegemist teeb, siis on lapsel koolja kindad käe Krj; `Koolja `kindad kää -- sureb noorelt ää või soab pailu `teisi matta Põi Vrd kooljakäed **-kirst** surnukirst `koolja kerstul on kelp Jäm; [ta] teeb `koolja `kerstusid Khk; vanast tetti `kuul'jakirstu ka esi, nüid osetass liinast Nõo; `kuul'jakirst om muud'u val'miss, `värmmäldä ennedä Har; `kuul'ja `kirstike kaivõte pedäjä `puuhtõ Se **-käed** Kooljakääd = kooljakindad – Kaa

kooljaluu 1. muhutaoline moodustis, mügar Obuse jalal oli `koaljaluu IisR; Kellel `koolja luu kää peal oli, siis `kästi `koolja `kääga `muljuda, siis pidi ää kaduma Põi; `kooljaluud, neid arstiti `jälle `surnu pesemisseebiga Tõs; `kuul'jaluu `vastu `rohtu ei ole; `kuul'jaluu tuleva, kui lüia või põrutada saava [käed] Saa; kui obune saab aiget kasvavad `kuoljaluud Kad; `kuul'jaluu one kõva, käsn one pehme Kod; `kuul'ja luu kasvab `sisse, seda ei `kaote `kennig Hls; pidi `ütlemä, kes paarinide lätsivä, et kos te lääde katekeste, `võtke minu `kuul'jaluu kolmandass (arstimisesõnad) Ran; hobõsõl om `kuul'jaluu jalan Har; Käü

kühmän ja_köörän, nigu[?] olõss `kuuljaluu kõtun Rõu; `kuulja luu om kõva ku muna, palotõdass vällä[?] Räp; `kuulja luu saa `huuldõ, `põskõ, huulõ pääl ku uba Lut Vrd kooliluu

2. surnuluu lähvad surnuajale, võtavad sealt `kooljaluid Vän; [kooljaluud] `vaotõdass `kuulja `luuga, siss paranõv ärä[?] Har

-kooljam Ls kanakooljam

koolja|püdse|leht `kuuljapüdseleht naat – Räp

koolja|pütsik surmaputk (Conium maculatum) – Har VId `kuuljapüt'sik om paksõmba koorõga ku periss püt'sik Har; `kuulja püdse[?] süle `korgu ol'li[?] kõvastõ Rõu; `kuuljapüdse[?] oma[?] pik'ke `varsega[?], `häelmo om `valgõ Räp **-rohi** `kooljarohi ”kadastikus kasvav madal taim, villpead meenutavate tuttidega” – Khk

kooljas¹ `koolj|as g -a Jäm Khk Muh Rei Mar Kul Kse Tõs Plt, `kuolj|as (-l'-) JMd Koe Kad Sim Iis, `kualj|as JõeK, `kualj|as VJg, g -a; `kuolj|as g -amme Kuu; kooljas g `koolja Khk Kär; kool(j)as g `koolja Jäm; kooljas hv KJn (mõned käändevormid võivad kokku langeda sõnaga koolja) surnu kut inime sõnna kuseb koest kooljas läbi läind teed `koutu, siis tal sugevad saja `jalksed Jäm; kooljast kardettesse ikka, kooljas ep tule killegite kallale änam Khk; koon kiheleb, kas mõni `kooljas kuulda Muh; mõne inimese `kohta `ööldi, just kui `kooljas, `iasti lahja, `aige lõppend inime Kul; sa kuind nagu va `kooljas Kse; ühe lahja inimese `kohta `üelda ka: `jüstku suur `kualjas JõeK; oh sa taevas misuke `kuoljas Sim || (viletsast, kuid uhkest inimesest) koonap inimene, sõsuse kohe `öelda ka veel `kooljas inimene Rei Vrd koolja, koolnu

-kooljas Ls kanakooljas

koolja|viga teat lastehaigus – Jäm Khk Mus Var `kooljaviga ariti `kooljanärtsu suitsuga ning `kooljaseebi killuga; `kooljaviga, kas ta_s sõõ mette, `toodi ka `jälle `kooljade päält vett [arstimiseks] Khk

koolma¹ `kuulma, koole- eL(-me M; koolõ- V; kuolõ- Lei Lut Kra); `kuolma, (ta) kooleb hv Sim; `kuulema, (ma) koole Hää; `kualema, kuale- JõeK VJg; `kuolema (-ua-) spor R; koolda eL(-a[?] V; kuolda[?] Lei Lut Kra; koolta[?] Se); `kuol|da Sim, -la Vai; part kuolenud hv Kod

1. surema a. (inimene, loom) nämad on `ammo `aiga jo `kuolled Vai; koer ära `kuulenu Hää; oleks võind veel elada, aga `kuoles `väl'la Sim; miul `küündlepäevä aal `kuule ärä lammass Trv; `tõpra kooleve, inimese sureve Hls; mul sõsar `kuuli `nõstmide; niipal'lu muret olna mehel naese `kuulmisest, nigu siss ku_ta küünässpää otsa ärä lüüb Ran; esä sugulase om kõik kooluva Puh; kui sisalik karja `lõunessvahel kedägi purena, siss tujy inimene `kuulna ärä; nõna ots süüdäb, ei tiä kas mõni ärä koolep vai sünnib `ilma; ää kana `olli, `munni niikavva ku ärä `kuuli; kidsise kõik aig, ei elä ei koole Nõo; vana inemise iks koolõssõ, nuil om aig koolda_kah San; Ei olõ_taal vil `kuulmisega_tekugi[?], taa muidugi veretäss nõast Urv; mis sääil murõitõ[?], koolõss sõss koolõss Krl; ma muud ei_taha_ku kodo `kuulma; kuus pääso pujakõist pesähn, kõik' `nälgä `kuulu[?]; ku tujy olnu ar_koolu[?], ma inäp umma raha kätte ei olõss saanu[?]; tujy lats um jo `kuulmisel (suremas) Rõu; koolõ õi_ta no vijil; kellä katõ `aigu sa_`koolõdõ[?]; ku_kala_koolõssõ järveh, siss om egä `väega_pehme[?]; koolda_kängä[?] (surikingad); ku magari`aita olnu us, sõss olõss `vaesõ inemisõ `nälgä är_`kuulnu[?]; kes `võl'ssi vannuss, tujy jäävät kooldõh suu lak'ka Vas; innep `kul'ti

(vanapoisina) *koolõ* kui vanalõ naaselõ läät; tii äi kas tä tapõtohe (mõrvatuna) `kuuli; ar om üts [keha] puul' koolnu (halvatud); Ödagotsõl üül olõvat õi sukuge hüä koolta? Se; kuuš' aastagut ku jema `kuuldsõ Lei; et sa är^o koolnu mu pää päält (sajatus) Lut || nukrutsema, muretsema mia lää tõiste inimeste `seltsi, mis mia siin kodun konute ja koole Trv **b.** fig `kuulus on `rikka tobi, ei `kehvä `kuolemine Kuu; paremb ikke `suoja `surra kui `külmä `kuoleda Lüg; üü kooleb kõtt ei koole (tühjast kõhust) Hls; ku emä kooless, siss kooless (lakkab olemast) kodu koguni ärä. ku esä kooless, kooless puul' kodu; kõnnip nõnda il'läksi et täi koolep `jalge all ärä Krk; kes `naaru `pel'gäp, tuu `piiru kooleb; emä koolep, esä sõgeneb; `kiinkjä om ärä koolu, ilma `añja `otsa saanu Nõo; Ku_lat's koolõss, saat tõõsõ, ku_naanõ koolõss, võtat `vahtõ Rõu; Lätt nigu tigo ei elä^o ega koolõ (aeglasest inimesest) Plv **Vrd** koolduma³, kooluma¹ **Vt** koolnu

2. fig õhu või vee puudusel elutuks või elujõuta jääma **a.** ummuksesse jääma `talvõ ku järvel iä pääl, siss üteldäss et järv koolep Nõo; meil kooless `väike järv üle'aasta Ote; Lina `sijmne külveti mai lõpupuult, iks perän suurembat vihmasattu, siss es koole seeme mullakooriku `alla Rõn; ma_tiiä äs et järve `kuulmise `aigu iä ni kõhn om; ku järv koolõss -- koolõsõ_suurõ? `ahnigu^o nigu `kinda^o Vas **b.** närtsima, kuivama kartuli ladva^o umma^o är^o `kuulu^o Rõu; lasõ no nääl' `päivi rõõguh olla_hainal, koolõss var's är^o Räp

3. fig kangeks jääma, ära surema (jäsemed) miul käsi `kuul'e ärä; jalg ärä koolu Krk; käe kooleva ärä, om tuema ja `aava nigu `pinde `väl'lä Ran; käe om nii ärä kooluva, enämb `lüpsä ei saa Nõo; hommugult sõrmõ_`kuuli ärä koodi hanna `ümbre; käe_koolõsõ? üüid `maatõn vällä? Har; sikkõ^o nisa^o umma^o, nii kiso^o ku sõrmõ koolõssõ är^o Rõu; jala är^o koolnu^o, aase pira ja pinna Plv; jalg kuul' är^o Se

4. ?õiguma ku rii jalass `painu päält ärä `võetass ja ku ta ärä kooless, siss pandass viip pääle Ote

koolma² `kuul'ma vana jõesäng jõõ `kuul'ma, kost inne um jõgi olnu^o Plv **Vrd** koole¹

koolma|rõiva pl suriridid ma_või hommõn `päivi koolda^o, mul_omma jo_`kuulma rõivagi `val'mi^o Har **Vrd** kooli-, koolmis|rõiva

kool|meister meeskooliõpetaja vanast kuol`meistrid pidiväd ikke igä pühä `jutlust Lüg; [vanasti olid] külamihed kool`mõistrid kes pisut õppesid; koolmester ning `kõster, nee olid ka isandad Khk; küll kool`meister õppab, [laps] ei saa `tähti käde Rei; `kutsus kool`meistre last `ristima Mär; kool`meister ikke nagu meesterahvas, nüid `preilid puhas Tõs; [Kuudal] neid kool`meistreid siis õpetadi HMD; kuul`meister ehk mõni targem inimene tegi pulman palvet enne laalatusle minekid Kod; kuul`meistrid pidasivad vana`rahva `kuuli (palvetundi) Pal; suvel kuul`meister käüs egän külän kõrra `latsi `loetemen Krk; raamat oppep küll, aga ilm on suuremb kuul`meister Ran; esä `olli siss kuul`meistret mõnitanu ja `nyumnu Nõo; kes õpõtajal mõist lukõ^o vai laalda^o, tuu `paanti kuul`meistrest Räp **Vrd** koulmeister

koolme|koht vana jõesäng; madal vesine koht sügise kui `korjab pal'lu vett, on `kuolme kohas kua suur vesi Sim; `koolme kuhas on ia ein Plt **Vrd** koole¹

koolmis|rõiva pl = koolmarõiva `Kүүлjalõ `paanti `kuulmis`rõiva_`säl'gä Har

***koolnik** koolilaps õgalõ `koolnigalõ ütsvõra; No mis säält koolist saa. `Kool'nika -- hobõsõvarga_saava^o Se

koolnu *koolnu*² g *koolnu* Rõu; *'kuolnu*² Lei; el *'kuulnust* Lut; tr *'kүүлnoss* Räp; gpl *'kuulnuidõ* Har Lut(-di), *'kүүлnudõ* Plv; *koolu* g *koolu* eL(n -u)² V; g *'kүүлu* Har Rõu Vas); ad *'kүүлul* Krl Plv; tr *'kүүлuss* Nõo San, *'kuulust* Se; gpl *'kүүлuidõ* Har; ppl *'kүүлuid* Rõu, *'kүүлuisi* Se; pl *'kuolled* Vai; ess *koolen* Puh (osalt verbi *koolma* partitsiip)

1. surnu; *kooljas midä nei 'koolleiga nüüd* [teha] Vai; *vajote koolul silmä 'kinni* Hls; *enne saad sa koolu 'peresest 'piiru kui serätse käest 'asja* Ran; *tütär 'tүүdi koolen kodu* Puh; *kutsup koolust pääst* (surnuna) *vijl 'kohtu ette; ega koolukot't* (surnu magamisase) *tühjäss ei jää, koaleb üits laits ärä, tulep tõene jälle* Nõo; *rahvass läävä koolut 'kaema ja laolava tälle* Kam; *koolule kaivetass aud, kui tahetas matta* Ote; *mis ti koolut kuulutat ja vanna maanut mäletät* (öeld, kui mõni abiellub lesega) Har; *ütel' et lat's um koolu_ 'sündünü*²; *'lasti kirst koolnuga puust 'mүүdä minnä*²; *lõigati puu 'pääle rišt ja 'võeti 'viina* Rõu; *'kүүлnudõ mälehtüss pühä* Plv; *'kүүлu' ar_sai_matõtuss, jal' ol'l sõda säläh* Vas; *'kүүлuisi olõ õi üttega*² [sünnitamisel] Se; *ku 'kuolnu*² *õigati, ma sõss ik'i* Lei; *hingepävä 'kuulnuidõ iist pallõldass* Lut

2. surnud *sij makkab koolut magamist* (on sügavas unes) Hls; *ilp lүүib närdsu kooluss* (näruselt riides) Ran; *tүү koolu rot't olli joba ärä 'tursenu; üits puulkoolu 'valge obene 'olli; pik'ne 'olli kooluss löönu* [naise] Nõo; *'litsõ niu_progisi* [parmu] *'kүүлuss* San; *'amba alasi indsile ku 'kүүлul rebäsel* Krl; *mõni võisõ hennest 'kүүлuss naarda*²; *ma 'mõt'li, et üle 'kүүлuidõ 'lat'si kah hulga 'lat'si imilõ auraha andass* Har; *Mõtsast 'võisõ_moonamehe_tuua*² *'hindäle 'suuri 'kuuluid* (metsakuivi) *puid; koolu_ku koolu*²; *sõrmõ_sinidse*², *küüdse_sinidse*² Rõu; *Timä tegi 'hindä 'kүүлnoss* Räp; *paänd 'kuulust* (teeskles surnud) Se

kool|tõrv *kivisõetõrv kooltõru misega katusid määritaste* Jäm; *kool tõru tehasse kivi sütest* Khk

koolu¹ *koolu* Hää Krk väga kõhn olend *Kooludega ei 'tehta änam midagi ära, 'jõudu põle tal; Koolu on päris surma 'kutser* Hää; *parep om söönu 'sүүtä, ku koolu kosute* Krk

koolu² → *koolnu*

koolu- 1. *surma-*; *suri- egä toda koolu 'päivä 'kiägi ei tiia* Ran; [surijal] *kooluhigi jo tulõ 'vällä; kooluhõng om jo inne 'kүүлmist; koolu 'kinda*² (vastsündinu valged käelabad); *sul om taa lat's nigu koolupiirak, õgass sii koolupiirak jää äi, ar koolõss* (häid lapsi võtab surm meelsamini kui halbu); *Tõstetakse ta (surija) voodist välja ja pannakse koolupingi peale pühakuju juurde, pea pühase poole* Se; *koolu 'rõiva*² (suririided) Lut **Vrd** *kooli*⁻¹

2. surnu- *sij om juba järege koolu 'koplen joh* (surnud) Krk; *nүү om üd'se avva – sügävä nigu koolu avva* Ote; *'valgõ säne, koolu 'karva* (kahvatu) Se

3. *nied on nied koolukaerad mis nied alumised on* VJg; *Ku_lina om tүүd koolu_luud* (leotamisel kõvaks jäänud triipe) *täüs, sõss tä_i lää_ 'puhtass* Urv

koolukene¹ *dem < koolu*² *nigu koolukõnõ tõõnõ jäänü*² (väga kurnatud, otsa jäänud) Se

koolukene² *dem < kool*⁴ *võrgu lasõt ette koh [jõe] koolukõsõ nuka suu 'pääle veerekese 'pääle* Se

koolult *koolult* Krl, -d Nõo; *'kүүлult* Vas surnult, surnuna *kõik iks kooluld om 'pantu 'auda*; [naine] *'olli puulkooluld maha jäänü* Nõo; *koolult suu ol'l 'valla* Krl

kooluma¹ *'kooluma* Põi Mar(-o-); (ta) *koolup* Trv *koolma Vana 'koolus ää, nüid pole lapsel 'seltsis änam kedagi* Põi; *miol koolup sigu ärä* Trv

kooluma² `kooluma Muh LNg Mar/-o-/ koolduma *kui leib ahust ää `võeti -- siis, `pandi nad* (rahvariide seelikud) *see, `valge `riide `sisse kenasti kokku ja siis `pandi `ahju, et nad seal siis `kurdu `koolusid* Muh; *puu `koolob kõberasse* Mar

koolumese|laud laud, kus koolutatakse saapasäart kumeraks `koolumese *loud on ega peres* Emm **Vrd** *koolelaud*

kooluski *kooluski* Jäm Khk, `k- Ans aiapost, -teivas *Lähme toome `koorma `kooluskid, saab aja ää paranda* Ans

***kooluskõlõma** *kooluskõlõmisõ hädä* (langetõbi) Se **Vrd** *koolisklema*

-**kooluss** Ls *venekooluss*

-**koolussede** Ls *venekoolussede*

-**koolusseh** Ls *kõtt-, venekoolusseh*

-**koolussen** Ls *venekoolussen*

koolussih, -e *o'l koolúsih* (meelemärkuseta); *koolõskõlõmisõ tõbi, tä lei koolúsihe, nii om et midägi `arvo ei saa?* Se

koolussil *iilä?* *ma o'li koolussil* (suremas) Krl

-**koolussin** Ls *venekoolussin*

koolustohv *va koolustohv – ullu `näoga inimene, inetu inimene* VII

koolutama¹ *koolutama* Sa Muh Emm/-d-/ L(-o-) spor K(-o-; *kuo-, kua-*), Trm Rõu, *kuo-* Iis, `kuo- Kuu Hlj Vai

1. (kumeraks) *painutama; teat kuju andma `Tündri vits `tahtud `kuolutamist `saada Kuu; suur `saapakoolutamise loud oli; koolut varrega `saapad Jäm; vahest sai ka sedasi kooludut [saapa] pæd linnast `toodud Ans; Kadakast `tehti keppisi kahe sugusi, meni koolutas noogu `otsa Kaa; Aisad olid puhas koolutud päradega Põi; `juussed oo koolutet kui `tuhli korv; kondid alles koolutamata (kanged) Muh; Loogapuu kooludaks paine pæel kõveraks Emm; vart on kõberasse koolutud puu Mär; riijl oo koolutud sugarad Mih; koolutud asi `õigub, läheb `sirgeks PJg; [pargitavat] `nahka koolutse -- tõmmatse edes-tagasi üle painapi, kuni kortsud `väl'la keik lähavad. koolutadi pooltoorest `nahka Saa; sõidu `vankrel on suarebust kuolutatud põiad Hag; soab `pasled `val'mis, paelad taha, ta on `pehme alles, siis koolutan jala järele Juu; `nahka kuolutakse, kui saabast tehakse JMd; neid `saapid piab `enne koolutama, siis võid `käia Trm; Vanast kõik' riij jalasõ ja_looga? koolutõdi Rõu*

2. fig mingis suunas mõjutama või muutma *külap ta `kuolutab `selle (lapse) oma käe järele* Hlj; *Küll sind ka veel ää saab koolutud Kaa; mõni inimene annab ennast kooluta, teine mette* VII

koolutama² *koolutamma* Har, `kuo- Vai

1. kangeks jäänud liikmeid sirutama `käito `oues `kuolutammas, `liikmi sirutammas Vai; *ma_lasõ `raaskõsõss aoss `sängü `sälgä koolutamma, mul jäi sälg `istun `haigõss* Har

2. liigkeerdu nõõri või paela laugemaks laskma *ku_`kapla lasõti kokku ja saa `väega kal'g, siss piat koolutamma* Har

koolutama³ *koolutama* Nõo Rõu surijat valvama *Aiget kooljat kävväss koolutaman* Nõo; [teda] *Koolutõdass jo_mitu näd'älit, a õks eläss* Rõu **Vrd** *kooletama*

koolõskõlõma *koolõskõl(l)õma* Urv VId(-mma), -sklõ- Võn Urv Räp (hrl teonimena) *langetõvehoogude all kannatama Tul'le koolõsklõmise ädä pääle siss ta loosõl' põrmandu*

pääl, krigist ambit ja ai vattu suust väl'lä Vön; timäle käve koolõskõlõmise häädä Plv; nakass koolõskõlõma, `pesless Se **Vrd** koolisklema

koom koom g koomi Trm Lai kast, puur Mõnes kõhas õlid kanad koomiga sāngi all Trm; koom tõstetasse kõige `siaga tükkis `vankri ehk ree `piale Lai

koomal `koomal Jām Khk Muh spor L, Juu Trm Kod Plt, `kyy- Hää KJn, `kuo- Ris Hag JMd Koe, `kua- VJg; `kuomall Kuu Lüg; `kuyumbal Puh Plv, -õl Krl

1. peaaegu suletud, kinni; valmis, korras nüid_o tööd `koomal Muh; mis ta (uks) nii laial teeb, eks ta või `koomal `olla Juu; tüüd jälle `kuyumal kui suur jagu `tehtud on KJn; asi um joba `kuyumbal Plv || fig oia oma suud `kuomall (ole vait) älä `ühte `puhku `otra egä `patra Lüg; oea parem enese suu `kuomal, äe na laiaсте või suureste reagi Hag **Vrd** koombah

2. koomale mine, pane sj uks `kuyumal Hää; väline tüö saab `kuomal Ris

koomale `koomale spor S L, Juu Kod Lai Plt, `kuo- Lüg Vai Sim; `kua- Jõh; `koomalle Juu spor I, `kuo- spor R Jä, Iis, `kua- VJg, `kyy- KJn; `kuomalle Vai; `kuyumbale TLä, -(l)õ V(-õllõ Krl), -õlõ San; `kuyubalõ Se kokkupoole; peaaegu valmis või korras Saab omitegi sen `heinä `kuomalle Kuu; aja `luomad `kuomalle ehk kokko Lüg; panemo uks `kuomalle Vai; `rüista sõnnik `koomale Khk; sai töödega ometi kord `koomale Mär; `võtkе `koomale, saavad teesedki `istuda Tõs; `tõmmasin selle suka augu jälle `koomalle `kiñni Juu; `tõmmas õlmad `kuomalle ja läks JMd; `esti piab [heinakuhja] laiemaks `laskma, pärast `kuomale `võtma Sim; `kolmenukka purjed tii `veiksess, `kijrad alt `koomale Kod; `võetasse `ühte `puhku `koomalle [suka põida] Lai; terä unnik `aetass `kuyumbale Puh; kippa `kuyumballõ, kitsaás om `istu?; `võrko tõmmatass `kuyubalõ Se **Vrd** koomal, koombadõ, koomale || fig pia `õige suu `kuomale (ole vait) Lüg; Kobista no_sa_ka umma suu `mulku veidü_ `koomballõ mi_sa_tan `putrat Rõu

koomama `kuyumama, koomata “siia-sinna liikudes midagi kokku otsima” tüün käis ja kotun tallit ja, `päivä jälle `süvvä koomaás nonde lastele Nõo

koomamal, -e `koomamal Khk Muh Kse; `koomamale Khk Muh Emm Rei Kse Tor rohkem koomal(e) lase uks `olla `koomamal Khk; ma vedasi selle ukse `koomamale Muh; töö akkab `koomamale `saama Rei; `Pandi siis uks vähe `koomamal Kse; `tõmma eenad `koomamale Tor **Vrd** koombappa

koombadõ koomale `tõmba uús viil `kuyumbadõ; `Riipkõga `hainu veidükese `kuyumbadõ; vai jakkuss mullõ siia_kah `ruumi, pit`sitäge `kuyumbadõ Har **Vrd** koombahe

koombah `kuyumbah Rāp Se koomal mis sā alate jõbisõt, piä? umma suud `kuyumbah Rāp; tüü om mul jo `kuyumbah Se **Vrd** kokombah

koombahe `kuyumbahe Har VId; `kuyubahe Se = koombadõ `tõmba uús `kuyumbahe Har; `hainu riibuti `kuyumbahe Rõu; Midä `rohköp lämmin d vili `tahtsõ, tuu `kuyumbahe otpaja `lašte Rāp; pessä `kuyubahe õks `kuhja Se

koombappa koomamale `riibja? `lätvä? rihhuga ni nakasõ? `haina vaalustama `kuumbappa Lut

koome koome Kam; koomõ? g `koomõ San spor V(g `kuyumõ; koomõh Se; koomõ, kuum g `kuomõ Lei) kõõm, (naha)kett `valge koome pään Kam; kaabitsõ koomõt Krl; koomõ? näo pääl; kel um vahanõ koomõ? kõrva sisehn, tuul (lehmäl) um väkev piim Rõu; eläjil um koomõ? säälh Plv; Ku `nahka kubõmõ `kotselt `käega `kaete ja säält koomõ? vallaline ol',

sõss ol' paraßs [parkimisvedelikust] `vällä `võtta[?] Räp; *tulõ koomõt suu päält; kõik' nahk`kõõmõl* (kõõmas) Se; *pää koomitadass`kõõmiga; naa[?] kuorõ`omma kala`kuomõ[?]* (soomused) Lei **Vrd** kohmõ, kõõme

koomerdama *koomerdama* Saa Juu VMr Sim Ksi TLä Ote kohmerdama, otsima, nuhkima *koomerdab kapi kallal* Juu; *nagu va üeku'l koomerdab, tuleb viel`õhta il'ja, süda üe aeg* VMr; *mes sa koomerdat kõik asja läbi* Puh; *mia maka, joba Miinä koomerdap, põrmandut pühip ja otsip`kirpe* Nõo; *mis sina koomõrdat egäl puul* Ote || ahnitsema kõik ta kokku *koomõrdab, aga täis ei saa`kostegi* Nõo

koometama *koometama* Kam Ote, -eme Hel; *koomõtama* Ote V(-mma), -õmõ San Krl kõõmama; *ketendama nahk koometass kõvaste* Ote; *sammasspuul`om sääne`valgõ, nigu koomõtass inne* Kan; *tüt'rikul`naksi tuulõ käehn`nagu koomõtamma* Har; *mu pää nii koomõt`Räp; käe[?] koomõtasõ[?]; koomõtass suu* Se **Vrd** kohmõtamma, koomitama, kõõmetama

koomik *koomi|k* g -ku (katusealune) panipaik `Vana`rõõva ja asja mudku pilluti ülepeä *koomikude`sisse* Hel

koomi|raud "tinutamisvasar" *koomi raud`aetase palavaks, siis tinutase koomi raavaga* Khk

koomitama *koomitama, kuo-* = koometama *pää koomitadass`kõõmiga* Lei

koomits *koomi|ts* Var Hls Har Räp, g -tsa Ksi Lai spor M T, Kan -dsa, -tsa Urv Plv Vas, -tse KJn Krk Hel spor T, -tsõ Urv(-dsõ) Krl Plv; *kuomits* Vai, g -a Jõh IisR; n, g *koomitse* Krk

1. varju-, ulualune (hrl taluhoone seinä ääres) *koomits, kus`vankrid ja reed`alla läävad, kel põle`kuurisi* Var; *keda ta* (loom) *sial koomitsas kasvab, kül'm* Ksi; *koomitsasse`paanti mõni luum, katuss aeda katusse nõjal* Trv; *koomits sulase põhu`pantav, lauda kõrvale kus tetti* Hel; *koomitse teid niisama ärä, silmnäo`järgi, es olõ üttegi`mõõtu; koomitsede`panti`turbit, palutusõ agu; meil`oll'i põhu koomits, ta`lli nii sama tettu agadest serände õre, õlekatus`oll'i pääl* Ran; *karjalatse om* [heintest ja hagudest] *koomitse all* Puh; *mõnel`oll'i koomits tettü pal'gest, mõnel peenikestest latidest, katuss`pääle katetu. koomitsel lake es ole* Kam; *koomitse`sisse läits vaßt`kõõrma`põhku, mõni olli suuremb, mõni vähemb; rehetare otsan`ijn`kamrin`elli kõrvuline ja suvel koomitsan* Ote; *koomitsan`oll'i`vanast`lamba haina[?] Kan; solase[?] eläse[?] koomitsõl* Krl; *lõüssi noist pal'gest õigõ`vahtvärgi üless ja saasi`koomits* Räp || väike panipaik *isal olid kõik kohad koomitsaid täis, plita kumm, ja kaßt kus riistad sees. pisikesed panipaigad olid koomitsad* Lai

2. vilets ehitis või olend **a.** vana lagunenu hoone, hurtsik *on üks`kuomits, vana majatükk. sellel`kuomitsal ei õlegi kattust pääl* Jõh; *elab teine ühes viletsas koomitsas,`vaata, et`kaela ei`lange* Ksi; *vana maja koomits, ärä vajunud, lagunud* Hls; *tema taht, et selle koomitsa aken ka`valla om* Ote **Vrd** kohmits², koonits¹ **b.** (vanast loomast) *oll'i üits vana koomitse* (lehm), *ei saa põhust jagu egä* Krk

koomitsakene dem < koomits Küll on sul aga *kuomitsake* (väga väike tuba) antud IisR; *koomidsakõnõ tetti* [teise hoone] *kõrvalõ; tä sääll koomitsakõsõh* (hurtsikus) *iks eläss* Vas

koomitsekene dem < koomits *om koomitsekene* (varjualune) *tettu, kas rehealutse kõrvale või aeda kõrvale* Kam; *Vana koomidsõkõnõ* (poollagunenud hooneke) *küll om, a katuss õigõ`kõva viil* pääl Urv

koomot koomo|t g -ta,-da tuba läävä `tõisdõ koomotahe `kohtu`mõistja?; kuus koomotat; bal'nitsah omma tõbitsõ koomoda?, koh kabõhistõ koomot, `poissa koomot Se

koomusk koomusk Hel Ran, -sk San Rõu, g -i

1. koerustükk, vigur laits om koomuskit täis ku `oitku; lüü vai maha, ta tiiß ikke oma koomuskit Nõo; är? teku (ära tee) koomuskit San; Tuy ol'l neh `poiskõsõn tennü_neh noid koomuskit Rõu

2. pej oi sa koradi koomusk; käib külä `müüdü edesi tagasi kui üits koomusk (tühjajutueit) jälle. serätse koomuski juttu ei massa kullõlda, temä jo võldsib `kõiki Ran

koomuskine koomuski|ne g -tse a < koomusk serände koomuskine inimene Nõo

koomustama koomustama Puh Nõo, -eme Hel; `kuomostama Lüg

1. otsides ringi käima, kolama ma koomusti kõik läbi ja es levva `kostegi Puh; ja ku `sände vastik aenama om, siss eläjäss ei süü, mugu röögip ja koomustab Nõo

2. tagavarasid koguma Vanad inimesed `kuomostavad, tia kuhu viel `kuomostab, omal `lapsi ei õle Lüg

koon¹ koon TÜR, g koonu (-o) S L(kuõ- Khn), koone Mär Mih PJg; kuon g `kuonu VNg, kuono Ris; kuyun g koonu Hää(g -e) Saa; n, g koonu Ris, koone PJg, `kuono Lüg pea osa a. inimese lõug, lõua alaosa nii kena poiss, koonu ots `oukus; mõnel on koonu koht nii terava otsaga Ans; On suure pitka koonuga [naine] just kut obu Põi; see oo `lõugadega müts, see käib koonu alt kokku; kui koon kiheleb siis kuuleb `kooljud Muh; lõua aben on sii koono all vanadel `meestel Emm; abend ajad, `tehtaks `pohtaks koon Käi; On sool (sõõjal) koonu `otsas ouk, et [vedelik] `välja jooseb Rei; tääl lo't koonu all Var; mõni on jälle aralrese koonega (lohukesega lõua otsas) Mih; pian rätiku koonu `alla `kinni siduma Tõs; koone `otsas oo abe PJg; kuono ots kipetab Ris || fig nina `Kuono on `jällä sinine, tuleb kodo `purjes, `kuono täis Lüg b. looma pea etteulatuv ja kitsenev osa (silmadest allapoole) `koera kuon VNg; kivinilbusel - - õhuaug on koonu all Mus; obukakk on nagu tursa `moodi, suur tu't on koonu all VII; kukel eldad seal koono all Mar; sial on kuyun, koeral on nuk'k; `siale `panti `tapmise aig paal `ümmer koonu, siss `anti `kirvega koonu `pihta Saa

koon² kuyun g kooni M(kuyun g koonu Pst) võru a. vahend sea suu sulgemiseks tapu ajal sial käänitse kuyun nina `otsa. kuyun olli nõõrist tett ja pulgaga keerutedi `kinni Pst; kuyun aias nuki `otsa, kabel käänets pulgag kõvasti nuki `otsa Hls; üits läits `aidus, karašs sial `sel'gä ja panni kooni nuki `otsa Krk Vrd koonus¹ b. ogadega võru (takistab võõrutamisel varssa imemast) kuyun tetti noore kuusiksest. `päälmise oksa tetti `äste teräves, `panti [varsale] nuki pääle; kuyun om `siande puuvaru - - puu `sisse lüvväss neli, viis `nakla; kuyun om varsal kablaga pähän Hls

koon³ koon g koonu S(n koonu Jäm) sag pl vana saapapõid; kott `saapa koonud jalas, seer peeld ee leigatud Khk; Ooda pireke, ma püsta eesele kabelis koonud jalga; Kingadest pole änam muud kut, paljast va koonu lusad järge Kaa; läkuse `aaga keiakse `koonudega VII; `saapa koonud ehk pead Muh; Va `saapa `koonudega ta käib, muud jäla `varju tal pole Rei Vrd koonikas¹, koonits²

koon⁴ koon Kod MMg San Urv Rõu; kuyun hv Kod, M T VLä; kuyuh, kuuh VID(kooh Vas Se); kuyhn, koohn Har Rõu

I. adv 1. rühmana ühes kohas (kokkukogunenud või -kogutult) a. (elusolendid) neli, viis, kümme obsess pidi koon olema [vooris] Kod; kun kait's naist kuyun, sääl om kolmass suun

Krk; kui om ää kraam sul, siss om `ostjit unnikun kuun Puh; ku `peijit `peeti, siss kõik suguvõsa `ol'li kuun Nõo; puha saksa olluva säääl koon kõik' Urv; eläje `rõipõ lättävä lak'ka, nyy ei_püüsü? `ülhlen kuun Har; kuuh umma? mehidse?, vele? Lut || nõu pidamas, aega viitmas komisjon olli alla kuun; pühäba `õhtu käesi rahvass kõrdsin kuun Hel **b.** kobaras; tihedalt koos (hunnikus, lademes, rõugus) kas sul õmad puud on koon (kokku pandud); palju `tästi kuun nigu kähärik Kod; kubjass rüük's sedäsi [viljakoristamise ajal]: ku kolm terä kuun om, piat üless `võtme Krk; püürkaarin `olli kate kaari ain kuun Ran; kos seräne keerästik, seräne sõõrikene mõtsan, säääl om na (seened) kimbun kuun Puh; põmetu ua olliva ütsipäädi kuun, `panti `pisti maha; kõik vili om kuun (koristatud) Nõo; kolm neli suurt tallo, mis tah kuuh olõvat Rärp; kua kasuss kuuh, tsauk kutsutass Lut **c.** (kaasasolu rõhutavalt) ühiselt, üheskoos kui täl tu käik äste läits - - [õeld] et õnnega kuun; siss latiked lätsivä - - kudema, na läävä suuren pardin kuun Ran; kuun lätsime `ke'kude, kuun tullime kodu kah Nõo; vot olõ ma õnnõga kuuh. olõ kuradi sitaga kuuh (hädas) Se; vele?, kuoni kuuh, sieni saa sagõhhõp putr Lut

2. tervikuna koos **a.** ühes tükis, tervena `uassa peräss õli vijil `surnul iho koon, ei õllud ärä lagunend Kod; telle kiilu, telle ei seisa mud'u kuun ku neil `kindlust ei ole Trv; puidik `panti `pääle, tyy ois `rõiva kuun ja `lämmä Ran; kääri om neediga `kiinni `pantu - - siss na saesava kuun Nõo; sõss tet'ti kõidse_ ja tet'ti ohja_noist lemmikist, `panti linnu ka manu?, muidu es püüsü_koon; pot'i sinine `saisõ värvin, seeniku [rõiva] tük'ü_koon Krl; [puukiil] Pidi tyy sängü koohn Rõu; kanarigu leib püsünü es kooh Vas **b.** üheks tervikuks liidetud või segunenud piäluu one kolmess tükiss koon Kod; kama om rammuss toit, säääl om kõik vili kuun Ran; üsädse `olli aganõ ja vili koon Urv; kat's `langa kuun; taa leib om kõik' sõkõldõga_koohn; no_m putr `kapstõidõga kuun Har

3. (väga) lähedal **a.** lähestikku; vastamisi sügisene päiv om nigu lühike inimene, pää ja perse kuun Ran; ku käe om säääl `põlvi man, käe ja põlve kuun; Kiriläl om [teise] taluga `piiri kuun Nõo; küll om kala iluste `lihti `pantu tünmin – nii üits ütega kuun Kam; ja `rasva `panti suure paatävve `kapstile serände `väike tükikene, nigu miu kaits `väikest `ruškut kuun Ote; sa_ka muud ei_tii_ku tooli pääl istut, käe_nii samadõ kuun Krl; `täü om `süüamega kuun, mass om alhpүүл Har; Kagu pooli perä_koohn umma? [varda peal], sõss `loidu õi_lang `iskin tagasi Rõu **b.** suhtluses; füüsilises kontaktis kas õled koon ollud tämäga Kod; naene om mehega kaalatside kuun, `aava juttu; aga ütte `viisi nõnapidi kuun, ega midägi tettuss ei saa; kaits `aastat, ku ma [temaga] peräkõrd kuun olli Nõo || (kaklemisest) kui `kaklema läävä, siss om karvpidi kuun, kisuva `juussist ja Ran; poesi olliva jälle arjatside kuun; karvutside kuun ütte `viisi, kisuva tõene tõist `arjapidi Nõo; nigu tapukikkakõsõ? alati `harju pite riun kuuhn Rõu

4. (millegagi) määrdunud või kaetud pargine riie, lepä pargigä koon Kod; [ma] olli porige kuun Hel; mõnel periss vana inimesel `ol'li kõik rinna edine rõgäga kuun Ran; suu joosep tatti, rätinuka kõik kuun; iks mugu anna sedä ja toda, ma_le temäga nigu tõrvaga kuun, ei saa `valla kah Nõo; ku_hobõsõ higitsäse?, `hijga_koon, sõss käüdäss järven ojutaman Urv; `saapa? omma_ `täütägä_kuuhn Har; timä ol' `muaga_kooh nigu t'siga Vas; sa olt `jauhhõga kuuh Se **Vrd** kool⁵

5. korras **a.** valmis, lõpetatud *tõmmati silmäst läbi lang ja `olli kyyun* (suka ahendamisest) Ran; *emäkanep kakuti sügise `mihkkipävä `aigu, ku kõik põim `olli kyyun* Puh
b. kokkulepitud, kindel *poiss lännu kõrdsi manu ja `olligi sehvt kyyun* Ote; *košakauba` ol'liva joba koohn* Rõu; *kaup om kyyuh* Se

6. muiduki *köögi ušs ol'l koon* (kinni, suletud) San; *ta om nii uinnine, et taa ei_saa_jaku, mis tä tege, om unõga_koohn* Har

II. prep ühes *Mõnest talust läits terve pere kyyun lyyumega mõtsa* Nõo; *Siist kaalatorust um terve_talu koon elävä ja ehulda inventääriga alla lännü?* Rõu

Vrd koos¹

-koon Ls näljakoona

koonakas *koonak|as g -a* Khk Kaa Jaa Rei; *koonak|k g -ga* Khk vana vilets asi või olend *vana obuse koonak* (kronu) Khk; *vii oma `soapa koonakad ää* Jaa; *See oli nii va koonakas – ullu näuga inimene* Rei

koonakili ripakil *vana obu kuulab [pea] koonakili* Khk

koonal *koonal* Kei, g *`koonla* spor L, Juu Jür Trm Lai Plt KJn, *`kuonla* Ris spor ViK, *`kyyunla* Hää(*`kyyundla*) Saa KJn, *`koondla* Jaa LNg Mar Khn/*-uõ-*/ spor K I (*-uo-*, *-ua-*, *-uy-*); *kuanal* g *`kyyunla* Kod; *`kuonal* g *`kuondla* R(g *`kuandla* Jõh, *`kuonla* VNg) lina-, takukoonal *paned `veikest pihud, siis paned kaks pihu `kuondla, ku oli `suuremb siis ühe pihu `kuondla* VNg; *`kuondlad `tehti `ropsimise ja sugemise ajal `valmis* Lüg; *siis `linnost `kiereti `kuonal* Vai; *Vanaeit `keträs `terve `kuõndla takku `õhtaga ää* Khn; *Takud puistati orgi pääl läbi, `lahtised luud `väl'la, sišs `käändi `kyyunlas ja `kyyunlad `lauti kot'ti või `korvi niikavva ku kedrata sai* Hää; *tehakse [koonla]laua peal koonal `valmis, keeratakse laua peal* Ris; *kui `lauba `õhta koonal `peale jäi, se jäi nüid kirikärrale `persse püheks* Juu; *olen ikke kua juba mõnegi `kuondla takku ära nokutand* Kad; *`kyyunlass kedrätässe linu ja takku* Kod; *kui kedrad -- `koonlast näppudega `muutku `tõmmad* Plt; *las ma vilgutun selle `koonla tükikse ärä* KJn **Vrd** kootsel

koonal|laud *koonallaud* koonlalaud – Tür **-puu** koonlapuu *Lina* või *takku `ketrad, sis on viil koonalpuu, `kyyunlalaud ja `kuunlaork; Kaks `puyli `pañti pooliorgi `sisse, sij `pañti koonalpuu või käsipuu `kül'gi, sišs poolid `jyyusid sääl pääl* Hää

koonap *koonap|p g -pi* (uhkest inimesest) *koonap inimene, sösuse kohe `õelda ka veel `kooljas* inimene Rei

koonapas *koonapas* Mar Tõs *pej nao suur koonapas lähäb jälle* Mar; *ma nagu va koonapas, kõver koonapas* (keelejuht enda kohta) Tõs

koonatan *koonata|ñ g -ni* kõhn pikk inimene *kõrdsi naine olli ku igäven koonatan* Krk

koonatu *koonatu g -ma* Emm Rei inetu; *kuivetonud, lahja nii koonatu inimene pitka ja kõhna `näoga, pole mette muku end* Emm; *Oled sina aga koonatu, sool jo seitse `pääva surmaga `võlgas; Äi mina taha söust meest mitte – koonatu nat oleks kolm `pääva `suitsus oln;* *See nii koonatu `näuga* Rei **Vrd** konnatu, koonus²

koond *kyyund* vana jõesäng *jõõ kyyund, kohe vesi jääss `saisma kokko jyyusk* Rõu **Vrd** koold

koondama *koondama* Khk Rei spor Lä, Hag, *`kuo-* Kuu Lüg JMd Koe Kad; ipf (ta) *`kyyundi* Vil u koomale, kokku panema **a.** kokku koguma või korjama *Ma `kuondin vähä juo neid saat`kaari, siis saab rutemb kogu [riisuda]* Kuu; *piab nee asjad `koomamale*

`koondama Khk; `koondab oma tööd `koomale Mär; küla kus on pal'lu kokku `kuondatud maju Kad; mis kodus käemäs ol'lid [sõdurid], niid `kyyndi kokku Vil **b.** sukka või kinnast kahandama sukka `kuondama Kuu; `kinda `koondamine Hag **c.** fig sõnu valima; suud kinni hoidma `koonda oma sõnu, `keiki sõnu ära räägi Rei; kui sa oma `lõuge ei `koonda, saad mo kääst sugeda Kir; Piab ikka suud `koondama kua, `kõiki ikka ütelda ei passi Han

koondla- → koonla-

koone → koon¹, koos⁷

koone- lõua- koone `otsas kasvab koone abe; mõni `ütleb vahest koone luud koa PJg; Kooneots u ~ koonusnokaots van Hää

kooneldeme kooneldeme ringi käima, kolama – San

kooner `koon|er Pal, g -ri Rei Han; kooner TLä, -õr Plv Vas Se, -õr Kan, g -i; `kuoner Lüg HljK, g -i Kad; koon|er MMg Lai, g -re Pst ihnur; ihne Sa oled eige `kuoner Rei; minu pueg võt'is naise ja `ütles, et kukkusin `kuoneri peresse Kad; tyy `ol'li igävene kooner, ois `kopkat peon et ta kuumass läits Ran; säänest koonõrit ei olõ[?] viil `nännü Vas **Vrd** koonerd, koonerdis, kounar, kouner

koonerd koonerd g -i kooner Koonerdite tuad oo külmad, ei tai `ahju kütta Han

koonerdama koonerdama Pha Rei Han HMD Lai Plt Pst Ran, -õr- Kan Rõu; kuonerdama VMr, `k- Kuu Jõh ihnutsema Kas nüd o aig tämal `puiega `kuonerdada, ku kaks `kümmed `kraadi `külmä Kuu; Ma küll põle koonerdan, põlegi koonerdada kedagi oln Han; elä mis elada annab, ära koonerda ennast HMD; mis sa selle kopikuga koonerdad Plt; kül[?] ta koonõrdass ilman Kan

koonerdis koonerdis g -e kooner Koonerdised ei söö äga pane `õiged riiet `sel'ga Han

kooni kooni, -i[?] Võn San Kan Har VID; kooni- Hel, kuoni- Lut

I. konj kuni **1.** (väljendab ajalist ulatuvust) ooda₂ kooni[?] ma lää Kan; tiä võtt noid `vaesid `lat'si, seeni[?] kasvatõss, kooni[?] ta eläss Har; ooda[?] seeni[?] kooni[?] tulõ (tulen) Vas; kooni viil `veikene jo nimä[?] kõik l'eebä `hamba[?] Lut **Vrd** koonini

2. (välj ruumilist ulatuvust) mine seeni kooni raavi `viirde Har

3. (välj arvulist ulatuvust) enne sõta teime[?] kat'stõi-st kooni[?] kolmtõi-st venet Võn; Tet'te `pik'lik `kümne kooni katõtõi'ss `kümne naglaline leeväpät's Röp;

II. prep (välj ajalist ulatuvust) kuni Ma₂ taha siinhsaman ellä₂ kooni surmani[?] Har

koonik¹ kooni|k g -ku madal kuur See koonik piab puude jaos `jäema Mih

koonik² kooni|k g -gu "kõiega varustatud roovik, mille abil sarikaid üles tõmmatakse" – Krk **Vrd** koonisspuu

koonikas¹ koonik|as g -a Krj VII Põi Muh vana saapapõid Koonikad olid tal kabelisi jalgas VII; `soapa koonikad, seared ää leigat Põi **Vrd** koon³

koonikas² koonikas euf koer kas koonikas kodun om? Krk **Vrd** kooningass, koonukas

kooni|maani kui kaugele – Hel San spor V kooni maani sa läät teda `saatma? Hel; koonimaani sa₂ tahat lõigatõ₂ tidä; kooni₂ maani₂ ma sukka (sinuga) iks minnä₂ saa Kan **Vrd** koonini

kooninged pl kooninged rehviaugud, kust lähevad läbi rehvipaelad (purje kokkutõmbamiseks) Ris

kooningass kooningass euf koer tere tere tiiber `jalga, kas kooningass kodun om Krk **Vrd** koonikas²

koonka

koonini kuni; kui kaugele *koonini sul om kirutõt, kui kauõdõ?*; *ma_pessä koonini kuiv om* Har **Vrd** kooni, koonimaani, koonist

kooniss|puu = koonik² *koonisspuu abil aiass paari üless; koonisspuu pannass paaril selläpuult. ku suure paari, siis võets kate kooniss`puuge* Krk **-ratas** (tuuleveski) värkel *pääratass panep koonissratta `käime, sji jälle `punkelvõlli* Krk

koonist *Mõisal ol`l är_näüdatü_koonist saani?* (kui kaugele) *üte vai tõõsõ külä maa_`lätvä Rõu Vrd* koonini

kooniteme *kooniteme sea nina kooniga kinni panema tapu ajal egä nüid änäp ei koonitete siga, nüid virutab ohja ümmer nuki; ku siga koonitet om, siis `rüüki egä `lõugu laiali aia ei saa* Krk

koonits¹ *kooni|ts* Vig, g *-tse* Tõs, *-tsa* Tõs Hää Rõu Vas, *-dsa* Urv, *-dsõ* Har Rõu(*-tsõ*)

1. varjualune; väike (kõrval)ruum *koonitsallõ pandass nii`saatõ ütte-tõist `kraami* Urv; *suvõl magari kõik` väl`län `kambrõin -- egaiü`s ol`l uman koonitsõn. saina õks `vaihhõlõ tettü?* Har; *koonits `väikene matal` `hüünõkõnõ -- kribukrabu `kraami `viska?* sinna *koonitsahe* Rõu; *Kana käu koonitsahe munnõ luuma, selleperäst es lasõ?* ma *koonitsat ärä lahku* Vas **Vrd** koomits

2. vilets või vana lagununud hoone, hurtsik; *onn vana maja nagu koonits; vana saun. `viltu vaon ja lagun. `õetse koonits. eläb siäl koonitses; Vanaisal oli metsas karjamaal koonits, seinad olid tehtud nagu püstaed ja esimene külg oli ka laialt lahti* Tõs; *Näe, `lambad sii koonitsa all. Koonits -- `aadest ja mätastest kokku `lautu* Hää; *Nika tji`käüt tan koonitsõn mürräten ku t`ä teile `kaala satass* Rõu **Vrd** kohnits, koomits

koonits² *koonits* vana jalats, kott *vana kinga koonits* Põi **Vrd** koon³
koonka → *konka*²

koonla|hark koonlahoidja, takuhark *`kuonla`arki on kuhu lina`kuonal `panna `pääle* VNg; *Takku`kuondla jaost õli `kuondlaark kahe`aaraline* Lüg; *mijs isi tegi `kuynla `argi, ku `kahvel kolm, neli aru* Hää; *`kuondlaark ehk vokiark* Ris; *mõnel põle `kuonla `lauda, siis on aralene ark* Juu

koonlakene dem < *koonal ää laps, tuu sji `kuyndlake siia* Hää; *vekeseid `kuandlakeisi on pailu viel kedrada* VJg; *jäi järele `veike `kuondlakene* Iis

koonla|laba koonlalaud *`kuondlalaba `ümbär `kierad linapihu, `kuonalt ei õle vaja tehägi, teräv õts käis `armi`auku* Lüg **-laud** laud koonla kinnitamiseks – R eP *kie `nuore `naise võttas, tegi `kuondla `lavvale sakkid `servä* Lüg; *`kuonlalaua* köib ork *`sisse* Vig; *taku koonal oo pahlaga `kuonla `laua `kül`ges* Var; *Ku lina või takku `ketrad, sißs on koonalpuud ja `kuynla`lauda ka vaja ja `kuynla`orki ka viij* Hää; *`kuondlalaud käib [voki] `kääbu külles* JMd; *pulk pane `kuondlast läbi, pane `kuonla laua `sisse* Sim; *mõnel on tipud `kuyndla lavva servas* Pal; *`kuonla paned `kuonla laua `piaie* Plt

-koonlane Ls koerakoonlane

koonla|nui nuiakujuline koonlahoidja *vanaste kui mõisa tööd alles olid, siis oli `kuonla nui, koonal `aeti nuiä `ümmer* Mär; *`lõpta `kuynlanui ärä ja mine eläjid `tal`tama* Kod **-ora** koonlapulk *`kuonla ora või ork köib `kuonlalauast läbi* Aud **-ork** koonlapulk *`kuonla ork köib `kuonlalauast läbi, oiab koonalt `kinni* Aud; *Lina või takku `ketrad, sis on viij koonalpuu, `kuynlalaud ja `kuynlaork* Hää **-pulk** koonlalauast läbi käiv pulk (koonla kinnitamiseks) *`kuondla pulk `pisteta `august läbi* Lüg; *`kuynlapulk mes `kuynlass läbi*

`sorkad Kod **-puu** voki käsipuu (koonlalaua hoidmiseks) `kuonal `pandi `kuondla puu `külge Vai; `koonlapuu oo vokil kus lenad ehk takud peal Mar; `kuondlapuu, mõned üiavad käsipuu KuuK **Vrd** koonalpuu **-varras** puu- või metallvarras koonla kinnitamiseks koonlalaua külge `kuondla `varras [tehti] teräsest – vikkasti `seljä ruod Lüg; `koonla varras käib `koonla sees, nihuke tikk või ork Juu; `kuondla varras oli enamast puust - - mõnel oli raud Sim; võt'i on `kyyñla `varda küljen Kod; `koonla varras `tehti kase puust Plt

koon|olek u koosolek mis sa targutat ennäst, kõrdsin ja kyyñoleku pääl Hel; läämi_kokko kyyñolõkilõ Röp

koonsaak, koonsak koonsaak; konsa|k g -ki pootshaak koonsakiga tõmmatse uppun inime `vällä Tõs

koonu kooño Kan Plv

1. väike ümmargune heinasaad – Kan

2. ta_m ku vana kooño (tasasest, saamatust inimesest) Plv

koonu|alune lõuaalune Koonualune puhas `paisus, just kut `aige lammas Põi; söön inimesel oo koonu alune kot't Muh

koonukas koonuk|as g -a Jäm Vig Tor Hää Saa Jür (hrl liitsõnades)

1. koerakoonlane Vanaste katkuaal, siis elanud metsas koerapiaga inimesed, need olid koonukad Jür

1. euf koer – Vig Saa

koonuke koonuke g -se (viletsast kõhnast inimesest) koonuke om vigane ja kehv; ärä kujunu nigu koonuke Ran

-koonulane Ls koerakoonulane

koonus¹ koonu|s Hls, -ss Krk, g -se

1. võru sea suu sulgemiseks tapu ajal koonuspulga `külge pannas kabel sis tõmmats sellege `kinni [sea nina]; vahel tuleb koonus nuki päält ärä kah Hls; koonuss `aeti nina `pääle ku `tapme minti Krk **Vrd** koon²

2. Edimene ratas joosep õigest, aga tõine lopertep, koonuss om vist liiga valla Krk

koonus² koonus g -e (inetust inimesest) koonus on nisuke alb inime, kes ilus ei ole ega kedagi Ksi **Vrd** koonatu

koonusk koonu|šk g -ski kuivetu, kõhn inimene tõine sõsar o ku koonušk, `seante kõhn ja imelik (inetu) Krk

koonuski → konuski

koonus|noka|ots lõuaots Kooneots on teine sõna (hilisem), enne `ol'i koonusnokaots Hää

***koonus|pael** kuonus- Kad, koonospael Mih

1. “pastlapael” – Kad

2. tanu peas hoidev pael, mis seotakse koonu alla kinni – Mih

koonusteme koonusteme konutama mis_sa koonustet üleven, ku sa magame ei lää; koonustess pääl selle tüdrugu man; [loomad] siiä tulev koonusteme ja närime. sedäsi justku taht näride ja `kurta ja koonuste läve ehen Krk

koonutama → konutama

koonõrene koonõrene kooner ta om `väega `säärne koonõrene Röp

koonõrlikanõ koonõrlikanõ konarlik *tij om koonõrlikanõ är_külmänö Rär*
Vrd konarlikanõ

koop¹ *koop g kooba Trm; kuyup g kooba eL(kuup V; g kooba Lut), kuaba Kod; kuop Hlj, g kooba Iis, `kuoba VNg Lüg(-ua-) Vai(n `kuopa)*

1. maasse kaevatud auk, kelder `enne meil oli kuop siin, `võl'vitud Hlj; *kuop õli päält `mullaga `kinni ja sue; `kuoba `õtsa jäi auk, siel õli topp ies Lüg; kardulid on kuobas Iis; maea `õtsa `tehti koobad, kos `kõrge õli, et vesi `sisse ei lähnud Trm; mõnel on kuyup, mõnel keller; kuaba seenäd on raudkiviss, saviga savitet. müür tehässe lubjaga. kuabal on kaks `kõrda `pal'ka `piäle raiutud. muldlagi piäl Kod; mine pane kooba suu `kinni; ku `umsi (kinnine) kuyup tetti, ku kardule sehen olli, tetti lagi `pääle puiest Krk; `auda pandass seeme `kartuli ja `kuyupa pandass söögi `kartuli Nõo; ariligu kooba - - [mahutasid kartulit] kaitskümmend viis vai kolmkümmend vakka Kam; mis `kinni pandass om avva, mis ots `valla om, võit `sisse `minnä, kutsutass koobass Ote; kuyup om maa `sisse kaivõt, lagi pandass maa `pääle Har; `Kartoli_`veeti `kuyupa vai `pahti `kuhja; `kuyupõ pääl lauli_`tialasõ² Rõu; `kapstajuur kõõ `pääga² pandass talvõst `kuyupa vai `kel'drehe Rär*

2. õõnsus; tühemik **a.** koobas; urg(as) *karu on `kuobas. `lähto oma `kuoba Vai; iir vedäb `kruami talvess õma `kuyupa Kod; [ta] `olli enne paon sääl kooban Puh* **b.** kehaõõs rinna kooban siss olli kops ja südä; [lõigati] kõtt `lahki, siss `võeti sehelmäne värk kõtukoobast `väl'lä Puh **c.** miu vennanaisel suure kooba (rõugearmid) näo pääl Krk

Vrd koobas

koop² *kuyup Rõu; pl kooba² Rõu Se kaevik; kaitseehitis tarõ põrmand ol' üless võet, sinnä² ol' kuyup tett ala² Rõu; mõtsah ol' tuu sõa `aigu kooba² tettü², mi² `ol'li koobõh Se*

koop³ *koop koovitaja koop karjob koa; põle `koope veel kuulda `ühti Mar* **Vrd** koov¹

koop⁴ *koop ill `kuyupa vallakoosolek rahvass `aeti kokko, `kuyupa `aeti Se* **Vrd** kopp²

***koopama** `kuopama HJn, kuobata Koe; `kuyupama, koobada² TLä Vas Lei(kuobada, koovada); `kuyupame (-pma), koobate Hel; (ta) `kuyupab Pst

1. lonkama, komberdama *kolme jalaga `kuopas HJn; üüts kolme jalaga obene `ol'li, tuu kui `väl'lä läüts, koobass ja koobass Ran* **Vrd** koobama

2. roomama; ronima *laits `kuyupab nel'la käpa pääl Pst; `kijpaja-`kuyupaja iks saap, paegal `saisja ei saa midägi Nõo; lats põrmandut pite `kuyupass Vas; om kuobanu guldast `ussõ Lei*

3. urgu kraapima (koer hiirt jahtides) Hel

4. ahnitsema *inime `koopab varandust oma poole Koe*

koopel `koop|el g -li Mus Kaa Krj Pha aiast ülekaigukoht, astemulk *lähäd üle `koopli ja siis o Tulesu kää ka Mus; Koopel `tehti ikka jalgraja `peepe, siis oli `kergem õle aja `minna Kaa; see kutsutakse `koopliks, kus tee üle aja käib, pannakse kaks reppi teine `teisele `poole `aida Krj* **Vrd** koobart

koopi *Kui sa õled terav oma sõnadega ja riiakas, siis - - võid kua kergelt koopi (peksta) suada Trm*

koopima `koopima, (ma) *koobi aeglaselt või tarbetult käima Koobib `kõia pika sammuga; Koopimesed tulad ää jätta ja `tõõse `minna Han*

koopitama *koopitama sadama ussõh mutku koopitass `vihma Vas*

koop|poole *koomal, koos väravad olid nõnna koo `poole, koos änam [tuulamisel] Nis*

koop|puu *kooppuu*, `koopu pooppuu – Pha

-koopsikas Ls sinikoopsikas

koop|pudi käsitsi rehepeksul vihkudest pudenenud ja terahunnikult pühitud kõrred koos viljapeadega *mehe* `lassev uut `laugu maha ja naise aive *kuypudi* `kaugempel, nõnda tare läve alt ärä; [vihu] *side* läheb *kuypudis*, *rapat's* tettäs eräldi taren valmis, *kuypudi* seisab tal kõrval, pühitse luuage pääd ka *rapat'si* päält *kuypudi* sek'kä; *tuy* obese *kuypudi* sõkutame Hls

koor¹ *koor* g *koore* eP(*kuo-*, *kua-*; *kuõr* g *kuõrõ* Khn); *kuor* g `kuore eR(-ua-; n `kuore VNg Vai); *kuur* (*kuur*) g *koore* Hää Saa Äks KJn Vil M T V(g -õ; *kuor* Lut; g *kuorõ* Lei[-e] Lut), *kuare* Kod

1. väliskest **a.** (munal, koorikloomadel jne) nüüd on vähk `lahja, `kaura `leiku ajal tämä on `nuores `kuores ja prisk Lüg; *kana* akkas *kooreta* mune munema Khk; vähil on kõva *koor* `sel'ges Juu; vähjäl kaks `põtka, sõõrad õtsan, *kuare* sijs on liha Kod; *raudpää* on sehande must mardikas, kõva *kuur* sel'läs Vil; *vil'läga* söõdetu anedel olna kõva *koorega* muna, *anipoig* ei `jõudna *kuurd* `katski tettä Nõo; *Vähä* *kuorõ* ajamine ol' inne `herne `hääsemist. `Ül'ti õks et vähä? ajava *kuurt* `säitsmevenna pääväl Rõu; *paremb* um *puul* munna kui tühi *kuur* Vas **b.** hrl puude kattekude ja selle alumised kihid kuni mähini `remmel *pajod* `onvad `valge `kuorega Lüg; `vergole `pandi `kuored (kasetohust rullid) `pääle VNg; *puu* lähäb pehastama, kui tä *koore* ala `seisama jääb Mus; *puud* o mähäl, juba *kuored* `lahti Mar; *kase* *koor* (tohualune osa) Kse; *tammekoore* vett keedetate alati kui kõht `kinni oo Var; *Kasõ* *kuõr* põlõb mis lõhõnal Khn; lõhmuse *kooredest* tegid viisud Vän; *tamme* *koor*, niine *koor*, *kuuse* *koor*, *kasel* on tohi; *kord* `nahku, *kord* [paju] `koo'ra, *vesi* `peale ja *kivi* takka `otsa [nahaparkimisel] Juu; *mähni* *corp* on peal, `vastu *puud* on *koor* HJn; *to'rbik* *kase* *kuorest* `tehtud JõeK; *kuortega* pargitakse ja mõne *puu* *kuorega* värvitakse ka Amb; `äike *mürissäb* keväde *puu* *kuare* `lahti Kod; lõhmussa küllest `võeti sedä *kuurt*, niin *kutsuti* ja *tambiti* `pehmess ja `tehti isi saana `nuusta Vil; *kadaja* *koortest* *teti* pühapäevä viisu; *sisimin* kül'g *kutsuti* *koore* ihu Krk; *lehmä* sitt *kasvatap* [vigastatud] *puu* *kuurd* Puh; *tuy* *arjukese* paun `olli pännä *koorest*; *pajokoorest* vai kõjotohikust *tetti* viisu Nõo; [pärast jaanipäeva] lätt *puul* *kuur* kinni?; `kuul'japüt'sik om paksõmba *kuorõga* ku periss püt'sik Har; *timä* *kuusõ* *kuorõst* tek'k mehidse taro Vas; *egal* *puul* om *kuur* katõ kõrralene, *kogone* pääl om `ohkõnõ *kuur* nigu *nahk* Räp **c.** (viljatera) kesi, (puu-, aedvilja jne) *kest* siin `kuoride pääl õligi `kartli `korvis [nuga] Lüg; `valkja *koorega* punakad *tuhlid* Jäm; `pähke *lüdid* on *koore* `õmber Phl; `põrsad `tahtad `kuuri `saada, `kartuli `kuuri Mih; õõnal on *koor*, aga `marjadel on juba *nahk* Juu; *meil* oli `lõunast *koorega* `kartulid ja *silgu* soost Äks; *ku* vanast *tetti* *nisujahu*, *siss* *jahvatedi* *nisu* kõige *koorega* `katski; [kaalikal] `tulli *tuy* *kuur* ärä, *na* lliva *serätse* kõllatse Nõo; *mädä* `rõikal `võeti *kuur* päält ärä Ote; *noh* är_survuti *kanebi* ja sõgluti ka *noid* `kuuri päält jah Plv; *kaar* om *paksu* *kuorõ* seeh, `mitmakõrralinõ *lipel* um pääl; *kardoka* *kuur* um `valla, *kardoka* *kasusõ* vjil Vas; *ubina* *kuorõ*? *kuivatõdass* är?, *noist* *saasõ* *hää* tsäi; *kui* `väega *hää*? `herne? - - [siis keetmisel] *kuorõ* jäävä? *perrä* Räp; *ku* om *hiä* *terä*, *siss* om `ohkõnõ *kuur*, *ku* halv *terä*, *siss* om *padi* *kuur*; *ma'ra* *kuur* Se; *terä* *kasuss* *kuorõga*, *nakat* `jauhma, *kuur* lätt ärä? `sõklõst Lut || tühi (kuivanud) *kaun* *uad* *peksid* ärä, *kuored* jäid kõik varte `külge Trm; [kui herved ja oad on] varte kül'len, *siss* om *lõstad*, aga *kui* ärä *pessetu*, *siss* om *kuored* Ran; `erne *kõdra* *koore*

olliva unikun Nõo; upe kõdritseti. võtat koorõ sisest terä `väl`lä Har **d.** leiva-, saiakoorik `Kaalika `piiraka `kuored `tehti magedast `leivä`taiginast Lüg; [leib] on magedast jäänd, kuored `tõmmab `lahti Kad; paks kuyur leeväl piäl Kod; [leiva] alumise koore mant lõigats alumine kikk, `päälmise koore mant `päälmine kikk Hls; ku leevä pääl palanu olliva, siss te'ti `vijga likõst ja pañti puhass rõõvass pääle, siss tõmmass koorõ `pehmest Võn; kuyur lätt vallalõ, ku_ `kaugõss `ahju jääss [leib] Har; makõ leib ei saa? hää, vaoss koore ala Röp; leib valahhuss ar ahoh, kuyur jääss `korgõhe Se; koorde, koooren (küpsemisel lahti lõõnud pealmisest koorikust) leib om koooren; leib lää `kuyurde, kui ahi liiga kuum om Hel; [kypsenud leivad] tetti pääl vedike ligedäss, `laotõdi rõevass `pääle, et muidu tõmmassiva `kuyurde Ran; leib om kavva `aiga ahjun ollu, leib om `kuyurde `lännu Nõo; leivä läävä `kuyurde, neid ei või lämmelt pitsite Ote; leeväkene om `kuyurdõ lännu? - - om koorõ `säl`gä võttanu? Har; kuiss soo pä'ts om ni koorõh; mis sa koorõh `leibä lõigut küläliisile Se **e.** Padakonn om alli koorega (nahaga) Rõn; [pargitud nahk] `Pañte kuioma ja aig-aolt hõõruti eläjärasva ja `täütäga üle, sõss es kuio? `kuyurdõ Röp; na? kuorõ `omma kala `kuomõ? (soomused) Lei || fig Sa? lasõt `hindäle koorõ pääle tetä? (peksta anda) Vas

2. pealispind **a.** kõva jäätunud kiht (lumel); paatunud pind (mullal) kits tema on lühikese juoksuga. kui lumel kuor on pial, siis ei juokse tema mitte kuhugi KuuK; siis on moa ära `paatund, sieme ei tõuse ülesse, jääb kuore `alla Kad; lumi om `kuyurde jäänu. kui satap sula `lumme ja perän kül`metäp, siss võtap `kuyurde, `tõmbap koore `pääle; lumi om koooren Kam; lumõl koorõ `pääle tennü, päält är külmänü Vas || Kõik' veere_koorõ_ (põlluks kõlblik maa) kündäss üless Rõu **b.** koorik, karn aavale lõõb koore `piale Ksi; siss ku tu kuyur pääle `tulli, siss olliva nuu villi ka kadunu (nahahaigusest) Nõo; käe omma koorõn (korpas) Võn; lei pää `kat'ski, sõss siist ol'l pää kõik' koorõh Vas; `pääle kasunu kuyur `haigõllõ; kuiva koorõ tõmmaßs pääle; käe omma `väega koorõh (kestendavad), nahkki kõik' koorõh, jo maalõ tulõ Se **c.** pealmine tihe(nenud) nahkjas kiht mesi kaanetap ärä, `tõmbab nisukese kõva koore pääle Nõo; läsä kubla kuyur - - `päälmane jagu [millega mesilaste haue on] kinni katõt Har; ruvval kuyur pääl vai nahk Se; määnü järve man peräldä kotuss, kuur kasunu `pääle, alt tühä Lut

Vrd koorik

3. piimale kogunev piimarasv (eriti hapukoore) `manditud piim, sel saab lusikaga kuor ära `voetud Jõe; puu püttid olivad, säääl oli ia appu piim sies, `kuore tuli `pääle VNg; nüüd sene `põlve `rahvas kuord ei `ütte, mant ikke Lüg; ken siis `korja `kuored `väl`lä Vai; piimal pole koort `ühtid, ainult pisine ärme kord oli pæel Jäm; rõõsa koore pe't o param kut apukoore pe't Muh; natukse piimäl koore kõõbet piäl Var; kesse `enne mañt `ütles, ikke koor Mih; koore lahutamise masin Rap; rõesast piast mañt, apust piast koor Amb; kui kuyur mürätäs ärä, õli kuyur `valge Kod; ema segas `rõõska koort kohupiima `ulka Pal; mis [piim] apu `ol'li, riisuti tal koor ärä, muðu võid ei saand Kõp; pane küll soolast võid sekkä aga suvve kuumaga kuyur kokku ei lää Hls; [perenaine] ku piimä ärä koorip, siss alt koore toda `piimä saab Ran; kuyur riibuti `luškaga pääl, `panti koore `kirnu Puh; kes ääd kama taht, pañd aput kuyurd kah; ma tei suure kaositävve koorega `kuurke (kurgisalatit) Nõo; enne magama minekit `määrseme [kæed] `apna koorega kokku Ote; kel huul', tuul kuyur Krl; hüä rõõsalik kuyur ol'l; mis sa meile inäp hüvvä kuyur tuu õi? Rõu; `hapnast koorõst te'ti `võidu Plv; vanast ol'l päältpiim, no üteldäss kuyur Vas; ahoh peet koorõst sai pareb võid, läis rutubahe kokko Se

koor² *koor* g *koori* S Kse Tõs Tor K(*kuo*-, *kua*-; *kuor* JMd Koe); *kuur* g *kuori* Pal, *kuari* Kod, *koori* KJn eL

1. laulukoor *keib* `kooris `laulmas Khk; *Koor* `laulis [kirikus] *ees*, *rahvas* `laulis `järke Põi; *niikavva käisin* `kuari *laulmas* *kui mehele läksin* Iis; *ma laula kah koorin* San || *Kui konnad* `kooris (hulgakesi koos) *rooksuvad*, *siis on teise päeva kena ilm* Põi; *mehiläse helü um nigu summin*, *tuu laul lätt üte koori* (lauluviisi) *pääle* Rõu

2. (kirikus) **a.** kooriruum, altariesine kõrgem osa (mõnikord eraldatud) *sie on kuor kus kõrge põrand on*, `altar ja leerilapsed Sim; `kantsli juures on vahe, kos *kuur*. üks `lühter õli *kuoris*. *kaks tillukest väravad õlid ees* Pal **b.** kiriku rõdu, kooripealne taga `kirkus, *siis üsna koori treppide all*; *koorid keivad teine teist* `külge `koutu Jäm; ja *voadand ikka kuori pialt* [alla] Jür

Vrd koort, korr, kuur³

koora *koora* häda, mure *ko miis ar* `kuule, *sis ol'li õks küll koorah* Se

koorahhama *koorahhama* (kiiruga) *koorima* – Vas **Vrd** koorahamma, koorahutma

koorahtamma *koorahtamma* = koorahhama *ma_koorahhta mõnõ kardoka kah* Rõu

koorahutma *koorahutma* = koorahhama [ma] *kardokakõistki_koorahuda*, *siss saat talo* `süüki Vas

koorastik *koorasti*|k g -ku Võn Röp, -gu Nõo koerus(tükk) *Leib ol' must ku kahru sitt*, *karah ol'limõ*? *sõss* `poiskõsõ_koorastiku *peräst õks proomõmõ*?, *kelle leib palass*, *kellel ei pala*? Röp **Vrd** koerastik

kooratama *kooratama* Ran Kam, -õmõ San kõntsakihiga kattuma; toidujäänustega, mustusega kokku kuivama *puu* `nüsku *toru* `ol'li *vahel ärä vaaratedu ja kooratedu* Ran; *leevävanni olõ iks igä suvõ* `mõskõnu är?, *muidu kooratõss är*?, *ol' jo nii kooratõdu* (pesemata riietega), *ku* `oitku San